GHID
JUDEȚUL HARGHITA

GHID TURISTIC

Județul Harghita

EDITAT DE : CONSILIUL POPULAR AL JUDEȚULUI HARGHITA,
COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ,
OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM.

BIBLIOTECA
Centrului Ecleziastic de Documentare
„Mitropolit Nicolae Colan"
Nr. înreg. 103

MIERCUREA-CIUC, 1973.

COLECTIVUL DE REDACȚIE:

FERENCZI GÉZA
JÁNOS PÁL
KRISTÓ ANDRÁS
MAKKFALVI ZOLTÁN
IOAN OANCEA

REDACTORI RESPONSABILI:

IOAN OPREA
ZÖLD LAJOS

COLABORATORI:

ELENA ANGHELEANU
VASILE AVRAM
Dr. BAKK ELEK
BALÁZS LAJOS
BORSODI LÁSZLÓ
NICOLAE BUCUR
LIVIU CUȘNEVICIU
GÁL GÁSPÁR
GYÖRGYICE VILMOS
EUGEN HANCU
IMETS LÁSZLÓ
IPÓ LÁSZLÓ
MARKOVICS ALEXANDRU
MÁJAI ADALBERT
SÁRIG LAJOS
TARISZNYÁS MÁRTON
TÖRÖK ÁRPÁD
VOFKORI LÁSZLÓ

CONSULTANȚI:

Dr. AMBRUS ZOLTÁN
ANTAL IMRE
BECZE ANTAL
Dr. BAJKÓ BARABÁS
Dr. BERTALAN ALEXANDRU
BICSAK CAROL
BOGOS SÁNDOR
HERMANN GUSTÁV
Dr. JAKAB KÁLMÁN
Dr. JESZENSZKI FRANCISC
SZILVESZTER LADISLAU
KOVÁCS DÉNES
MIKLÓS LÁSZLÓ
Dr. MOLNÁR ISTVÁN
SÁRKÁNY ÁRPÁD
VARRÓ DOMINIC

COPERTA:

GAÁL ANDRÁS

FOTO:

HARAGOS ZOLTÁN
ALEX. COMĂNESCU
IANCU AUREL
SZTOJKA FERENC

COORDONATOR TEHNIC:
Ing. AUREL FINDER

TEHNOREDACTOR:
CIPRIAN TOMȘA

Dragi oaspeți,

Vă intîmpinăm într-un județ în plină dezvoltare economică și social-culturală, în plin proces al unor profunde transformări, atît la orașe cît și la sate.
Auzim deseori spunîndu-se de către localnici, dar și de cei ce revăd aceste așezări după o perioadă de cîțiva ani, că atît cît s-a construit pe aceste meleaguri in ultimii ani nu s-a construit în întregul lor trecut. Într-adevăr așa este și ne revin în continuare sarcini importante din programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. Oamenii muncii români, maghiari și de alte naționalități din județ, înfrățiți în muncă și viață, depun eforturi susținute pentru a îndeplini cu cinste aceste obiective.
Semnificativ ni se pare, sub aspectul ritmului dezvoltării economice a județului, faptul că, de exemplu, față de perioada cincinalului 1966 — 1970 cînd volumul investițiilor a fost de 3 miliarde lei, în actualul cincinal dispunem de un volum de peste 6 miliarde lei pentru dezvoltarea industriei, agriculturii, bazei materiale a învățămîntului, ocrotirii sănătății, științei și culturii. Au fost create zeci de noi întreprinderi și secții, utilate cu tehnică modernă, au fost reutilate și dezvoltate unitățile mai vechi; numai în actualul cincinal, de pildă, se vor crea peste 20.000 de noi locuri de muncă în economia județului. Ca pretutindeni in întreaga țară, și in Harghita numeroase localități rurale au fost ridicate la rang de oraș, au apărut peste tot noi cartiere de locuit, noi școli și instituții social-culturale, se desfășoară un amplu program de dotare edilitar-gospodărească a orașelor și comunelor, de modernizare a drumurilor.
Toate acestea sînt expresia atenției și grijii permanente pe care conducerea partidului și statului, personal tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului nostru, o manifestă față de dezvoltarea acestui județ.
„Industrializarea regiunilor locuite de secui — sublinia secretarul general al partidului la mitingul oamenilor muncii din orașul Miercurea-Ciuc din 26 august 1968 — este o expresie a justeței politicii de industrializare socialistă a partidului nostru, dar, totodată, o dovadă a justeței politicii naționale a Partidului Comunist Român. Noi considerăm — sublinia conducătorul partidului și statului nostru — că nu poate exista cu adevărat egalitate în drepturi, nu se poate considera rezolvată problema

națională dacă nu sînt asigurate condiții materiale, industrializare, dezvoltarea agriculturii, înflorirea științei și culturii. Numai creind o industrie puternică, modernizînd agricultura pe toate meleagurile patriei asigurăm ca într-adevăr cetățenii României, fie că sînt români, fie că sînt maghiari, fie că sînt germani sau de alte naționalități, să se bucure din plin de tot ce poate da civilizația socialistă".

Putem spune că oamenii muncii români și maghiari din județul nostru, în deplină unitate și frăție, înfăptuiesc consecvent aceste indicații ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, militează cu abnegație și dăruire, în fabrici, pe șantiere, pe ogoare sau în instituții de creație și învățămînt să sporească contribuția județului la marele efort constructiv ce se desfășoară în întreaga noastră țară pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Desigur, odată cu dezvoltarea industriei, a agriculturii, învățămîntului, științei și culturii, a orașelor și satelor noastre, nu scăpăm din vedere că sîntem un județ înzestrat de la natură cu bogății și frumuseți rare pe care avem datoria să le păstrăm, să le dezvoltăm și să le punem cît mai bine în valoare.

După cum se știe, județul face parte din marea zonă turistică a Carpaților Orientali. Punerea în valoare a potențialului său balnear, climateric și turistic constituie o preocupare de seamă a organelor locale de partid și de stat. Avem în vedere dezvoltarea, în principal, a stațiunilor Băile Tușnad, Borsec, Lacu Roșu, al căror potențial încă nu-i pe deplin valorificat. În același timp se acordă toată atenția stațiunilor locale, la care ghidul de față face ample referiri, dintre care unele merită să fie ridicate, în perspectivă, la nivelul stațiunilor de interes republican.

În această ordine de idei, se vor lărgi și moderniza bazele de tratament, se vor ridica noi construcții hoteliere și complexe turistice la Gheorgheni, Lacu Roșu, Toplița, Borsec, Băile Tușnad, Izvorul Mureșului, Tulgheș, Praid etc., care, alături de cele date recent în folosință la Băile Tușnad, Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, vor contribui la creșterea capacității de cazare, la sporirea gradului de confort.

Vrem să credem că alături de frumusețea plaiurilor harghitene, a microclimatului deosebit de plăcut atît vara cît și iarna, a numeroaselor locuri de popas (avem peste 2.000 de izvoare de apă minerală, mofete, solfatare, monumente ale naturii, istorice și de artă) vizitatorii acestor plaiuri vor fi plăcut impresionați și de calda ospitalitate ce caracterizează oamenii locului, români și maghiari deopotrivă.

În ce privește ghidul turistic, fiind o primă încercare de acest fel în județul nostru, vom fi bucuroși dacă ne veți transmite, în spirit constructiv, observațiile și sugestiile dumneavoastră în vederea îmbunătățirii edițiilor viitoare.

Cu mulțumiri,
AUTORII

Miercurea-Ciuc, 1973.

LISTA SEMNELOR CONVENŢIONALE FOLOSITE ÎN GHID

SIGNES CONVENTIONNELS

TABELLE DER KONVENTIONELLEN ZEICHEN

УСЛОВНЫЕ ЗНАКИ УПОТРЕБЛЯЕМЫЕ В ПУТЕВОДИТЕЛЕ

— Localităţi
— localités
— Ortschaften
— Местности

— Drumuri modernizate
— routes modernisé
— modernisierte Strassen
— Модернизированные дороги

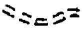

— Drumuri nemodernizate
— routes non-modernisées
— nicht modernisierte Strassen
— Немодернизированные дороги

— Căi ferate
— chemins de fer
— Eisenbahn
Железная дорога

Staţiuni balneoclimaterice
stations balnéoclimatiques
Kur- und Erholungsorte
— Курорты

— Băi
— bains
— Bäder
— Места для купания

— Băi cu ape minerale
— bains à l'eau minerale
— Mineralwasser-Bäder
Места для купания в минеральной воде

— Staţiuni climaterice
stations climatiques
— Höhenkurorte
Климатические курорты

Monumente istorice şi de artă
monuments historiques et d'art
— Historische Denkmäler und Kunststätten
Исторические и художественные памятники

— Rezervaţii naturale
— réservations naturelles
— Natur-Schutzgebiete
Природные резервации

Monumente ale naturii
— monuments de la nature
— Naturmonumente
— Природные редкости

— Peşteri
— grottes
— Höhlen
Пещеры

— Muzee
— musées
— Museen
— Музеи

— Mofete
— moufettes
— Gasbäder
— Серные копи

— Campinguri
— campings
— Camping-Zeltplätze
— Кемпинги

— Cabane şi moteluri
— chalets et motels
— Schutzhütten und Motel
Турбазы и мотели

Case de vînătoare
— chalets des chasseurs
— Jagdhütten
— Охотничьи дома

— Centre de ceramică populară
— centres de ceramique populaire
— Ortschaften mit Volkskeramik
— Центры народной керамики

— Parc dendrologic
— parc dendrologique
Dendrologischer Park
Дендрологический парк

— Izvoare de apă minerale
— sources d'eau minerale
— Mineralwasser-Quellen
Источники минеральной воды

Vîrfuri de munte
— sommets de montagne
— Bergspitzen
Горная вершина

Trasee turistice
— tracés touristiques
Wanderwege
Туристские тропы

— Lacuri
— lacs
— Seen
— Озера

— Tinovuri
— tinovs (marais)
— Moore
— Болоты

Cursuri de apă
— cours d'eau
— Wasserläufe
Речные течения

Cratere vulcanice
— cratères volcaniques
— Vulkankrater
— Вулканические кратеры

Prezentarea generală a județului

AȘEZAREA GEOGRAFICĂ. Județul Harghita este situat în partea centrală a Republicii Socialiste România, in zona Carpaților Orientali.
Se învecinează la est cu județele Neamț și Bacău, la sud cu Covasna și Brașov, la vest cu Mureș, iar la nord cu Suceava.
Suprafața : 6.610 km2, reprezentînd 2,8 la sută din teritoriul țării.
RELIEFUL. Este format din munți, dealuri, depresiuni intramontane.
La est se află munții Giurgeului, Hășmașului și Ciucului. În partea centrală sînt situate lanțurile vulcanice ale munților Gurghiului și Harghitei. Între aceste două masive muntoase se întind depresiunile Giurgeului și Ciucului.
În sud-vestul masivului Harghitei relieful coboară, prin intermediul platourilor vulcanice, pînă spre zonele deluroase ale podișului celor două Tîrnave : Tîrnava Mare și Tîrnava Mică.
CLIMA. Este caracteristică zonelor intramontane, cu ierni geroase, de durată mai lungă și veri relativ calde.
Temperatura maximă absolută de 36,5° a fost înregistrată în anul 1952 la Odorheiu Secuiesc, iar minima absolută de — 35° în 1929 la Gheorgheni.
De altfel, datorită frecventelor temperaturi minime inregistrate in perioada anului în localitățile Miercurea-Ciuc, Gheorgheni, Toplița și mai ales Joseni, acestea sînt cunoscute ca „Polul românesc al frigului". Numărul zilelor de îngheț ajunge, in medie anual, la 160. Sînt frecvente înghețurile tîrzii de primăvară (uneori chiar și in lunile mai — iunie) și cele timpurii de toamnă, începînd chiar din septembrie.
Precipitațiile medii anuale variază între 550 și 1000 l/m2.
APELE. Rețeaua hidrografică se compune din trei bazine principale : Mureșul la vest (cu afluenții Tîrnava Mare și Tîrnava Mică), Oltul, în sud (cu cele două Homoroade) Bistrița și Trotușul, la est. Fiind, în general, o zonă de geneză a acestor rîuri, în partea centrală a județului ele au aspectul unor ape de cîmpie cu cursul lin, pentru ca spre limitele acestuia, văile fiind îngustate de chei și defileuri, să se transforme în adevărate torente.
O notă caracteristică o constituie existența în județ a peste 2.000 de izvoare de ape minerale (explicabilă prin prezența șirurilor de munți vulcanici). La Borsec, Sîncrăieni, Tușnad Nou și Plăieșii de Jos funcționează stații de îmbuteliere. De asemenea, în stațiunile balneoclimaterice Borsec și Băile Tușnad o parte din aceste ape minerale sînt utilizate în scopuri terapeutice.

In judeţ se află unicul lac de origine vulcanică din ţară, lacul „Sf. Ana", situat într-un cadru pitoresc al craterului vulcanic Ciomatu, la o altitudine de 950 m. (accesibil cu orice mijloc de transport rutier).
Din reşedinţa de judeţ, în direcţia nord-vest, la o distanţă de circa 80 km se găseşte cel mai mare lac de baraj natural din ţară, Lacu Raşu, o raritate pe plan mondial, care conservă pădurea înecată. Lacul este situat între munţii Suhardului (1.352 m) şi Ucigaşul (1.384 m) şi are o suprafaţă de 12,6 ha şi o adîncime de pînă la 10,5 m. A luat fiinţă în urma unei prăbuşiri naturale care a avut loc în 1837.

SOLURILE sînt variate, dominind cele montane brune şi brun-gălbui, brune acide. Pe lunci sînt soluri aluviale, local rendzine cu calcare, pseudorendzine şi rogosoluri.

BOGĂŢII ALE SUBSOLULUI ŞI SOLULUI. Diversitatea geologică a teritoriului judeţului este pusă în evidenţă şi de varietatea zăcămintelor minerale care se găsesc în subsolul acestuia (minereu de fier, pirite cuprifere, caolină, cinabru, sare, ape minerale carbogazoase ; însemnate cantităţi de roci de construcţii : bazalt, calcare compacte, andezit, travertin, marmură albă etc).
Sînt de menţionat resursele hidroenergetice ale Oltului, Mureşului, Tîrnavei Mari cit şi întinsele suprafeţe ocupate cu păşuni, fineţe, păduri de molid, brad, fag, stejar etc. populate de o bogată şi variată faună cinegetică.

DIN TRECUTUL JUDEŢULUI. Cercetările întreprinse confirmă existenţa şi continuitatea populaţiei pe teritoriul judeţului încă din preistorie. Aşezările vechi descoperite atestă prezenţa de-a lungul secolelor, a diferitelor culturi materiale şi spirituale, varietatea ocupaţiilor locuitorilor acestor plaiuri.
O epocă înfloritoare a fost cea a daco-geţilor, dovadă stînd numeroasele urme de cetăţi pe versanţii munţilor, ca şi tezaurul descoperit în 1953 la Sîncrăieni, lingă Miercurea-Ciuc. Cetăţile dace de aici sînt analoage cu cele din munţii Orăştiei şi din alte părţi ale Transilvaniei, fapt care dovedeşte unitatea de organizare a strămoşilor noştri şi aria largă de răspîndire a evoluatei civilizaţii dace. Ele sînt construite în terase semicirculare, fiind destinate atît organizării sociale paşnice cît şi unor scopuri de apărare.
Nu mai puţin numeroase sînt urmele civilizaţiei romane, mai ales in zona Tîrnavelor, unde timpul a conservat rămăşiţele unor puternice castre fortificate şi turnuri de apărare.
Izvoarele istorice arată că, începînd din secolele XII XIII, o parte din teritoriul actual al judeţului este populat de secui. La aşezarea lor pe aceste meleaguri, secuii au găsit o numeroasă populaţie românească statornică, de agricultori şi crescători de vite, cu care au convieţuit de-a lungul veacurilor. Continuitatea neîntreruptă a poporului român pe aceste teritorii este atestată de numeroase dovezi istorice, arheologice, lingvistice. E destul să amintim în acest sens toponimicul Vlăhiţa, atestat in anul 1301 sub numele „Villa olachalis" (Satul românesc) şi apoi, sub aceeaşi denumire, în 1406. Unele documente scrise vorbesc despre luptele purtate sub acelaşi steag de români, secui, saşi, pecenegi (de exemplu, în anul 1210, într-o oaste condusă de comitele sibian Ioachim, sau la 1241 cînd românii şi secuii (Olaci et Siculi) au oprit o invazie tătară).

La început viaţa economică şi politică a secuilor se baza în principal pe obştea sătească, apoi pe forma de organizare sub denumirea de Scaune.
Incepînd cu secolul al XV-lea apar şi în aceste locuri marile latifundii şi, odată cu acestea şi diferenţierile de clasă. Ţăranii români şi secui au avut o soartă comună, jugul exploatării i-a apăsat deopotrivă, şi tot în comun s-au ridicat la luptă împotriva duşmanului de tot felul. Astfel, între anii 1432 şi 1764 s-au înregistrat 59 de răscoale ţărăneşti. Cot la cot au luptat românii şi secuii în armata lui Iancu de Hunedoara, împreună şi-au vărsat sîngele la Vaslui sub domnia lui Ştefan cel Mare, în războiul ţărănesc condus de Gheorghe Doja, în luptele lui Mihai Viteazul, în cetele de „curuţi" ale lui Rákoczi Francisc al II-lea, în revoluţia de la 1848, ca şi în numeroasele răscoale ţărăneşti.
Evenimente cum au fost generalizarea iobăgiei (1562), năvălirea tătarilor (1661 şi 1694), ciuma care a decimat aproape jumătate din populaţie (1717 — 1719) sau măcelul de la Siculeni (1764) au o semnificaţie deosebită în istoria acestor meleaguri.
Evoluţia capitalistă a României în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea a avut drept rezultat pe plan social apariţia şi în această parte a ţării a proletariatului industrial, concentrat îndeosebi în întreprinderile de exploatare şi prelucrare a lemnului. La Gheorgheni, Topliţa, Odorheiu Secuiesc, Miercurea-Ciuc şi-au desfăşurat activitatea organizaţii locale ale Partidului Social Democrat. Acestea au luat parte activă la crearea, în 1921 a Partidului Comunist Român.
Sub conducerea Partidului Comunist Român s-a intensificat lupta comună a muncitorilor, ţăranilor, intelectualilor români, maghiari şi de alte naţionalităţi, împotriva regimului burghezo-moşieresc, pentru drepturi politice, economice şi sociale.
Din şirul acestor acţiuni revoluţionare se remarcă grevele muncitorilor forestieri de pe Valea Mureşului, din Topliţa, Gheorgheni, Ditrău, Hodoşa. În perioada marilor bătălii de clasă din timpul crizei economice din anii 1929 — 1933, muncitorii forestieri conduşi de comunişti au înscris pagini de glorie în lupta comună a celor asupriţi pentru dreptul la o viaţă mai bună, pentru dreptate şi libertate. In rîndul marilor acţiuni organizate şi conduse de Partidul Comunist Român, un loc însemnat îl ocupă şi răscoala ţăranilor români şi maghiari din Valea Ghimeşului, din anul 1934, îndreptată împotriva exploatării burghezo-moşiereşti.
Împotriva ofensivei fascismului s-a format şi în judeţul nostru un larg şi puternic front democratic. Numeroasele acte de represiune din partea autorităţilor regimului burghezo-moşieresc şi a ocupanţilor hortişti, arestările, anii de cruntă teroare în închisori, lagărele de concentrare n-au putut înfrînge avîntul de luptă al comuniştilor împotriva exploatării şi împilării, a războiului nedrept pus la cale de cercurile imperialiste împotriva Uniunii Sovietice. Actul istoric de la 23 August 1944 — insurecţia armată victorioasă, organizată şi condusă de Partidul Comunist Român, a însemnat şi pentru oamenii muncii români şi secui din această parte a ţării o încununare a luptei de secole dusă în comun pentru libertate socială şi naţională, pentru o viaţă demnă, liberă de exploatare şi asuprire.

Anii care au urmat acestui măreț eveniment au adus profunde transformări, în toate domeniile, cum n-au cunoscut nicicînd în trecut aceste meleaguri ale patriei. Ca urmare a politicii profund științifice, marxist-leniniste, a partidului de industrializare socialistă a țării, în contextul dezvoltării rapide și multilaterale a întregii țări, a intrat și județul Harghita cu pași repezi pe calea transformărilor economice și sociale. Pe harta județului au apărut noi orașe și centre muncitorești, zeci de noi unități industriale, așezăminte de educație și cultură, s-a schimbat din temelie modul de viață al oamenilor.

INDUSTRIA. O pondere însemnată în industria județului ocupă ramurile extractivă, de exploatare și industrializare a lemnului, cele ale industriei metalurgice, ușoare și alimentare.

Printre principalele unități ale industriei extractive se află Întreprinderea minieră Bălan, Întreprinderea minieră Harghita și Salina Praid. Exploatările de minereu de fier de la Lueta și de sare de la Praid sînt cunoscute de pe timpul romanilor.

Exploatarea și prelucrarea lemnului dispune de unități la Toplița, Gheorgheni, Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Gălăuțaș, Ditrău, Hodoșa, Sîndominic etc.

Între întreprinderile mai importante din ramura industriei ușoare se află Filatura de in și Fabrica de stofe de mobilă din Gheorgheni, fabricile de confecții din Miercurea-Ciuc și Odorheiu Secuiesc, Fabrica de tricotaje și Filatura de lînă pieptănată din Miercurea-Ciuc, Fabrica de ață și Filatura de bumbac din Odorheiu Secuiesc, Filatura de in din Cristuru Secuiesc și altele.

O greutate specifică ocupă în economia județului industria alimentară și locală. Unitățile și secțiile industriei cooperatiste realizează o gamă variată de produse de artizanat specifice locului, asigură cerințele de servire și prestări de servicii către populație.

AGRICULTURA. Terenul agricol reprezintă circa 60 la sută din suprafața totală a județului, adică 402.137 ha, din care 106.445 ha sînt arabile, 137.723 ha pășuni, 153.100 ha fînețe, 195 ha vii și pepiniere viticole, 4.674 ha livezi și pepiniere pomicole. Cartoful constituie cultura de bază a județului. De asemenea, creșterea taurinelor și ovinelor aduce venituri importante țărănimii cooperatiste și celei din localitățile de munte necooperativizate.

SILVICULTURA. O însemnată bogăție naturală o formează fondul forestier, care totalizează circa 219.000 ha (33,1% din suprafața județului). Arboreturile se compun în principal din rășinoase.

O bogăție importantă o constituie fructele de pădure și ciupercile comestibile. Anual se recoltează circa 1.500 — 2.000 tone de fructe de pădure : zmeură, afine, ciuperci comestibile. O însemnată cantitate din acestea este destinată exportului.

VÎNATUL ȘI PESCUITUL. Vînatul de bază este constituit din efective de cerbi, căpriori, urși, mistreți, cocoși de munte. Apele de munte și de șes, prin bogăția lor piscicolă, oferă turistului pescar minunate clipe de destindere. Păstrăvul și lipanul îi vom întîlni în pîraiele repezi de munte, pe cînd știuca, cleanul, somnul și scobarul în apele de șes.

Păstrăvăriile, la rîndul lor, dau în consum circa 3.000 kg de păstrăvi anual și asigură puieți pentru popularea apelor de munte.

TRANSPORTURILE. O rețea feroviară în lungime de peste 200 km traversează județul în direcții diferite, facilitînd legături pe această

cale cu județele învecinate. Principala rută feroviară care străbate județul o formează cea care leagă Capitala patriei de Țara Oașului, trecînd prin Brașov, Sf. Gheorghe, Miercurea-Ciuc, Gheorgheni, Toplița. O ramificație care pornește din stația Ciceu trece din Harghita, prin pasul Ghimeș, spre meleagurile Moldovei. De la Odorheiu Secuiesc și de la Praid există, de asemenea, căi ferate în direcțiile orașelor Sighișoara și respectiv Tîrnăveni-Blaj. În cincinalul 1971 — 1975 vor fi electrificate traseele de cale ferată dintre localitățile Adjud — Ciceu, Brașov — Ciceu și Ciceu — Deda, totalizînd pe teritoriul județului, o lungime de 170 km.
Lungimea totală a drumurilor de interes național și județean este de 1.457 km, din care 309 km sînt asfaltați.
COMERȚUL. Locuitorii județului au avut dintotdeauna legături comerciale cu meleagurile vecine. Exploatarea și valorificarea lemnului și a produselor lemnoase a constituit o sursă însemnată de venituri pentru populație. Orașele și comunele județului, în special cele din văile Mureșului și Oltului, au constituit dintotdeauna o bună piață pentru grîu, porumb, fructe, zarzavaturi, ca și pentru diferite produse industriale de îmbrăcăminte, casnice, unelte de muncă etc. Dintre produsele specifice piețelor și tîrgurilor menționăm ceramica populară din Corund și Dănești, uneltele de lemn, țesăturile din cînepă și in și diversele produse agroalimentare.
Comerțul socialist cuprinde un număr de peste 1.200 de unități. Pretutindeni în mediul rural, în ultimii ani, s-au construit edificii moderne de desfacere a mărfurilor.
VIAȚA CULTURALĂ. Învățămîntul preșcolar, școlile generale, profesionale și liceele au cunoscut în anii socialismului o largă dezvoltare. În școlile din județ învățămîntul se face în limbile română și maghiară, expresie a drepturilor și posibilităților de afirmare egale, de care se bucură toți cetățenii patriei, indiferent de naționalitate.
Rețeaua instituțiilor culturale cuprinde 49 de cămine culturale și 123 filiale sătești, 9 case de cultură orășenești și 5 cluburi sindicale.
În cadrul așezămintelor culturale activează 37 de coruri, între care unele, cum sînt cele din Miercurea-Ciuc, Ditrău, Odorheiu Secuiesc și altele au o vechime de peste 100 de ani ; 30 de orchestre de muzică populară, 20 de fanfare, numeroase orchestre și soliști de muzică ușoară, formații de teatru etc.
În localitățile județului există 117 cinematografe, aparate volante pentru activități cinematografice în 63 de localități. Funcționează 4 muzee, la Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Gheorgheni și Cristuru Secuiesc. Ele înfățișează viața materială și spirituală a populației din cele mai vechi timpuri, fauna, flora, etnografia și arta populară, deținînd vestigii însemnate între care un renumit tezaur dacic de la Sîncrăieni, peste 3.200 de monede romane de argint, tezaurul de aur găsit la Firtușu, unicate de cărți, ca și un bogat material etnografic.
Ziarele „Informația Harghitei" în limba română și „Hargita" în limba maghiară, organe de presă ale Comitetului județean de partid și Consiliului popular județean și gazeta de uzină „Forestierul Văii Mureșului", apar într-un tiraj de peste 35.000 de exemplare. Din anul 1970 funcționează Formația artistică profesionistă „Harghita" de pe lîngă Consiliul județean al sindicatelor.

Fiecare zonă etnografică are particularitățile ei. Portul popular din județ este bogat în forme și culori, cum este cel românesc din depresiunea Bilborului și a zonei Topliței, din Voșlobeni și Valea Trotușului, cel secuiesc, mai semnificativ în depresiunile Casinului, Ciucului de Sus, Giurgeului, zona Ocnelor și Praidului, văile Fișagului, Feernicului, Goagiului și Homoroadelor. Cu totul specific este portul ceangăiesc din Valea Ghimeșului.

Arta populară cuprinde crestăturile în lemn din zona Odorheiului Secuiesc, olăritul din Corund și Dănești, țesăturile din Lupeni, Cristuru Secuiesc, Păuleni-Ciuc și Sîncrăieni și vestitele dantele din Sîncrai (Odorheiu Secuiesc).

Populația județului păstrează tradiții folclorice însemnate cum sînt turca din Toplița și din împrejurimi, carnavalul din Casinu-Nou, nunta ceangăiască de pe Valea Trotușului sau nunta secuiască din Șiclod, carnavalul (de iarnă) din Vărșag și Ocna de Jos etc.

Bogata viață spirituală a populației din această parte a țării e confirmată și de existența, pe aceste locuri a unor școli înființate în urmă cu peste 370 de ani.

Cronica acestor meleaguri ale țării consemnează viața și activitatea unor personalități de seamă printre care îi amintim pe Nagy György și Gyepesi Ambrus, conducătorii răscoalei țărănești din 1562 ; Negrea Vasile din Odorheiu Secuiesc, căpitan al principelui Rákóczi Francisc al II-lea ; Zöld Péter, organizatorul mișcării de protest împotriva absolutismului habsburgic și al manifestărilor de la Siculeni (1762 — 1764) ; Gál Sándor, luptător revoluționar de la 1848 — 1849, adjutant al generalului Bem ; Ioan Caioni, cărturar poligraf de origine română din secolul al XVII-lea ; Cserei Mihály, cronicar care a scris despre evenimentele dintre anii 1661 — 1711 cu numeroase știri privitoare la români ; Orbán Balász, Jakab Elek, T. Nagy Imre, cercetători ai istoriei, folclorului și geografiei acestor meleaguri; inventatorul Puskás Tivadar, Tamási Áron, Tompa László, Octavian Tăslăuanu, Tomcsa Sándor, scriitori ; Salamon Ernö (1907 — 1943) poet și luptător revoluționar ; Józsa Béla (1898 — 1943) militant al mișcării muncitorești din România, ucis în 1943 de organele represive ale regimului horthist ; Nagy István, Márton Ferenc, Köllö Miklós, artiști plastici, dr. Bányai János, geolog și alții.

SĂNĂTATEA PUBLICĂ. Asistența medico-sanitară a populației este asigurată printr-o rețea de unități care cuprinde 10 spitale, 7 policlinici, 64 circumscripții medico-sanitare, 22 case de naștere, 1 sanatoriu antituberculos, 15 dispensare de întreprindere, 13 staționare de circumscripție pentru adulți și copii, 38 de farmacii, 2 servicii medicale balneare la Borsec și Băile Tușnad.

Unitățile de asistență medicală dispun de peste 3.000 de paturi, ceea ce înseamnă 10 paturi la 1.000 de locuitori. În anul 1971 a fost dat în folosință, la Miercurea-Ciuc, un nou spital județean cu peste 700 de paturi.

În rețeaua medico-sanitară, unui medic îi revin 790 de locuitori.

EDUCAȚIA FIZICĂ, SPORTUL. În județ funcționează 244 asociații sportive. Pe lîngă liceele din Toplița, Gheorgheni, Odorheiu Secuiesc și Miercurea-Ciuc funcționează școli sportive cu secții de hochei, volei, gimnastică, înot, lupte și handbal.

În cadrul asociațiilor sportive funcționează un număr de 145 de secții afiliate la diferite federații de specialitate. În județ sînt 18

maeștri ai sportului și 49 sportivi de categoria I. Există numeroase baze sportive care satisfac necesitățile sportului de masă. Între acestea se remarcă modernul patinoar acoperit din Miercurea-Ciuc, avînd o capacitate de 4.000 de locuri.

TURISMUL. Județul dispune de regiuni pitorești propice turismului, de stațiuni climaterice din cele mai frumoase și de stațiuni balneo-climaterice cunoscute și prețuite în țară și peste hotare.

Din punct de vedere geografic, județul se încadrează în regiunea Carpaților Orientali, unde turismul și activitatea balneară se practică în tot timpul anului, sub formă de cură de aer, băi de ape minerale, ascensiuni, sporturi de iarnă. Zona se caracterizează prin itinerarii în general ușoare. Funcția cea mai importantă este cea balneoclimaterică, facilitată de abundența izvoarelor. de ape minerale cu o mare valoare terapeutică. Pe lingă cele trei stațiuni balneare și climaterice de interes național : Borsec, Băile Tușnad și Lacu Roșu mai funcționează alte 20 de stațiuni locale, cum sînt : Băile Harghita, Băile Jigodin, Băile Homorod, Praid, Băile Miercurea-Ciuc, Băile „Bradul" Toplița etc. Județul se evidențiază prin mofete și solfatare renumite (Băile Harghita, Pucioasa Sîntimbru-Ciuc, Băile Tușnad). Nămolurile și turba terapeutică constituie bogății de mare valoare ale județului, ce vor fi valorificate în viitor.

Un admirabil punct turistic îl constituie Lacul „Sf. Ana". La fel de frumoasă este zona Oltului superior cu barajul „Mesteacănul", din imediata apropiere a Munților Hășmașului. Munții Harghita constituie o vastă regiune pitorească propice drumețiilor. La altitudinea de 1.721 m se află cabana Mădăraș care, ca și cabanele din munții Gurghiului, oferă condiții de găzduire confortabile. La Lacu Roșu, „Bradul" Toplița, Băile Tușnad și în alte locuri sînt amenajate campinguri și terenuri pentru instalarea de corturi. Zonele județului sînt renumite și prin rezervațiile lor de plante diluviene (mesteacănul pitic, drosere etc.) și din perioada ghețarilor (planaria alpină), unele dintre aceste rezervații ca cele din Sîncrăieni, Tușnad-Sat și Băile Tușnad fiind cele mai sudice rezervații diluviene din Europa.

La Vlăhița, Ocland, Lueta, Crăciunel și aproape în întreaga zonă cuprinsă între cele două Homoroade, în luna mai poate fi admirată panorama feerică a poienelor de narcise ce se întind pe sute de hectare, iar la Merești și între Voșlobeni și Gheorgheni sistemele de grotă, peșterile „Merești" și respectiv „Șugău".

POPULAȚIA. Populația județului la 1 I 1973 număra peste 305.600 de locuitori, densitatea medie fiind de 46,2 locuitori pe km^2, ceea ce întrece cu puțin jumătate din densitatea medie a țării. La aceeași data, 115.150 de locuitori erau de sex masculin și 150.500 de sex feminin, județul fiind printre puținele din țară în care populația masculină o depășește pe cea feminină. Majoritatea populației este de naționalitate maghiară.

LOCALITĂȚILE. Județul are 1 municipiu și 8 orașe cu 28 de localități componente, 49 de comune, din care 3 suburbane și 236 de sate.

MIERCUREA-CIUC

Situat la punctul de întîlnire a pitoreştilor depresiuni ale Ciucului de Jos şi de Sus, Miercurea-Ciuc este oraşul de reşedinţă al judeţului, avînd o populaţie de peste 20.000 de locuitori.
Pe teritoriul acestuia omul s-a stabilit încă din epoca bronzului, continuîndu-şi neîntrerupt existenţa. Datorită aşezării sale geografice, oraşul s-a dezvoltat ca centru economic şi cultural al acestei regiuni spre care gravitează localităţile din împrejurimi. Primul document păstrat, care atestă existenţa sa ca oraş datează din anul 1558.
Şumuleul, azi un cartier al oraşului, este consemnat încă din 1332 intr-un registru de dijme papale. De Şumuleu este legată şi existenţa liceului care şi-a aniversat, în 1968, 300 de ani de existenţă. Tot aici a intemeiat in anul 1675, prima tipografie de pe aceste meleaguri, vestitul cărturar de origine română, Ioan Caioni.
Oraşul a jucat şi un important rol de apărare, prin cetatea Mikó, construită aici de căpitănia de scaun între anii 1611 — 1621.
În decursul existenţei sale semimilenare, oraşul a fost deseori victima incursiunilor turcilor şi tătarilor, a represiunilor trupelor habsburgice. Între anii 1717 — 1719 o epidemie de ciumă a decimat populaţia oraşului. În 1764 cetatea din oraş e transformată in închisoare, unde sînt schingiuiţi participanţii la răscoala de la Siculeni.
In primăvara anului 1849, în oraş vede lumina tiparului ziarul local **Hadi Lap** (Foaia de luptă) şi un supliment al acestuia, **Csiki Gyutacs** (Focosul din Ciuc), care au răspîndit ideile revoluţiei burghezo-democratice.
În anul 1878, oraşul devine reşedinţa judeţului Ciuc, nou înfiinţat. În perioada de avînt a capitalismului dezvoltarea acestuia se rezumă doar la cîteva unităţi industriale de mică importanţă : o fabrică de cherestea, o moară, o fabrică de bere, o forjă şi cîteva ateliere meşteşugăreşti. Adevăratul avînt economic şi social-cultural al oraşului are loc abia în anii de după eliberare.
Din 1968, Miercurea-Ciuc este reşedinţa judeţului Harghita.
Oraşul este astăzi un centru industrial şi cultural plin de avînt. Monumentele sale arhitecturale **(Complexul baroc de la Şumuleu, Cetatea Mikó etc.)** prezintă importanţă nu numai prin particularităţile de construcţie ci şi din punctul de vedere al istoriei locale. Muzeul, amenajat în cetate, deţine cele mai importante obiecte arheologice, etnografice şi de artă populară din împrejurimi. La Şumuleu poate fi vizitată colecţia particulară a lui Gál Ferenc, în

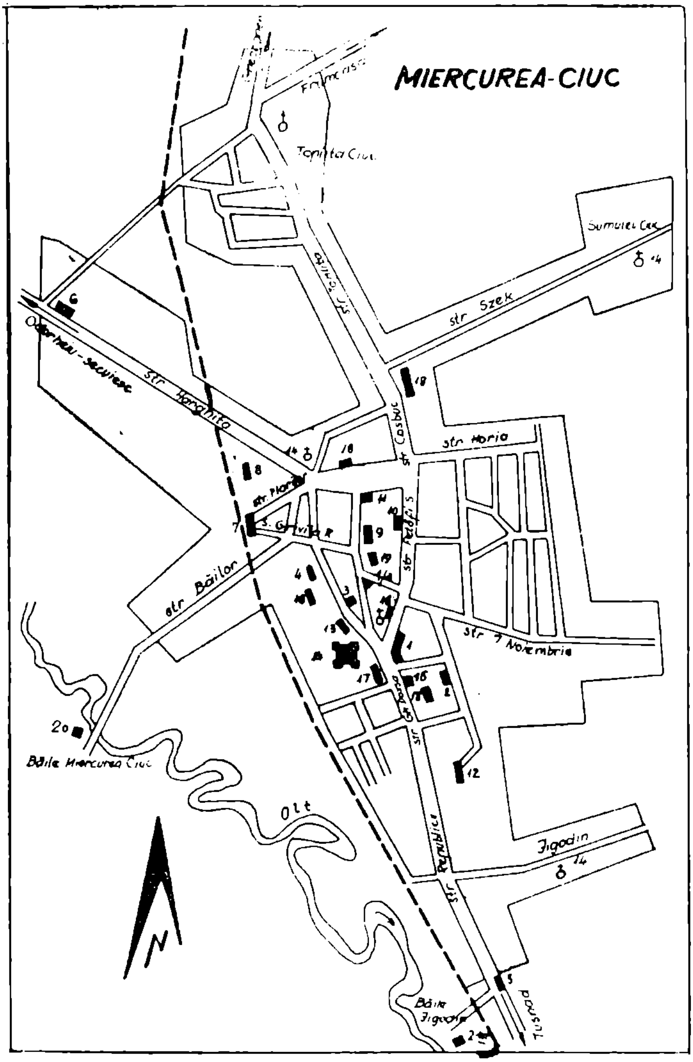

1. Consiliul popular al județului Harghita; 1/a. Consiliul popular orășenesc; 2. Miliția; 3. Hotelul și restaurantul „Harghita"; 4. Hotelul și restaurantul „Bradul"; 5. Stația de benzină PECO; 6. Autoservice; 7. Gara C.F.R.; 8. Autogara; 9. P.T.T.R.; 10. C.E.C.; 11. Banca Națională; 12. Spitalul nou; 13. Spitalul vechi; 14. Monumente istorice: Complexul baroc Șumuleu, biserica din Miercurea-Ciuc și Jigodin, Cetatea Mikó; 15. Policlinica; 16. Patinoar artificial acoperit; 17. Tribunal; 18. Liceu, școli; 19. Casa de cultură; 20. Băile Miercurea-Ciuc; 21. Băile Jigodin.

timp ce la Jigodin, un alt cartier al orașului, se află casa natală și importanta colecție de picturi aparținînd lui Nagy Imre, artist emerit al Republicii Socialiste România. Motivele ornamentale de pe pereții casei de cultură, apa răcoritoare a izvoarelor minerale de la Jigodin, Miercurea și Șumuleu, efectul tămăduitor al băilor termale, merită atenția vizitatorilor.
Împrejurimile oferă posibilități variate pentru interesante excursii și drumeții. De pe culmea vîrfului Șumuleul Mare (1.035 m) se desfășoară întreaga panoramă a depresiunii Ciuc. Iarna, pîrtii de schi atît de apropiate de oraș ca aici sînt rar de găsit în altă parte. Cele mai multe din aceste obiective turistice sînt accesibile curselor de autobuze care pleacă din centrul orașului. Hoteluri moderne, cabane primitoare, campinguri, stau la dispoziția oaspeților.
La 21 km de oraș, la altitudinea de 1.350 m, se află stațiunea climaterică **Băile Harghita,** cu izvoare de ape minerale și mofete. Tot pe teritoriul orașului se află și **Băile Jigodin,** situate într-un loc pitoresc.

DE LA MIERCUREA-CIUC LA BĂILE TUȘNAD — PE D. N. 12.

După ce trece prin stațiunea balneară de interes local Jigodin, șoseaua străbate frumoasa vale a Oltului — un traseu pitoresc, cu munți acoperiți cu păduri de foioase și conifere, cu dealuri bogate în pășuni.
La numai 8 km de Miercurea-Ciuc intîlnim localitatea **Sîncrăieni.** Comuna, cu circa 7.000 de locuitori este cunoscută pentru industria sa de prelucrare a lemnului (fabrică de doage și parchete) pentru minunatele covoare țesute de femeile localnice, pentru apa minerală „Harghita" îmbuteliată în milioane de sticle (aici unde există peste 120 de izvoare), pentru băile în aer liber, ca și pentru bogata rezervație naturală în care numeroase plante au supraviețuit din era glaciară pînă în zilele noastre. Biserica din comună se remarcă prin unele detalii de construcție și mai ales prin capela cimitirului. Tot aici, pe malul Oltului, se află o moară veche, denumită „moara de hîrtie".
Aici s-au născut T. Nagy Imre, cunoscut scriitor de la începutul acestui secol și Vitos Mozes, autorul colecției monografice „Caietele Ciucului". Din punct de vedere istoric, comuna este deseori amintită pentru bogatul tezaur dacic, cunoscut și sub numele de „Tezaurul de la Sîncrăieni", descoperit aici în 1953, precum și pentru vestigiile istorice pe care le păstrează.

La 14 km de comună, mergînd pe un drum auto forestier, ajungem la o altă stațiune balneoclimaterică locală a județului, **Băile Pucioasa — Sîntimbru.**
Solfatarele de aici sînt renumite în întreaga țară pentru efectul lor curativ. Este un loc agreabil pentru excursii la sfîrșit de săptămînă și un loc potrivit pentru odihnă și tratament balnear.
Din centrul comunei Sîncrăieni se desprinde drumul județean care străbate localitățile **Sîntimbru, Sînsimion, Cetățuia** și **Vrabia,** situate pe malul Oltului. La Cetățuia funcționează o baie publică alimentată cu apă minerală. Tot aici mai poate fi vizitată biserica întărită, iar la Sîntimbru Curia „Henter", o construcție în stil baroc. La **Sînsimion,** localitate cu cca. 4.000 de locuitori, funcționează o fabrică de spirt și amidon și o fabrică de cherestea.

De la Sîncrăieni pătrundem în depresiunea Ciucului de Jos. În stînga şoselei, un drum de legătură conduce la Ciucsîngeorgiu, iar de aici în localităţile de pe Valea Fişagului.

Parcurgînd în continuare traseul D. N. 12, la 10 km de Sîncrăieni întîlnim comuna **Sînmartin**. Localitatea, cu o populaţie de cca. 5.000 locuitori, este în curs de urbanizare. Punctul de atracţie turistică din Sînmartin îl constituie biserica împrejmuită cu un gard fortificat şi creneluri. Prezintă de asemenea interes stilul specific de construcţie, îndeosebi al fîntînilor rotunde din lemn de stejar. În comună există o largă reţea de servire a populaţiei şi turiştilor.

DE LA SÎNMARTIN LA ARMĂŞENI, PE VALEA FIŞAGULUI.

Pe drumul judeţean ce porneşte din centrul comunei Sînmartin ajungem la **Bancu** (5,2 km), **Ciucsîngeorgiu** (2,5 km) şi **Armăşeni** (7 km), sate cu o populaţie de peste 6.000 locuitori care alcătuiesc comuna **Ciucsîngeorgiu**. Este o zonă cu trăsături etnografice caracteristice. Construcţiile au acoperişurile foarte înalte, din şindrilă. Porţile secuieşti, cioplite, păstrează vechi motive ornamentale. Sînt binecunoscute aici unele obiceiuri folclorice străvechi, ca „înmormîntarea" carnavalului, tunsul oilor, nunţile, şezătorile şi clăcile. Biserica din Ciucsîngeorgiu are elemente de construcţie din secolul al XIV-lea, iar biserica-cetate din Armăşeni este bogată în fresce. La Ciucsîngeorgiu s-a născut apreciatul grafician, pictor şi sculptor Márton Ferenc, în a cărui casă natală se află o bogată colecţie din lucrările sale.

De la Bancu, prin Misentea (7,5 km) şi Leliceni (4,5 km), pe un drum de legătură, se ajunge la Miercurea-Ciuc.

De la Sînmartin se desprinde un drum care, străbătînd o regiune deluroasă ne conduce pe valea Uzului spre Moldova. Peisajul este de o rară frumuseţe. Pîraiele care străbat aceste locuri, bogate în păstrăvi, oferă multiple posibilităţi de practicare a pescuitului sportiv.

Continuînd, de la Sînmartin, parcurgerea traseului propus pe D. N. 12 în direcţia sud, intrăm după circa 4 km în **Cozmeni**, sat aparţinător comunei Sînmartin. Localitatea este consemnată documentar din 1332. Localitatea dispune de izvoare cu ape minerale bicarbonate. La ieşirea din sat există o bifurcaţie de drumuri: unul ne duce spre satul Lăzăreşti, cale de 3 km spre sud, iar celălalt în aşezările din depresiunea Casinelor (distanţa 19,5 km).

DE LA COZMENI SPRE TG. SECUIESC PRIN DEPRESIUNEA CASINELOR (D. J. 121). După numai 4 km, pe un drum în serpentine care străbate Pasul Nierghes, printr-un peisaj atrăgător, ajungem în depresiunea Casinelor. În punctul cel mai înalt al trecătorii se află obeliscul ridicat în memoria secuilor care au luptat aici în 1849.

Plăieşii de Jos este o comună cu 6 sate şi cu peste 4.500 locuitori.

Se distinge prin varietatea etnografiei locale, şi prin iscusinţa meşteşugarilor de aici. Casele cu cerdacuri ornamentate, varietatea porţilor meşteşugit lucrate de dulgheri oferă vizitatorului o privelişte aparte. La fel şi portul popular, care păstrează bogate motive ornamentale străvechi. Împrejurimile comunei sînt bogate în izvoare de ape minerale şi oferă multe posibilităţi pentru excursii.

De la Plăieşii de Jos drumul ne conduce prin trecătoarea Catrosa în depresiunea Bîrsei, spre oraşul Tîrgu Secuiesc.

La ieşirea din Cozmeni, D. N. 12 face o cotitură, după care, la 3,2 km distanţă, întîlnim comuna **Tuşnad**.

Un prim popas vom face aici la izvorul de apă minerală carbogazoasă, aflat în drum. La Tuşnad Nou, sat aparţinător comunei,

s-a construit în apropierea staţiei C. F. R. o unitate de îmbuteliere a apei minerale, regiunea fiind bogată în astfel de izvoare. În zona Oltului se află o valoroasă rezervaţie naturală în care se întîlnesc plante din perioada glaciară. Este locul cel mai sudic din Europa în care se află astfel de plante relicvă. În centrul Tuşnadului turistul găseşte loc de parcare, cofetărie, bufet şi un magazin universal sătesc. Majoritatea populaţiei comunei (2.600 locuitori) lucrează în cooperativa agricolă de producţie. Un meşteşug popular care aduce faimă comunei îl constituie cioplitul în piatră.
De aici ne mai despart doar cîţiva kilometri de una din cele mai frumoase staţiuni balneoclimaterice din judeţul Harghita.

BĂILE TUŞNAD

Situată între kilometrii 47 şi 44 ai D. N. 12, la altitudinea de 650 m, în centrul uneia dintre cele mai frecventate zone turistice montane din ţară.
În 1845 se construieşte aici primul pavilion de băi. Prin efectul curativ în afecţiuni ale sistemului nervos, în tulburări ale aparatului cardio-vascular, afecţiuni ale tubului digestiv şi afecţiuni reumatismale, Tuşnadul şi-a cucerit un renume internaţional. Apele minerale de aici pot fi folosite şi ca ape de masă. Capacitatea de cazare a staţiunii este de circa 3.000 de locuri ; în hotel, vile, camping, reţeaua de alimentaţie publică putind oferi masă unui număr dublu de vizitatori. Împrejurimile deosebit de pitoreşti oferă posibilităţi pentru drumeţii în toate anotimpurile. Pe lacul Ciucaş, situat în centrul staţiunii, se practică vara înotul şi canotajul iar iarna patinajul, inclusiv în concursuri de interes naţional şi internaţional, de asemenea schi şi săniuş pe versanţii din apropiere.
Un punct de o atracţie deosebită îl constituie Lacul „Sf. Ana", aflat în craterul unui vulcan din masivul Ciumat care domină staţiunea. Turistul care parcurge traseul din staţiune pînă la lac (circa 2 ore de mers pe jos, dar se poate merge şi cu maşina) găseşte aici o moderna cabană şi locuri de camping.
În partea nord-estică a staţiunii se află Piscul Cetăţii (1.802 m altitudine) unde se mai pot vedea şi azi porţiuni din fundaţiile unei vechi cetăţi. De aici se deschide privirilor panorama întregii depresiuni a Ciucului de Jos.
Prin punctul unde pădurile de foioase lasă loc celor de conifere, unde Oltul desparte partea sudică a masivului Harghita de masivul Ciumat, pe o vale îngustă străjuită de frumoase poieni, şoseaua şerpuieşte spre Braşov (prin Sf. Gheorghe) părăsind judeţul Harghita.

DE LA MIERCUREA-CIUC LA TOPLIŢA PE D. N. 12.

La ieşirea vestică din Miercurea-Ciuc, D. N. 12 se bifurcă : spre dreapta ne conduce prin văile Ghimeşului şi Trotuşului în Moldova, iar înainte prin depresiunea Ciucului de Sus, spre Topliţa şi apoi Tg. Mureş.

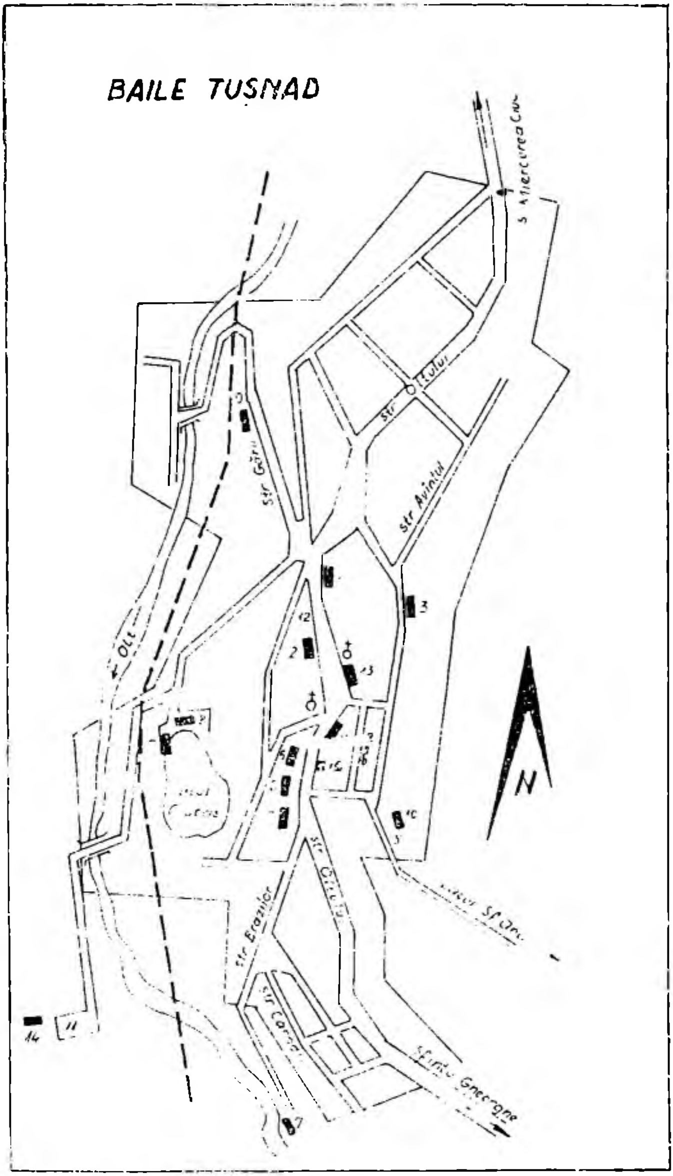

1. Consiliul popular orăşenesc ; 2. Birou de recepţie ; 3. Hotel şi restaurant „Ciucaş" ; 4. Sediul I.B.C. ; 5. Casa de cultură ; 6. P.T.T.R. ; 7. Restaurant ; 8. Cinematograf; 9. Gara C.F.R.; 10. Baia caldă; 11. Camping; 12. Policlinica ; 13. Baia rece ; 14. Moteta ; 15. Izvoarele minerale ; 16. Complex comercial, cofetăria „Veveriţa".

DE LA MIERCUREA-CIUC LA LUNCA DE JOS. (D. N. 12 A).

Străbătînd partea mijlocie a depresiunii Ciuc, şoseaua trece pe lîngă satul Delniţa, apoi lasă în urmă casele comunei **Păuleni-Ciuc** (1.700 locuitori) şi ale satului Şoimeni aflat la poalele pădurii. În aceste două sate femeile ţes vestitele covoare de lînă răspîndite în întreaga zonă a Ciucului. În stînga şoselei, în plin cîmp, ne atrage atenţia biserica „Sf. Ioan" din Delniţa, una din cele mai vechi biserici din judeţ, cu tavanul din casete de lemn pictate.

La numai 5 km de aici, pierdut printre dealuri, se află satul Bîrzava, apoi, la 1,3 km, satul Nicoleşti al cărui punct de atracţie îl constituie biserica fortificată.

Comuna Frumoasa, avînd cca. 4.500 locuitori, este un vechi centru comercial armean, loc de tîrg încă din secolul trecut, păstrînd străvechi mărturii ale legăturilor economice şi culturale dintre această zonă a Transilvaniei şi Moldova. Aici se păstrează un vechi obicei al serbării culesului verzei. Izvorul de apă minerală „Ţibrea" şi împrejurimile sale constituie locul preferat de excursii al localnicilor. Din centrul comunei şoseaua se ramifică în 3 direcţii. Spre stînga, ne conduce la **Racu** (6,5 km), şi spre nord la **Mihăileni**. Această localitate cu 3.300 locuitori, este renumită pentru biserica sa fortificată.

Un drum cilindrat ne conduce prin Nădejdea la **Livezi**, localitate care, situată într-un peisaj de un pitoresc deosebit, constituie o însemnată zonă etnografică şi folclorică românească. Portul popular, cu broderii frumos colorate, dansurile şi obiceiurile specifice locului constituie tot atîtea puncte de interes.

A treia ramificaţie a drumului ne conduce de la Frumoasa spre Valea Trotuşului. Lăsînd în urmă cumpăna apelor, ajungem după 14 km, pe o vale îngustă, în satul **Făgeţel**, aparţinînd de comuna Frumoasa. Un interes deosebit prezintă aici portul popular şi obiceiurile folclorice locale.

Continuîndu-ne parcursul, după 5,5 km ajungem la **Lunca de Sus**, iar după alţi 4,2 km la **Lunca** de Jos. Aceste două comune mari sînt aşezări ceangăieşti care datează de la mijlocul secolului al XVIII-lea.

În 1934, sub conducerea Partidului Comunist Român, locuitorii acestei văi s-au răsculat împotriva măsurilor represive ale regimului burghezo-moşieresc precum şi a exploatării la care erau supuşi.

Cele două comune constituie o zonă etnografică distinctă. Locuitorii vorbesc un dialect al limbii maghiare cu numeroase cuvinte româneşti, iar portul le este identic cu portul popular moldovenesc.

Aici locuiesc aproape 10.000 ceangăi, ale căror principale ocupaţii sînt creşterea animalelor şi munca în exploatările forestiere. Folclorul şi arta populară de aici sînt vestite. Poveştirile păstoreşti, baladele, cîntecele populare şi bocetele s-au păstrat într-o notă de mare acurateţe. Muzica (un instrument specific ceangăiesc este gordună cu o singură coardă), dansurile populare, obiceiurile variate şi locurile pitoreşti atrag vizitatorii din cele mai îndepărtate locuri. Lucrările de artă populară ornamentală, bundiţele, iile cu broderii pe altiţe, ţesăturile de lînă în culori vii, cioplitúrile în lemn executate de meşterii locali sînt foarte căutate. Cele două comune sînt constituite din 25 de aşezări, fiecare cu trăsături caracteristice. Cele mai multe se întind pînă-n marginea pădurilor şi au case mici, de vară, răspîndite prin poienile de munte, în care ceangăii crescători de animale locuiesc din primăvară pînă-n toamnă. În localitatea **Valea Întunecoasă** funcţionează o baie alimentată de izvoarele de ape minerale. Pe văile repezi pot fi văzute mori ţărăneşti şi piue.

De la Lunca de Jos, şoseaua ne conduce prin Ghimeş-Făget în Moldova.

La ieşirea din comună, în partea stîngă, o moviliţă înconjurată de brazi adăposteşte mormîntul lui Emil Rebreanu, fratele marelui prozator român Liviu Rebreanu, fost sublocotenent în armata austro-ungară, executat în 1917 pentru încercarea de a trece pe front, de partea românilor (eroul Apostol Bologa, din romanul „Pădurea spînzuraţilor").

De la Miercurea-Ciuc, pe D. N. 12 ne îndreptăm prin comunele din Ciucul de Sus, spre zona în care izvorăște Oltul. Prima comună pe care o străbatem este **Siculeni**, la 10,9 km de Miercurea-Ciuc. Din cei 7.000 locuitori majoritatea sînt membri ai cooperativei agricole de producție, mulți lucrînd și la cel mai mare nod de cale ferată din depresiunea Ciucului — Ciceu. In comună, la 500 de metri nord de stația C. F. R., în partea dreaptă a șoselei, se înalță un semnificativ monument istoric ridicat în memoria sîngeroaselor evenimente care au urmat mișcării antihabsburgice din 1764, cunoscute sub denumirea de „Siculicidium".
Traversînd calea ferată ajungem, după 2,5 km, în satul **Racu** aparținător comunei Siculeni, sat în care este înmormîntat conducătorul răscoalei secuiești de la 1764, Zöld Péter. Aici s-a născut Cserei Mihai, unul din cunoscuții istorici transilvăneni. Satul are o biserică fortificată — monument arhitectonic. Un alt punct de atracție îl constituie aici baia de apă minerală, aflată la poalele dealului Bogat.
După 3,5 km, drumul ajunge în satul Mădăraș, aparținător comunei Dănești. Aici a funcționat, secole de-a rîndul, o forjă. Satul a fost odinioară și un important centru al olăritului, strămutat cu vremea în **Dănești,** aflat la 3 km de aici. Comuna cu circa 5.500 de locuitori, dispune de o secție de ceramică neagră a cooperativei meșteșugărești „Arta Harghitei" din Miercurea-Ciuc. Femeile din localitate, renumite pentru măiestria lor, lucrează frumoase țesături din bumbac și vestite covoare din lînă. De aici șoseaua înaintează, în paralel cu calea ferată, spre Sîndominic. Turistul poate alege însă și drumul județean modernizat care, după ce străbate localitățile Cîrța, Ineu și Tomești, traversează calea ferată la Sîndominic și întîlnește din nou drumul național. Aceste trei localități alcătuiesc comuna **Cîrța,** cu o populație de peste 6.000 de locuitori. Cîrța a fost vreme îndelungată centrul administrativ al Ciucului de Sus. În 1802 i-a fost acordat dreptul de a organiza tîrguri. În centrul comunei, pe o colină, se află biserica-cetate, una din cele mai frumoase cetăți țărănești din Transilvania. Un drumeag de cîmp, ne conduce prin fața bisericii, la băile locale Madicea. În aceste localități din Ciucul de Sus se întîlnește cel mai colorat port popular secuiesc. La Tomești pot fi vizitate ruinele unui sanctuar. În apropiere se află „Lacul fără fund", amintit în numeroase cîntece populare.
După 4 km ajungem în cea mai mare comună din Ciucul de Sus, **Sîndominic,** cu o populație de circa 6.000 de locuitori. Este atestată documentar încă de la începutul secolului al XIV-lea. În anul 1599 a fost decapitat în hotarul comunei principele Transilvaniei, Andrei Báthory, fapt pentru care comuna Sîndominic a fost supusă blestemului bisericii.
Populația din comună este ocupată în agricultură, în economia forestieră și în minerit. Mozaicul produs la cariera de aici are multă căutare. Cele mai semnificative lucrări de artă populară sînt țesăturile cu broderii și cergile. În localitate se mai află un mic muzeu sătesc care dispune de obiecte interesante privind preocupările și felul de viață din trecut al localnicilor.
Din Sîndominic, o ramificație care se desprinde din D. N. 12 parcurge cale de 11 km un traseu spre poalele Hășmașului Mare, ajungînd în orașul minier Bălan.

BĂLAN

Este unul din cele mai tinere orașe ale județului Harghita și în același timp un centru industrial în plină dezvoltare, cu o populație de peste 10.000 locuitori. La începutul secolului nostru trăiau aici doar 121 locuitori. O mărturie a condițiilor precare de muncă de atunci ne-o oferă cimitirul din localitate : erau rare cazurile cînd viața unui miner depășea vîrsta de 35 de ani. După o existență ștearsă de 120 de ani, timp în care mineritul a bătut pasul pe loc, localitatea s-a dezvoltat în numai două decenii după eliberare, foarte rapid.
Azi Bălanul este unul din cele mai mari centre miniere din țară. Orașul dispune de o rețea comercială modernă, de obiective social-culturale, de un centru școlar minier, de liceu. Este și un punct turistic important. De aici pornesc cele mai frecventate trasee turistice spre masivul Hășmașul Mare, cu peisaje de o rară frumusețe. Nu departe de oraș, cabana **Piatra Singuratică** este o gazdă ospitalieră pentru turiști. Lacul de acumulare „Mesteacănul", situat într-un peisaj încîntător, dominat de brazi, constituie locul preferat de excursii al locuitorilor orașului. La cîțiva kilometri de oraș izvorăște Oltul.

Reluîndu-ne călătoria pe D. N. 12, după 8,6 km de la Sîndominic ajungem la Izvoru Mureș. Aici ni se deschide privirii un peisaj de un pitoresc deosebit, pe fundalul căruia se înalță masivul stîncos al Hășmașului Mare. De la altitudinea de 950 m la care se află, localitatea străjuiește depresiunile Ciucului de Sus și a Giurgeului. Darurile cu care natura a înzestrat aceste locuri (întinse păduri de brazi și însorite poieni cu tufe de alun) au oferit așezării condițiile transformării sale în stațiune climaterică — reședință primitoare a vacanțelor studențești. Din Tincani, un cartier al satului, sînt originari bunicii lui Ion Creangă.

La 8,3 km de aici se află comuna **Voșlobeni** (peste 2.300 de locuitori). Înainte însă de a depăși pasajul de cale ferată, să facem un scurt popas la turbăria aflată în stînga șoselei, la o distanță de circa 500 de metri pe malul Mureșului. Cunoscută sub denumirea locală „După luncă", turbăria se întinde pe o suprafață de 60 hectare, păstrînd plante-relicvă din epoca glaciară și fiind o însemnată rezervație naturală. În dreapta șoselei ne atrage atenția cariera de dolomită, care domină localitatea. Comuna Voșlobeni se remarcă și prin coloritul portului popular românesc al locuitorilor. Prezintă interes un joagăr aflat pe valea Heveder care datează din 1860. Un mic muzeu sătesc expune diferite obiecte etnografice locale.

De la Voșlobeni se ajunge ușor la **Peștera Șugău.**

Din centrul comunei se deschide în direcția localității Suseni un drum județean care, unindu-se cu cel ce pornește din Valea Strîmbă (localitate situată la 6 km de Voșlobeni) parcurge, urmînd cursul Mureșului, depresiunea Giurgeului.

Valea Strîmbă deține una din bazele însemnate ale schiului din județul Harghita, dispunînd de o modernă trambulină pentru sărituri și de cabană. De aici s-au ridicat numeroși campioni județeni și republicani ai sportului alb.

DE LA VOȘLOBENI LA LĂZAREA, PE VALEA MUREȘULUI.

De la Voșlobeni se desprinde o ramificație care traversează calea ferată și după 3 km ajunge în satul Chileni, iar după alți doi în centrul comunei **Suseni**. Aici drumul se întîlnește cu un altul care trece de la Brădești prin Pasul Liban, și

BĂLAN

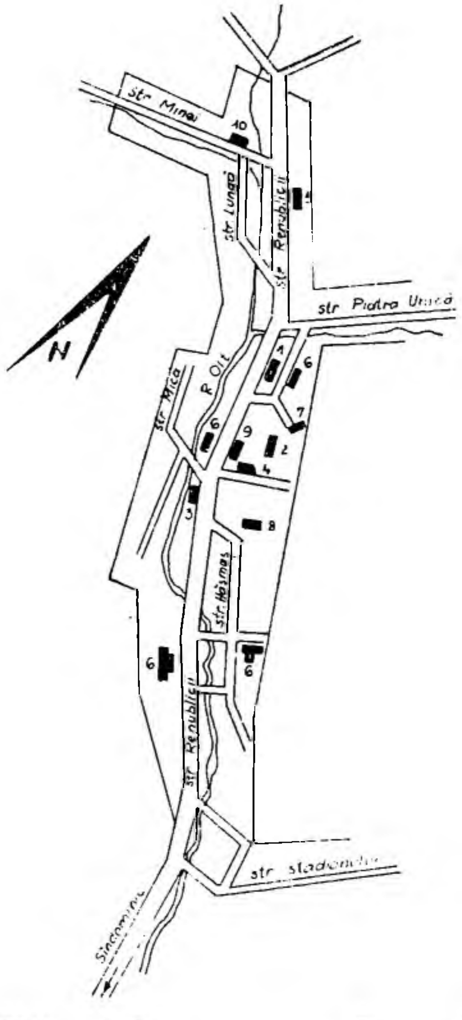

1. Consiliul popular orășenesc și P.T.T.R. ; 2. Clubul minier ; 3. Policlinica ; 4. Cinematograf ; 5. Casa de naștere ; 6. Școli ; 7. Grădinița ; 8. Cantina-restaurant ; 9. Miliția ; 10. Sediul intreprinderii miniere.

străbate satele aflate pe malul Mureșului. Comuna, cu 6.400 de locuitori, este una din cele mai tinere așezări din depresiunea Giurgeului. In cele două cariere de piatră din comună se produc calupurile folosite în construcții. Dezvoltarea comunei marchează pronunțate tendințe de urbanizare. La numai 3 km depărtare de Suseni se află comuna **Ciumani**, cu o populaite de 5.000 de locuitori. Pe teritoriul comunei se află mai multe izvoare de ape minerale. Recomandăm aici vizitarea muzeului etnografic local și colecției lui Páll János care reunește într-o casă secuiască veche, obiecte vestimentare și mobilier din ultimii 80 de ani. Pe pîriul Șumuleu, accesibil pe drumul auto forestier, pot fi văzute o moară țărănească și o piuă. La Ciumani s-a născut sculptorul Köllö Miklós, autorul monumentului din Siculeni. La numai 2,7 km de Ciumani, întîlnim comuna **Joseni** (6.300 de locuitori). Cunoscută în întreaga țară ca „pol al frigului" este cea mai veche așezare a depresiunii. Aici rețin atenția cu deosebire un atelier de fierărie care datează din 1860 și funcționează și în prezent, precum și colecția etnografică din centrul comunei, care păstrează și obiecte ce au aparținut plutașilor de odinioară. O notă de urbanizare imprimă comunei topitoria de in din localitate. De la Joseni, drumul ne conduce la Lăzarea (5,5 km distanță), unde se unește cu D. N. 12. Pe un alt drum județean se ajunge direct la stația C. F. R. Gheorgheni. În partea apuseană a comunei, drumul județean intîlnește D. N. 13/B care, pornind de la Praid și traversînd Pasul Bucin conduce în depresiunea Giurgeului.

GHEORGHENI

De la ramificația din Valea Strîmbă ajungem, după circa 4 km parcurși pe D. N. 12, la Gheorgheni. Orașul este atestat documentar pentru prima oară în 1332, dar descoperirile arheologice atestă continuitatea populației în această parte a țării cu mai bine de 3.000 de ani în urmă. După marea răscoală din 1562, o bună parte a locuitorilor Gheorgheniului devin iobagi ai grofilor Lazăr. În 1567, alături de 10 familii de țărani liberi, trăiau 78 familii de iobagi, care se vor răscumpăra abia în 1599. În 1661 turcii pustiesc localitatea. Un important grup de armeni stabiliți aici în 1668 contribuie la înviorarea comerțului. In secolele XVIII—XIX ei au jucat un rol important în întărirea legăturilor acestui ținut cu Moldova.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, odată cu începuturile industriei lemnului, orașul se dezvoltă și devine, în secolul nostru, un important centru al mișcării muncitorești de pe Valea Mureșului. Aici s-a născut poetul revoluționar Salamon Ernö, al cărui nume îl poartă acum liceul din oraș. Bustul poetului, sculptat de Izsák Marton, este așezat în fața liceului.

Gheorgheniul de azi este un oraș în plină dezvoltare industrială. Prezintă aici importanță turistică bisericile vechi, grădina dendrologică (o rezervație naturală ce se întinde pe o suprafață de 13 ha, avînd peste 2.500 specii de plante și 185 specii de arbori), cetatea „Both", precum și complexul turistic Belchia. Din centrul orașului pornește D. N. 12/C care ne conduce spre stațiunea climaterică de mare frumusețe și atracție **Lacu Roșu** aflată **la 32 km** de oraș, iar de aici, prin Pasul Bicaz, la barajul de la **Bicaz și la** Piatra Neamț.

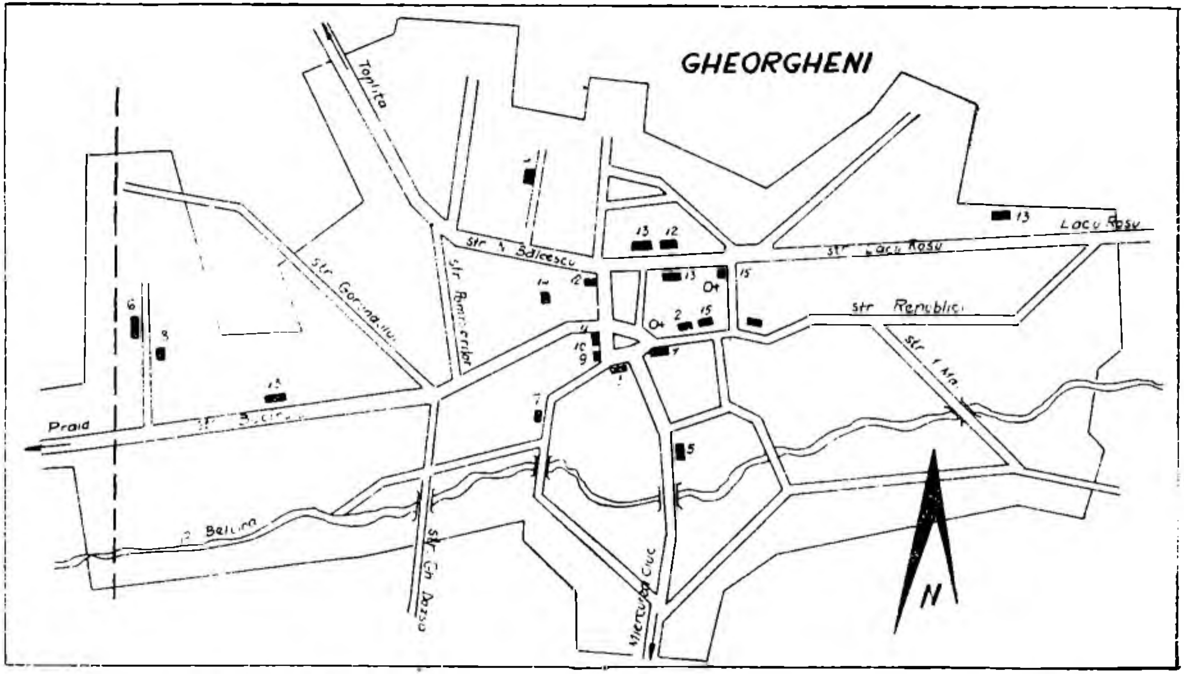

1. Consiliul popular orășenesc ; 2. Miliția ; 3. Hotel și restaurant „Bucin" ; 4. Hotel „Sport" ; 5. Stația de benzină PECO ; 6. Gara C.F.R. ; 7. Autoservice ; 8. Autogara ; 9. P.T.T.R. ; 10. C.E.C. ; 11. Filiala Băncii Naționale ; 12. Spital ; 13. Școli ; 14. Casa de cultură. 15. Monumente istorice: bisericile ortodoxă, catolică și armenească; 16. Muzeu.

DE LA GHEORGHENI LA LACU ROȘU PE D. N. 12/C. Un prim popas pe acest drum îl putem face, după ce am trecut pe sub cetatea „Both", la complexul turistic aflat la numai 4 km de oraș. La kilometrul 9 ne așteaptă într-un decor natural pitoresc, un camping și un bufet. De aici șoseaua urcă neîntrerupt în serpentine, pînă în vîrful Pîngăroți, aflat la altitudinea de 1.389 m și la o distanță de 25 km de Gheorgheni, loc unde se deschide privirii frumoasa panoramă a munților Giurgeului. Aici se află amenajat un loc de parcare și un punct comercial. În continuare, șoseaua coboară prin păduri dese de brazi, pe Valea Pîrîului Roșu. La o mică distanță întîlnim păstrăvăria, apoi ni se deschide privirii înfățișarea maiestuoasă a Lacului Roșu, cu impozantele stînci ale Suhardului Mic în fundal. În jurul lacului natural, format în urmă cu aproape un secol și jumătate, s-a dezvoltat stațiunea climaterică cu climat subalpin, una din cele mai solicitate locuri de odihnă. Șoseaua străbate apoi Valea Bicazului, trecînd în serpentine cu șerpuiri largi și cotituri brusce printre stînci semețe. Recomandăm conducătorilor auto reducerea vitezei nu numai pentru a admira frumusețea peisajului, dar și pentru dificultățile pe care le prezintă traseul. (Descrierea amănunțită a stațiunii se face în capitolele : „Trasee montane"; „Stațiuni balneoclimaterice" și „Rarități ale naturii").

Din centrul Gheorgheniului, D. N. 12 își continuă ruta spre Toplița. Prima localitate întîlnită la 6 km de oraș este **Lăzarea,** comună cu 4.500 de locuitori. Așezarea, menționată în secolul al XIII-lea, este bogată în obiective de interes turistic. Dintre acestea atrage atenția în primul rînd Castelul „Lazăr", ale cărui ruine sînt interesante mărturii ale Renașterii în Transilvania. Aici a crescut Gabriel Bethlen — principe al Transilvaniei — (1613 — 1629), iar ca oaspeți ai castelului, au poposit aici domnitori ca Petru Rareș și Mihnea al III-lea. În cele două bastioane restaurate ale castelului se organizează expoziții periodice de către muzeul orășenesc Gheorgheni. Gardul înalt care înconjoară castelul apare ca o adevărată colecție de pietre, între care renumita piatră albă — marmura de Lăzarea.

Vizitarea celor două biserici declarate monumente arhitectonice, ca și frumusețea împrejurimilor, oferă de asemenea clipe plăcute trecătorului.

La ieșirea din comună poate fi vizitat locul istoric cunoscut sub numele de **Movila Tătarilor**.

La 7,4 km de Lăzarea, întîlnim cea mai mare comună a depresiunii, **Ditrău,** avînd o populație de 6.800 de locuitori. Important centru al economiei forestiere prin fabrica sa de mobilă, localitatea are un grad ridicat de urbanizare și cunoaște o continuă dezvoltare. O bogată și tradițională viață culturală conferă comunei mișcarea corală de aici, care cuprinde toate generațiile și care a cucerit mai multe premii pe țară. Biserica cu două turnuri, ridicată în primele decenii ale secolului nostru este o construcție monumentală. Localitatea a dat nume importantelor rezerve de sienite aflate în împrejurimi („ditroite").

În stînga Mureșului, la numai 4 km de aici, se află comuna **Remetea** (6.000 de locuitori). Desprinsă de localitatea Ditrău, în 1726, Remetea s-a dezvoltat, înzecindu-și populația, datorită plutăritului. Plutașii săi au ajuns cu lemnul munților din împrejurimi pînă la Belgrad. Azi renumele localității este dat de fabrica de lapte praf și de băile locale. Cei interesați de tehnica populară pot vizita, pe Pîrîul Esenu, moara țărănească și joagărul.

Din centrul comunei Ditrău se desprinde un drum județean care, peste vîrful Țengheler, conduce spre localitatea Tulgheș, aflată la o distanță de 33 km.

Continuîndu-ne călătoria pe D. N. 12, vom părăsi nu peste multă vreme depresiunea Giurgeului, ale cărei pîraie, peste 50, sporesc simțitor debitul Mureșului. Înaintea intrării în depresiunea Topliței, drumul străbate o vale îngustă printre așezările răspîndite pe dealuri ale comunei **Sărmaș**, aflată la 14 km de Ditrău și avînd o populație de 4.400 de locuitori. Localitatea era cunoscută ca zonă de creștere a animalelor, centru al plutăritului. Portul din Sărmaș și din Subcetate este renumit mai ales prin iile femeilor, cu broderii pe altiță și umere, precum și prin bundițele cu motive florale. Dansurile populare de aici sînt și ele deosebit de frumoase. În satul Hodoșa — un centru cu vechi tradiții în industria lemnului — trăiesc mulți veterani ai mișcării muncitorești de pe Valea Mureșului. De la Hodoșa, drumul desprins din șoseaua națională, conduce mai departe spre comuna **Subcetate**, cu peste 2.700 de locuitori, comună cu bogate tradiții folclorice, în plină dezvoltare edilitar-gospodărească.

Localitatea cu cea mai dezvoltată industrie a lemnului din depresiunea Topliței este comuna **Gălăuțaș**, aflată la 5 km de Sărmaș. Prima fabrică de cherestea a luat ființă aici în anul 1911. Pe locul fostei fabrici, arse în timpul celui de-al II-lea război mondial, a fost înălțat în anii construcției socialiste un modern complex de prelucrare și industrializare a lemnului. Gălăuțașul, pe care ziarul „Socialismul" îl caracteriza în 1923 ca pe o „Vale a plîngerii" pentru condițiile de mizerie în care trăiau muncitorii supuși unei aspre și nemiloase exploatări, a fost locul unor puternice lupte ale muncitorilor forestieri români și maghiari de pe Valea Mureșului. Lîngă complexul de industrializare a lemnului, la Gălăuțaș au apărut blocuri de locuințe pentru muncitori, și unități de deservire a populației, semne ale urbanizării treptate a acestui important centru muncitoresc. La numai 4 km de aci este situat orașul Toplița.

TOPLIȚA

Este un important centru al județului, una din cele mai vechi așezări de pe cursul superior al Mureșului. Cu ocazia unor săpături efectuate în ultimii ani pentru construirea șoselei naționale, au fost descoperite aici monede romane datînd din anul 300 e. n. de pe vremea lui Constantin I. Toponimicul Toplița este de origine slavă, însemnînd izvor de apă caldă. Documentele consemnează existența „cam prin părțile Topliței" pe Valea de Sus a Mureșului, a unei cetăți dacice sub denumirea de Sangidava. Stațiunea „Bradul" din Toplița situată într-un decor natural de o rară frumusețe, în mijlocul unei păduri de brazi dispune de izvoare de ape minerale mezotermale și radioactive, precum și de bazine de înot la dimensiuni olimpice. Orașul are o populație de peste 12.000 de locuitori, dezvoltarea sa fiind strîns legată de dezvoltarea industriei lemnului. Unitatea de industrializare și exploatare a lemnului din oraș este una din cele mai mari din județ. Toplița este totodată un important centru muncitoresc, cu vechi tradiții de luptă, locul unor însemnate momente ale luptelor forestierilor de pe Valea Mureșului. Perspectivele de dezvoltare ale orașului sînt

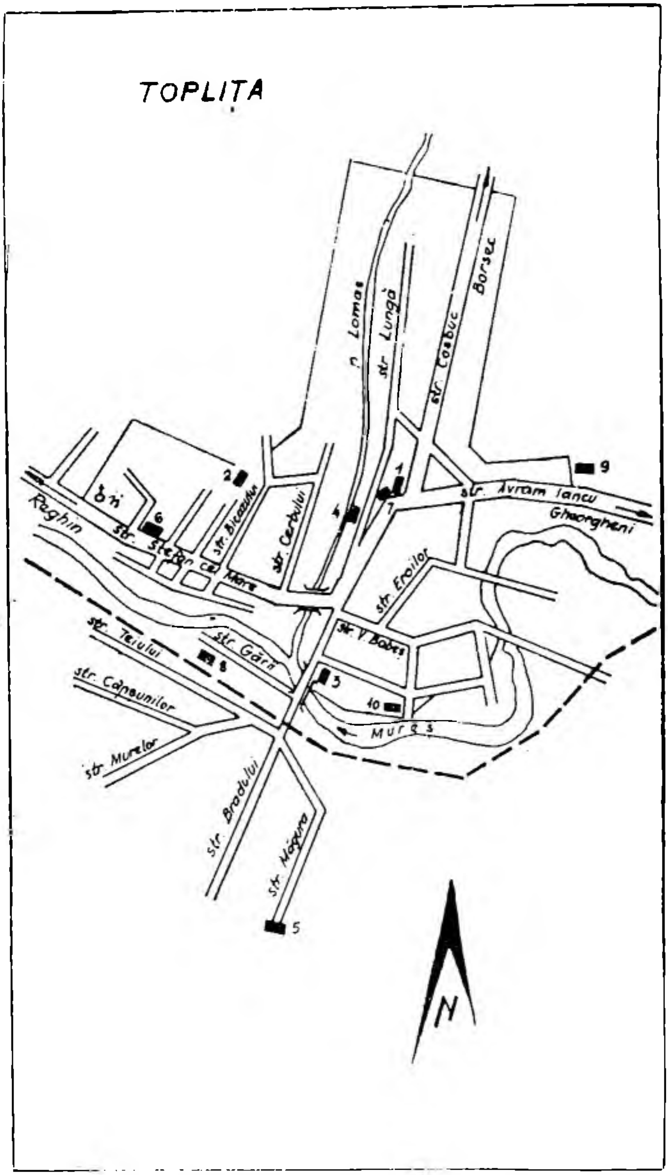

1. Consiliul popular orășenesc ; 2. Liceu ; 3. Casa de cultură ; 4. Cinematograf; 5. Stațiunea balneară „Bradul"; 6. Restaurant; 7. P.T.T.R.; 8. Gara C.F.R.; 9. Autogara; 10. Spital; 11. Monument istoric: biserica de lemn Sf. Ilie.

oferite de preocuparea pentru prelucrarea superioară a masei lemnoase și de intensificarea turismului. Toplița este punctul de încrucișare a unor importante căi rutiere. În oraş pot fi vizitate mănăstirea „Sf. Ilie" și biserica Doamnei monumente arhitectonice construite în stil popular specific acestor locuri. Împrejurimile Topliței sînt un adevărat paradis al vînătorilor și pescarilor sportivi, care fac dese excursii aici atit vara cît și iarna.
În Toplița se încrucișează D. N. 12 cu D. N. 15 care, pornind din Tg. Mureș, duce la Bacău.

DE LA TOPLIȚA LA TULGHEȘ PE D. N. 15 PRIN BORSEC.

La ieșirea din oraș, la km 7, se află mausoleul eroilor români de la Secu.
La circa 10 km de centrul orașului Toplița, înainte de a începe urcușul spre virful Creanga, se ramifică, spre stinga, un drum pietruit care ne conduce la **Bilbor**, comună aflată la altitudinea de 1.053 m și la o distanță de 26,5 km de Toplița. Traseul este deosebit de pitoresc : păduri de brazi cu frumoase poiene și cu izvoare de ape minerale. Obiectiv turistic de mare importanță, depresiunea Bilbor păstrează, ca intr-un original muzeu, numeroase construcții destinate păstoritului montan. In mlaștina pîrîului Dobreanu se află interesante plante-relicvă. Bilborul este comuna situată la cea mai mare altitudine din județ. Biserica de lemn construită aici este declarată monument arhitectonic.
La Bilbor s-a născut și a copilărit scriitorul Octavian Tăslăuanu.
De la ramificația amintită, traseul D. N. 15 trece prin Pasul Borsec, intilnind in cale „Stina din Călimani", unitate cu specific păstoresc. De aici se deschide privirii depresiunea Borsec și orașul cu același nume aflat la 26 km de Toplița.

BORSEC

Stațiune balneoclimaterică cunoscută încă din secolul al XVI-lea. In 1700, la Borsec existau deja pavilioane de băi, căutate de sute de bolnavi. In 1807 se vindecă aici Zimmethausen Anton care, incepind cu acel an, închiriază și dezvoltă băile, făcîndu-le cunoscute și peste hotare. Personalități de seamă au venit aici de-a lungul anilor, pentru tratament, printre acestea fiind și bardul de la Mircești, marele nostru poet Vasile Alecsandri. Apa minerală de Borsec, îmbuteliată, era transportată, prin anii 1770, de către cărăușii din Gheorgheni pînă la Viena. Îmbutelierea apei astăzi se face intr-o modernă stație construită in ultimii ani. Stațiunea Borsec are un caracter permanent și este căutată de mii de vizitatori atit din țară cit și de peste hotare. Din cariera de aici se extrag cunoscutele plăci de travertin folosite la construcția unor fațade și interioare. Împrejurimile Borsecului oferă numeroase posibilități pentru drumeții.
Continuîndu-ne călătoria pe D. N. 15, ajungem, la 12 km de Borsec, in localitatea Corbu, o comună cu 2.100 de locuitori, situată pe Valea Bistricioarei. Bărbații lucrează in majoritate in exploatările forestiere. Pină odinioară, ei practicau și plutăritul. Femeile sint vestite pentru măiestria lor in țesături și cusături, printre care covoare de lînă, cuverturi, păretare, etc. La 6 km depărtare de Corbu se află comuna **Tulgheș**, situată in locul unde pîrîul Putna se varsă in Bistricioara și unde drumul județean care pleacă din Ditrău spre Tulgheș se unește cu D. N. 15. Împrejurimile sale pitorești îmbie la popasuri. Dealurile acoperite cu păduri de foioase și conifere, vîrfurile stîncoase ale munților și piraiele repezi care se strecoară spre vale, oferă vizitatorului priveliști de neuitat. In această localitate, cu climat de munte și aer ozonat, se află un sanatoriu tbc. Din comună pornesc numeroase poteci de munte care călăuzesc drumețul spre cele mai pitorești locuri din împrejurimi. Atrage atenția, biserica din lemn — monument arhitectonic aflat pe Pîrîul Mare. In partea sud-estică a comunei, D. N. 15 părăsește județul Harghita.

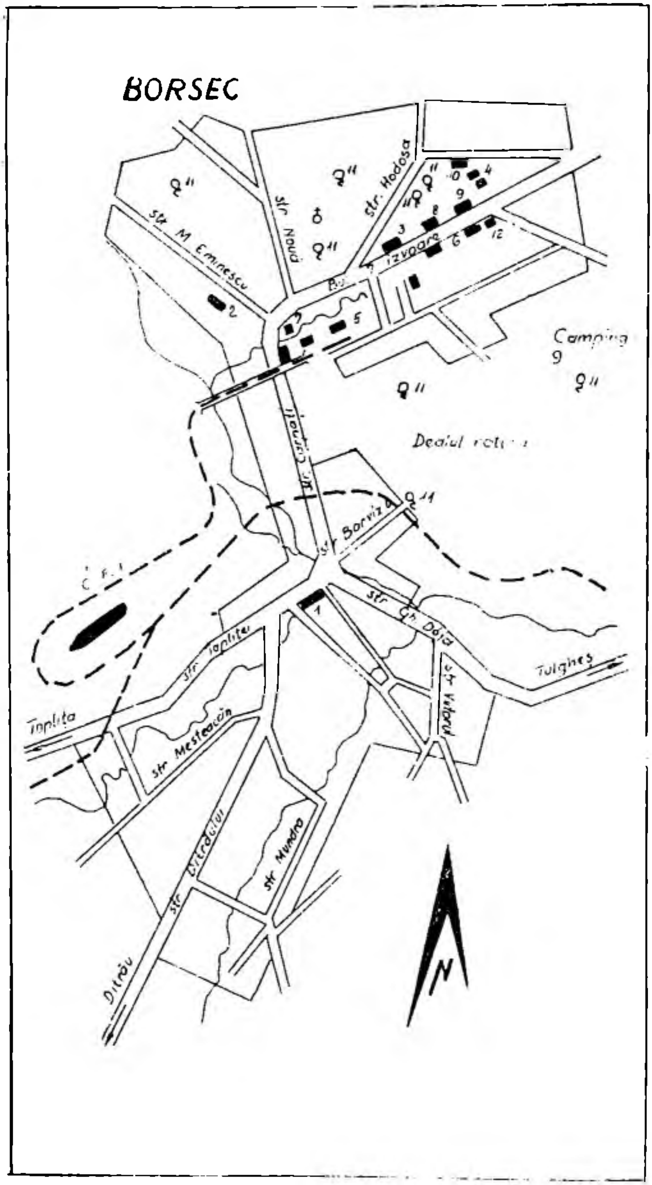

1. Consiliul popular orășenesc ; 2. Școala ; 3. Miliția ; 4. Policlinica ; 5. I.J. „Apemin"; 6. Autogara; 7. Birou de recepție. 8. Sediul I.B.C.; 9. Camping; 10. Baia caldă; 11. Izvoare minerale; 12. Restaurant, cofetărie.

DE LA MIERCUREA-CIUC LA ODORHEIU SECUIESC PE D. N. 13/A.

De la Miercurea-Ciuc, D. N. 13/A străbate cei 53 de kilometri pînă la Odorheiu Secuiesc pe un traseu turistic deosebit de frumos. După ce iese din Miercurea-Ciuc, șoseaua traversează Oltul și zona inundabilă a acestuia, urcînd apoi în serpentine spre pădurile ce acoperă Munții Harghitei. De aici ni se înfățișează panorama orașului și a întregii depresiuni a Ciucului. La 15 km de oraș trecem prin Pasul Vlăhiței, aflat la altitudinea de 977 m. Pe drumul care se ramifică de aici, ajungem, după 7 km, la **Băile Harghita.** Peisajul pitoresc subalpin, băile și solfatarele de aici, al căror efect terapeutic determină o mare afluență de oameni, răsplătesc din plin eforturile depuse pentru parcurgerea traseului. Stațiunea se află la 21,6 km de Miercurea-Ciuc. În apropierea ei funcționează mina de caolin și o instalație de înălbire a acestuia.

De la cantonul de drumuri din Pasul Vlăhiței, în apropierea căruia se află și ospitaliera cabană „Brădet", D. N. 13/A parcurge în continuare, cale de 6 km, un alt traseu printre păduri de brazi și poiene, pînă la ramificația Chirui. O cabană aflată aici oferă posibilități de cazare și masă. Pe drumul care se ramifică spre stînga, ajungem după 2,5 km în tabăra de pionieri și școlari **Băile Chirui,** unde există și vile pentru turiști, ca și posibilități de instalare a corturilor. Cu 3-4 sute de metri mai jos de stațiune se întinde mlaștina „Poiana Harghitei". De la Băile Chirui, după 15 km, pe un traseu care poate fi parcurs numai pe jos, ajungem la Cheile Vîrghiș, unde se află peste 40 de peșteri.

De la ramificația Chirui, D. N. 13/A începe să coboare în serpentine cu numeroase curbe periculoase pe valea Vîrghișului. La numai 4 kilometri depărtare se ramifică spre stînga un drum pietruit pe care se ajunge la cabana **Selters,** construită în apropierea unor izvoare de ape minerale de calitate deosebită. Este un loc minunat pentru excursii. Cabana oferă cazare și masă ; se pot amenaja și corturi.

După circa 2 kilometri de la această ramificație ajungem la Vlăhița.

VLĂHIȚA

Este un oraș de mineri și metalurgiști care cunoaște o intensă dezvoltare. Are o populație de peste 6.000 de locuitori. Localitatea este atestată documentar din 1301 sub numele „Villa olachalis", satul românesc. Datorită poziției sale geografice și bogățiilor subsolului, orașul joacă un rol important în viața economică a județului. Prelucrarea lemnului a fost, mai bine de un veac, principala sursă de venituri a populației de aici. În anii de după eliberare, în locul așezării de odinioară a început să se profileze un oraș în plină dezvoltare, cu importante obiective social-culturale și construcții edilitar-gospodărești. Vizitatorul va avea satisfacția de a vedea aici o interesantă și unică în felul ei forjă hidraulică, în

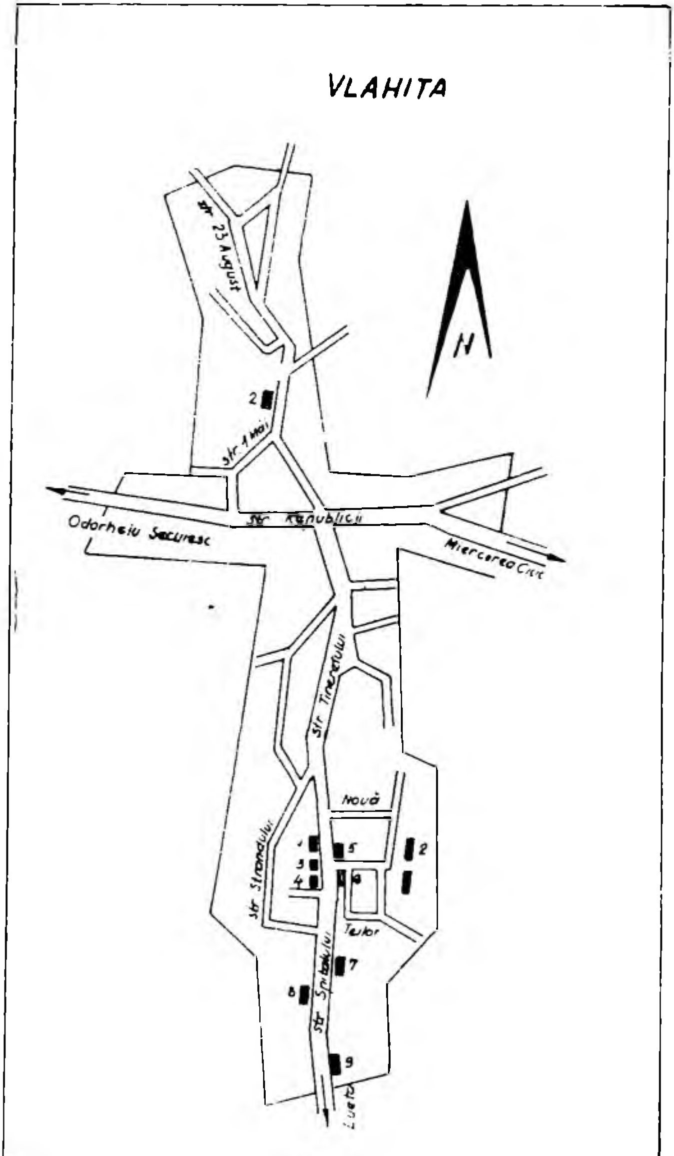

1. Consiliul popular orășenesc ; 2. Liceu, școală generală ; 3. P.T.T.R. ; 4. Restaurant ; 5. Farmacie ; 6. Cofetărie ; 7. Cinematograf ; 8. Autogara ; 9. Spital.

funcțiune un obiectiv al industriei prelucrării fierului din a doua jumătate a secolului trecut. O priveliște impozantă alcătuiesc noile instalații de prelucrare a minereului de fier. În perimetrul orașului se află și o încîntătoare poiană de narcise întinsă pe o suprafață de peste 100 de hectare, care în perioada de înflorire din luna mai constituie un decor de o rară frumusețe, demn de cele mai autorizate peneluri.

DE LA VLĂHIȚA LA OCLAND (D. J. 132). Pe o vale îngustă, străjuită de păduri de brazi, un drum asfaltat, cu coborîșuri repezi, ne conduce la **Lueta**, comună aflată la 10 km de Vlăhița. Are 4.300 de locuitori și se distinge mai ales prin trăsături etnografice specifice și prin stilul construcțiilor. Vom întîlni aici case cu etaj construite din piatră, străzi înguste cu multe cotituri, un port popular cu totul aparte, alcătuit din țesături și broderii. Așezarea, consemnată documentar din 1332, a fost stăpînită și exploatată de familii de nemeși. O alunecare de terenuri a pustiit-o parțial. (Lîngă comună se află și acum un deal supus alunecării). Populația de aici se ocupă mai ales cu mineritul.

La 5 kilometri de Lueta se află comuna **Merești** (2.100 de locuitori), unde există o carieră de piatră, un cuptor de ars var și o fîntînă cu apă sărată. Pe malul drept al Homorodului Mic pot fi vizitate ruinele unor fortificații din epoca bronzului si ale cetății Merești. În centrul atracției se află însă peștera cu stalactite.

La o distanță de 6,7 km de Merești se află satul Crăciunel (1.790 de locuitori) aparținînd comunei Ocland. În acest sat există două biserici și cîteva case care păstrează un stil propriu de construcție din piatră. În partea sudică a satului se află băile locale „Dungo" care, datorită apei lor sărate și emanațiilor de gaze, sînt propice excursiilor și terapiei balneare.

La numai 4 kilometri de aici se află satul de reședință a comunei, **Ocland**. Biserica cu tavanul în casete pictate, monument arhitectonic, urmele turnului de observație de pe vremea stăpînirii romane, cetățile Hăghimaș și Cuștai cu șanțurile de apărare cu valuri de pămînt, denumite și „brazda dracului", constituie atracții turistice deosebite.

De aici drumul continuă spre localitatea Baraolt din județul Covasna.

Din Vlăhița, D. N. 13/A își continuă parcursul spre Odorheiu Secuiesc. La mică distanță de la ieșirea din oraș, pe timp senin ni se deschide privirii imaginea îndepărtată a coloanei masivului muntos Perșani, a munților Ciucaș, Bucegi, Piatra Craiului și Făgărașului. După 2 kilometri intrăm în **Căpîlnița.** Localitatea apare într-o diplomă din 1567 sub denumirea de „Satul Mic Românesc". De veacuri, locuitorii se ocupă cu dulgheritul și tîmplăritul, confecționînd mai ales articole de uz casnic : diferite vase și mult căutatele lăzi de zestre. Comuna, cu 2.200 de locuitori, este situată într-un loc pitoresc. Pe un traseu turistic de numai 12 km se poate ajunge de aici pe vîrful Harghita-Mădăraș (1.801 m). Următorul popas îl facem la Băile Homorod, localitate cunoscută în întreaga țară mai ales pentru tabăra de pionieri și școlari pe care o găzduiește. Varietatea apelor minerale de aici și specificul climei, recomandă localitatea și ca un loc potrivit pentru balneoterapii. Cabana de la Băile Homorod oferă, pe lîngă o ospitalieră cazare, gustoase preparate culinare cu specific local. În imediata apropiere a localității se află ruinele a două turnuri de observație romane. De aici se ramifică un drum care se îndreaptă spre **Mărtiniș** străbătînd în prealabil satele **Comănești** și **Aldea.**

În continuarea traseului spre Odorheiu Secuiesc traversăm vîrful Ţechend (850 m altitudine) de unde se deschide o frumoasă priveliște. Drumul coboară apoi în serpentine pînă-n vale. Prima localitate pe care o intîlnim, la 9,5 km de Băile Homorod, este **Satu-Mare.** Specificul localităţii îl constituie şirul de porţi secuieşti datînd din secolul al XIX-lea. Unele dintre ele, datorită vechimii şi valorii artistice, sînt adevărate monumente ale arhitecturii locale. Următoarea localitate, la 2,8 km depărtare, este comuna **Brădeşti,** cu o populaţie de 3.400 de locuitori. Şi ea este renumită prin măiestria cioplitorilor de porţi. De aici se ramifică drumul judeţean asfaltat care ne conduce spre Gheorgheni.

DE LA BRĂDEŞTI LA GHEORGHENI (D. J. 138). După ce trecem prin satul Tîrnoviţa, la cale de 3 km ne întîmpină Zetea, comună cu o populaţie de 6.000 de locuitori, consemnată pentru prima oară într-un registru de dijme papale din anul 1333. Se distinge între localităţile din împrejurimi prin stilul propriu în care sînt realizate construcţiile şi prin frumuseţea inedită a peisajului. Comuna e cunoscută prin meşteşugul prelucrării lemnului ; şindrilele confecţionate de meşterii de aici fiind renumite pînă-n depărtări. Din Sub-Cetate (7 km de aici), escaladînd o porţiune stîncoasă, ajungem la ruinele unei cetăţi dacice de unde se deschide o frumoasă priveliște. În partea de sus a localităţii Sub-Cetate, pe valea pîrîului Ivo, drumeţului i se îmbie un drum care străbate păduri dese de brazi, urcînd în Harghita Centrală. Este locul preferat de excursii al celor din împrejurimi. La 4 km mai sus de Sub-Cetate intîlnim o nouă ramificaţie : drumul asfaltat conduce la Gheorgheni, străbătînd cale de 43 km Valea Şicasăului prin Pasul Liban ; pe drumul care se ramifică spre stînga ajungem, după 12 km, în comuna **Vărşag,** aflată la 23 km de Brădeşti. Este o aşezare specific montană, cea mai tînără comună din împrejurimi. S-a format din familii a căror principală preocupare era creşterea animalelor, şi care la început şi-au construit aici căsuţe de vară, pentru ca apoi să se mute definitiv pe aceste plaiuri. Aceasta este şi explicaţia răspîndirii caselor pe diferite văi. Arta populară, folclorul specific, portul popular merită o atenţie aparte. Sînt interesante aici bîtele păstoreşti cioplite cu multă măiestrie. Vîrşagul este căutat cu plăcere atît de pescari cît şi de vînători. În apropiere se află ruinele zidurilor unei cetăţi datînd din secolul al XII-lea.

De la ramificaţia din Brădeşti, D. N. 13/A ne conduce, după **4** km, în municipiul Odorheiu Secuiesc.

MUNICIPIUL ODORHEIU SECUIESC

Oraşul cu o populaţie de 23.000 de locuitori se întinde pe un teritoriu locuit încă din epoca pietrei şlefuite. Săpăturile arheologice au scos la iveală urme materiale datînd din comuna primitivă, obiecte din epoca fierului şi epoca dacică clasică, precum şi urme atestînd existenţa în interiorul oraşului a unui castru roman. Nu de mult au fost descoperite, în imediata apropiere a oraşului, urmele a două turnuri de observaţie romane. Întîiul document în care este consemnat Odorheiu Secuiesc este un registru papal datînd din 1332. Într-o diplomă din anul 1489 a regelui Matei Corvin, localitatea figurează ca oraş. În 1558 este declarat oraş privilegiat şi tot de atunci datează şi sigiliul acestuia. De aici porneşte, în 1562, marea răscoală a secuilor, condusă de Pálfalvi Nagy György, Gyepesi Ambrus şi Bán András. După înfrîngerea

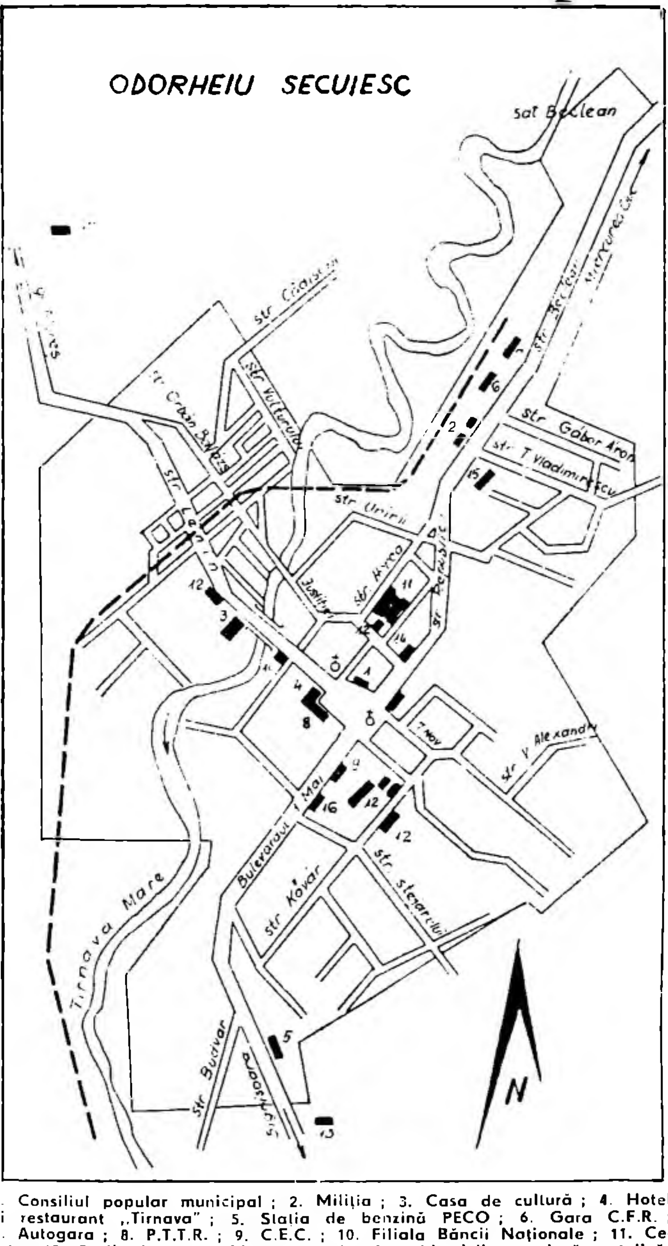

1. Consiliul popular municipal ; 2. Miliția ; 3. Casa de cultură ; 4. Hotel și restaurant „Tirnava" ; 5. Stația de benzină PECO ; 6. Gara C.F.R. ; 7. Autogara ; 8. P.T.T.R. ; 9. C.E.C. ; 10. Filiala Băncii Naționale ; 11. Cetate; 12. Școli, licee; 13. Monumente istorice: bisericile ortodoxă, catolică, reformată, Capela romanică ; 14. Tribunal ; 15. Spital ; 16. Muzeu ; 17. Băile „Seiche".

răscoalei, Ioan Sigismund reconstruiește cetatea. În 1571 populația sporește prin alipirea a trei sate. În anul 1600 Mihai Viteazul redă orașului privilegiile pierdute după înfrîngerea răscoalei. In perioada evului mediu sporește tot mai mult importanța sa economică și politică. Diplome din secolul al XVII-lea dovedesc existența in oraș a 17 bresle.
În viața acestei așezări, a micilor săi meșteșugari, o cotitură hotăritoare a avut-o politica de industrializare socialistă a patriei, promovată cu fermitate de Partidul Comunist Român. Orașul se transformă într-un centru în plină dezvoltare industrială, întreprinderile sale de interes republican ca și cele de industrie locală luînd parte activă la circuitul economic al țării. Printre cele mai însemnate întreprinderi consemnăm : Fabrica de ață, Filatura de bumbac, Fabrica de confecții, Întreprinderea de utilaje pentru industria alimentară și Fabrica de mobilă. Rețeaua de deservire și prestări de servicii a cooperației meșteșugărești întregește viața economică a orașului.
Este în același timp un oraș cu vechi tradiții culturale : liceul și-a sărbătorit, în 1968, 375 de ani de existență, iar liceul pedagogic 300, în 1970. De pe băncile acestor școli s-au ridicat numeroase personalități de valoare.
Cele mai de seamă monumente ale orașului : Cetatea Bud, Capela romanică, biserica reformată și biserica franciscană. Punctul turistic de cea mai mare atractivitate îl constituie stațiunea balneară locală — Băile Seiche. Aici se află și mormîntul lui Orbán Balázs, mare cunoscător al acestor meleaguri, autor al unei cuprinzătoare monografii despre localitățile acestui teritoriu. În oraș se află casele natale ale scriitorilor Tompa László și Tomcsa Sándor.
Sînt renumite, pentru bucătăria lor specifică, restaurantele din oraș.

DE LA ODORHEIU SECUIESC LA DEALU. Din D. N. 13/A se desprinde, în partea de sus a orașului, o ramificație care, trecînd prin Beclean și traversînd Tîrnava Mare, urcă printre dealuri cu livezi ajungînd, după numai 3,5 km, la Tibod. Străbatem satul cu interesante case țărănești și ulicioare cu multe ramificații. Următorul popas îl facem în satul **Sîncrai**, renumit în întreaga țară încă de prin anul 1920 pentru frumoasele dantele lucrate aici. Valoarea lor rezidă în variația și măiestria artistică cu care sînt executate.
De la Sîncrai ajungem, după 4 km, la **Dealu**, comună cu 4.000 de locuitori, o așezare datind încă din epoca bronzului, consemnată și intr-o insemnare de zeciuială papală din 1334. Este una dintre localitățile din jurul Odorheiului Secuiesc care mai păstrează în construcții elemente ale stilului din secolele XVIII și XIX. Casele construite din lemn și porțile cioplite cu mult meșteșug sînt adevărate opere de arhitectură populară. De pe „Dealul de pază" se deschide privirii valea Feernicului si valea Tirnavei Mari. În luna mai, cîmpul cu narcise acoperă cu mantia albă a florilor împrejurimile comunei.

DE LA ODORHEIU SECUIESC LA SOVATA, PRIN PRAID (D. N. 13/A)

Din piața centrală a municipiului, D. N. 13/A ne conduce pe lîngă băile Seiche, printre livezi și dealuri împădurite, coborînd apoi în serpentine spre valea Feernicului.

DE PE VALEA FEERNICULUI, SPRE CRISTURU SECUIESC (D. J. 137/B). În vale, luînd-o spre stînga, pe drumul județean asfaltat, ajungem după circa 12 km de la Odorheiu Secuiesc la **Morăreni**, de aici după alți 6 km la **Păltiniș**, și apoi după 2,6 km la **Satu Mic**. O dovadă a frumuseții construcțiilor din lemn din această zonă o constituie și clopotnițele din ultimele două sate. Merită de asemenea atenție și tavanul pictat al bisericii din **Satu Mic**, construcție care datează din anul 1690. Parcurgem în continuare satele **Mihăileni, Cobătești, Cădaciu Mare** și **Cădaciu Mic**, situate la mică distanță între ele și ajungem in satul de reședință a comunei, cu 5.000 de locuitori, la **Șimonești**. Este una din cele mai vechi așezări din împrejurimi.

Săpături arheologice efectuate aici au scos la iveală urme ale unor așezări din secolele VII—VIII, locuite de români. Trecind pe lingă satele răspîndite pe văile laterale ajungem, după 5 km, în ultima așezare de pe Valea Feernicului, la **Rugănești**. Biserica monument arhitectonic, este renumită pentru frescele sale. În vecinătatea bisericii s-au găsit morminte din perioada migrațiunii popoarelor.

De aici, doar 3,5 km ne mai despart de Cristuru Secuiesc, respectiv de drumul județean 137 care face legătura între Odorheiu Secuiesc și Sighișoara.

De la ramificația din Bisericani ajungem, pe D. N. 13/A, după numai 2 km, în comuna **Lupeni** (4.800 de locuitori). Este comuna natală a scriitorului Tamási Áron, înmormîntat aici. În casa memorială a acestuia se află o expoziție. Cunoscuții sculptori Szervátiusz Jenö și Szervátiusz Tibor au dăltuit în piatră un monument funerar al scriitorului. În satul din stînga Lupeniului, **Păuleni,** s-a născut Nagy György, unul din conducătorii marii răscoale a secuilor din anul 1562. Populația comunei este ocupată în agricultură. În ultima vreme au fost reînnoite aici vechi meșteșuguri : împletitul și țesutul. Produsele astfel realizate sînt desfăcute prin rețeaua cooperației meșteșugărești.

Șoseaua urcă apoi șerpuind printre livezi spre vîrful Calonda, de unde ni se înfățișează o priveliște încîntătoare. Pe o costișă mărginită de păduri de foioase, la o distanță de 15,9 km de Lupeni, ajungem în comuna **Corund** (5.800 de locuitori). Ne putem potoli setea la izvorul de apă minerală de lîngă prima casă din sat. Corundul prezintă interes și sub aspect istoric. Aici au fost descoperite urme datînd din epoca bronzului, din vremea statului dac și din epoca prefeudală. Este larg răspîndită și legenda despre Cetatea Firtușu, unde a fost descoperit un tezaur de monede antice. Corundul este unul din cele mai cunoscute centre ale olăritului din țară. Și azi o bună parte a populației din comună se ocupă cu olăritul și cu desfacerea produselor ceramice. În același timp, comuna face parte din numărul relativ redus de localități din lume în care se prelucrează iasca, o parte din produsele realizate din ea fiind exportate. În cimitirul din comună se află o mare diversitate de stîlpi funerari. În partea nordică a comunei există un interesant depozit natural de aragonit. În stînga șoselei, pe malul pîrîului Corund, în vecinătatea unui izvor de apă minerală, se află motelul Arcio, construcție în stil specific local, gazdă ospitalieră pentru drumeți.

Continuîndu-ne drumul, ajungem, după 6,9 km, în comuna **Praid,** mai precis în primul din satele acestuia, **Ocna de Sus.** Dincolo de pîrîul Corund, la 2,2 km, se află un alt sat al acestei comune,

Ocna de Jos. De aici se văd stîncile de sare, ieșite la suprafață. La 3,6 km de aici se află **Praidul.** Este un vechi centru minier, salina de aici fiind cunoscută încă din vremea romanilor. În anii socialismului, Praidul a devenit un centru cu trăsături urbane, avînd frumoase perspective de dezvoltare. Băile termale sărate și galeria amenajată în scopul tratării bolnavilor de astm, sînt din ce în ce mai mult căutate. Muzeul local expune o bogată colecție de obiecte care amintesc de trecutul mineritului. Pe un traseu turistic măsurînd 5,5 km se poate ajunge la ruinele unei vechi cetăți. Datorită împrejurimilor sale deluroase, Praidul este propice pentru excursii și drumeții de scurtă durată. La 8 km de Praid se află stațiunea balneoclimaterică de interes republican **Sovata,** din județul Mureș.

DE LA PRAID, PRIN DEPRESIUNEA GIURGEULUI, LA GHEORGHENI (D. N. 13/B). Pornind din centrul comunei Praid, drumul străbate un peisaj încîntător prin coloana muntoasă care desparte Tîrnava Mică de Mureș, peste vîrful Bucin, aflat la 25,5 km distanță de Praid și la altitudinea de 1.287 m. În vîrful Bucin ne întîmpină primitoare cabana cu același nume. Bucinul este locul de popas preferat al multor excursioniști, pescari, vînători, schiori, fiind și punctul de unde pornesc interesante trasee turistice montane care străbat munții Gurghiului.
Lăsînd în urmă vîrful Bucin, după 14 km ajungem în localitatea **Borzont.** Aici D. N. 13/B se unește cu drumul județean care face legătura între localitățile depresiunii Giurgeului.

DE LA ODORHEIU SECUIESC LA SIGHIȘOARA, PE D. J. 137.

Din piața centrală a municipiului Odorheiu Secuiesc se ramifică drumul județean 137 care, traversînd spre sud-vest localitățile de pe Tîrnava Mare, face legătura cu Sighișoara.
După numai 3,7 km ajungem în comuna **Feliceni,** aparținătoare municipiului Odorheiu Secuiesc. Biserica — monument arhitectonic de aici prezintă interes mai ales pentru tavanul său cu casete pictate.

DE LA FELICENI LA MĂRTINIȘ. Din Feliceni, abătîndu-ne spre sud ajungem, după 2,2 km, la **Arvățeni,** iar de aici, după 1,5 km, în **Văleni.** În continuare, drumul se cațără pe pante abrupte. E șirul muntos care desparte Tîrnava Mare de Homorodul Mare, de unde ni se deschide o frumoasă perspectivă, în cadrul căreia se zăresc, spre sud, și casele satului Chinoșu. Înaintînd pe vale, după 5,4 km ajungem la **Mărtiniș,** comună cu o populație de 4.300 de locuitori, alcătuită din 11 sate răspîndite pe văile dintre dealuri. Ele sînt vestite pentru covoarele și cergile țesute aici, ca și pentru numeroasele și bogatele livezi pomicole. Drumul continuă prin satele **Rareș** și **Sînpaul.** În acesta din urmă se află ruinele unui castru roman. În drumul spre Ocland, în dreptul locului numit „Fîntîna Sărată", dăm de urmele unei saline de pe vremea romanilor și ale unui castru roman.
Stufăria de la marginea comunei, rezervație naturală ocrotită de lege, este locul în care păsările migratoare fac odihnitoare popasuri.
Un val tîrziu al răscoalei țărănești conduse de Gheorghe Doja ajunge, în 1519, pînă în aceste locuri și cuprinde o însemnată

parte a locuitorilor români și moghiari asupriți. În marginea comunei o avut loc o luptă crîncenă, în care forțele stăpînirii au înăbușit în sînge mișcarea țăranilor.
Din Sînpaul, drumul se ramifică. Cel care o ia spre stînga, trecînd pe lîngă „Fîntîna Sărată" și stufărișul păsărilor ne conduce la **Ocland** (5,5 km), alăturindu-se altui drum județean, care străbate Valea Homorodului. Cealaltă ramificație, spre dreapta, ne conduce prin satul **Petreni**, la **Orășeni**. Înainte de a ajunge aici, o altă ramificație în dreapta duce spre satele **Daia** și **Iașu**, de unde un drum de legătură se îndreaptă spre Ulieș.

Continuîndu-ne traseul pe D. J. 137, la 2,3 km de localitatea Feliceni ajungem la **Tăureni**. Școala de aici are o vechime de peste 300 de ani. De la Tăureni, ajungem pe un drum pietruit, după 2,4 km la **Hoghia**, localitate în care s-a născut Józsa Béla, erou al clasei muncitoare din România, pe a cărui casă natală este așezată o placă memorială. La 3 km de aici întîlnim satul **Forțeni**, unde reține atenția biserica ai cărei pereți și tavanul au fost pictați în anul 1629. Părăsind localitatea Tăureni, în stînga se ramifică un drum nou care se îndreaptă spre **Mujna**, la 18,2 km.

DE LA TĂURENI LA MUJNA. Lăsind în urmă satele **Oțeni** (2 km), **Nicolești** (1,9 km) și **Ulieș** (3,9 km) ajungem, după alți 4,4 km, în localitatea **Dîrjiu**, așezată într-o vale locuită încă din epoca bronzului și unde au fost descoperite și ruine ale unui castru roman. Biserica, monument arhitectonic, construcție în stil gotic, merită prin frescele sale atenția vizitatorilor. Comuna, cu 1.800 de locuitori, este renumită și prin priceputii săi meșteri constructori. La 6 km de Dîrjiu se află satul **Mujna**. După unele documente oficiale, satul e cunoscut încă din secolul al XVII-lea ca un vestit centru de tîmplărie și vopsitorie de unde erau recrutați meșteri constructori de biserici și tîmplari de mobile. Atracția turistică a drumului care face legătura între Ulieș și Sînpaul o constituie biserica împodobită cu fresce din Daia. Cu prilejul restaurării sale, au fost descoperite numeroase elemente particulare care-i sporesc valoarea.

Pe valea Tîrnavei Mari, trecînd prin strîmtoarea Bonta ajungem, după 3 km de la Tăureni în **Mugeni**, comună cu 6.100 de locuitori și 10 sate aparținătoare. Biserica din localitate păstrează una din cele mai valoroase fresce din județ. În hotarul comunei au fost descoperite urme ale civilizației datînd încă din neolitic, din epoca bronzului și ceramică daco-romană din epoca prefeudală. În apropiere, pe cîmpul Lutiței, se află locul unde s-a desfășurat în 1849, adunarea populară a secuilor prilejuită de revoluția burghezo-democratică, în cadrul căreia s-a militat pentru „egala împărțire a drepturilor și obligațiilor în societate", pentru desființarea iobăgiei, pentru lupta comună a tuturor naționalităților din Transilvania împotriva asupririi habsburgice.
Următorul popas îl facem la **Porumbenii Mari,** localitate aflată la 8 km de Mugeni. Interesant prin fauna sa este aici Lacul Racului. Biserica ortodoxă, datînd din secolul al XVIII-lea, și biserica reformată fortificată sînt alte obiective de interes turistic. Atrag atenția, de asemenea, casele din piatră datînd din secolul al XVIII-lea.
Pe valea Tîrnavei Mari, la 5,9 km de Porumbenii Mari, ajungem la **Betești,** satul natal al cunoscutului poet Tompa László. Doar 3,6 kilometri despart localitatea Betești de Cristuru Secuiesc

CRISTURU SECUIESC

Așezare străveche, locuită în permanență începînd din epoca pietrei șlefuite, numele localității este amintit pentru prima oară într-un registru de dijme papale din anul 1332. Ca oraş este consemnat pentru prima oară in 1459. Începînd cu secolul al XVII-lea, dispune de dreptul de a organiza tîrguri. Cristurul de odinioară era compus din mai multe sate. Unități economice cum sînt Filatura și Topitoria de in, Fabrica de produse lactate, rețeaua dezvoltată a cooperației meşteşugăreşti sint dovezi ale dezvoltării de azi a orașului. Are 6.400 de locuitori. Liceul din oraş datează din anul 1793. Muzeul orașului a împlinit 25 de ani de existență, ocupînd un loc de cinste între muzeele din țară. Dintre colecțiile sale, cele mai importante sînt unele obiecte care au aparținut micilor meșteșugari și cele de tehnică populară.

Printre obiectivele de interes turistic se numără biserica veche, părul lui Petőfi, precum și băile Sărate, locul de excursii preferat al locuitorilor din împrejurimi. În piața centrală a orașului este așezată statuia poetului revoluționar maghiar Petőfi Sándor.

CRISTURU SECUIESC — ATID (D. J. 136). Spre nord de Cristuru Secuiesc, pe valea pîrîului Goagiu, trecem prin **Cecheşti, Avrămeşti, Andreeni** și **Goagiu**. Prima consemnare despre comuna **Avrămeşti** apare într-un document din anul 1332. Pe teritoriul comunei au fost descoperite urme din epoca bronzului. Tavanul bisericii medievale a fost pictat in 1680. In satul Cecheşti se află două turnuri inclinate. Localitatea **Andreeni** este atestată documentar din 1409. Comuna are o populație de 2.600 de locuitori. Aici, drumul părăseşte județul Harghita, îndreptîndu-se spre Sîngeorgiu de Pădure, județul Mureș. Pe valea Goagiului ajungem, după 3,1 km, în localitatea **Medișoru Mic**, de unde drumul ne conduce printr-o pădure de foioase spre Atid și Firtănuș. De aici urcăm cale de 3,3 km la Inlăceni, unde rețin atenția ruinele unui castru roman și biserica datînd din secolul al XV-lea, cu casete pictate in tavan si cu texte in scriere runică. Formația de teatru de amatori de aici a împlinit 100 de ani de activitate. Din Inlăceni se vede vîrful Firtușu cu stinca cunoscută sub numele de „Calul alb". De la Medișoru Mic aungem, după 13 km, la Atid. In evul mediu aici se spăla, din nămolul piraielor „praf de aramă" pentru sugativă. Încă din 1593 avea drept de tîrg. În comuna care astăzi are 4.900 de locuitori ca și in satele componente **Crișeni, Cuşmed** si **Şiclod** se păstrează bogate tradiții etnografice. Localitatea Cusmed a fost, în secolul al XIX-lea, cel mai important centru al ceramicii populare din împrejurimi. Șiclodul este un adevărat cireşar. Culesul cireşelor prilejuieşte aici o mare serbare populară și in acelaşi timp un festival folcloric.

Din centrul orașului Cristuru Secuiesc, drumul județean 137 ne conduce, mai departe, pe valea Tîrnavei Mari. După 3 km ajungem în satul **Bodogaia**, iar de aici in comuna **Secuieni** (2.400 de locuitori).

De la Secuieni, înainte de a trece podul peste Tirnava Mare, un drum cilindrat ne conduce la **Eliseni**, o așezare în care s-au descoperit urme din epoca bronzului.

De aici la numai 3 km, se află comuna **Săcel** cu o populație de 2.500 de locuitori. O atenție turistică prezintă aici biserica din localitate, monument arhitectonic.

In satul Săcel și-a petrecut primii ani de învățăcel marele cărturar român si ctitor de școală Gheorghe Lazăr. Deasupra intrării in clopotnița din sat, o inscripție sculptată in marmură albă amintește că „pe aici a trecut luminatul dascăl Gheorghe Lazăr în 1806".

Pe valea pîrîului Şoimuş drumul ne conduce spre satul aparținător **Şoimuşul Mare**, unde s-au desfășurat in 1492 și 1727 adunări de scaun.

De la Secuieni, drumul continuă spre Sighișoara, județul Mureș.

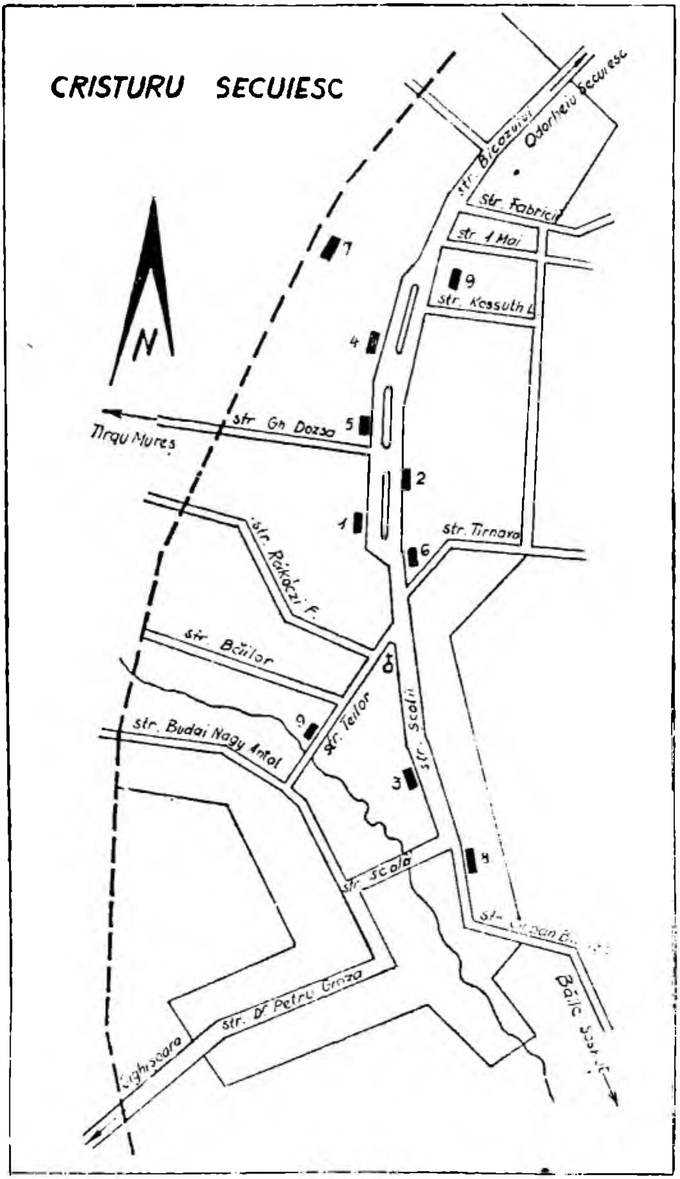

1. Consiliul popular orășenesc ; 2. Muzeu ; 3. Spital ; 4. Restaurant, cofetărie ; 5. C.E.C. ; 6. P.T.T.R. ; 7. Gara C.F.R. ; 8. Liceu ; 9. Monumente istorice : bisericile ortodoxă și catolică, conacul Gyárfás, părul lui Petőfi.

MUNȚII HARGHITEI

Sînt munții cei mai importanți ai județului, de o mare atracție turistică datorită priveliștilor încîntătoare. Acest șir muntos este produsul activității vulcanice din a doua jumătate a erei terțiare. Se întind pe o lungime de aproape 60 km în mijlocul județului, din direcția nord-vest spre sud-est. Întregul șir muntos este alcătuit dintr-un lanț de conuri vulcanice cu înălțimi între 1300 și 1800 de metri.
Din punct de vedere geologic, acest masiv este compus din diferite categorii de andezite și piroclastite andezitice care sînt, mai ales în partea apuseană, produsul unor explozii vulcanice.
Versanții șirului muntos sînt acoperiți cu păduri de foioase și de conifere, iar vîrfurile mai înalte sînt bogate în pășuni alpine. La tot pasul, pe întregul masiv, întîlnim urme ale activității vulcanice : nenumărate izvoare de ape minerale și mofete.
Frumusețile naturale ale masivului atrag tot mai mulți turiști. Versanții săi oferă condiții admirabile pentru practicarea schiului. Pădurile sînt bogate în vînat, iar piraiele în păstrăvi. Cele mai importante trasee turistice dispun de cabane și case de vînătoare. Șirul muntos Harghita este alcătuit din trei mari părți : Harghita de Nord, Harghita Centrală și Harghita de Sud. Tot aici aparține ca structură și masivul Ciomatu, care e despărțit de masivul Harghita prin defileul Oltului de la Tușnad.

HARGHITA CENTRALĂ

Vîrfurile cele mai mari din masivul Harghita se înalță la peste 1.700 m altitudine și înconjoară locurile de obîrșie ale pîrîului Vîrghiș. Din punct de vedere turistic, cel mai cunoscut obiectiv este vîrful **Harghita-Mădăraș**, cu o înălțime de 1801 m. Se află situat la marginea nordică a unui uriaș crater vulcanic. În apropiere, turiștii au la dispoziție o cabană. De pe acest vîrf se deschide privirii o frumoasă panoramă a Carpaților Răsăriteni și a depresiunii Transilvaniei. De aici sînt ușor accesibile vîrfurile situate la marginea craterului : la sud **Piatra Altarului** (1.358 m), la sud-est **Harghita-Racoș** (1.758 m), **Vîrful Harghita** (1.709 m), Vîrful **Harghita Ciceului** (1.761 m). Coama muntelui este străbătută de un traseu turistic marcat.

CĂI DE ACCES. **Cu autoturismul.** Pe drumul care se ramifică din șoseaua Odorheiu Secuiesc — Gheorgheni în

comuna Zetea, prin satul Sub-Cetate. De la ramificație, la o distanță de circa 17 km ajungem la cabana Mădăraş. Drumul ce parcurge traseul în paralel cu pîrîul Ivo, drum forestier îngust, are numeroase serpentine. Iarna se recomandă lanțuri pentru roți şi multă atenție la conducere.

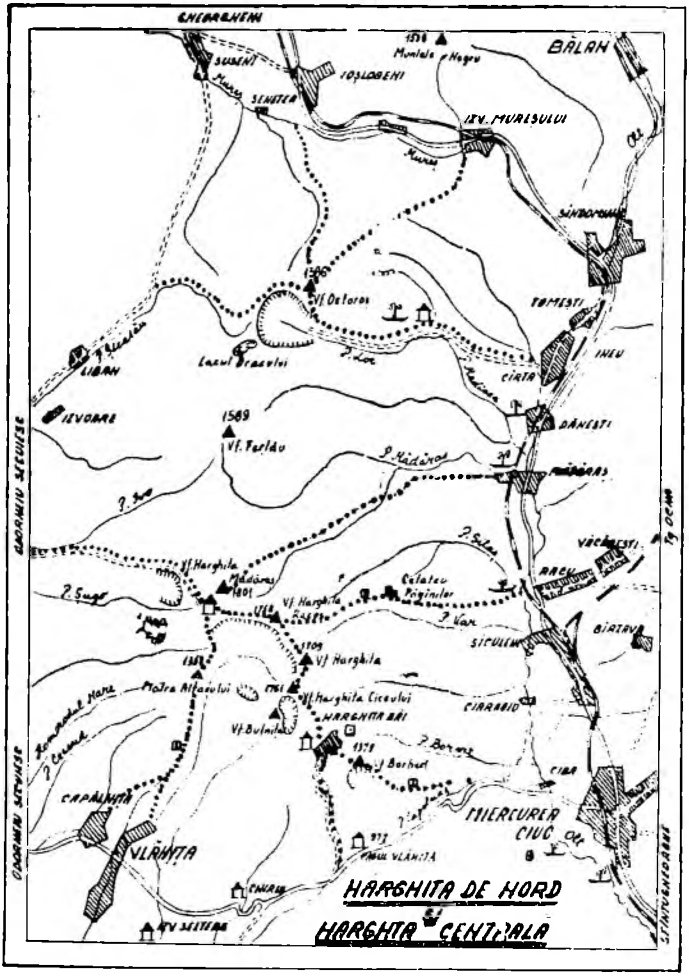

Masivul poate fi străbătut cu maşina şi prin Pasul Vlăhița pînă la Băile Harghita (7 km). De aici se poate merge mai departe numai pe jos, pe un traseu turistic marcat.

P e j o s. Pe traseul marcat cu bandă albastră : Miercurea-Ciuc — Subpădure. În partea dreaptă a şoselei care se îndreaptă spre Odorheiu Secuiesc, imediat după începutul urcuşului, se desprinde o cărare care pe valea Pîrîului Cald

și apoi pe coama muntelui Borhed (1.397 m) prin poieni, pășuni și păduri de conifere ne conduce pînă la Băile Harghita (timp de mers : 2 — 3 ore). De lîngă cabana băilor calde Harghita, cărarea ne conduce mai departe străbătînd versanții vîrfurilor Harghita Ciceului și Harghita pînă la cabană. De aici ni se deschide privirii frumoasa panoramă a depresiunii Ciuc și a munților din împrejurimi. (Timp de mers : 3 — 4 ore).

Pe traseul marcat cu bandă galbenă : Traseul începe de lîngă Căminul cultural din Racu și poate fi parcurs pe o porțiune și cu mașina. Apoi desprinzîndu-se de drumul forestier urcă pe cărări de munte și drumuri vechi de pădure pînă la Cetatea Păginilor. Aici merită a fi întreruptă călătoria pentru a admira frumoasa panoramă a depresiunii. Continuînd traseul pe lîngă Fîntîna Berbecilor, pe versantul apusean al vîrfului Harghita-Racoș, ajungem la locul în care recunoaștem însemnele traseului marcat cu bandă albastră, descris mai sus. (Timp de mers : 5 — 6 ore).

Pe traseul marcat cu bandă albastră : din comuna Căpîlnița, pe o cărare de munte care ajunge la Piatra Altarului, una din extremitățile craterului, și de unde continuă pînă la cabană. (Timpul de mers : 4 — 5 ore).

Posibilități de cazare și masă : la cabanele Harghita-Mădăraș și respectiv Băile Harghita.

PASUL VLĂHIȚEI 977 m. Este o coamă mai joasă a munților Harghita, care desparte Harghita Centrală de Harghita de Sud. Pasul este străbătut de D. N. 13/A, care face legătura între Miercurea-Ciuc și Odorheiu Secuiesc și care este în același timp cea mai importantă legătură rutieră între depresiunea Ciucului și Podișul Transilvaniei. Este locul din care, pe timp senin, se pot vedea munții Făgărașului.

Posibilități de cazare și masă : la cabana „Brădet".

HARGHITA DE NORD

Este construcția vulcanică cea mai nordică a masivului Harghita. Locul cel mai frecventat este vîrful Oștoroș, cu înălțimea de 1.386 m. Vîrful se află în marginea de nord a craterului vulcanic. Întreaga parte a masivului este acoperită cu păduri de conifere. Cea mai frumoasă zonă hidrografică a Harghitei de Nord o constituie turbăria de 6 hectare situată pe coasta apuseană a vîrfului Oștoroș, la izvoarele pîrîului Sicasău și denumită Lacul Dracului. Flora sa, specifică mlaștinilor, cuprinde numeroase plante rare. La marginea turbăriei se află un apreciat izvor de apă minerală.

CĂI DE ACCES. Nu există trasee cu marcaje turistice. Putem merge din Cîrța, prin băile Madicea, spre izvorul pîrîului Loc, pe un drum de pădure (13 km) care poate fi parcurs și cu mașina. Pe jos se poate ajunge și plecînd din Izvorul Mureșului, Voslobeni, Șicasău sau Pasul Sicaș, pe poteci bune de munte. (Timpul de mers : în general 3 4 ore).

Posibilități de cazare și masă : La cabana Mădăraș, sau la casele particulare din împrejurimi.

HARGHITA DE SUD

Este partea cea mai propice pentru drumeții din întregul masiv Harghita. Pădurile dese și poienile luminoase, bogăția de fructe de pădure, alături de numeroasele izvoare de apă minerală și mofete fac ca această parte a masivului să fie deosebit de atractivă. La toate acestea se mai adaugă panorama ce se deschide privirilor de pe vîrfurile cele mai mari : Cucu (1.558 m), Mitaci

(1.280 m), Pilişca (1.374 m). Tot aici se găsesc şi două din cele mai de seamă monumente ale naturii din masivul Harghita : turbăria de munte Tinovul Luci şi Băile Pucioasa-Sîntimbru, renumite pentru mofetele lor.

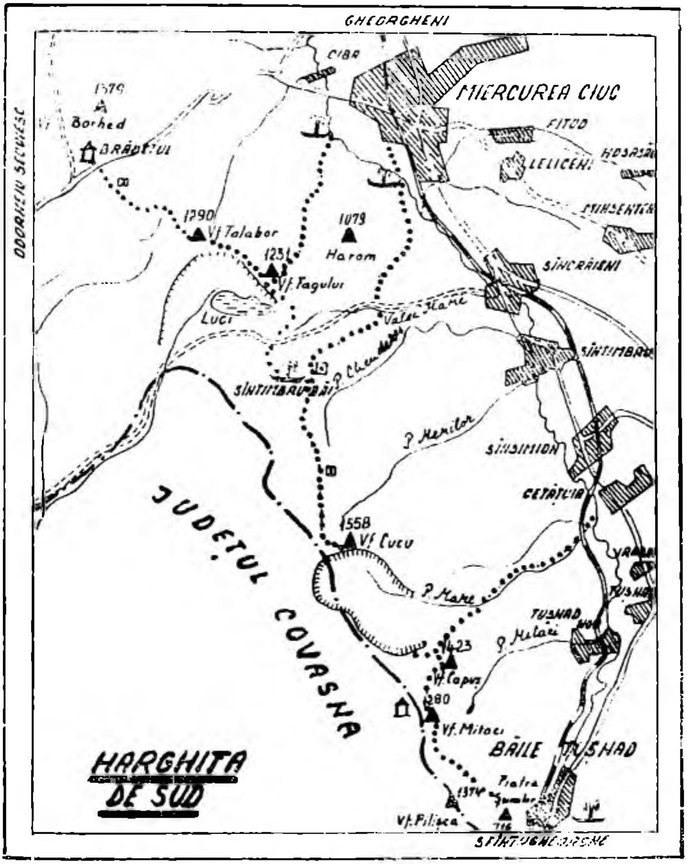

CĂI DE ACCES. Pe drumuri forestiere, aproape toate vîrfurile sînt accesibile cu maşina. Astfel, din Sîncrăieni, pe Valea Mare se poate ajunge la Tinovul Luci şi la Băile Pucioasa-Sîntimbru (13 km). Din Tuşnad-Nou, pe valea pîrîului Asău, pe drum auto forestier se poate urca la vîrfurile Cucu şi Mitoci iar din Baraolt, pe valea pîrîului Cormoş, ajungem pe creasta masivului.

P e j o s. Pe poteca marcată cu bandă albastră. Marcajul începe din apropierea cabanei Brădet din pasul Vlăhiţa. Prin păduri şi poiene, poteca ne conduce la vîrful Talabor (1.290 m) de unde urcă mai departe pînă la cabana din Poiana Hirtelen, situată lîngă Tinovul-Luci. De aici, continuînd traseul, poteca străbate coasta vîrfului Fagului (1.231 m) şi ne conduce pînă la drumul forestier care se îndreaptă spre Băile Sîntim-

bru. (timpul de mers : 3 — 4 ore). Marcajul continuă de la Băile Sintimbru pe creasta muntelui atingînd pîrîul Fierarului, iar apoi prin valea pîrîului Mediaş se îndreaptă spre cel mai înalt vîrf al Harghitei de Sud — Vîrful Cucu. Poteca urmează un traseu pe sub poalele vîrfului, dar merită a fi făcută o deviere de o oră pentru a-l escalada, eforturile fiind recompensate de frumoasa priveliște pe care o oferă. De la Vîrful Cucu, marcajul continuă peste vîrfurile Căpuş, Mitaci şi Pilişca. De aici poteca coboară în serpentine abrupte, prin păduri dese, pînă în Băile Tuşnad, pe lîngă Stînca Şoimilor (716 m) şi pe valea pîrîului Minei (timpul de mers de la Băile Pucioasa-Sîntimbru : 7 — 8 ore).

TRASEE TURISTICE SCURTE (de legături). **Poteca marcată cu punct roşu** ne conduce din apropierea băilor termale ale oraşului Miercurea-Ciuc pe valea pîrîului Mic, prin poiana Biliboc, pe coasta estică a Vîrfului Fagului pînă la Tinovul Luci. De aici poteca intră în drumul care face legătura între localitatea Sîncrăieni şi Băile Sîntimbru, apoi în poteca marcată cu bandă albastră. (timpul de mers : 3 — 4 ore).

Poteca marcată cu bandă albastră ne conduce de la Băile Jigodin pînă la Băile Sîntimbru. Pe acest traseu, după ce traversăm Valea Mare pe un vechi drum de pădure, ne căţărăm pe Piatra Semeş, de unde, tot în urcuş, străbatem ultima parte a traseului pînă în staţiune. (Timp de mers : 3 — 4 ore).

Posibilităţi de cazare şi masă : în staţiunea Băile Pucioasa-Sîntimbru (cu anunţare prealabilă la Consiliul popular Sîncrăieni) sau în cabanele şi restaurantele din Băile Tuşnad. Eventual, la cabanele de vînătoare Pilişca, Hirtelen şi Mitaci.

MUNŢII CIOMATULUI

Unul din cele mai vizitate trasee turistice ale judeţului, cuprinzînd Lacul Sf. Ana şi Tinovul Mohoş, monumente ale naturii binecunoscute, comparabile prin frumuseţea şi valorile lor ştiinţifice cu oricare alte monumente ale naturii din Europa. Ca şi masivul Harghita, şi aceşti munţi sînt rezultatul activităţii vulcanice din era terţiară, dar erupţiile se întind aici pînă în era cuaternară. În craterul mai adînc s-a format lacul Sf. Ana, iar în geamănul său mai înalt Tinovul Mohoş, declarat rezervaţie naturală. Masivul este acoperit cu păduri de foioase şi conifere. De pe vîrful Ciomatul Mare (1.294 m) se deschide privirii panorama de neasemuit a depresiunilor Ciucului şi Trei Scaune. Aerul ozonat şi clima subalpină au un efect odihnitor. Vîrfurile în formă de con ale masivului : Ciomatul Mare (1.294 m), Ciomatul Mic (1.245 m), Taţa (1.177 m) şi Dealul Lacului (1.131 m) înconjoară cele două cratere. Coastele acestora sînt abrupte, potecile turistice urcînd în serpentine. La acest masiv se adaugă şi Vîrful Cetăţii (1.083 m), care poate fi escaladat din Băile Tuşnad în numai o jumătate de oră.

CĂI DE ACCES. Cu maşina. Din D. N. 12 (Miercurea-Ciuc — Sf. Gheorghe) în localitatea Bicsad se desprinde o ramificaţie spre Lacul Sf. Ana. Înaintăm pe Valea pîrîului Jombor pe serpentine spre sanatoriul tbc. Toria, în apropierea căruia se desprinde în stînga drumul care ne conduce la lac. Pe acest drum îngust şi în serpentine se recomandă atenţie şi precauţie în conducerea autoturismului.

Pe jos. Poteca marcată cu bandă roşie. Începe din centrul staţiunii Băile Tuşnad, de la izvoarele Apor şi Micheş de lîngă cantina nr. 1. Străbate un traseu cu păduri dese, urcînd în serpentine printre vîrfurile Ciomatului Mare şi Ciomatului Mic pînă la lacul Sf. Ana. (Timp de mers : 2 — 3 ore).

Poteca marcată cu bandă albastră. Din Bicsad, pe un traseu uşor accesibil ajungem la extremitatea sudică a craterului, apoi la lacul Sf. Ana. Poteca trece la ieşirea estică din

Bicsad pe lîngă izvorul de apă minerală „Clocotitorul". Aici e bine să ne umplem bidonaşele cu apă, deoarece în acest masiv sînt puţine izvoare.

Poteca marcată cu cruce roşie începe din drumul Bicsad — Toria, din apropierea sanatoriului, şi parcurge un traseu abrupt prin vîrful Coacăzişul (1.110 m). Ocolind Tinovul Mohoş, ne conduce pînă la cabană. (timpul de mers de la ramificaţie : 1 — 2 ore).

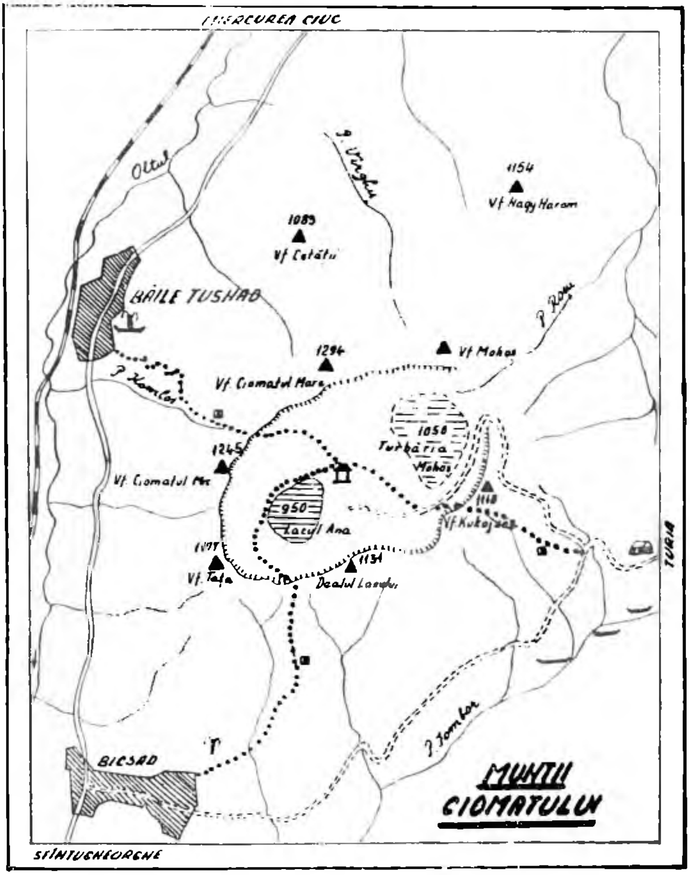

MUNŢII GURGHIULUI

Se află în partea nordică a masivului Harghita, completînd lanţul de munţi vulcanici din Carpaţii Răsăriteni. Se întind de la Pasul Sicaş pînă în valea Mureşului şi sînt constituiţi tot din conuri vulcanice : Delhedi (1.695 m), Vîrful Şumuleu (1.575 m), Vîrful

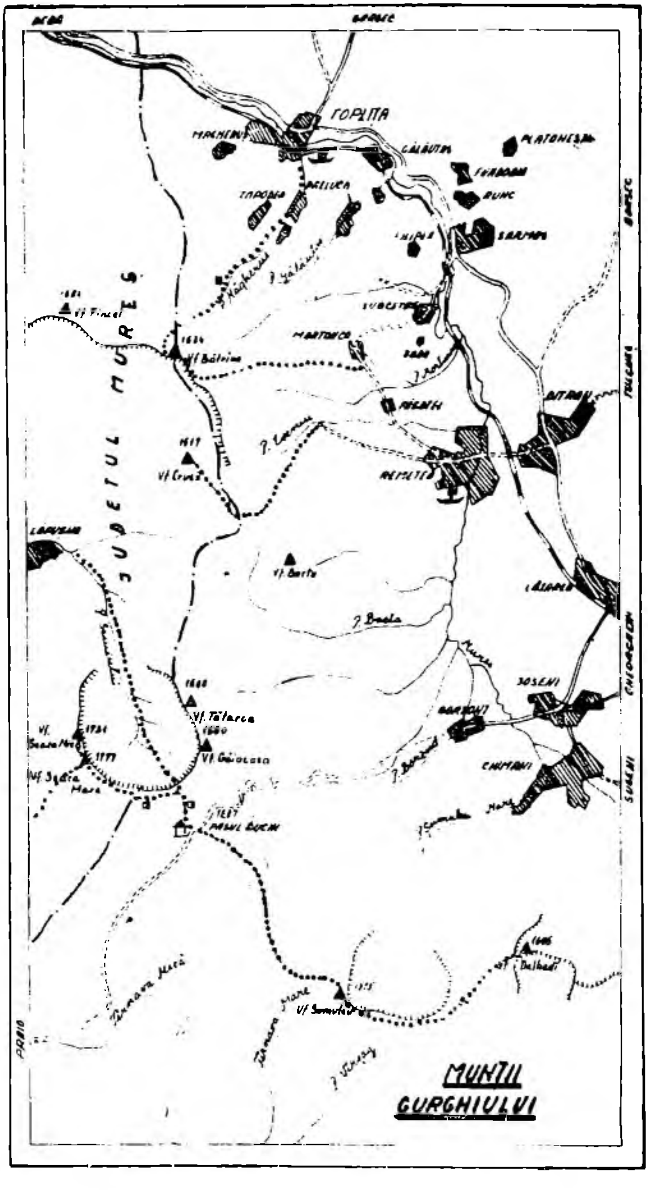
TOPLIȚA
JUDEȚUL MUREȘ
MUNȚII
GURGHIULUI

Seaca (1.777 m), Vîrful Crucii (1.517 m), Vîrful Bătrîna (1.634 m), Vîrful Fincel (1.684 m) între care se află șei montane mai joase (Liban, Bucin, Bacta). Și acești munți sînt rezultatul unor activități vulcanice din era terțiară dar fiindcă sînt mai bătrîni decît masivele Harghita și Ciomatul, craterele nu sînt atît de vizibile. Masivul este acoperit cu păduri dese de conifere și foioase, bogate în fructe de pădure și în vînat. Deși masivul este mai greu accesibil decît Munții Harghita, Ciomatul sau Hășmașul Mare, merită atenția turiștilor.

Cel mai înalt și în același timp cel mai cunoscut vîrf din acești munți este **vîrful Seaca,** ce domină craterul tăiat în două de apele Pîrîului Secuiului. Craterul de odinioară, care măsura 5—6 kilometri în diametru, este străjuit de înălțimile majestoase ale vîrfurilor : Seaca Mare (1.777 m), Seaca Mică (1.731 m), Tătarca (1.688 m) și Găineasa (1.680 m). Coamele acestor munți sînt acoperite cu pășuni montane. De aici putem admira munții Călimani și depresiunea Giurgeului. La poalele lor se află cel mai important pas din acești munți, **Pasul Bucin** (1.287 m), care face legătura între depresiunea Praid și depresiunea Gheorgheni. Este renumit pentru pîrtiile sale de schi.

CĂI DE ACCES. C u m a ș i n a. Pe drumul județean Gheorgheni — Praid; vîrful Bucin se află la 30 km de Gheorgheni și la 25 km de Praid.
P e j o s. **Poteca marcată cu punct roșu** pornește de lîngă cabana Bucin și urcă vîrful muntelui pe coaste abrupte. Deoarece masivul este sărac în izvoare este recomandabil să pornim la drum cu bidonașele de apă pline. (Timpul de mers : 3 — 4 ore).
Posibilități de masă și cazare : la cabana Bucin, eventual la cabanele forestiere de la Găineasa și de pe Valea Secuiului.

VÎRFUL BĂTRÎNA. Este vîrful care domină cu înălțimea sa extremitatea estică a marelui crater vulcanic. De aici se vede bine și craterul muntelui Seaca Mare, iar spre nord se văd munții Călimani și Valea Mureșului.

CĂI DE ACCES. Nu sînt trasee cu marcaje turistice. Din Toplita putem merge pe drumul de pădure de pe valea Măgherus, iar apoi pe cărări montane putem escalada vîrful prin Pasul Fincel. (Timpul de mers : 5—6 ore). **Posibilități de cazare și masă :** în Toplita la hotel și respectiv restaurante, iar în Remetea sau Subcetate la case particulare.

MUNȚII CĂLIMANI

Sînt munții cei mai înalți din lanțul vulcanic al Carpaților Răsăriteni. Se înalță în partea nordică a văii Mureșului, și a depresiunilor Toplița și Bilbor. Au o construcție vulcanică unică ce datează din a doua jumătate a erei terțiare. Craterul central este cel mai mare din Carpații Răsăriteni, extremitățile sale fiind străjuite de vîrfuri cu înălțimi de peste 2.000 de metri: Vîrful Izvorul (2.035 m), Negoiu (2.046 m), Pietrosul (2.102 m). Înspre margini, distingem și vîrfuri cu înălțimi mai mici: Leul (1.160 m), Tarnița (1.044 m). Munții sînt bogați în fructe de pădure și vînat. Pășunile întinse din acest masiv sînt renumite. Înălțimile de peste 1.800 metri sînt acoperite cu plante alpine, jnepeni și pini agățători. În marginile

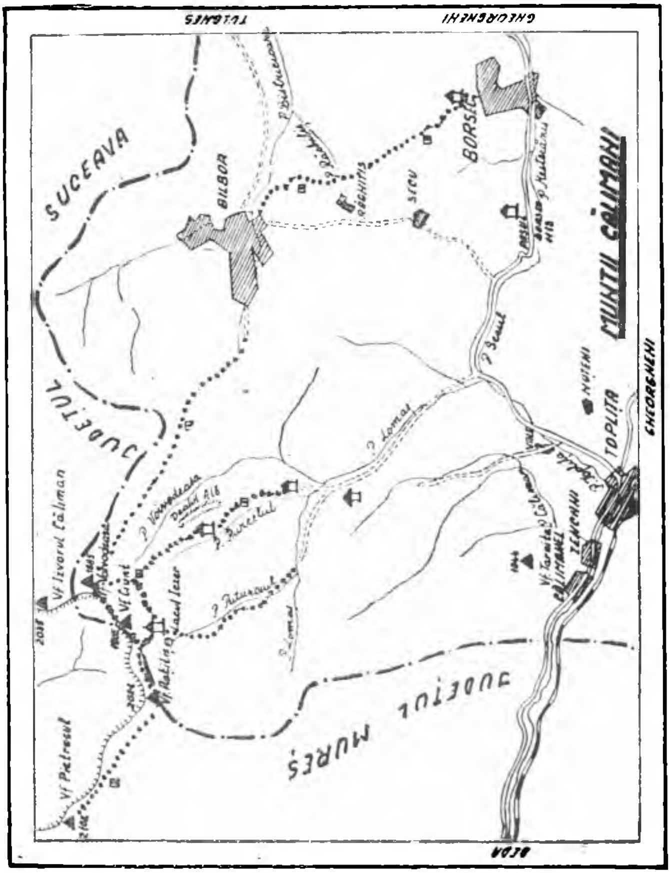
TULGHEȘ
GHEORGHENI
SUCEAVA
BILBOR
BORSEC
JUDEȚUL
JUDEȚUL MUREȘ
MUNȚII CĂLIMANI
TOPLIȚA
GHEORGHENI
DEDA

pădurilor se pot vedea rare exemplare de jep. În cea mai mare parte a anului, din noiembrie pînă-n iulie, cele mai mari înălțimi sînt acoperite de zăpadă. Pe coastele nordice, zăpada nu se topește nici în august. La marginile craterului, pe vîrfurile mai mari, pot fi văzute urme de mici ghețare formate în era glaciară. Din punct de vedere turistic, tocmai aceste particularități determină marea popularitate de care se bucură masivul.

Lacul Iezer. Se află la poalele vîrfului Răchitiș, la o altitudine de 1.750 m. Suprafața lacului este de 1.300 metri patrați, iar adîncimea de 3—5 metri. După unii cercetători, lacul este de origine glaciară, în timp ce alții susțin că s-a format ca urmare a unor alunecări.

Dealul Alb (1.340 m). Prezintă unele caracteristici aparte. Este alcătuit din mai multe straturi de roci formate ca urmare a unor depuneri repetate de lavă. Dealul Alb se înalță intre cele două brațe ale pîrîului Lomaș: pîrîul Voivodeasa și pîrîul Purcelu.

CĂI DE ACCES. De la Toplița pe D. N. 15 pînă la castelul de vînătoare aflat la confluenta pîrîului Lomaș cu pîrîul Secului. De aici, pe drum forestier, pe o vale frumoasă ajungem la Delut unde se află cea mai mare carieră de andezite din întregul masiv.

P E J O S. Pe traseul marcat cu bandă roșie urcăm pînă la cabana de la Dealul Alb. (Timpul de mers: 5 ore). — **Pe traseul marcat cu bandă albastră**, de la cabana Dealul Alb, pînă la lacul Iezer. (Timpul de mers: 2 ore). De la lacul Iezer, poteci cu marcaje turistice ne conduc spre vîrfurile masivului precum și in depresiunea Bilbor.

Posibilități de cazare și masă: la cabanele de la Deluț și Dealul Alb.

PASUL BORSEC

Cu o înălțime de 1.112 m, pasul Borsec, situat între depresiunile Borsec și Toplița, desparte munții aparținători zonei cristalizate a Giurgeului, de munții Călimani. În componența acestor munți întîlnim șisturi cristalizate, andezite și bazalt. Sînt acoperiți cu păduri dese și pășuni montane. (De la Toplița 16 km, iar de la Borsec 10 km).

CĂI DE ACCES. C u m a ș i n a pe D. N. 15 - Toplița-Borsec — **Posibilități de cazare și masă :** în Toplița și Borsec la restaurante, in Toplița la hotel și respectiv la Stîna de pe vîrful Creanga unde sînt și căsuțe camping.

MUNȚII GIURGEULUI

Spre deosebire de șirul vulcanic al Carpaților Răsăriteni, în alcătuirea acestui masiv domină șisturile cristalizate, rocile calcaroase cristalizate (marmura) și dolomitele. Vîrfurile rar ating înălțimi de peste 1.500 metri. Masivul se caracterizează prin coline împădurite și întinse pășuni și fînețe, fiind propice pentru drumeții mai lungi și iarna pentru practicarea schiului.

VÎRFUL FAGULUI (1.310 m). Cea mai importantă culme aflată la cumpăna apelor din depresiunile Borsec și Bilbor, locul de excursii

preferat de toți oaspeții aflați la odihnă în Borsec. Poienile frumoase înconjurate de păduri de fag sînt locurile cele mai potrivite pentru odihnitoare plimbări. De pe vîrf se pot admira amîndouă depresiunile.

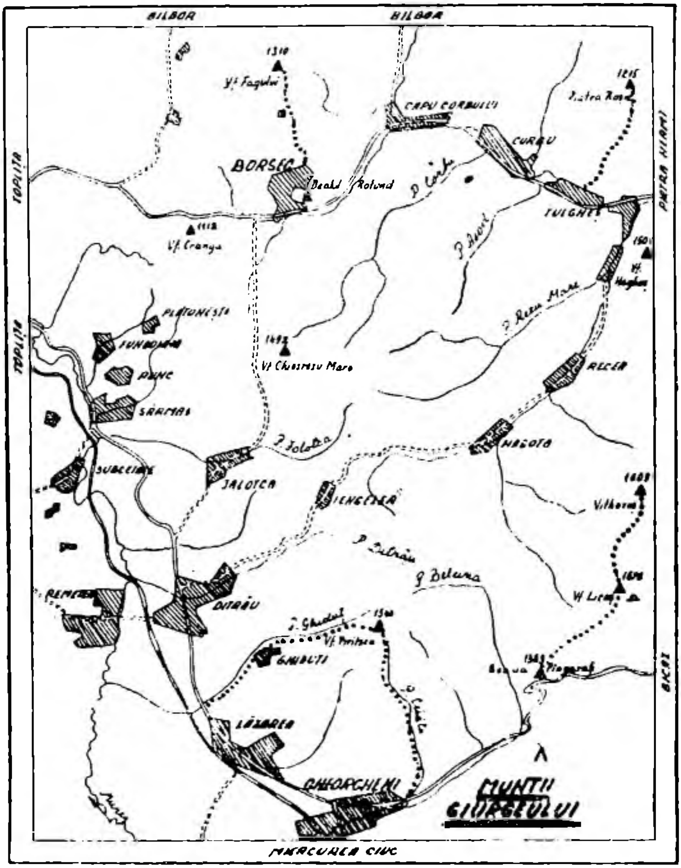

CĂI DE ACCES. — **Pe traseul marcat cu bandă albastră,** din Borsec. (Timpul de mers : 1 oră).
Posibilități de cazare și masă : în Borsec.

VÎRFUL CHIOZREZU MARE (1.492 m). Cea mai înaltă culme din munții care despart depresiunea Borsec de depresiunea Gheorgheni, situată la extremitatea sudică a depresiunii Borsec, domină împrejurimile și oferă priveliști deosebite în toate direcțiile. Pe șaua apuseană a muntelui se află vechea șosea de legătură între aceste două depresiuni. Înaintînd pe acest drum spre Jolotca,

ajungem la stîncile Vîrfului Teascul, renumit pentru pietrele sale cu semne încrestate.

CĂI DE ACCES. — Nu există marcaje turistice. **De la Borsec** se poate merge pe un drum de căruțe. **Distanța e de 11 km** din Borsec și de 10 km din Jolotca.
Posibilități de cazare și masă: în Borsec, **precum și în Jo**lotca la bufet sau case particulare.

VÎRFUL PRIȘCA (1.545 m). Singura culme din întregul șir al Carpaților care este alcătuită din sienite nefelinice. În valea Teascul este foarte frecvent sodalitul albastru, cunoscut în literatura de specialitate sub denumirea de ditroit. Această culme este înconjurată de depresiunea Giurgeului, valea pîrîului Belchia și valea pîrîului Ditrău. De pe vîrf se pot admira depresiunile Giurgeului și Tulgheș. Odinioară, pe aici trecea drumul comercial care făcea legătura între depresiunea Giurgeului și Moldova.

CĂI DE ACCES. — Nu există marcaje turistice. Se poate escalada foarte ușor plecînd din Gheorgheni, Lăzarea sau Ditrău, pe văile pîraielor și pe drumuri de pădure. **Posibilități de cazare și masă:** la hotelul și restaurantele din Gheorgheni precum și la casele particulare **din satele** din împrejurimi.

VÎRFUL HEGHEȘULUI (1.501 m). Culme muntoasă, singuratică situată în partea sudică a depresiunii Tulgheș, locul frecventat de excursioniști datorită pădurilor sale bogate în vînat și fructe de pădure și a unor văi bogate în păstrăvi.

CĂI DE ACCES. — Traseu marcat cu bandă albastră : din centrul comunei Tulgheș se merge pe un drum forestier pe valea pîrîului Mar pînă la izvorul de apă minerală, iar de acolo pe poteci turistice. (Timpul de mers : 3—4 ore).

VÎRFUL PIATRA ROȘIE (1.215 m). Este culmea alcătuită din roci calcaroase care domină centrul comunei Tulgheș. Oferă o frumoasă priveliște a împrejurimilor. Este un loc agreabil pentru excursii.

CĂI DE ACCES. — Nu există marcaje turistice. Se poate merge pe valea Prisecanului. (Timpul de mers : 1 oră).

MUNȚII HĂȘMAȘ

Unul din cele mai cunoscute masive ale Carpaților Răsăriteni, situat în partea superioară a văii Oltului, între văile Belchia și Bicăjel. In construcția sa geologică distingem rocile cristaline care formează fundamentul acestui masiv și peste care s-au așezat depozite mezozoice. Acestea din urmă s-au depus ca recifi marini pe la mijlocul erei secundare (jurasic) sau către sfîrșitul ei (cretacic). Intîlnim de asemenea calcare și dolomite, precum și peisaje carstice, mai ales către vest unde masivul cu pereți înalți pare ca tăiat de paloș. Aici s-a format imensa spintecătură a Cheilor Bicazului, precum și alte importante obiective turistice ca : **Lacu Roșu, Peștera Șugău** și **Avenul Licaș**. Din acest masiv izvorăsc două dintre cele mai mari rîuri ale României : Mureșul și Oltul. Culmile masivului sînt acoperite cu păduri de conifere care al-

ternează cu stînci pleșuve. Aceste stînci oferă alpiniștilor posibilități de afirmare a calităților lor de cățărători. Frumusețea deosebită a peisajului face să fie căutate atît de către turiștii din țară ca și de către cei de peste hotare. Pe stîncile masivului poate fi întîlnită și renumita floare de colț (Leoutopodium alpium).

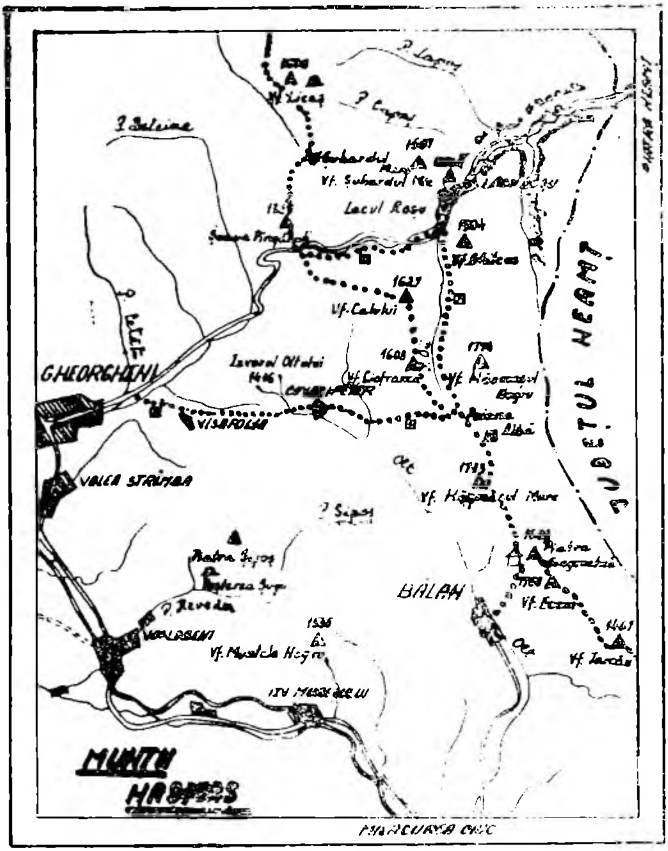

VÎRFUL HĂȘMAȘUL MARE (1793 m). Una din cele mai înalte culmi din județul nostru de pe care pot fi admirate nu numai depresiunile Ciucului și Gheorghenilor ci și întreaga zonă mijlocie a Carpaților Răsăriteni. Înspre nord vîrful se învecinează cu Poiana Albă, la apus se află vîrful Ciofranca (1.608 m), Vîrful Calului (1.627 m), Vîrful Hășmașul Negru (1.774 m), Vîrful Ghilcoș (1.384 m) apoi la o mai mare depărtare, Vîrful Licaș (1.676 m) și Vîrful Vithovoș (1.609 m). În partea sudică a masivului se înalță vîrful

care domină împrejurimile: Piatra Singuratică (1.608 m) și lîngă care se află o cabană și un izvor cu debit mare. Apoi vîrful Ecem (1.708 m), iar și mai la sud vîrful Tarcău (1.467 m).

CĂI DE ACCES. C u m a ș i n a : masivul poate fi parcurs din două părți. Din D. N. 12, se desprinde în Sîndominic un drum județean asfaltat care ne conduce pînă în orașul Bălan (12 km) aflat la poalele Hășmașului. Al doilea traseu, pe D. N. 12 C pornește din Gheorgheni și duce prin Lacu Roșu pînă la Cheile Bicaz (32 km).

. — **P e j o s. Pe traseul marcat cu bandă roșie** — mergem din centrul stațiunii Lacu Roșu pe un drum care străbate valea pîrîului Oii și apoi urcă pe culmile acoperite cu lincțe din Poiana Albă, iar de aici coboară pe creasta Hășmașului Mare la cabana de la Piatra Singuratică. (Timpul de mers: 7—8 ore).

— **Traseul marcat cu bandă roșie** — este o potecă ce pornește de lîngă biserica din orașul Bălan și se îndreaptă direct spre poalele vîrfului Piatra Singuratică, cățărîndu-se pe coame destul de abrupte. (Timpul de mers: 3—4 ore).

— **Traseul marcat cu cruce roșie:** începe din dreptul kilometrului 4 al D. N. 12 C (Gheorgheni — Lacu Roșu), trece prin partea dreaptă a șoselei, pe valea Mogoșului, iar apoi coboară în valea superioară a Oltului, de unde urcă din nou pe valea pîrîului Mediaș în Poiana Albă, unde se unește cu traseul marcat cu linie roșie ce străbate creasta muntelui. (Timpul de mers: 7—8 ore pînă la cabana Piatra Singuratică).

IZVORUL OLTULUI (1.416 m). Se află în apropierea vîrfului Fagul Înalt, în albia mocîrloasă formată de izvoarele pîraielor Covaci Pătru și Sărăturii. După unirea celor două pîrîiașe, ele își continuă drumul spre sud, adunînd și apele pîraielor Meșter, Fígheș, Șipoș și Mediaș. Apa Oltului alimentează lacul artificial format prin barajul construit în partea nordică a orașului Bălan unde se pot face plimbări cu barca.

IZVORUL MUREȘULUI (1.538 m.). Mureșul izvorăște din Muntele Negru, masiv aflat lîngă localitatea Izvorul Mureșului. Unii consideră drept izvor al Mureșului o sursă de apă aflată în apropierea stației C.F.R., lîngă șoseaua națională (D.N. 12) marcată și cu o inscripție în piatră, dar specialiștii indică drept adevărat izvor al Mureșului pîrîul Meseș, care țîșnește din latura sud-vestică a Muntelui Negru, la o altitudine de 1.538 de metri. Pîrîul este traversat de calea ferată la marginea vestică a stației C.F.R.

Posibilități de cazare și masă: în stațiunea climaterică Izvorul Mureș.

LACU ROȘU

TRASEE TURISTICE : — Cu mașina : pe drum asfaltat putem ajunge pînă la Cheile Bicazului (6 km lungime)

— **Pe jos:** pe trasee turistice marcate se pot străbate împrejurimile lacului și ale Cheilor Bicazului.

—**Traseul marcat cu cruce roșie** : este de fapt, circuitul Lacului Roșu, putînd fi parcurs în 1—2 ore.

— **Traseul marcat cu triunghi albastru** ne conduce spre vîrful Suhardul Mic. Traseul începe din stînga cabanei Turiștilor și urcă pînă la cabana Suhard, iar apoi, prin Șaua Suhardului, mai departe spre Suhardul Mic. De pe acest vîrf ni se deschide privirii panorama Lacului Roșu. Dacă pa-

curgem întreaga creastă a vîrfului, din partea estică a acestuia putem admira și Cheile Bicazului. Pe creasta muntelui va trebui să umblăm cu multă atenție, pentru a evita accidentele. (Timpul de parcurs: 2—3 ore).

— **Traseul marcat cu bandă albastră** urmează la început, în mare, linia șoselei naționale, iar apoi, prin valea Pîrîului Roșu, urcă în Șaua Pîngărați, pe coama dinspre depresiunea Gheorghenilor. (Timpul de parcurs : 2 ore).

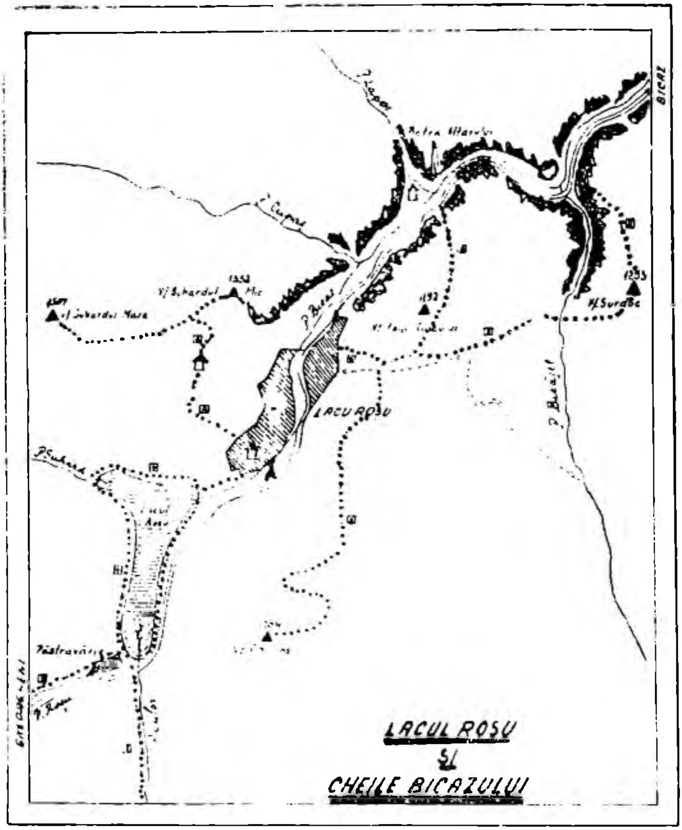

— **Traseul marcat cu triunghi roșu** ne conduce din centrul stațiunii pe valea Bicăjelului. Ajungînd în șaua muntelui, trece în dreapta spre vîrful Ghilcoș, de unde putem admira mai bine ca din orice loc panorama deosebit de frumoasă a Lacului Roșu. (Timpul de parcurs: 3 ore).

— **Traseul marcat cu bandă galbenă** ne conduce din centrul stațiunii pe valea Bicăjelului, prin șaua vîrfului Surduc. Traversînd pîrîul, în partea dreaptă poteca urcă în pantă domoală pe valea Surducului, și se încheie în cel mai frumos loc al Cheilor Bicazului, la Gîtul Iadului. De aici, pe șosea, ne putem întoarce în stațiune. (Timpul de parcurs: 3—4 ore).

— **Traseul marcat cu triunghi roșu** ne conduce pe o potecă spre vîrful Fagul Ciucului și de acolo la cabana de la Cheile Bicazului. (Timpul de parcurs: 2—3 ore).
— **Traseul marcat cu bandă roșie** este un drum care conduce la cabana de la Piatra Singuratică prin valea Hășmașului atingînd și crestele muntoase din Poiana Albă și Hășmașul Mare (Timpul de parcurs: 5—6 ore). Din acest traseu se desprinde o potecă marcată cu cruce roșie pe care se poate ajunge la vîrful Ciofranca.

MUNȚII CIUCULUI

Mărginesc în partea estică depresiunea Ciucului și includ în interiorul lor și valea Ghimeșului și depresiunea Casin. Cuprind, în general, vîrfuri rotunjite, mai puțin înalte, de pînă la 1.500 de metri. Ca alcătuire geologică, pînă la Frumoasa se compun din șisturi cristaline peste care s-au depus sedimente marine mezozoice, iar de aici spre sud întregul masiv este format din gresii, marne și conglomerate formate în cretacic. Fînețele și pășunile de mare întindere caracterizează această zonă, pădurile avînd un rol secundar. Tocmai de aceea, peste tot întîlnim priveliști deschise.

NĂȘCĂLAT (1.550 m). Este grupul muntos din partea apuseană a masivului Ciucului, despărțit de Hășmașul Mare prin Șaua Tarcău. Pe creste și pe partea dinspre Ghimeș, apar rocile sedimentare care le acoperă pe cele cristaline, vizibile înspre depresiunea Ciucului de Jos, deschisă în vest. La est — văile Trotușului și pîrîului Rece. Peste șaua de la Livezi a masivului trece linia ferată spre Moldova. Nășcălatul este un loc îndrăgit de excursioniști.

TRASEE TURISTICE : Traseul marcat cu bandă roșie ce pornește de la gura Văii Întunecoase (Lunca de Jos), trece pe lîngă băile de la Valea Întunecoasă, urcînd apoi spre locul denumit Crucea Condra și de acolo pe vîrful Nășcălat. (Timpul de parcurs : 3—4 ore).
Traseul marcat cu bandă roșie : ce pornește de la cabana Piatra Singuratică, trece vîrful „Ecem", apoi pe creasta Tarcăului, pînă la Nășcălat. (Timpul de parcurs : 3—4 ore).
Din Pîrîul Rece se poate urca prin Pîrîul Iavardului, în 2 ore (fără marcaje turistice).
Pornind de la Bălan, se merge pe un drum de munte pînă la șaua Tarcăului, iar de acolo pe marcajul de la Piatra Singuratică (Timpul de parcurs: 2—3 ore).
Posibilități de cazare și masă: sînt asigurate la cabana de la Piatra Singuratică, la casa de popas de la Tarcău, ori la casele particulare din așezările învecinate.

FAGUL CIOBANULUI (1.108 m). Prelungirea vestică a masivului cristalin al Nășcălatului, aflat între văile pîraielor Borviz și Szabó De aici se deschide o panoramă minunată spre Bălan, spre masivul Hășmașul Mare și spre depresiunea Ciucului de Sus.

TRASEE TURISTICE. — Fără marcaje. Se poate ajunge de la Sîndominic spre Bălan, urcînd valea pîrîului Szabó. (Timpul de parcurs: 1 oră).
Posibilități de cazare și masă: La Bălan sau Sîndominic.

VÎRFUL PĂGÎNILOR (1.350 m). Este masivul cel mai sudic al zonei de roci cristaline din centrul Carpaților Răsăriteni. În apropierea vîrfului se pot vedea rocile calcaroase și gresiile de nisip formate

în erele Arias și Cretacic. De sus se deschide priveliștea frumoasă a munților Ghimeșului și a depresiunii Ciucului mijlociu. Platourile acoperite de pășuni, fînețe și crînguri reprezintă locuri plăcute de plimbare.

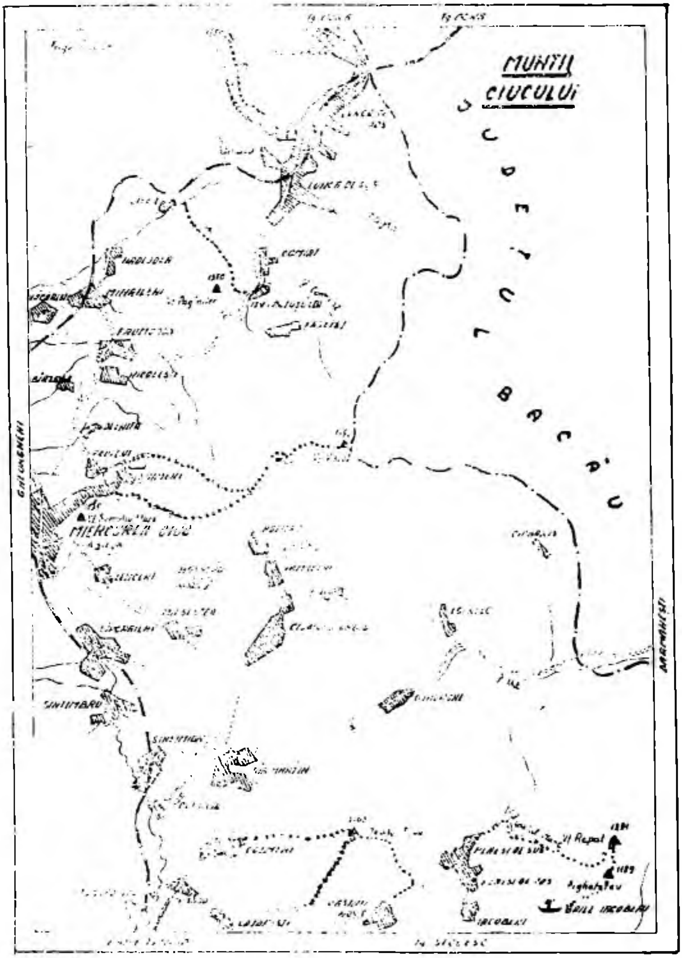

TRASEE TURISTICE. De-a lungul marcajului cu bandă roșie ce pornește din Pasul Ghimeșului (durata: circa o jumătate de oră.)

— De la Stația de cale ferată Livezi (linia C.F.R. Ciceu — Adjud) pe drumul ce urcă pe creste, marcat cu bandă roșie, se poate ajunge pe vîrf într-o plimbare de 2—3 ore.

Posibilități de cazare și masă : La casele particulare din localitățile Frumoasa, Lunca de Sus, Mihăileni.

VÎRFUL VISCOL (1.496 m). Se înalță în estul depresiunii Ciucului mijlociu, în zona dintre văile Trotușului și a Fișagului. Întregul masiv e alcătuit din roci caracteristice lanțului carpatin al gresiilor de nisip, depuse spre sfîrșitul mezozoicului, în mările erei cretacice. Sint prezente în principal marnele și marnele calcaroase, dar se găsesc aici și gresiile, și conglomeratele de nisip.
Masivul se caracterizează prin prezența unor platouri reprezentînd rămășițe ale suprafețelor de eroziune ce se ridică în trepte. Vîrfurile sînt accentuate prin pîrîuri ce pornesc în sistem radial. Pădurile fiind tăiate de mai demult, masivul este acoperit de pășuni și fînețe. Suprafețe cu păduri se găsesc doar pe versanții abrupți ai văilor.

TRASEE TURISTICE (fără marcaje). Se poate urca din oricare comună din jur, mergînd pe drumuri de munte. De la Miercurea-Ciuc se trece prin Șumuleu sau Soimeni, fiind necesare 3 — 4 ore de mers.
Posibilități de cazare și masă : La Miercurea-Ciuc stau la dispoziția turistului hoteluri și restaurante, cazarea și masa putîndu-se asigura însă și la casele particulare ale comunelor din jur.

DEALUL POPII (1.165 m). Este masivul muntos central al lanțului sudic al Munților Ciucului, cuprins între depresiunile Ciucului de Jos și Casinului, fiind caracterizat prin existența unor culmi largi, etajate în mai multe nivele de eroziune. De sus se deschide panorama minunată a celor două depresiuni și a munților din jur.

TRASEE TURISTICE (fără marcaje). Se poate ajunge cel mai ușor pe drumurile de munte ce pornesc din Sînmartin, Cozmeni și Casinul Nou, deplasarea necesitînd 1—2 ore. De pe vîrful Nierghes pe care il străbate drumul dintre Cozmeni și Casinul Nou, se poate ajunge tot pe un drum de munte ce duce de-a lungul coastei. (Timpul de mers : 2 ore).
Posibilități de cazare și masă : în casele particulare din satele apropiate.

VÎRFUL REPAT (1.291 m). Este cel mai înalt vîrf al munților ce despart depresiunea Casinului de valea pîrîului Lașușag. De pe vîrf se deschid în ambele direcții priveliști frumoase. La poale, înspre depresiune se găsesc numeroase izvoare de apă minerală de bună calitate.

TRASEE TURISTICE (fără marcaje). Se pornește din Iacobeni, de-a lungul pîrîului Borviz. Trecînd pe lîngă Băile Iacobeni se ajunge pe creastă, iar apoi mai departe, peste vîrful Fighetelen. (Timp de deplasare : 3 ore). De la Plăieșil de Sus, deplasarea se face pe una din ramificațiile pîrîului Repat, ori pe drumul de munte ce se află între cele 2 ramificații. (Timp de deplasare : 1 — 2 ore).
Posibilități de cazare și masă : în casele particulare ale satelor din împrejurimi.

PLATOUL HARGHITEI

Se întinde la marginea vestică a lanțului Gurghiu, avînd o lățime de la 10 pînă la 25 kilometri. Văile pîraielor ce străbat platoul nu sînt adînci în această zonă dar cu cît se îndepărtează devin tot mai adînci, atingînd pe alocuri pînă la 300—400 metri. Platoul

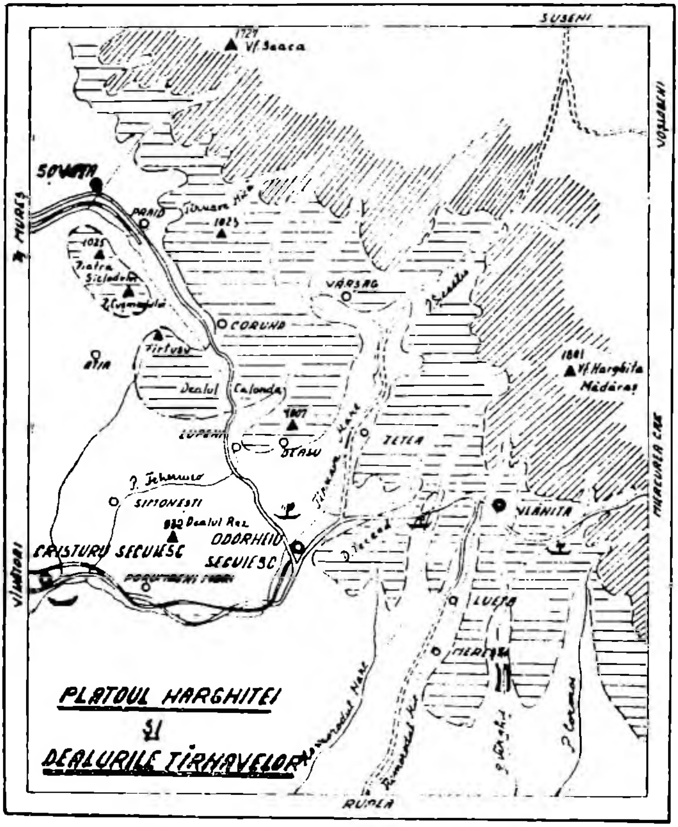

este despicat de aceste văi în mai multe părți, suprafețele cuprinse între ele fiind denumite de populație „lazuri". La poale se întîlnesc mlaștini și poieni cu narcise.

Părțile principale ale Platoului Harghitei : platoul de la Vărșag, denumit Dealul Corundului, situat între văile Tîrnavei Mari și Pîrîului Corund ; în continuare Dealul Calonda, peste care trece o șosea asfaltată. La marginea vestică a Depresiunii Praid, Dealul Calonda se termină în muntele Firtușu (1.060 m) și Piatra Cușmedului. Șirul de „lazuri" este reprezentat spre vîrf de cele de la

Dealu (1.007 m), Zetea, Vlăhița, Dealul Pocol, vîrful Țechend și întinsul Cîmp al Lupului, situat între văile pîraielor Vîrghiș și Cormoș. Țechendul este străbătut, de asemenea, de șoseaua asfaltată.
Structura geologică a Platoului Haghitei prezintă o mare varietate. În subsol se află rocile sedimentare ale Podișului Transilvaniei. Pe alocuri andezitele formate din curgeri de lavă vulcanică, apar sub forma unor ziduri de stîncă.
Întinsele suprafețe plane ale platoului, acoperite de aluni, crînguri de stejar și mesteacăn, fînețe și pășuni, oferă posibilități pentru excursii plăcute.
Stîncile cele mai mari de la marginea vestică a platoului sînt Cetatea Firtușu, Piatra Cușmedului și Piatra Șiclodului, de unde se deschide panorama Subcarpaților transilvăneni și a zonelor mai inalte ale Platoului Harghitei.

TRASEE TURISTICE. Cu mijloace auto se poate ajunge la Vărsag pe drumul modernizat 12/A dintre Miercurea-Ciuc și Odorheiu Secuiesc, cu deviere la Brădeștl pe drumul județean modernizat nr. 122 (32 km). Drumul național 12/A trece peste platourile Țechend și Vlăhiței. Din această zonă, se pot organiza excursii pe jos în mai multe direcții, fiind aproape și poienile cu narcise. De pe șoseaua dintre Odorheiu Secuiesc și Sovata, ce trece peste Dealul Calonda, este accesibilă, tot pe jos, Cetatea Firtușu.
Pe jos. După marcajul cu triunghi roșu, pornind din centrul comunei Corund, pe la Fîntîna Brazilor, se poate ajunge peste platou, pînă la cetatea Tartod. (Timp de deplasare : 2 3 ore). Tot din centrul comunei Corund, deplasîndu-ne pe bandă roșie de-a lungul văii pîrîului Șugău, ajungem la unul dintre punctele cu cele mai frumoase priveliști — stînca de la Firtușu. (Timpul de deplasare 1—2 ore).

SUBCARPAȚII TRANSILVĂNENI

Marginea vestică a județului ce cuprinde zonele Odorheiului Secuiesc și Cristurului Secuiesc, aparține din punct de vedere geografic Subcarpaților transilvăneni. Structura geologică o reprezintă în principal rocile sedimentare — argile, marne, șisturi și conglomerate de nisip, originare din a doua parte a erei neozoice. Acest teritoriu, care reprezenta pe vremuri un platou, este segmentat în dealuri de afluenții Tîrnavei Mici și Tîrnavei Mari. Pantele, pe alocuri erodate, nu prea abrupte, acoperite de păduri de foioase, livezi și chiar suprafețe arabile ce urcă pînă către vîrfuri reprezintă un peisaj plăcut pentru turiști. Văile sînt presărate de așezări rurale. Peisajul oferit de aceste dealuri e tonic în comparație cu asprimea masivelor stîncoase ale Harghitei.
Pentru turiști, cea mai frumoasă priveliște o oferă Dealul Rezului, de unde se pot cuprinde cu ochiul toate împrejurimile zonei. Avînd o înălțime de 932 m, facilitează excursiile scurte, recreative.

LA ÎNCEPUT CÎTEVA SFATURI PRIVIND FOLOSIREA CORESPUNZĂTOARE A APELOR MINERALE. Efectele terapeutice ale apelor minerale sînt determinate de numeroși factori, într-o complexă intercondiționare. Pentru reala înțelegere a efectelor acestor ape sînt necesare temeinice cunoștințe științifice.

La clasificarea apelor, se au în vedere sărurile minerale pe care acestea le conțin, ponderea lor specifică calculată în miligrame la un litru de apă și, in raport cu acestea, efectul lor terapeutic. Pentru simplificare s-au stabilit trei clase principale : **ape carbogazoase, sulfuroase și sărate.** Dar alături de sărurile minerale, unele ape conțin și alte elemente chimice, săruri disociate în ioni, iar altele sînt mai mult sau mai puțin radioactive etc., toate acestea avînd rolul lor bine definit în sporîrea eficienței curative.

Efectele curative generale acționează la nivelul sistemului nervos central, dispecerul intregului organism ; pe de o parte prin excitațiile care ajung prin piele sau prin organele interne la nervii senzitivi și de acolo la creier, iar pe de altă parte prin efectul sărurilor pătrunse în organism. Ca urmare, are loc un proces de sincronizare a activității inimii și circulației sîngelui, se produc schimbări acceleratorii în metabolism, survin îmbunătățiri în funcționarea organelor și glandelor cu secreție internă.

În băile carbonatate (CO_2) pe suprafața pielii se depun milioane de mici bășicuțe care produc o excitație superficială caracteristică. Pielea capătă o culoare roșietică, dar această culoare nu este identică cu aceea provocată de o baie caldă obișnuită. Are o pronunțată nuanță roz, explicată prin dilatarea capilarilor. Bioxidul de carbon pătrunde astfel în organism unde are loc un proces de separare. Începe astfel un complex proces de reflexe nervoase. Se dilată arterele coronariene, se accelerează respirația, pulsul, scade tensiunea arterială, iar în cazul hipotensiunii, aceasta cunoaște o ușoară creștere. Asemenea fenomene au loc și în cazul tratamentelor cu solfatare — mofete, unde prezența de regulă a sulfului, are un rol foarte important.

Băile carbogazoase își fac efectul începînd de la 28°C și în general nu se recomandă o încălzire mai mare a apei de 33 — 34° C. Ca durată, sînt suficiente 15 — 20 de minute. La mofete, 5 — 15 minute.

În concluzie, băile carbogazoase sînt recomandate ca avînd o eficiență mare în boli de inimă, în afecțiuni ale circulației sîngelui, nevroze, nevropatii, neurite. Sînt însă reconfortante și pentru organismele sănătoase, ele fiind recomandate și celor aflați la

odihnă în stațiunile noastre. În plus, emanațiile de gaze (mofetele) au influență pozitivă in acțiunile arterelor periferice, varicozități.
Băile sulfuroase — sărate sînt de asemenea foarte eficiente în afecțiuni reumatismale, ale organelor locomotorii, in bolile ginecologice, ale sistemului nervos și cardio-vasculare. În cură internă sînt recomandate în afecțiuni ale tubului digestiv, duodenale, intestinale și ale căilor biliare. Consumate reci, aceste ape reduc secreția biliară, iar consumate calde o accelerează.
Sulful constituie un element indispensabil vieții. Compușii minerali ai apei sulfuroase, fie în tratament extern, fie in cel intern, prin inhalație sau împachetare cu nămol pătrund în celulele organismului, în organe, in cavitățile articulare. Sulful participă la formarea celulelor nervoase, a hormonilor, fermenților, și se află în cea mai mare cantitate în organism tocmai în cartilajele articulațiilor. Niculescu — Chioșa, au demonstrat că după o cură cu apă sulfuroasă sporește nivelul gammaglobulinelor din singe. Bolnavii reumatici pierd foarte mult sulf pe calea udului, proces ce se oprește în urma unui tratament balnear cu apă sulfuroasă. Conform unor observații, sulful ajuns prin piele în organism contribuie la sporirea acțiunii antiinfecțioase a ficatului. Sînt cunoscute efectele desensibilatorii ale apelor sulfuroase, in boli alergice : urticarii, astmă, mîncărimi. Efectul terapeutic al apelor sulfuroase este sporit de existența altor elemente active cum sînt sărurile, bioxidul de carbon, radioactivitatea etc.
Apele sărate, a treia grupă a apelor minerale, sînt utilizate mai ales în boli reumatice și în afecțiuni ginecologice. Sînt cunoscute și efectele lor pozitive asupra sudațiilor încheieturilor. Au efecte stimulatorii asupra țesuturilor, ceea ce sporește capacitatea de apărare a organismului. Țara noastră e deosebit de bogată în asemenea izvoare de ape minerale, în stațiuni balneare de acest gen.
Tratamentul balnear este recomandat să înceapă cu o durată a băilor de 10 — 15 minute, ridicîndu-se treptat pînă la o jumătate de oră. Temperatura apei e bine ca la început să fie plăcută, călduță (cca. 35 grade) ridicîndu-se treptat și numai cu avizul medicului la 38 — 40 de grade. In cadrul unui tratament se recomandă 15 — 20 băi zilnic sau din două în două zile. În cazul in care după primele băi apar simptome mai accentuate de oboseală, (așa zisele „crize de băi") se recomandă sistarea temporară a lor. In toate cazurile însă, consultarea medicului specialist este absolut necesară. Nu se recomandă mai mult de două cure balneare într-un an. Este bine ca atit inaintea tratamentului cît și după aceea, să fie consultat medicul specialist, de preferință același. Cura internă se recomanda să se facă în stațiune, adică la sursă, dar poate fi efectuată și acasă. Cu cca. 30 — 60 de minute inainte de mesele principale să se bea cca. $^1/_4$, $^1/_2$ pahar de apă, rece sau călduță, după caz și recomandare. Durata unei cure de apă este de 3 — 4 săptămini. După o pauză de 2 — 3 luni se poate repeta.
De menționat faptul că sînt cazuri în care cura făcută cu aceeași apă, pentru tratarea acelorași afecțiuni, dă rezultate diferite. Aceasta se explică prin uriașa complexitate a funcționalității organismului, a diferențelor insesizabile de evoluție a bolilor precum și prin numeroși alți factori. Tocmai pentru evitarea acestor feno-

mene este bine ca bolnavul să se stabilizeze pentru tratament în acea stațiune balneară care a avut cel mai bun efect asupra refacerii sale. Efectul unei cure sporește dacă aceasta e făcută în timpul concediului de odihnă, însoțită deci de destindere, deconectare, odihnă. Bineînțeles, nu aceștia sînt factorii hotărîtori, ci efectul tratamentului, fapt pentru care pot fi luate în considerare și stațiunile mai mici locale. Ce-i drept, e drept, cele mai mari și mai îndepărtate au alt farmec . . .

După compuziția chimică, apele minerale din județul Harghita sînt repartizate astfel :

CARBOGAZOASE

Bilbor, izvorul nr. 1
Căpîlnița, izvorul local
Băile Jigodin, izvorul de apă de băut, băile reci nr. 2, băile calde, izvorul pionierilor
Sînmartin, izvorul local
Suseni, izvorul local
Tulgheș, izvorul Cibi

BICARBONATATE SODICE + CO_2

Casin, izvorul local

BICARBONATATE, CALCICE, MAGNEZICE + CO_2

Borsec, izvoarele Bălcescu, Căprioarelor, Cloșca, Crișan, 6 Martie, 7 Noiembrie, Horia, Kossuth (1 și 2), Petöfi, Pierre Curie (Fe), Republicii și Principal.
Bilbor, Vilcănești (1, 2 și 3)
Corbu, izvorul de lingă canton
Corund, izvoarele nr. 2 și 3
Lunca de Jos, izvorul de pe Valea Intunecoasă
Seiche, izvorul local

BICARBONATATE, SODICE — CALCICE — MAGNEZIENE + CO_2

Bilbor, izvoarele nr. 2 și 3, Albu, Iacobeşti nr. 7, Sestino 1, 2, respectiv izvoarele 1 — 2 Truța
Casin, izvorul Salutaris din Iacobeni și Salvator
Ciumani, izvorul Kovacs Vilmos
Asău, izvorul local
Sincrăieni, izvorul fabricii de cărămizi
Toplița, izvoarele Banffy și Urmanczi
Tulgheș, izvorul de pe pîrîul Halas
Tușnad, izvorul Stănescu nr.1 și 1 bis

FERUGINOASE + CO_2

Ciumani, izvorul principal
Corund, izvorul nr. 1
Băile Harghita, izvorul din pădure, izvorul „Apa pentru stomac", izvorul „Apa pentru ochi" și izvorul principal
Lăzărești, izvorul Nagy
Miercurea-Ciuc, izvorul „Ion" și apa din bazinul mic orășenesc
Mihăileni, izvorul „Frumoasa"
Sîntimbru, izvorul local
Tulgheș, izvoarele „Cupros", „Cîmpul Nou", „Vapa mare", „Putna" și izvoarele „Deaki" de sus și de jos.

BICARBONATATE, SODICE, CLORURATE — SODICE

Crăciunel, izvorul nr. 2

FERUGINOASE, BICARBONATATE-SODICE, CALCICE-MAGNEZICE + CO_2

Casin, „Piatra Albă", și izvoarele feruginoase
Corbu, izvorul „Borviz"
Filod, izvoarele nr. 1, 2 și 3
Băile Homorod, izvoarele „Maria" și „Căpîlnița"

Băile Chirui, izvorul principal, izvorul băilor și izvorul minelor
Miercurea-Ciuc, izvorul „Șumuleu"
Racu, izvorul „Maria"
Remetea, izvoarele nr. 1 și 2
Tulgheș, izvorul din Valea Prisăcani
Vlăhița, izvoarele „Lobogo" și „Voida"
Vrabia, izvoarele nr. 1 și 2

FERUGINOASE, BICARBONATATE-SODICE, CLORURATE-SODICE + CO_2

Corund, izvorul nr. 4
Lueta, izvorul principal din dreapta (Ca + Mg), izvorul principal din stinga (Ca + Mg) și izvorul de lingă mină
Selters, izvorul local
Băile Tușnad, izvorul „Ileana" nr. 1, izvorul Băii calzi nr. 2, izvoarele din Valea curată nr. 1, 2 și 4, „Rudy", „Micheș", „Nandor", „Apor" și „Izvorul Nou"

IODURATE, CLORURATE, SODICE

Praid, izvoarele Sonda principală și Sonda termală

BORSEC. Este una din cele mai căutate stațiuni de odihnă și tratament din țară. Situată la o altitudine de 900 m, are un climat subalpin, cu ierni reci și veri răcoroase. Temperatura medie anuală este de 4,9°C (15°C in iulie si — 7,7°C în ianuarie).
În stațiune se află 15 mari izvoare de ape minerale. O parte din debitul unora dintre ele este folosit de stația de îmbuteliere din oraș. Izvoarele din stațiune sînt carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, sodice, aproape identice ca mineralizare și cu un conținut variabil de fier. Ele sînt, prin excelență, ape de masă, concurînd cu cele mai renumite ape minerale din lume, fiind în același timp și ape medicinale, putînd fi utilizate în cură externă sub formă de băi, și în cură internă. Izvoarele cele mai importante sînt : „Bălcescu", „Căprioarelor", „Cloșca", „Crișan", „Horea", „Kossuth", „Petőfi", „Pierre Curie", „Principal", „6 Martie". In pavilionul balnear al policlinicii se efectuează băi carbogazoase calde, aplicații cu parafină, hidroterapii și fizioterapii, gimnastică medicală.
Indicații terapeutice : Majoritatea izvoarelor din stațiune măresc apreciabil secreția și aciditatea. Doar izvorul „Petőfi" deprimă secreția biliară, diluînd-o, iar apa izvorului „Principal" este colecistocinetică, avînd o acțiune hipocolesterinizantă și anagotoxică. În cură internă izvoarele din Borsec sînt indicate în : boli ale tubului digestiv, gastrite cronice hipoacide sau normoacide, enterite, enterocolite, în hepatite posthepatitice, în diabet simplu, gută și diateză urică, în boli ale rinichilor și ale căilor urinare.
În cura externă, izvoarele de aici sînt recomandate în : boli ale aparatului cardio-vascular, miocardite cronice, hipertiroidii ușoare.

Compoziția chimică : mg/l

Anioni		**Izvorul Nr. 1 (Cură internă)**	**Sonda Nr. 1 (pentru băi)**
Clor	Cl^-	76,5	51,7
Brom	Br^-	0,07	0,02
Iod	I^-	—	—
Nitric	NO_3^-	0,6	—
Nitros	NO_2^-	—	—
Sulfuric	SO_4^{2-}	0,9	1,0
Bicarbonic	HCO_3^-	3849,1	3019,5

Cationi			
Sodiu	Na^{+}	470,7	250,1
Potasiu	K^{+}	53,9	33,6
Litiu	Li	0,14	0,39
Amoniu	NH_4^{+}	0,9	—
Calciu	Ca^{++}	588,2	580,5
Magneziu	Mg^{++}	168,4	118,0
Mangan	Mn^{++}	0,25	0,6
Fier	Fe^{++}	5,5	13,4
Aluminiu	Al^{+++}	0,5	—
Acid metasalicilic	H_2SIO_3	92,6	59,9
Acid metaboric	HBO_2	19,71	15,8
Bioxid de carbon	CO_2	1545	2417,0
Mineralizare :		6873,37	6563,11

BĂILE TUŞNAD. Stațiune balneoclimaterică republicană situată la o altitudine de 650 m. Climat subalpin, cu veri călduroase și ierni blînde, fără viscol. Nu mai puțin de 30 de izvoare de ape minerale alimentează ștrandul mezotermal, pavilionul fizioterapeutic și policlinica balneară. Apele din stațiune erau folosite în tratamente încă din secolul al XVII-lea. Izvoarele din Băile Tușnad aparțin familiei de ape carbogazoase feruginoase, bicarbonatate. Izvoarele mai importante : „Stănescu", „Ileana", „Micheș", „Rudi", „Groapa cu hamei", „Baia Săracilor", precum și grupul izvoarelor „Piriul Curat".

Stațiunea dispune de două ștranduri mezotermale pentru tratamente externe. În cadrul pavilioanelor balnear și fizioterapeutic ale policlinicii se efectuează băi carbogazoase, aplicații cu parafină, împachetări cu nămol, hidroterapii (băi cu clăbuci, băi galvanice, dușuri scoțiene etc.) precum și tratamente electroterapeutice. O sală de gimnastică cu dotările corespunzătoare oferă posibilitatea efectuării gimnasticii medicale. Pe malul drept al Oltului este amenajată o mofetă pentru tratarea afecțiunilor inimii și ale sistemului arterial, tensiunii arteriale, bolilor ginecologice, afecțiunilor reumatice, precum și pentru tratamente balneare complementare. Pe lacul Ciucaș, vara funcționează ștrand cu 60 de cabine.

Indicații terapeutice: Prin cură internă se pot trata afecțiuni digestive, gastrite hipoacide, precum și hepato-colecistite cronice. In cură externă, băile sînt recomandate în afecțiuni cardio-vasculare, tulburări circulatorii neurohormonale, varice, debilitate, și în general în boli ale sistemului nervos și nevroza astenică.

Compoziția chimică mg/l

		Izvorul „Ileana" (cură internă)	Izvorul cald Nr. 1 (cură externă)
Anioni			
Clor	Cl^{-}	2104,9	1472,6
Brom	Br^{-}	0,65	—
Iod	I^{-}	—	—
Nitric	NO_3^{-}	1,1	0,7
Nitros	NO_2^{-}	0,5	—
Sulfuric	SO_4^{--}	4,00	0,3
Bicarbonic	HCO_3^{-}	854,0	768,6

Cationi			
Sodiu	Na^{+}	1091,5	805,7
Potasiu	K^{+}	268,0	210,0
Litiu	Li^{+}	0,1	0,4
Amoniu	NH_4^{+}	—	—
Calciu	Ca^{++} —	287,9	186,3
Magneziu	Mg^{++}	50,0	35,0
Fier	Fe^{++}	17,6	43,1
Aluminiu	Al^{+++}	0,04	—
Mangan	Mn^{++}	—	2,5
Acid metasaliciiic	H_2SIO_3	132	37,2
Acid metatitanic	H_2TIO_3	urme	0,1
Acid metaboric	HBO_2	85,5	46,1
Bioxid de carbon	CO_2	1464,7	1666,5
Mineralizare :		6362,49	5282,6

LACU ROȘU. Stațiune climaterică de interes republican situată într-o depresiune în șirul muntos al Hășmașului Mare la o altitudine de 983 m.

Pitorescul deosebit al peisajului înconjurător, munții calcaroși, lacul care păstrează și astăzi aspectul unei păduri înecate, Cheile Bicazului și alte frumuseți ale împrejurimilor, dau acestei stațiuni, supranumită și „Perla Carpaților Răsăriteni" o notă aparte.

Stațiunea oferă condiții prielnice practicării sporturilor atît vara cît și iarna. Vara se pot face plimbări cu barca pe lac, iar frumusețile naturale atrag turiștii la neuitate drumeții. Iarna se poate practica schiul și săniușul. Există două pîrtii amenajate pentru schi, dintre care una pentru începători, iar alta propice organizării de concursuri.

Împrejurimile stațiunii cunosc o afluență deosebită a fotografilor amatori, care găsesc în peisajul de aici condiții deosebit de prielnice pentru încercarea măiestriei în arta fotografică.

Vilele, cabanele și campingul din stațiune dispun de o capacitate de cazare de peste 1.000 locuri.

Indicații terapeutice : Stațiunea Lacu Roșu e recomandată mai ales în asteniile nervoase, surmenajul fizic și intelectual.

STAȚIUNI BALNEARE ȘI CLIMATERICE LOCALE

BĂILE JIGODIN. Stațiune de interes local, situată la ieșirea sudică a orașului Miercurea-Ciuc, la o altitudine de 654 m, într-un peisaj natural pitoresc. Loc preferat pentru excursii ca și pentru odihnă.

Izvoarele de apă minerală de aici sînt cunoscute din vremuri îndepărtate. In 1950 au fost construite băile care dispun de 17 vane cu apă caldă, de două bazine cu apă rece, alimentarea făcîndu-se din izvoarele de ape minerale mezotermale.

Apa multora dintre izvoarele minerale de aici e folosibilă ca apă de masă.

În stațiune există vile, camping și restaurant.

Indicații terapeutice: Băile din stațiune sînt recomandate în afecțiuni reumatismale, ale tubului digestiv, cardiovasculare, ale rinichilor și în afecțiuni nervoase.

Compoziţia chimică : mg/l

Anioni		Izvorul Ivc
Clor	Cl^-	67,0
Brom	Br^-	0,04
Nitric	NO_3^-	1,3
Sulfuric	SO_4^{--}	7,4
Bicarbonic	HCO_3^-	445,3
Cationi		
Sodiu	Na^+	93,0
Potasiu	K^+	24,6
Litiu	Li^+	0,17
Calciu	Ca^{++}	82,5
Magneziu	Mg^{++}	4,5
Fier	Fe^{++}	3,1
Mangan	Mn^{++}	0,05
Aluminiu	Al^{+++}	0,6
Acid metasalicilic	SIO_3N_2	108,9
Acid metaboric	BO_2H	15,7
Bioxid de carbon	CO_2	1699,3
Mineralizare :		2553,46

BĂILE MIERCUREA-CIUC. Băi locale aflate pe teritoriul oraşului Miercurea-Ciuc, pe malul Oltului, la altitudine de 660 m. Sînt cele mai importante băi termale din bazinul Ciucului. Atît vara cît şi iarna temperatura apei este de 22°C, iar debitul zilnic este de 235.000 litri. Băile sînt alimentate de mai multe izvoare cu compoziţie asemănătoare. Dintre ele cel mai important este izvorul „Cătălina". Băile sînt cunoscute din cele mai vechi timpuri. Cronicile vremii consemnează faptul că încă în secolul al XVII-lea principii Transilvaniei Apafi şi Rákóczi au folosit băile din Miercurea-Ciuc. Staţiunea dispune de 3 bazine şi de o baie caldă cu vane, avînd mari perspective de dezvoltare.

Indicaţii terapeutice : În cură internă apele de aici se folosesc în afecţiuni ale stomacului şi în gastrite cronice precum şi în afecţiuni renale. În cură externă, sub formă de băi, ele se utilizează la tratarea afecţiunilor cardiovasculare, a bolilor arterelor periferice, poliartrita cronică evolutivă.

Compoziţia chimică a apelor : mg/l

Anioni		
Clor	Cl^-	16,1
Brom	Br^-	0,3
Nitric	NO_2^-	0,6
Sulfuric	SO_4^{--}	9,3
Bicarbonic	HCO_3^-	518,5
Cationi		
Sodiu	Na^+	76,6
Calciu	Ca^{++}	60,8
Magneziu	Mg^{++}	28,2
Fier	Fe^{++}	11,2
Mangan	Mn^{++}	0,2
Aluminiu	Al^{+++}	0,6
Acid metasalicilic	H_2SIO_3	117,5
Bioxid de carbon	CO_2	940,2
Mineralizare :		1780,1

STAȚIUNEA „BRADUL" TOPLIȚA. Stațiune locală, aflată in gospodărirea orașului Toplița. Situată la o altitudine de 680 m, pe malul sting al Mureșului, într-o pădure de conifere la poalele Gurghiului, stațiunea dispune de un bazin amenajat (32x20 m) cu apă minerală termală bicarbonatată sodică, calcică, magnezică, cu o temperatură permanentă de 26°C.
Stațiunea, în plină dezvoltare, e deosebit de căutată și pentru caracterul său climatic excelent. Dispune de vile, camping și restaurant. Există de asemeni terenuri de sport pentru practicarea voleiului și baschetului. Iarna, împrejurimile stațiunii oferă condiții deosebit de prielnice practicării schiului.
Caracterul balnear al orașului Toplița e sporit și de existența unui al doilea bazin, de dimensiuni olimpice, cu apă minerală termală, situat în apropierea stației C.F.R., pe malul drept al Mureșului.
Indicații terapeutice : În cură internă in afecțiuni ale tubului digestiv, in afecțiuni ale ficatului și renale. În cură externă sub formă de băi, în afecțiuni ale inimii, ale sistemului circulator precum și in afecțiuni reumatismale.

Compoziția chimică a apelor : mg/l

Anioni		
Clor	Cl^-	247,4
Brom	Br^-	urme
Iod	I^-	urme
Sulfuric	SO_4^{--}	1,7
Bicarbonic	HCO_3^-	828,4
Cationi		
Sodiu	Na^+	200,2
Potasiu	K^+	17,7
Calciu	Ca^{++}	178,6
Magneziu	Mg^{++}	27,3
Fier	Fe^{++}	7,7
Acid metasalicilic	H_2SiO_3	59,6
Bioxid de carbon	CO_2	309,1
Mineralizare :		1877,7

BĂILE HOMOROD. Se află in partea sud-vestică a Munților Harghita, la o altitudine de 680 m, pe valea pitorească a Homorodului Mare. După unele însemnări, Băile Homorodului erau cunoscute încă de prin 1700. In 1773 ele se aflau în proprietatea satului Căpîlnița. Cele 12 izvoare de ape minerale ies la suprafață din straturi vulcanice. Cele mai importante dintre ele sînt izvoarele „Homorod", „Maria", „Clotilda", „Ana" etc. În stațiune se află 40 de vile gospodărite de Consiliul popular județean care le utilizează drept tabără de pionieri. Cabana din stațiune și cîteva vile sînt amenajate pentru turiști.
Indicații terapeutice : Apele carbogazoase, cloruro-sodice, feruginoase sînt recomandate în afecțiuni cardio-vasculare, în tratarea hipertensiunii arteriale și în afecțiuni ale tubului digestiv. **Nu** sînt recomandate în afecțiuni nervoase și în hiperaciditate.

Compoziția chimică a apelor : mg/l

Anioni		
Clor	Cl^-	351,40
Brom	Br^-	—
Iod	I^-	—

Nitric	NO_3^-	0,60
Nitros	NO_2^-	—
Sulfuric	SO_4^{--}	0,70
Fosfor	PO_4^{---}	8,20
Bicarbonic	HCO_3^-	1389,50
Cationi		
Sodiu	Na^+	312,20
Potasiu	K^+	21,40
Litiu	Li^+	0,70
Amoniu	NH_4^+	urme
Calciu	Ca^{++}	153,90
Magneziu	Mg^{++}	127,20
Fier	Fe^+	15,40
Mangan	Mn^+	0,30
Aluminiu	Al^+	0,40
Acid metasalicilic	H_2SIO_3	109,50
Acid metaboric	HBO_2	8,10
Amide	NH_2	0,20
Bioxid de carbon	CO_2	2403,70
Mineralizare :		4903,40

BĂILE CHIRUI. În partea sud-vestică a masivului vulcanic Harghita, în pitoreasca vale a Pirîului Haiducilor se află Băile Chirui, mult căutate pentru frumusețea peisajului înconjurător. Pădurile de brazi ce înconjură valea, aerul ozonat constituie valențe care îi sporesc atractivitatea. Este una din cele mai importante stațiuni locale din județ. Dispune de 3 izvoare de ape minerale. Pîrîul este bogat în păstrăvi și raci, iar poienile în fragi și zmeură. În stațiune se află și un bazin de înot. Cele 10 vile din stațiune sînt destinate taberei pentru elevi, dar la cabana „Coliba din piatră" din apropiere sînt create posibilități de cazare și pentru turiști.
Izvoarele minerale aparțin grupei apelor bicarbonatate, calcice și feruginoase.
Indicații terapeutice : stațiune climaterică indicată în afecțiuni nervoase, reumatism, afecțiuni digestive și litiază renală.
Compoziția minerală a apelor este identică cu a celor din Băile Homorod.
BĂILE SEICHE — ODORHEIU SECUIESC. Sînt situate într-un bazin înconjurat de dealuri line, în vecinătatea unor mari livezi, la o altitudine de 504 m. Prima mențiune scrisă despre băi datează din 1766, potrivit căreia „apa izvoarelor din apropierea orașului, cu un miros asemănător apei de mare, vindecă rănile și afecțiunile pielii". Din mlaștina aflată în stațiune, țîșnește la suprafață un izvor a cărui apă sulfuroasă este folosită pentru tratamente în cele 11 vane ale băilor termale. Lîngă băile calde s-a construit și un bazin cu dimensiunile 16x33 m. Dintr-unul din izvoare, apa este transportată în damigene, în oraș. În stațiune se află și restaurant.
Indicații terapeutice: băile sînt recomandate în tratarea afecțiunilor reumatice și ale pielii, iar în cură internă, apa minerală de aici e recomandată în tratarea unor afecțiuni digestive.

Compoziția chimică a apelor : mg/l

Anioni		
Clor	Cl^-	71,00
Brom	Br^-	—
Iod	I^-	—
Nitric	NO_3^-	0,90

Nitros	NO_2 —	—
Sulfuric	SO_4 — —	2,40
Fosfați	PO_4 — — —	6,00
Bicarbonic	HCO_3 —	1659,20
Cationi		
Sodiu	Na^{+}	53,50
Potasiu	K^{+}	2,40
Litiu	Li^{+}	0,60
Amoniu	NH_4^{+}	0,34
Calciu	Ca^{++}	514,00
Magneziu	Mg^{++}	12,40
Fier	Fe^{++}	2,70
Mangan	Mn^{++}	1,40
Aluminiu	Al^{+++}	1,00
Acid metasalicilic	H_2SiO_3	28,60
Acid metaboric	HBO_2	4,30
Amide	NH_2	—
Bioxid de carbon	CO_2	2218,50
Mineralizare :		4572,24

BĂILE PUCIOASA — SÎNTIMBRU. Stațiune balneologică locală, situată la 1250 m altitudine, într-un decor natural deosebit de atrăgător, constituit din păduri de conifere și minunate poieni de munte. Este renumită mai ales pentru emanațiile gazoase (cele mai puternice din șirul muntos Harghita, constituite în proporție de 99 la sută din bioxid de carbon). Apa izvoarelor minerale din stațiune este folosită în cea mai mare parte de către băile calde dispunînd de 6 vane. Fiind situată la o asemenea altitudine este în același timp o foarte căutată stațiune climaterică pentru odihnă. În cele 14 vile din stațiune există circa 150 de locuri pentru turiști. În centrul stațiunii se află o cantină și un bufet. **Indicații terapeutice :** în boli reumatice, de inimă și ale sistemului circulator, în inflamații cronice și în cazuri de hipertensiune arterială, emanațiile gazoase și apa minerală a băilor dau bune și rapide rezultate.

BĂILE HARGHITA. Stațiune balneoclimaterică aflată la o altitudine de 1350 m, într-un peisaj pitoresc. Își datorează existența activității vulcanice a sistemului muntos Harghita. Cele două mofete emană, odată cu bioxidul de carbon, și hidrogen sulfurat (avînd miros de ou clocit) care se folosesc în tratamente încă de prin 1800. În stațiune se află și cîteva izvoare de apă minerală de masă. Cabana dispune de circa 60 de locuri de cazare și de un bufet.

Indicații terapeutice : mofetele din stațiune sînt recomandate în boli de inimă și ale sistemului circulator, respectiv în inflamații cronice.

BĂILE „ARCIO" — CORUND. Stațiune climaterică situată într-un frumos decor natural, la o altitudine de 534 m. „Apa acră" a băilor e amintită încă în 1729, cînd era indicată în hemoragii, iar combinată cu lapte proaspăt de capră era recomandată și celor cu afecțiuni pulmonare. Ferite de vînt, iarna cu căderi minime de zăpadă, dispunînd de o cabană într-un stil propriu locului, băile Arcio constituie locul preferat pentru excursii.

Indicații terapeutice : apa feruginoasă, bicarbonatată este indicată în tulburări digestive, iar în anemii ca factor secundar.

Compoziția chimică a apelor : mg/l

Anioni		
Clor	Cl^-	4,1
Brom	Br^-	0,05
Iod	I^-	—
Nitric	NO_3^-	0,5
Nitros	NO_2^-	urme
Sulfuric	SO_4^{--}	5,0
Bicarbonic	HCO_3^-	341,6
Cationi		
Sodiu	Na^+	11,7
Potasiu	K^+	1,3
Litiu	Li^+	0,4
Amoniu	NH_4^+	1,2
Calciu	Ca^{++}	46,7
Magneziu	Mg^{++}	13,5
Fier	Fe^{++}	46,2
Mangan	Mn^{++}	1,89
Aluminiu	Al^{+++}	—
Acid metasilicilic	H_2SiO_3	13,5
Acid metaboric	HBO_2	3,5
Amide	NH_2	—
Bioxid de carbon	CO_2	1475,1
Mineralizare :		2048,04

BĂILE SĂRATE — CRISTURU SECUIESC. Se află într-un peisaj atrăgător, la o altitudine de 470 m. Băile sînt folosite încă din secolul XIX, atît în tratamente, cît și ca loc de odihnă. Climă blîndă cu o temperatură medie anuală de 9—10°C. Băile se întind pe o suprafață de circa 4 ha de teren păduros. Ele dispun de 3 izvoare de ape minerale de masă și de un izvor de apă sărată. La dispoziția celor care urmează tratamente se află un stabiliment cu băi calde. În cele 7 vile și în cabană există circa 200 de locuri de cazare.

Indicații terapeutice : băile sînt indicate în afecțiuni reumatismale, dureri ale cartilajelor, precum și în boli ginecologice.

Compoziția chimică a apelor : mg/l (analiză provizorie)

Clor	Cl^-	154,4
Nitros	NO_2^-	0,2
Sulfuric	SO_4^{--}	63,8
Bicarbonic	HCO_3^-	181,1
Bicarbonat de calciu	$Ca(HCO_3)_2$	463,19
Potasiu	K^+	
Mangan	Mn	
Hidroxid	OH	39,00
Amoniu	NH_4	50,00
Fier	Fe^{++}	0,08
Mineralizare :		951,77

BĂILE SĂRATE PRAID. Băi termale sărate, situate la altitudine de 580 m, constituie unul din cele mai frecventate locuri de excursie din împrejurimi. Băile sînt folosite în tratamente din vremuri îndepărtate. Temperatura apei este de 43—49°C. Apa sărată izvorăște de la adîncimi de peste 2.600 m avînd și o mare concentrație de sare. Un litru de apă conține 280 de grame de sare. În clădirea băilor calde există 26 de vane pentru tratamente. Băile dispun și de un ștrand în aer liber cu un bazin avînd dimensiunile de 26x47 m. Apa acesteia are, de asemenea, o mare concentra-

ție de sare. În galeriile părăsite ale salinei se tratează, cu bune rezultate, bolnavii de astm. Acest „sanatoriu subteran" se bucură de o tot mai mare căutare.

Indicații terapeutice : concentrația mare în sare și iod, ca și radioactivitatea apei din această stațiune fac ca tratamentul urmat aici să fie indicat în boli reumatismale, în spondiloze, afecțiuni ale cartilajelor, varicelor, boli ginecologice, ale sistemului circulator periferic și în diverse afecțiuni ale pielii.

Compoziția chimică a apelor : mg/l

Anioni		
Clor	Cl^-	120.713,6
Brom	Br	10,2
Iod	I^-	5,5
Nitric	NO_3^-	13,5
Nitros	NO_2^-	—
Sulfuric	SO_4^{--}	1056,5
Bicarbonic	HCO_3^-	164,8
Cationi		
Sodiu-Potasiu	Na^+, K^+	74.031,1
Amoniu	NH_4^+	85,6
Calciu	Ca^{++}	2889,2
Magneziu	Mg^{++}	737,9
Fier	Fe^{++}	23,1
Aluminiu	Al^{+++}	—
Acid metasalicilic	H_2SiO_3	—
Amide	NH_2	0,3
Mineralizare :		199.731,3

BĂILE „MUREȘUL" REMETEA. Stațiune locală aparținind de comuna Remetea, situată la o altitudine de 764 m. Apa de aici, calcică, magneziană, feruginoasă, sulfuroasă, are efecte curative care au fost descoperite doar la începutul acestui secol, cind au fost înființate băi în aer liber. După o scurtă existență, ele au fost distruse de una din inundațiile Mureșului. Actualele băi au fost amenajate în 1968. Ele dispun de 14 vane.

Indicații terapeutice: în cură internă sînt recomandate în enterocolite acute și cronice, în afecțiuni cronice ale căilor renale, inflamații biliare și renale, în hipoaciditate. În cură externă, băile sînt recomandate în boli ale inimii, în hipertensiune arterială, Basedow, tulburări hormonale, tulburări ale sistemului nervos central, neurastenii.

Compoziția chimică a apei : mg/l

Anioni		
Clor	Cl^-	113,2
Brom	Br^-	0,05
Iod	I^-	—
Nitric	NO_3^-	4,34
Sulfuric	SO_4^{--}	22,4
Bicarbonic	HCO_3^-	951,6
Cationi		
Sodiu Potasiu în unități de Na	NA^+ K^+	119,3
Amoniu	NH_4	—
Calciu	Ca^{++}	196,8

Magneziu	Mg	32,9
Fier	Fe	31,4
Aluminiu	Al	4,4
Acid metasalicilic	H_2SiO_3	78,3
Bioxid de carbon	CO_2	1633,0
Mineralizare :		3187,69

PUNCTUL CLIMATERIC SELTERS. Un minunat colț climateric înconjurat de bogate păduri de conifere și foioase, situat pe valea pîrîului Vîrghiș, la o altitudine de 742 m. Apele sale minerale (există mai multe izvoare) sînt cunoscute din cele mai vechi timpuri fiind denumite de localnici „apele sărate din stufăriș". Cîndva, apele izvoarelor erau îmbuteliate. Ele țîșnesc de la mari adîncimi în niște butoiașe de lemn frumos amenajate. Sînt ape alcaline, feruginoase, carbonatate și magnezice. Stațiunea dispune de cabană-restaurant.
Indicații terapeutice : se utilizează cu bune rezultate în afecțiuni ale stomacului, ficatului și căilor biliare.

Compoziția chimică a apei : mg/l

Anioni		
Clor	Cl^-	1072,70
Brom	Br	0,60
Iod	I^-	—
Nitric	NO_3	7,40
Nitros	NO_2^-	—
Sulfuric	SO_4	0,68
Bicarbonic	HCO_3	2409,50
Cationi		
Sodiu	Na	1221,40
Potasiu	K	66,00
Litiu	Li	0,13
Amoniu	NH_4	—
Calciu	Ca	152,20
Magneziu	Mg	80,20
Fier	Fe	0,2
Aluminiu	Al	1,40
Acid metasalicilic	H_2SiO_3	114,40
Acid metaboric	HBO_2	97,50
Amide	NH_2	—
Bioxid de carbon	CO_2	1738,00
Mineralizare :		6982,21

BĂILE MĂDĂRAȘ. Stațiunea este alcătuită din două stabilimente de băi, (băi ștrand) aflate unul în apropierea căii ferate, și altul în mijlocul satului. Izvoarele au apărut în urma săpăturilor geologice. Primele au fost descoperite în 1963 cînd s-a și construit bazinul, avînd dimensiunile de 25x12 m. Al doilea grup de izvoare e ceva mai vechi. Băile dispun de 6 vane. Au printre ele un izvor cu debit mare și cu o temperatură de 19°C. Apa răcită e folosită și pentru băut.
Indicații terapeutice : apa bicarbonatată, feruginoasă este recomandată mai ales suferinzilor de boli reumatice, precum și celor cu afecțiuni ale inimii și aparatului circulator.

Compoziția chimică a apei : mg/l		
Anioni		
Clor	Cl^-	7,1
Brom	Br^-	—
Iod	I^-	—
Nitric	NO_3^-	—
Nitros	NO_2^-	—
Sulfuric	SO_4^{--}	6,7
Bicarbonic	HCO_3^-	1647,00
Cationi		
Sodiu	Na^+	21,4
Potasiu	K^+	—
Amoniu	NH_4^+	—
Litiu	Li^+	—
Calciu	Ca^{++}	20,8
Magneziu	Mg	12,9
Fier	Fe	20,10
Acid metasalicilic	H_2SIO_3	12,9
Acid metaboric	HBO_2	—
Bioxid de carbon	CO_2	1900,0
Mineralizare :		3629,0

BĂILE RACU. Stațiunea de interes local situată la 2 km distanță de șoseaua națională, într-un loc ușor accesibil, la o altitudine de 750 m. Băile datează din anul 1937. În 1971 a fost reconstruit pavilionul care dispune de 8 camere de baie. În timpul sezonului, în incinta băilor funcționează un bufet.

Indicații terapeutice : apa bicarbonatată, calcică, magnezică, este recomandată mai ales suferinzilor de boli reumatice și afecțiuni ale circulației sîngelui.

Compoziția chimică a apelor : mg/l		
Anioni		
Clor	Cl	16,0
Brom	Br^-	
Iod	I	—
Nitric	NO_3^-	—
Nitros	NO_2	—
Sulfuric	SO_4^{--}	—
Bicarbonic	HCO_3^-	1055,3
Cationi		
Sodiu	Na^+	90,8
Potasiu	K^+	90,8
Litiu	Li	—
Amoniu	NH_4	—
Calciu	Ca	138,4
Magneziu	Mg	74,5
Fier	Fe	12,5
Mangan	Mn	0,3
Acid metasalicilic	H_2SIO_3	142,2
Bioxid de carbon	CO_2	1629,3
Mineralizare :		3250,1

BĂILE OCLAND. Băi de interes local, aparținînd de satele Crăciunel și Ocland, situate la o altitudine de 620 m. În a sa „Descriere a ținuturilor secuiești" istoricul acestor meleaguri Orbán Balázs, amintește pentru prima dată de aceste izvoare tămăduitoare de culoare închisă, ce țîșnesc din turba văii Rica și care

„prin schimbarea coloraturii apei prevestesc schimbarea vremii...". Apa băilor este clorurată, bicarbonatată, sodică, magnezică. Băile dispun de 4 vane. Există și un bazin de circa 40 de metri pătrați. **Indicații terapeutice** : apa este recomandată în tulburări digestive, afecțiuni ale ficatului și fierei, precum și în tratarea afecțiunilor sistemului locomotor.

Compoziția chimică a apei : mg/l

Anioni		
Clor	Cl^-	2278,2
Brom	Br^-	0,08
Nitric	NO^-	4,1
Sulfuric	SO_4^{--}	122,6
Bicarbonic	HCO_3^-	732,0
Cationi		
Sodiu	Na^+	1522,30
Potasiu	K^+	9,87
Litiu	Li^+	0,07
Calciu	Ca^{++}	163,3
Magneziu	Mg^{++}	51,4
Fier	Fe^{++}	1,1
Acid metasalicilic	H_2SIO_3	11,5
Acid metaboric	HBO_2	5,4
Amide	NH_4	0,08
Mineralizare:		4902,00

BĂILE DĂNEȘTI. Băi de interes local, ușor accesibile, situate la cca. 1,5 km de șoseaua națională. Apa izvorului ce alimentează băile are o temperatură constantă de 20°C, astfel că pentru băut se utilizează numai după o răcire prealabilă. Stațiunea dispune de un pavilion de băi cu 10 vane, bufet, bibliotecă, grădină de vară și o vilă cu 8 încăperi. Băile sînt împrejmuite de păduri de conifere, loc propice unor plăcute excursii.
Indicații terapeutice : tulburări digestive, boli de ficat, reumatismale, bolile inimii, tulburări ale sistemului circulator, afecțiuni ginecologice.

Compoziția chimică a apei : mg/l

Anioni		
Clor	Cl^-	14,17
Iod	I^-	--
Brom	Br	
Sulfuric	SO_4^{--}	--
Bicarbonic	HCO_3^-	846,99
Cationi		
Sodiu	Na^+	59,68
Potasiu	K^+	9,6
Calciu	Ca^{++}	114,55
Magneziu	Mg^{++}	63,30
Fier	Fe	6,84
Aluminiu	Al	2,22
Acid metasalicilic	H_2SIO_3	103,5
Bioxid de carbon	CO_2	864,5
Mineralizare:		2079,57

BĂILE „MADICEA" CÎRȚA. Sînt situate la cca. 3 km de comună, (șosea accesibilă autoturismelor). Apele minerale de aici sînt folosite în tratamentul diferitelor afecțiuni încă din anii 1800. În anul

1960 se fac amenajări mai importante : se construiește un stabiliment de băi, o vilă, instalații de încălzire a apei. Actualmente, băile funcționează cu 10 vane. Apa minerală e foarte căutată și ca apă de masă, transportîndu-se în ulcioare de lut în localitățile din împrejurimi.

Indicații terapeutice : apa bicarbonatată, feruginoasă este recomandată în afecțiuni reumatice, ale inimii, în tulburări de circulație a sîngelui și în tulburări nervoase.

Compoziția chimică : mg/l (identică cu apele Băilor din Dănești).

BĂILE CASIN. Așezate într-un cadru natural de o rară frumusețe, în partea estică a Bazinului Casin, la o altitudine de 800 m, băile sînt vestite de multă vreme pentru apele lor curative. Încă prin anii 1849 — 1850 băile dispuneau de un stabiliment cu 50 de încăperi, cu apă caldă și rece. La începutul secolului nostru a început îmbutelierea apei de Casin, cu cca. 500.000 l pe an. Băile dispun de două izvoare mai importante, parte din debitul acestora fiind îmbuteliată sub cunoscutul nume de „Perla Casinului".

Indicații terapeutice : „Perla Casinului" este recomandată îndeosebi în cură internă pentru tratamentul afecțiunilor digestive.

Compoziția chimică a apei : mg/l

Anioni		
Clor	Cl^-	123,9
Iod	I^-	0,8
Brom	Br^-	0,5
Sulfuric	SO_4^{--}	1,7
Fosfati	PO_4^{---}	4,3
Bicarbonic	HCO_3^-	3782,0
Cationi		
Sodiu	Na^+	648,8
Potasiu	K^+	27,9
Litiu	Li^+	6,6
Amoniu	NH_4^+	—
Calciu	Ca^{++}	625,2
Mangan	Mn^{++}	48,5
Fier	Fe^{++}	10,3
Magneziu	Mg^{++}	1,1
Aluminiu	Al^{+++}	1,9
Acid metasilicic	H_2SiO_3	111,1
Acid metaboric	HBO_2	58,3
Amide	NH_2	0,2
Bioxid de carbon	CO_2	1153,5
Mineralizare :		6606,5

BĂILE CIUCSÎNGEORGIU. Sînt situate în apropierea comunei Ciucsîngeorgiu, într-un cadru natural pitoresc, ferit de vînturi, foarte propice odihnei active. Băile au fost create în 1947 din inițiativă locală, în apropierea unei puternice emanații de bioxid de carbon. Mofeta (emanație de bioxid de carbon), bine amenajată, este foarte căutată nu numai de localnici ci și de numeroși vizitatori. Băile dispun de o vilă cu 10 camere. Găzduire oferă și populația din localitate, în condiții foarte bune și avantajoase.

Recomandări terapeutice : mofeta este utilizată cu rezultate bune în boli reumatismale, afecțiuni arteriale, arterioscleroză.

BĂILE SÎNCRĂIENI. Sînt situate într-o zonă deosebit de bogată în izvoare de ape minerale, numită „Mlaştina cu borviz", în apropiere de staţia de îmbuteliere a apei minerale „Harghita". Dispun de un bazin deschis de 8x15 m. Aşezarea pitorească, apa bogat bicarbonatată, feruginoasă, fac din Băile Sîncrăieni un loc foarte căutat nu numai de localnici ci şi de numeroşi vizitatori străini. Alături de stabilimentul băilor este amenajat un bazin şi pentru copii.

Recomandări terapeutice : nevropatii, nevroze, anemii, afecţiuni arteriale.

Compoziţia chimică a apei : mg/l

Anioni		
Clor	Cl^-	14,0
Brom	Br^-	—
Nitric	NO_3^-	1,0
Iod	I^-	—
Nitros	NO_2^-	—
Sulfuric	HCO_3^-	976,0
Bicarbonic	SO_4^{--}	1,5
Cationi		
Sodiu	Na^+	82,8
Potasiu	K^+	7,3
Litiu	Li^+	0,2
Amoniu	NH_4^+	—
Calciu	Ca^{++}	171,3
Magneziu	Mg^{++}	41,0
Fier	Fe^{++}	10,1
Aluminiu	Al^{+++}	3,1
Acid metasalicilic	H_2SIO_3	64.0
Acid metaboric	HBO_2	10,7
Bioxid de carbon	CO_2	1665,0
Mineralizare:		3048,0

Monumente arheologice, istorice și arhitectonice

Investigațiile arheologice atestă prezența vieții pe teritoriul județului Harghita din timpuri străvechi și pînă astăzi, fără întreruperi. Cercetările întreprinse în ultima vreme la complexul carstic de la Merești au identificat urme ale unor așezări omenești din paleolitic. Neoliticul, mai cu seamă culturile Cucuteni-Ariușd, își aú puncte de referință (așezări și așezări fortificate) în mai multe locuri ale județului. In epoca bronzului, așezările omenești sporesc ca număr și apar o serie de fortificații cu șanțuri și valuri, uneori pe culmile cele mai înalte ale zonelor locuite (Șumuleul Mare, Dealu, Păuleni-Ciuc etc.). Din această perioadă există atestări ale culturilor Monteoru, Coțofeni, ceramica-șnur, Schneckenberg, Wiettenberg etc.
Prima vîrstă a fierului (Hallstatt) se definește prin așezări și fortificații de amploare. Un exemplu semnificativ în aces sens este materialul deosebit de bogat și frumos găsit la Sîncrăieni, comună în hotarul căreia va fi descoperit și vestitul tezaur dacic. La Băile Tușnad, pe Dîmbul Cetății (1.083 m) sînt vizibile valurile și șanțurile celei mai mari fortificații hallstattiene din Transilvania, cu o suprafață de peste 2 ha îngrădite.
A doua epocă a fierului (Latène) găsește pe teritoriul județului nostru un sistem bogat de așezări și fortificații, fiind folosite în acest scop mai toate punctele locuibile. Este epoca în care înflorește și aici splendida civilizație geto-dacă, atestată de urmele găsite în numeroasele cetăți întărite de pe teritoriul județului. Varietatea și finețea ceramicii lucrate atît cu mîna cît și la roată, inclusiv ceramica pictată, prelucrarea fierului în atelierele ale căror urme au fost identificate, obiectele de orfevrărie (între care și vasele, cupele și brățările componente ale inegalabilului tezaur de la Sîncrăieni) vin să completeze ideea priceperii, meșteșugului, gustului artistic relevat în toate obiectele de cultură dacică descoperite pe teritoriul țării noastre.
Ocuparea Daciei de către romani imprimă teritoriului județului nostru un specific aparte prin faptul că limesul roman a fost fixat în mijlocul său, ceea ce a atras după sine construirea unor fortificații paralele atît romane cît și dacice. Atestări ale limesului roman au fost făcute pe de o parte la Praid, Inlăceni, Odorheiu Secuiesc, Sînpaul (castre romane) și Odorheiu Secuiesc, Băile Homorod, Ocland (turnuri romane de veghe cu urme vizibile și astăzi) precum și cetatea dacică de la Zetea, sistemele de cetăți și fortificații din bazinul Ciucului, între care Jigodin, Racu, Tușnad și Mihăileni.

Limesul roman n-a constituit niciodată o graniță impenetrabilă. Intre cele două zone despărțite de el, între Dacia romană și dacii liberi, au existat in permanență legături, amplificate după retragerea aureliană, cind se cristalizează urmele formării poporului român (interes prezintă în acest sens de exemplu obiectele din fier și ceramică descoperite la Mugeni și datate în secolele IV, V și următoarele, precum și așezările de la Șimonești, Filiași, Cristur etc., datate în secolele VII-VIII și aparținînd etnic populației românești care conviețuia in acea perioadă cu slavii migratori). Secuii care au venit ulterior pe aceste meleaguri au găsit în populația românească autohtonă un partener de viață și de luptă împotriva năvălitorilor. Împreună au muncit, împreună s-au apărat, împreună au înălțat noi cetăți pe locurile care păstrează încă vii urmele simbiozei daco-romane.

*

Vă prezentăm mai jos cîteva dintre cetățile dacice din județul Harghita. Construite izolat sau în sisteme de fortificații, ele stau pină astăzi dovadă a ingeniozității și priceperii inginerești a strămoșilor noștri. Înălțate deobicei pe platouri sau piscuri înalte care oferă vizibiltate largă asupra văilor și depresiunilor, ele erau întărite cu valuri de pămînt cu palisadă sau cu ziduri masive de piatră. Cu toate că pînă acum au fost foarte puțin cercetate, specialiștii emițind uneori soluții contradictorii, cîteva concluzii se impun cu certitudine.

Cea mai mare și mai frumoasă dintre cetăți se găsește la **BĂILE TUȘNAD,** pe înălțimea cunoscută sub denumirea de **Piscul Cetății,** la cca 2 km est de stațiune. Construită în formă elipsoidală, avînd o suprafață de peste 2 ha și un zid încanjurător de aproape 1.000 de metri, prevăzută cu bastioane și turnuri de observare ale căror urme sînt vizibile și astăzi, cetatea oferea o poziție strategică de primă importanță pentru conducerea operațiunilor militare din depresiunea Ciucului. Pe baza studiilor întreprinse de unii cercetători, a fost emisă ipoteza că cetatea datează încă din prima vîrstă a fierului (Hallstatt) fiind apoi întărită și fortificată. Situată într-un cadru natural deosebit de pitoresc, oferind o deschidere panoramică asupra depresiunii Ciucului, cetatea îmbină interesul istoric cu cel turistic.

La **BĂILE JIGODIN** au fost identificate urmele unui sistem de fortificații dacice format din trei cetăți, dintre care una se găsește chiar pe platoul unde are loc în fiecare an festivalul folcloric județean „Primăvara harghiteană".

Tot un sistem de trei cetăți exista și la **RACU.** Astăzi sînt identificabile două dintre ele, cea mai importantă fiind așa numita de localnici „Cetatea păgînilor", înălțată pe o stîncă din versantul estic al Harghitei, la circa 8 km de sat. Urmele celeilalte sînt vizibile de pe șoseaua națională și de pe calea ferată, pe un platou care se înalță deasupra depresiunii, în dreapta Oltului. Zidită pe o stincă de andezit, cetatea avea o importantă poziție strategică. Pe ruinele sale au fost ridicate ulterior alte ziduri, între care e identificabil și unul medieval.

Cetatea din **ZETEA** prezintă importanță prin faptul că a fost construită în imediata vecinătate a limesului roman, fiind la un moment dat chiar distrusă într-una din incursiunile romane în zona dacilor

liberi. Construită pe un pisc de lîngă satul Sub-Cetate (aparținător comunei Zetea) cetatea era întărită cu valuri de pămînt bătătorit ale căror urme se văd și astăzi.

Una dintre cele mai frumoase și mai mari cetăți dacice se găsea la est de **PORUMBENII MARI**, pe un platou situat în apropierea confluenței pîriului Vargaș cu Tîrnava Mare. Întărită de asemenea cu valuri înalte din pămînt bătătorit și cu șanțuri de apărare, cetatea folosea in sistemul de fortificație și un mic lac de baraj natural format în urma unei alunecări de teren. În interiorul cetății au fost descoperite urme de locuințe dace, intre care una cu un material foarte bogat și valoros, inclusiv ceramică pictată de tipul celei descoperite în Munții Orăștiei. In imediata apropiere a cetății, au fost identificate urmele altor așezări dacice.

•

Monumentele de piatră ale arhitecturii medievale din județul Harghita se prezintă sub aspectul transformărilor suferite în trecerea timpului. Intervențiile purtînd totdeauna pecetea perioadelor mai tîrzii, vorbesc despre epoca în care au fost efectuate. Prin urmare, în cadrul aceleiași construcții coexistă forme aparținînd diferitelor stiluri și, departe de a se îmbina armonios, trăiesc solitar alături de cele originale.

Trecînd peste arcul timpului, atenția ne este atrasă de cele mai vechi elemente de arhitectură medievală și care datează din anii de mijloc ai secolului al XIII-lea.

În următoarele secole (mai ales în secolele XV — XVI cînd puterea economică a comunelor tinde să se consolideze) vor apare și se vor răspîndi noi forme de arhitectură, acele ale stilului gotic, întîlnite în majoritatea bisericuțelor sătești. În decorul interior al unora dintre ele se remarcă și influența artei bizantine.

Ponderea îi revine acum tipului de biserică-sală, preferat în Transilvania, pentru că e mai unitar ca spațiu și mai ușor de construit. În perioada goticului tîrziu vor apare în Transilvania și primele semne ale Renașterii, care se fac simțite înainte de toate în degradarea arhivoltelor frînte și în acoladă, echilibrarea regăsindu-se în arcul semicircular. Alături de elementele structive se vor produce modificări și în peisajul elementelor decorative : majoritatea bolților de deasupra navei vor primi tavane din șarpantă, în casete plane, decorate cu motive florale în stilul Renașterii populare. Intervențiile vor transforma și aspectul gotic al construcțiilor, prin faptul că din nava renovată vor fi înlocuite elementele inițiale. Doar corul va mai rămine intact, dovedind vechimea bisericii.

Aceste transformări preced uneori perioada barocului, stil arhitectonic reprezentat în județul Harghita de numeroase construcții civile (conace nobiliare) și ecleziastice (complexul baroc din Șumuleu și biserica din Nicolești fiind cele mai frumoase exemplare).

Un loc însemnat în arhitectura bisericească il ocupă construcțiile din lemn, remarcabile creații populare, în care tradiția și spiritul inventiv dau naștere unor variante locale interesante prin suplețea și eleganța specifică în elevație. Dispoziția planimetrică e simplă, tradițională, cu turn — clopotniță peste pronaos și un singur acoperiș pentru întreg monumentul, acoperiș cu poală largă pentru a feri pereții de intemperii (ex. Mănăstirea Sf. Ilie și biserica Doamnei din Toplița).

Strîns legate de arhitectura ecleziastică medievală se află fortificațiile, frecvent întîlnite. În spatele zidului ce înconjoară biserica își găsea adăpost populația comunei în timpul unor incursiuni de pradă turco-tătare.

Incintele sînt simple, dispuse după un plan neregulat, sau geometric, adaptat totdeauna avantajelor terenului, formate dintr-o cornișă relativ scundă prevăzută cu metereze, în majoritatea lor fiind reduse ulterior la proporțiile unui gard masiv.

Cadrul ornamental, datorită unor împrejurări locale, prezintă anume caracteristici ce vor înrîuri dezvoltarea picturii murale. Această considerație își păstrează valabilitatea pe o arie mai amplă, putînd fi raportată la întreaga arhitectură a goticului transilvănean.

In marea majoritate a bisericilor medievale din județul Harghita există fragmente de frescă care constituie valoroase producții artistice ale artei gotice.

Bogăția decorului include și rozete, scuturi heraldice, frize de arcuri oarbe, muluri, sculpturi (concretizate mai ales prin cele de la Cîrța și Cozmeni) cristelnițe (bogat ornamentate cu motive florale), toate avînd menirea de a răspîndi în lăcașul de cult frumosul altoit totdeauna pe fondul viguros al creației populare. In anii socialismului grija statului nostru pentru restaurarea monumentelor istorice și arhitectonice se manifestă cu pregnanță. Acțiunea de conservare și restaurare cuprinde numeroase puncte și de pe harta județului Harghita, în această muncă nobilă de păstrare a valorilor patrimoniului istoric și artistic fiind puternic ancorate instituțiile muzeale și organele locale ale puterii de stat.

CETATEA MIKO din Miercurea-Ciuc. Nucleul actualei cetăți a fost ridicat între 1611—1621 de către șeful căpităniei scaunelor Ciuc, Gheorgheni și Casin, Hidvégi Miko Ferenc. După 40 de ani însă, în 1661, în timpul atacului turco-tătar, cetatea, împreună cu orașul, sînt incendiate și distruse pînă la temelii.

Actuala cetate, cele 4 turnuri, șanțul de apărare, sînt lucrări efectuate în anul 1714, pe baza planurilor generalului austriac Steinville Stephanus. Ferestrele bastionului sudic sînt mărturii ale frumuseții de odinioară a turnului, care în tradiție se păstrează ca fiind turnul aurit.

In prezent, întregul monument este supus unor lucrări atente de restaurare.

COMPLEXUL BAROC din Șumuleu. Mănăstirea franciscană din Șumuleu, biserica Sf. Petru, cele patru capele, clădirea principală a căminului de copii, precum și vechea reședință a fostului scaun Ciuc constituie un complex arhitectonic unitar. Intre acestea se distinge mănăstirea ale cărei baze au fost puse de călugării franciscani în anul 1442. De la vechea biserică, construită de voievodul Transilvaniei, Iancu de Hunedoara, în cinstea victoriei de la Sîntimbru pe Mureș, se mai păstrează cîteva fragmente de zid, arcuri frînte și două portaluri.

Actuala biserică în stil baroc a început să fie construită în 1804, iar ultimele finisări interioare (pictarea) au durat 72 de ani. Bolta semicirculară a navei, înaltă de 12 metri, este creația meșterilor locali. Statuetele din lemn au fost cioplite de meșteri italieni și locali, iar picturile aparțin lui Urbánszki Fülöp, Csürös József, Szopos Sándor din Cluj și Papp Miklós din Brașov.

Statuia Sf. Maria, situată în altarul principal, datează din secolul al XVI-lea și este una din creațiile artistice cele mai valoroase. Mănăstirea are o orgă cu trei registre, unul din vestitele instrumente muzicale de acest gen din Europa, 4 clopote, dintre care unul de 1133 kg, iar aproape de intrare se află două cruci comemorative datînd din anii 1662 și 1663. De acest monument se leagă numeroase evenimente istorice și culturale. Mănăstirea a suferit deseori stricăciuni în timpul atacurilor turcești, tătare, austriece, din anii 1553, 1601, 1661, 1693 și 1705. Aici și-a început activitatea întiia tiparniță din această parte a țării, al cărei fondator a fost eruditul călugăr de origine română Ioan Caioni. Tot de sub această tiparniță au ieșit numeroase manuale școlare. Cu trei secole în urmă începe la Șumuleu învățămîntul mediu, iar de mai bine de 250 de ani datează înființarea primei scene dramatice din Ciuc.

Biserica Sf. Petru a fost construită între anii 1800 și 1817. Turnul este flancat de două portaluri care aparținuseră vechii biserici franciscane.

Dintre cele trei capele merită a fi menționate capela „Salvator" care a fost zidită în anul 1456. Corul mai păstrează cîteva elemente de arhitectură gotică și cîteva picturi murale.

Fosta clădire de reședință a scaunului Ciuc a fost construită în anul 1825. Clădirea, cu planul în formă de U, prezintă cîteva elemente arhitectonice frumos îmbinate care îi dau unitate.

CASA „ADORJÁN" din Armășeni. Este o construcție tipică a caselor secuiești, atestînd inventivitatea oamenilor din partea locului. Este formată din trei încăperi largi : tindă și două camere spațioase, avînd fiecare cîte o magazie de alimente. În fața pridvorului se află o altă încăpere corespunzătoare unei bucătării. Spre pivnița boltită conduc două locuri de coborîre : unul obișnuit, din scări de lemn, (din exterior), iar celălalt, format dintr-o scară în formă de spirală (din interior). În afară de acestea, locuința mai este legată de pivniță prin niște țevi din lemn, utilizate de obicei cu ocazia înmagazinărilor pentru iarnă.

De acest monument mai aparține și o poartă cu porumbar, construită de Imre Adorján în 1822, fapt atestat de inscripția de pe frontispiciu.

BISERICA GOTICĂ din Armășeni. Actuala biserică a fost ridicată pe fundamentul unei construcții mai vechi, probabil romanice. Frescele ce ornează bolta corului, firida acestuia, una din cele mai vechi statuete ale Sf. Maria, atestă bogăția în obiecte a monumentului. În imediata apropiere se află o lucrare a sculptorului clujean Szervátiusz Jenö ridicată în memoria celor căzuți în primul război mondial.

CURIA HENTER din Sîntimbru. Din punct de vedere arhitectural, construcția nu prezintă un interes deosebit, dar se leagă de unele evenimente istorice de rezonanță, desfășurate în zona Ciucului. În acest conac a fost ucis, la începutul secolului al XVIII-lea, de iobagii răsculați, tiranul populației nevoiașe din împrejurimi — baronul Henter Ádám.

În ianuarie 1764 după măcelul de la Madefalău (Siculeni) tot în acest conac conducătorii secuilor au depus jurămînt de credință față de autoritatea imperială austriacă.

OBELISCUL din Pasul Niergheş. S-a ridicat în memoria luptelor care au avut loc aici la 8 august 1849. Sub conducerea maiorului Tuzson, un grup de secui din armata revoluţionară a colonelului Gál Sándor opune o rezistenţă dîrză armatelor ţariste, superioare numericeşte, pentru apărarea punctului strategic. Se mai văd şi astăzi urmele unor fortificaţii. Obeliscul a fost ridicat la 8 august 1897 din iniţiativa unor mici meseriaşi originari din localitatea Cozmeni.

BISERICA FORTIFICATĂ din Plăieşii de Jos. Monumentul a fost construit în secolul al XV-lea. Edificiul păstrează în condiţiuni foarte bune sanctuarul de o înălţime deosebită, bolta susţinută de ogive frumos profilate, care zac pe console. Nava, al cărei tavan este construit în stil baroc, dispune de două partaluri cu contururile din piatră ecarisată datînd din anul 1770, iar actuala dispunere a navelor (centrală şi laterală) s-a efectuat între 1938—1942.

Biserica merită atenţie şi din punct de vedere al istoriei culturii. Alături de inscripţia cu anul 1466, se află şi o caricatură considerată ca fiind cea mai veche din această zonă. În urma unor lucrări de restaurare s-au descoperit trei fragmente de scriere runică secuiască. În cimitirul ce împrejmuieşte biserica se află interesante monumente funerare din lemn, cioplite în formă de spirală, care atît prin aspectul lor, prin înălţimea de peste trei stînjeni, cît şi prin epitafurile versificate atrag atenţia vizitatorului.

CONACUL BALÁSSI din Imper — comuna Plăieşii de Jos. A fost construit în stil baroc tîrziu, în 1833 de către meşteri locali,sub îndrumarea unor specialişti vienezi. Lucrările au fost finanţate de judele regesc al scaunului Casin, impozantul palat fiind destinat ca reşedinţă.

Conacul, începînd cu pivniţa şi pînă la pod, are o structură simetrică. Toate încăperile, cu excepţia celor de la etaj, au tavanele boltite. Ornamentica interioară şi exterioară, aparţinînd barocului tîrziu, dă edificiului o notă aparte, înscriindu-l printre frumoasele monumente de arhitectură ale veacului trecut.

BISERICA FORTIFICATĂ din Delniţa. Lungimea clădirii ca şi înălţimea turnului sînt de circa 30 m. Este împrejmuită cu un gard de piatră, fără ambrazuri, aşa că cele 12 contraforturi n-au alt rol decît de a susţine gardul zidit. Probabil, în locul actualului zid de incintă construit prin 1865, fusese altul specific tuturor construcţiilor fortificate din împrejurimi.

Partea cea mai valoroasă a monumentului, păstrată în condiţii foarte bune pînă astăzi, este tavanul compus din 104 casete pictate. Fiecare motiv constituie o adevărată capodoperă a artei populare. De remarcat că din cele 104 motive nu se află două identice. În sprijinul unei datări relative a monumentului vin cîteva elemente arhitectonice : arhivolte în arc frînt ; portalul sudic, decorat cu baghete într-o multitudine de planuri suprapuse, încălecat de o cornişă în stilul Renaşterii, încoronată cu un rînd de creneluri mici ; aspectul ogival al corului — toate conducîndu-ne către sfîrşitul veacului al XV-lea.

MONUMENTUL din Nicoleşti. Actuala biserică a fost construită în stil baroc, în anul 1728, pe fundamentul celei gotice, zidită prin 1498. Din vechea construcţie se mai păstrează doar clopotniţa, masivă, pe plan patrat. La etajele inferioare este prevăzută cu metereze, iar la etajul clopotelor cu ferestre largi cu arhivolta în arc frînt.

MONUMENTUL „SICULICIDIUM" din Siculeni (Madefalău). Siculicidium — sub această denumire a rămas în conștiința maselor pînă astăzi evenimentul sîngeros din 7 ianuarie 1764 cînd forțele imperiale austriece au înăbușit în sînge împotrivirea secuimii din partea locului de a se înrola forțat în regimentele de graniță.
În zorii acestei zile cca. 1000 de infanteriști, 300 îmbrăcați în fier și zale, 50 husari și două tunuri au împrejmuit satul. La ora 4 au bubuit tunurile. Primul proiectil omoară un sugar în leagăn, apoi începe măcelul, încheiat dimineața la ora 9. Ruine fumegînde, femei și bărbați căzuți, numeroși răniți, o lume exasperată, deznădăjduită, refugiată în codri, acesta a fost tabloul acelei dimineți sîngeroase — una din consecințele elocvente ale stăpînirii străine.
Planul monumentului este opera arhitectului Tamás József, originar din Miercurea-Ciuc, iar vulturul este creația scluptorului Kőllő Miklós din Ciumani.
CONACUL „CSEREI" din Racu. Pe o grindă din sufrageria conacului se află inscripția „Hoc opus curavit D Johannes Cserei anno domini 1672". Un fragment dintr-un cadru de geam, cioplit din piatră, datează din 1669, iar pe virtelnița de pe acoperiș este consemnat anul 1667.
Structura interioară corespunde celei inițiale. Între timp însă pereții au fost înălțați așa că și meștergrinda cu inscripții este în parte zidită azi în tavan. Edificiul a suferit transformări, care au cauzat distrugerea frescelor de pe pereții interiori.
Conacul evocă importante momente istorice. Aici s-a născut cunoscutul istoric Cserei Mihály ; de aici a fost răpită de tătari și dusă în captivitate bunica acestuia, Apor Heléna, aici a fost reținut și apoi ținut în detenție timp de 8 ani, tatăl istoricului, Cserei János și de aici a fost ridicat de curuți însuși Cserei Mihály și dus în munții Moldovei, de unde a scăpat cu prețul unor mari sacrificii, retrăgîndu-se apoi la Brașov unde își scrie memoriile.
BISERICA BANDERIANĂ din Racu. Este unul din cele mai frumoase monumente gotice din Ciuc. Ca și în celelalte cazuri, planul se compune din cor, navă și clopotniță. Cu toate transformările ulterioare, mai păstrează în parte cîteva din elementele arhitectonice inițiale, forme aparținînd stilului gotic. Bolta corului se sprijină pe ogive prinse în trei chei de boltă de formă circulară, decorate cu rozete si cu scut heraldic, în cîmpul căreia sînt prezentate soarele și luna. Consolele prezintă un decor de scuturi triunghiulare, cel mai interesant fiind acela în care aflăm stema hunedoreștilor.
Portalul sudic păstrează, de asemenea, forma veche : profilurile se compun din toruri semicilindrice dispuse în planuri oblice, care pornesc de la paviment și se continuă în arhivolta semicirculară. Este vorba iarăși de o formă de tranziție de la gotic spre Renaștere. Clopotnița, ridicată în partea vestică a bisericii este masivă și decorată cu imagini zoomorfe și semne astrologice. În anul 1433 se menționează o indulgență acordată parohiei, dar pare imposibilă punerea acestui privilegiu în legătură cu construcția bisericii. Neconcludentă e și invocarea unei inscripții cu numele zugravului **Petrus Zabya** și data 1507 ca termen ante quem pentru zidirea bisericii, deoarece anul este neciteț și suferă diverse interpretări, Prin urmare datarea trebuie să se întemeieze pe amănuntele

arhitectonice, care încadrează monumentul în a doua jumătate a veacului al XV-lea.

BISERICA FORTIFICATĂ din Cîrța. Se înalță pe dealul Stînca, în vestul comunei, la hotarul dintre Cîrța și satul Ineu.

Originar este numai corul a cărui boltă se sprijină pe ogive și care la rîndul lor zac pe console de o formă arhaică, compusă dintr-un tor semicilindric și capitel poligonal. Una din console este decorată cu un cap imberb, încoronat cu un inel, deasupra căruia un al doilea inel, poligonal, se articulează după modelul unei cornișe. Zidul de incintă este masiv ; are înălțimea de 8 metri și grosimea la bază de 2,50 metri. Este prevăzut cu un coridor de luptă și ambrazuri. Singurele elemente care vin în sprijinul datării fortificației sînt ferestrele cu arhivolta în arc frînt ale vechiului turn (actualmente zidite).

Privind datarea bisericii și a fortificației se pare că anul 1444, menționat de mai mulți autori, se încadrează în perioada zidirii monumentului. De altfel și formele gotice păstrate pledează pentru mijlocul veacului al XV-lea.

OBELISCUL din Suseni — Catorja. Coloana este o mărturie a dispariției a două așezări din bazinul Giurgeului. La începutul secolului al XVIII-lea, în perioada marilor mișcări ale curuților pe acest loc s-a desfășurat ultima mare bătălie a populației locale împotriva trupelor imperiale austriece. Răzbunarea armatei imperiale a fost cruntă. Satele Catorja și Gălești au fost incendiate, iar populația în cea mai mare parte exterminată.

MONUMENTUL BAROC din Gheorgheni. Biserica, construită în stil baroc între anii 1730—1734 păstrează și unele elemente ale fostei capele de piatră din 1650. Zidul de incintă datează din 1748. Deasupra portalului de la intrarea principală există o grindă cu inscripții ce atestă înființarea în anul 1637 a unui cimitir pentru străini. Nișele zidului de apărare sînt decorate cu basoreliefuri, precum și cîteva fresce datate în jurul anului 1750. Fîntîna de botez este bogat ornamentală cu motive antropomorfe reprezentînd vîrstele și anotimpurile. Tavanul este pictat pe la 1889, fiind opera pictorului Szirmai Lajos.

CETATEA BOTH din Gheorgheni. Pe o înălțime, lîngă șoseaua care duce spre Lacu Roșu, în 1933 a fost construită o capelă. Movila, din timpuri străvechi a servit ca loc de apărare. În secolul XVI-lea s-a construit aici o cetate cu planul elipsoidal, axele fiind de 33/18 m. Din 1707 cetatea devine proprietatea nobilului local Both Andrei, conducătorul unei mișcări populare antihabsburgice. Răscoala fiind înfrîntă, Both Andrei și familia sa au fost executați, iar cetatea dărîmată. Ruinele stau mărturie acelor vremi.

MOVILA TĂTARILOR de la Lăzarea. E simbolul luptei și victoriei populației locale împotriva incursiunii tătare din anul 1658. Semnificația acestui monument iese și mai mult în evidență dacă amintim că în lipsa bărbaților aflați la muncă la mari depărtări, împotriva jefuitorilor așezărilor pașnice s-au ridicat la luptă femeile, copiii și moșnegii. Situată la capătul unei alei de brazi movila este ușor accesibilă vizitatorului.

CASTELUL ȘI COMPLEXUL MUZEISTIC din Lăzarea. Castelul face parte din cele mai semnificative monumente din bazinul Gheorghenilor. A fost construit, lărgit și îmbogățit într-o perioadă de aproape trei secole. Primul bastion a fost construit de familia contelui Lázár

pe la mijlocul secolului XV. În 1532 devine conac și este împrejmuit cu un zid de piatră. În 1707 este incendiat de austrieci, după care își recapătă rangul de castel voivodal. Aici au poposit domnitorul moldovean Petru Rareș, precum și Mihnea Vodă domnitorul Munteniei. Tot aici a copilărit și principele Transilvaniei Gabriel Bethlen.
Restaurarea castelului este în curs. În două bastioane sînt expuse obiecte de istorie locală. În imediata sa apropiere este situată o mănăstire datînd din secolul al XVII-lea, unde se află înhumate rămășițele pămîntești ale cărturarului Ioan Caioni și ale istoricului Losteiner Leonard.

MĂNĂSTIREA SF. ILIE din Toplița. Inițial a fost construită și situată în localitatea învecinată, Gudea. Ctitorul ei a fost Gheorghe Pop și fiii acestuia Ioan și Ștefan. În 1910 mănăstirea a fost mutată pe locul actual, iar între 1924 — 1928 este dezvoltată. Biserica de lemn dispune de icoane deosebit de valoroase, datînd din secolele al XVIII-lea și XIX-lea.

BISERICA DE LEMN din Toplița. Este ctitoria doamnei Safta, soția domnitorului moldovean Gheorghe Ștefan, care după atentatul săvirșit împotriva soțului său se retrage aici. Biserica este valoroasă prin faptul că păstrează cîteva elemente de arhitectură locală. A fost construită în anul 1658 pe valea pîrîului Doamnei. Antreul, turnul, acoperișul cu șindrilă sînt caracteristice arhitecturii populare.

MAUSOLEUL EROILOR ROMÂNI de la Toplița — Secu. La ieșirea din Toplița spre Borsec (D.N. 15) la cîțiva km de oraș se înalță, pe o movilă situată în partea stîngă a drumului, unul din monumentele ce păstrează amintirea eroilor căzuți în războiul pentru reîntregirea neamului. Construit în anul 1927, din inițiativa patriarhului Miron Cristea, de către locuitorii Topliței și ai localităților din împrejurimi, Mausoleul păstrează osemintele a 771 eroi, depuse în cripta centrală și în nișele laterale. În anul 1967, Mausoleul și troița din incintă au fost restaurate, s-au efectuat amenajări exterioare. Monumentul păstrează și amintirea unor eroi căzuți în cel de-al II-lea război mondial, în lupta împotriva cotropitorilor fasciști, pentru eliberarea patriei.

BISERICA DE LEMN din Tulgheș. A fost construită în anul 1813 pe valea pîrîului Mar. Are planul în formă de cruce cu brațele egale. Aspectul exterior, acoperișul înalt, în două ape, din șindrilă, o distinge ca o realizare remarcabilă a constructorilor locali. Altarul cioplit în lemn, varietatea și numărul mare de icoane, îmbogățește ornamentica de interior. Este un monument prețios al județului Harghita, purtînd amprenta interferenței dintre arhitectura de lemn moldovenească și cea din Transilvania.

BISERICA DE LEMN din Bilbor. Situată în centrul comunei, biserica de lemn din Bilbor poartă patina celor peste două sute de ani. Planul este simplu, format dintr-un pridvor, navă flancată de absidiole poligonale și absida altarului tot poligonală. Acoperișul înalt, în două ape, clopotnița, sînt închegate, dînd construcției un aspect unitar. Nava poartă o boltă din șarpantă, octogonală. Picturile cu toate că sînt înnegrite de vreme, nu și-au pierdut valoarea artistică. Cadrul ușilor împărătești este decorat cu motive geometrice, iar cele zece icoane sînt pătrunse de elemente arhaice. Interesantă este poarta cimitirului, executată din lemn rotund de brad.

FORJA de la Vlăhița. Este o construcție originală ce datează din 1860. Pentru producerea fierului de forjă vlăhițenii s-au folosit de un cuptor tip Frischeier. Între 1860 și 1871 aici lucrau deja cca. 300 de metalurgiști. Cu cele 6 ciocane de forjă această unitate constituia cea mai mare întreprindere din împrejurimi. Forja există și astăzi. O demonstrație a forjării fierului după metodele și tehnica medievală, constituie, credem, o impresie ce rar se oferă vizitatorului.

BISERICA FORTIFICATĂ din Crăciunel. Monumentul gotic din Crăciunel a fost construit în secolul al XV-lea, păstrînd și cîteva elemente ale stilului romanic (cadrul portalului navei, 3 ferestre, arcul de triumf și două ferestre ale altarului). Într-una din ferestrele clopotniței este zidită o piatră pe care se află o inscripție runică. De asemenea, clopotnița vechii biserici primește în anul 1945 un portal cu baghete. Tavanul de șarpantă în casete plane datează din secolul al XVII-lea.

CAPELA ROMANICĂ din Odorheiu Secuiesc. Capela, cunoscută sub numele de „Capela lui Isus", este cu certitudine una din cele mai vechi construcții ecleziastice din județul Harghita și datează din secolul al XIII-lea. Pionul este în formă de patrulob și derivă din grupul mai arhaic și mai simplu al capelelor romanice. Inițial a fost o capelă cimitirală. Tavanul original a fost înlocuit în anul 1677 cu un tavan din casete plane, pictate, iar acestea cu actualul tavan ce datează de pe la sfîrșitul secolului al XIX-lea.

CASA NATALĂ ȘI MONUMENTUL FUNERAR AL LUI ORBÁN BALÁZS — Odorheiu Secuiesc. Este un conac simplu, rural. Aici s-a născut la 3 februarie 1829 Orbán Balázs, erudită personalitate a secolului al XIX-lea, bun cunoscător al țărilor și popoarelor din răsăritul și apusul Europei, cel mai de seamă cercetător din vremea sa al așezărilor locuite de secui, despre care ne-a lăsat o amplă monografie. Rezultatele muncii sale constituie nu numai documente de mare valoare, dar și dovezi elocvente ale unei activități de pionierat.

Întreaga lui viață a fost un exemplu de conduită și devotament față de soarta celor oropsiți. Pe cheltuielile proprii creează un detașament pentru a veni în apărarea revoluției burghezo-democratice de la 1848—1849 ; militează pentru întărirea frăției dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare. Călătorește mult, vizitează țările Orientului Apropiat dar nu uită de meleagurile natale pe care le parcurge, aproape pe jos, localitate cu localitate. Monografia lăsată moștenire „Descrierea ținuturilor secuiești", se compune din 6 volume, apărute în diferiți ani ai celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. Monumentul funerar este opera sculptorului Orbán Áron din Odorheiu Secuiesc. În 1921, rămășițele pămîntești ale lui Orbán Balázs, au fost transferate din cripta familiei în locul unde se găsește astăzi mormîntul.

CETATEA din Odorheiu Secuiesc. S-a construit pe ruinele unui castru roman. Pînă în 1562 cetatea este locuită de călugări. Forma actuală o capătă sub principele Ioan Sigismund, după înfrîngerea răscoalei secuilor din 1562, condusă de Gyepesi Ambrus, Pálfalvi Nagy György și Bán András. Cetatea, ridicată prin muncă forțată, a fost dărîmată în 1600 de detașamente de secui ce s-au alăturat oastei lui Mihai Viteazul. După aceste evenimente intră în proprietatea unor familii de nemeși, iar din 1852 devine proprietatea ora-

şului. Este refăcută în 1880, cînd se construiesc în curtea interioară actualele clădiri ale Centrului şcolar agricol. Pe pereţii bastionului din partea nordică se văd urmele unor inscripţii şi cîteva blazoane. Dintre acestea se mai distinge emblema familiei Báthory.

MONUMENTUL din Rugăneşti. Aparţine perioadei goticului timpuriu. Partea cea mai veche a monumentului este zidul de nord al navei unde mai pot fi întîlnite un portal din piatră cioplită încadrat de două ferestre înguste. Pe latura de sud a primit un portal gotic nou, databil către 1500 pe temeiul faptului că profilurile se încrucişează în vîrful arhivoltei. Bolta corului se sprijină pe ogive, care la rîndul lor sînt aşezate pe colonete angajate. Demne de remarcat sînt ferestrele cu arhivolta în arc frînt, arcul de triumf, portalul în casete plane care datează din 1789. Picturile, de asemenea, prezintă interes, resimţindu-se în ele şi influenţe bizantine.

CETATEA ŢĂRĂNEASCĂ din Mărtiniş. Datează din secolul al XIV-lea, fiind construită de către locuitorii din împrejurimi în scop de apărare şi refugiu. Zidul de incintă este prevăzut cu şapte bastioane străpunse de ambrazuri. Întregul complex se integrează în sistemul fortificaţiilor defensive ţărăneşti.

MONUMENTUL din Dîrjiu. Biserica fortificată, construită în stil gotic, împrejmuită cu un zid de apărare, cu 5 bastioane, este unul din cele mai frumoase monumente arhitectonice de acest fel din judeţul Harghita.

Consolele ce susţin bolta corului sînt decorate cu basoreliefuri. Frescele pictate în 1419 reprezintă legenda regelui Ladislau (campaniile acestuia împotriva cumanilor) precum şi scene din supliciul martirilor. La intrare sînt aşezate pietre funerare din epoca Renaşterii. În anul 1938, a fost descoperită o cărămidă cu semne runice. În inventarul monumentului se mai păstrează şi o ţiglă cu o inscripţie runică, însă textele nu au fost descifrate.

În zidul de incintă sînt amenajate depozite de provizii. Conform unui obicei împămîntenit de veacuri, sătenii şi în prezent îşi păstrează o parte din provizii în incinta cetăţii.

MONUMENTUL din Daia. Biserica împrejmuită cu un zid de apărare a fost construită în a doua jumătate a veacului al XIV-lea. În absida altarului se găseşte o frescă databilă prin veacul al XVI-lea, deosebit de valoroasă, reprezentînd figuri umane, încadrate de motive florale. De asemenea, întîlnim stemele oraşelor Cluj, Braşov, a familiei vicevoievodului Barlabássy Lénard şi blazonul secuilor. Tavanul navei are casete pictate şi datează din anul 1630. Altarul datează tot din această perioadă.

MONUMENTUL din Mugeni. Biserica a fost construită în secolul al XIV-lea, iar în secolul al XV-lea a fost amplificată. În 1724 bolta navei surpîndu-se a fost înlocuită cu un tavan de şarpantă în casete plane, pictate. Cu ocazia unor lucrări de reparaţii au fost descoperite elemente de cultură materială din perioada prefeudală. În apropierea bisericii se află casa veche a foştilor dascăli ai satului.

MONUMENTUL din Porumbenii Mari. Cea mai veche parte a edificiului este nava. Peretele sudic este susţinut de contraforturi, care în porţiunea nordică lipsesc. Elementele care vin să dateze acest monument sînt portalul sudic cu profiluri cilindrice, cîteva console zidite în peretele corului, mulurile ferestrelor, picturile de pe peretele nordic al navei şi desenul bolţii stelate, descoperit recent în

timpul unor lucrări de restaurare. Judecind după aceste fragmente biserica din Porumbenii Mari a fost zidită în perioada goticului tîrziu.

PĂRUL LUI PETŐFI din Cristuru Secuiesc. În parcul preventoriului, fostul conac al familiei Gyárfás, se păstrează un trunchi uscat al unui păr bătrîn despre care se spune că sub coroana verde în dimineaţa zilei de 31 iulie 1849, poetul revoluţionar Petőfi Sándor, şi-a recitat poezia „Mă bîntuie un gînd", în care îşi doreşte moartea pe cîmpul de luptă. In aceeaşi zi poetul a căzut pe cimpul de luptă de la Albeşti, nu departe de Cristur.

MONUMENTUL din Cristuru Secuiesc. Biserica din Cristuru Secuiesc este construită în secolul al XV-lea, dar cîteva frînturi de zid recent descoperite dovedesc existenţa unor construcţii mai vechi. Pe extremităţile arcului de triumf s-au păstrat fragmente de frescă datînd probabil din secolul al XIII-lea. În timpul construirii noii biserici in stil gotic timpuriu, a fost terminat şi arcul de triumf. Tot din această perioadă datează şi unele ziduri aparţinînd mănăstirii. Pe peretele nordic al actualei biserici se află o pictură murală, reprezentînd „păcatul" — o femeie călare pe zmeu. Clopotniţa a fost construită în secolul al XVIII-lea.

INSCRIPŢIA RUNICĂ din Inlăceni. Biserica unitariană din Inlăceni construită în secolul al XV-lea este unul din monumentele importante ale judeţului Harghita, mai mult pentru faptul că păstrează o inscripţie runică (scrierea gotică veche, folosită de populaţia secuiască). Rîndul al doilea reprezintă un citat din Biblie, ceea ce a uşurat descifrarea primului rînd scris cu litere runice. Privind datarea inscripţiei, trebuie plasată după anul 1661, întrucît plafonul din casete plane, pictate de Musnay György, înlocuieşte bolţile surpate în timpul incursiunii turco-tătare din acel an.

BISERICA ORTODOXĂ din Săcel. In locul bisericii actuale se afla o biserică de lemn construită în anul 1722, căreia în 1864 i s-a ridicat o clopotniţă. Deasupra intrării în clopotniţă se găseşte o placă de marmură cu următoarea inscripţie: „Pe aici a trecut luminatul dascăl Gheorghe Lazăr in 1806". Această placă comemorativă a fost aşezată în 1926 drept omagiu adus marelui învăţat care în tinereţe a fost şi dascălul satului.

Muzee

MUZEUL din Miercurea-Ciuc. Germenii actualului muzeu îi găsim în colecțiile școlare din ultimele decenii ale secolului trecut. Muzeul propriu-zis ia ființă în anul 1930, odată cu organizarea unei expoziții etnografice. Începînd din anul 1950, devine instituție de stat. Are un profil mixt, materialul existent fiind din domeniul arheologiei și etnografiei. Exponatele care reprezintă așezările omenești, fortificațiile și cimitirele din epocile bronzului și fierului timpuriu constituie un interesant material atît pentru vizitatori, cît și pentru cercetătorii științifici. Colecțiile de costume populare din bazinul Ciucului, țesăturile, sculptura în lemn și ceramica sînt unice pentru această zonă etnografică. Unele dintre sculpturile din lemn și icoanele din evul mediu sînt valoroase și din punctul de vedere al istoriei artelor.

Tot aici se păstrează colecția de xilogravuri a pictorului Nagy Imre din Miercurea-Ciuc.

Actualul sediu al muzeului este cetatea Mikó, cadru adecvat prezentării valorosului material ce oglindește viața oamenilor de pe aceste meleaguri.

Expozițiile periodice și volante organizate de muzeu se bucură, de asemenea, de multă apreciere.

Muzeul este unul dintre puținele din țară care se ocupă și de reproducerea unor obiecte de artă populară. Crestăturile păstorești cu motive liniare, colecția de cusături ceangăiești, copiile în miniatură ale covoarelor, ale modelelor precum și numărul mare de maiuri și lăzi pentru provizii suscită interesul vizitatorilor.

Importanța muzeului este sporită și de existența unei bogate biblioteci documentare.

MUZEUL din Odorheiu Secuiesc. La baza creării muzeului stă o colecție din 1772, a Colegiului reformat din localitate. După cum reiese din inventarul vremii, colecția cuprindea documente istorice din evul mediu, precum și, mai ales, material numismatic din diferite epoci. Dintre obiectele cuprinse în acel inventar, astăzi se pot identifica doar patru.

În anii 80 ai secolului trecut, ca rezultat al activității profesorului dr. Solymossy Endre, colecția școlii se îmbogățește cu documente istorice și arheologice antice și medievale, cu colecții numismatice precum și cu creații de artă plastică. Această colecție a existat în mod independent pînă la sfîrșitul anului 1924. În inventarul actual al muzeului se mai află un număr de obiecte care au aparținut acestei colecții. Profesorul de desen Haáz Ferenc Rudolf, cu ajutorul ele-

vilor săi începe în 1906 colecționarea materialului etnografic expus ulterior în vechea clădire a colegiului, punîndu-se astfel bazele unui muzeu școlar, care în 1949 devine instituție de stat.
Rezultatele săpăturilor arheologice efectuate în ultimii ani de muzeu sînt demne de relevat. Bogatul material arhivistic oglindește activitatea celor 17 bresle existente în oraș în secolele XVI — XIX. În cadrul colecției numismatice, locul de frunte îl ocupă tezaurul de la Firtușu. Cinci monede bizantine de aur din cele șapte aflate în colecția muzeului sînt unicate în țară. Exponatele de artă populară reflectă preocupările de ordin artistic ale locuitorilor din această zonă. Secția de artă plastică a muzeului cuprinde lucrări ale lui Barabás Miklós și ale altor pictori. În secția de științele naturii este expusă o bogată colecție de mineralogie, fito- și zoopaleontologie, botanică și faună reprezentînd speciile caracteristice zonei. Muzeului îi aparține o bibliotecă documentară cuprinzînd aproape 10.000 de volume.

MUZEUL din Gheorgheni. Edificiul în care se află muzeul este un monument istoric construit în stil baroc în anul 1787. Primele încercări de a pune bazele muzeului datează din anul 1908. În urma activității mai ample de organizare, începute în anul 1950, muzeul ia ființă în 1955. Majoritatea exponatelor sînt din domeniul etnografiei. În cadrul colecțiilor se remarcă în special cele referitoare la etnografia pădurii. Documentele istorice provin îndeosebi din săpăturile efectuate la castelul Lazăr din Lăzarea, dar există și numeroase materiale legate de istoricul orașului. În localul muzeului s-a deschis expoziția cu caracter permanent „Din etnografia pădurii". Printre documentele referitoare la istoricul Gheorghenilor se găsesc și cele care înfățișează sugestiv dezvoltarea industriei lemnului din oraș. Bastioanele restaurate ale castelului din Lăzarea constituie parte integrantă a muzeului în care se află și colecția etnografică a localității. Pe lîngă documentele arheologice și arhivistice care își găsesc loc aici, castelul oferă spațiu și pentru expoziția „Depresiunea Giurgeului în arta plastică". Galeria de pictură în ulei și acuarele a pictorului Karácsony János constituie una dintre cele mai atractive secții ale muzeului.

MUZEUL din Cristuru Secuiesc. Muzeul ia ființă ca muzeu școlar de etnografie și folclor, în anul 1946. Activitatea și dezvoltarea muzeului au fost sprijinite de muncitorii, țăranii, intelectualii și elevii din această zonă. În 1949 se instalează în actualul local unde, pe lîngă expoziția etnografică existentă anterior, se organizează și o expoziție cu caracter istoric. În anul 1952, beneficiind de o considerabilă investiție din fondurile statului, muzeul este extins. În 1957 se amenajează sectorul etnografic în aer liber, iar în perioada 1961 1964 se construiește galeria pentru expunerea obiectelor de industrie casnică. În prezent funcționează ca muzeu zonal cu expoziții permanente de etnografie, folclor și științele naturii, avînd totodată și un important material arheologic. Colecțiile sale cuprind aproximativ 28.000 obiecte.
Expoziția etnografică prezintă obiecte caracteristice relațiilor sociale și modului de producție rural din perioada destrămării feudalismului și nașterii capitalismului.

În cele 5 săli ale clădirii principale sînt expuse uneltele de muncă folosite în oraș și în localitățile din împrejurimi.
Expoziția de industrie casnică este cea mai importantă dintre expozițiile sectorului etnografic în aer liber. Tot aici se află o casă mobilată din Păltiniș, de pe Valea Feernicului, care înfățișează arta populară variată și policromă, precum și măiestria artistică a constructorilor de locuințe. În acest sens semnificative sînt și porțile expuse precum și o banchetă de piatră a unei mori de apă din Corund, decorată cu motive în stil popular baroc.
Fiind expresia înfloririi artei populare în anii socialismului, creația artistului popular, sculptorul în piatră Demeter Domokoș din Inlăceni, este expusă într-un sector aparte al muzeului.
Obiectele arheologice și documentele istorice aflate în posesia muzeului au fost descoperite în urma cercetărilor și săpăturilor efectuate în zona Cristurului Secuiesc.

LACUL SF. ANA. Este singurul lac din Europa Centrală așezat într-un crater vulcanic care s-a păstrat intact. Constituie o raritate a naturii, fiind declarat rezervație naturală. Este situat în amonte de stațiunea Băile Tușnad, la o altitudine de 950 m, ocupînd zona centrală a masivului vulcanic Ciomatu. Intrucît Lacul Sf. Ana este alimentat exclusiv de precipitațiile atmosferice (neavînd izvoare) apa acestuia este deosebit de limpede, conținutul de suspensii nedepășind 0,002 grame la litru. Conform măsurătorilor efectuate în ultima perioadă (I. Pișota, A. Năstase — 1956) lacul are un perimetru de 1.737 m, o suprafață de 95.280 m^2 și un volum de 786.360 m^3. Suprafața lacului are o formă aproape circulară : axa mare, în direcția nord-est — nord-vest, are o lungime de 620 m, iar axa mică, perpendiculară pe axa mare, o lungime de 464 m ; adîncimea medie este de 4,2 m, iar adîncimea maximă de 7 metri. Fauna lacului este săracă, fiind reprezentată de șarpele de casă, tritonul cu creastă, ploșnița de apă, de crustacee inferioare și somnul pitic american.

LACU ROȘU. Lacul se găsește în masivul Hășmașul Mare, la est de Gheorgheni, aproape de drumul național Gheorgheni—Bicaz—Piatra Neamț. Este un lac de baraj natural, care s-a format în anul 1837. Datorită infiltrațiilor de apă, straturile de pe coasta nord-vestică a muntelui Ghilcoș (Vîrful Ghilcoș — 1.381 m) s-au prăbușit, alunecînd pe stratul de argilă, închizînd valea în care pîraiele Roșu, Licaș, Oilor și Suhard, cu un mare debit de apă, s-au adunat formînd lacul. O caracteristică a lacului sînt cioturile copacilor ce acopereau odinioară coasta muntelui, străpungînd acum oglinda de apă cu reflexe roșietice. Piscurile munților stîncoși ce coboară prăpăstioși pînă la malul lacului amplifică frumusețea și atracția acestei minuni a naturii. Lacul se află la o altitudine de 983 m. Dimensiunile acestuia, conform măsurătorilor detaliate din ultima perioadă (A. Năstase, I. Pișota — 1955) sînt următoarele : perimetrul — 3.090 m, suprafața — 126.340 m^2, volumul — 680.000 m^3, adîncimea medie — 5,46 m, adîncimea maximă, în extremitatea din aval — 10,5 m, suprafața ocupată de rocile prăbușite — 26.720 m^2, din care o suprafață de aproape 10.000 m^2 este împădurită. Pîraiele care curg în lac au un debit total de 1 — 1,5 m^3 de apă pe secundă. Cel mai vestit reprezentant al faunei lacului este păstrăvul de munte care atinge mărimi de-a dreptul impresionante (7 — 8 kg, 85 cm lungime).

CHEILE BICAZULUI. Pe cursul superior al Bicazului, în continuarea Lacului Roșu, se găsește cel mai cunoscut și mai frumos defileu al Carpaților Orientali, Cheile Bicazului, care străbate dinspre sud-vest

spre nord-est munții alcătuiți din cuverturi de calcare mezozoice, triasice și jurasice. Vîrfurile munților între care se află cheile au o înălțime medie de 1.300 m : Suhardul — 1.352 m, Vîrful Făgetul Ciucului — 1.267 m, Vîrful Surduc — 1.250 m. In chei, pereții verticali ai munților sînt foarte apropiați și ating înălțimea de 200—300 metri de la albia pîrîului. La gurile de revărsare ale pîraielor s-au format stînci aparte, dintre care cea mai vestită este Piatra Altarului, de 1.154 m înălțime. La confluența Bicăjelului cu Bicazul se află cea mai impresionantă și mai sălbatică porțiune a cheilor, Gîtul Iadului. Lungimea cheilor este de 5 km. Intre flora rară a acestui monument al naturii se află și vestita floare de colț (Leontopodium alpinum).

PIATRA ALTARULUI 1.154 m. Este masivul stîncos cel mai impunător al Cheilor Bicazului. În ciuda faptului că nu atinge înălțimea munților din împrejurimi (Vîrful Ghilcoș — 1.381 m, Vîrful Făgetul Ciucului — 1.267 m, Suhardul — 1.352 m), acest turn de calcar, înălțîndu-se îndrăzneț, domină întregul defileu. La vest se întinde frumoasa vale, cu cascade, a pîrîului Lăpuș, iar pereții sudici ai stîncii sînt îndreptați spre Cheile Bicazului. Spre Vîrful Pietrei Altarului duc cele mai frumoase poteci alpine ale cheilor. Primii care au asaltat cu succes, în anul 1935, pereții stincoși ajungînd pe vîrful muntelui, au fost alpiniștii brașoveni. Astăzi, spre vîrf duc trei trasee care solicită o mare experiență alpinistă.

PIATRA SINGURATICĂ 1.608 m. Face parte din masivul Hășmașul Mare și constituie vîrful cel mai cunoscut al înălțimilor semețe ale acestor munți. El ne oferă o frumoasă priveliște spre depresiunea Ciucului, fiind despărțit printr-o șa de pereții stîncoși ai vîrfurilor Hășmașului Mare (1.793 m) și Ecem (1.708 m). Este alcătuit, asemenea munților Hășmașul Mare și celor din jurul Lacului Roșu, din roci de calcare jurasice.

Stîncile sale, aidoma unor turnuri, au fost modelate de acțiunea ploilor și gerului. Un povîrniș format din sfărîmături de piatră înconjoară partea inferioară a Pietrei Singuratice.

DEALUL ROTUND DIN BORSEC. Este unul din cele mai importante formațiuni de travertin din țară. Existența acestui fenomen natural se explică prin multitudinea izvoarelor de ape minerale calcaroase din această zonă. Izvorul Principal din Borsec conține 2 g de hidrocarbonat de calciu la un litru de apă. De-a lungul mileniilor, apa acestor izvoare a depus un strat de travertin gros de 60—100 m. Roca poroasă conține o mulțime de resturi vegetale și animale calcifiate, printre care fosile de salcie, arin, paltin, alun, mure, brad, podbal. Rocă ușor de modelat, travertinul exploatat aici este o excelentă piatră ornamentală, folosită la decorarea fațadelor multor clădiri de interes public din țară.

DEALUL SĂRAT DE LA PRAID. Dealul Sărat, înalt de 576 m, se întinde la sud-vest de comuna Praid, între pîrîul Corund și drumul național. Pe coasta dealului se găsesc numeroase grote și scorburi săpate de ape. Din stîncile de sare izvorăsc mici firișoare de apă sărată. Apa de ploaie, după ce dizolvă sarea din rocile sărate, iese la suprafață sub formă de izvor sărat.

SEDIMENTELE IZVOARELOR DE LA CORUND. La nord de comuna Corund, în apropierea drumului național, vizavi de Băile Corund, la o altitudine de 643 m, se află Dealul Melcului. „Aragonitul"

din Corund este rezultatul sedimentelor apelor sărate și calcaroase și constituie lentile cu o înclinație de 75—85 grade de-a lungul văii Pîrîului Sărat. La o examinare microscopică se constată că aceste roci nu sînt constituite exclusiv din cristale de aragonit, ci și din multe cristale de calciu. Coloritul se datorează mai ales compușilor de fier existenți sub diferite forme în el. Culoarea galben-deschis se datorește incluziunilor de sulf. Verdele-pal sau griul-deschis constituie culoarea de bază a acestor roci, prin care trec dungi paralele de culoare albă și gri-verde mai închis sau mai deschis. Sînt utilizate ca piatră decorativă.

DEALUL FIRTUȘ 1.062 m. Este o stîncă la marginea vestică a platoului vulcanic Harghita. Înălțîndu-se deasupra împrejurimilor, ea oferă una dintre cele mai frumoase priveliști de pe bordura vestică a Podișului Transilvoniei. În vîrful dealului se mai văd ruinele cetății Firtuș. Roca din care s-a constituit această stîncă prezintă un aglomerat vulcanic. Pe versantul vestic, acoperit de pădure, tuful vulcanic de culoare albă, prăbușit, sugerează imaginea unui cal căzut pe spate. Această pată albă înconjurată de pădure este vizibilă mai cu seamă dinspre comuna Atid. De acest tuf vulcanic se leagă legenda tragediei călărețului de pe Valea Feernicului.

După tradiția populară, cînd „calul" este de un alb strălucitor înseamnă că va fi timp frumos, iar atunci cînd capătă o nuanță gri, va ploua. Această tradiție are o bază reală, deoarece tufurile andezitice sînt foarte sensibile la schimbările de presiune atmosferică.

PEȘTERI MAI RENUMITE

PEȘTERA DE LA MEREȘTI. Cheile Vîrghișului s-au format printre stîncile de calcare jurasice aflate la cota de 930 m a Vîrfului Mal și au o lungime de 4 km. Această suprafață relativ mică este o zonă carstică. Pîrîul Virghiș, care izvorăște din Harghita aduce, în timpul ploilor abundente, o cantitate mare de aluviuni. De la Chei, pîrîul curge pe o distanță de aproape 1 km, pierzîndu-se apoi într-o grotă carstică aflată pe malul drept. Acest loc poartă denumirea populară de „Apus de apă". După ce pîrîul parcurge un canal carstic subteran, o parte a apei acestuia iese la suprafață, restul continuîndu-și drumul pe sub pămînt. Apa de la suprafață va dispare și ea în curînd, reapărînd la capătul cheilor, în punctul denumit „Răsărit de apă". De-a lungul cheilor, pe ambele părți ale acestora se află mai multe peșteri, un adevărat sistem în care accesul se face pe scări. Deschiderea intrării este nordică. La intrarea în peșteră se află o cameră spațioasă, denumită Pridvor. Din „Hol" sau „Pridvor" spre dreapta se ajunge într-un coridor secundar, iar la stînga, în „Sala mare". Traversînd „Sala festivă", „Coridorul îngenuncheat", „Sala rotundă", „Gaura cîinelui", „Sala oaselor" ajungem la „Fîntîna Iordan". În peșteră nu se găsește apă curgătoare permanentă, ceea ce atestă vechimea sa. Cavitățile subterane sînt bogate în depuneri de guano, cu conținut mare de fosfor.

Dintre peșterile Vîrghișului mai menționăm Peștera Izvorului, Peștera Rece, Peștera Ursului, Peștera fără nume, Șura cailor, Șura de piatră.

PEȘTERA ȘUGĂU. Este situată între localitățile Voșlobeni și Valea-Strîmbă, la poalele sudice ale dealului Șipoș (13 km de Gheorgheni).

Prima descriere a peșterii datează din anul 1930. Pînă-n prezent sînt cunoscute trei intrări suprapuse. Sălile cele mai mari ale peșterii s-au format la punctele de întîlnire ale coridoarelor și crăpăturilor. Astfel sînt „Sala buzduganului", „Sala mare", „Sala cu scări", „Sala rădăcinii" și altele. Peste tot în galeriile peșterii se găsesc frumoase exemplare de stalagmite și stalactite, cu deosebire în „Sala buzduganului", unde iau forme impresionante.

AVENUL „LICAȘ". Face parte din rarele peșteri verticale în formă de puț și este situat în partea de nord a masivului Hășmașul Mare, la circa 200 metri spre nord de vîrf, la aproximativ 1.650 m altitudine. Este singura peșteră de acest gen a Carpaților Răsăriteni. Pe vîrful Licaș, în direcția nord-est, respectiv de-a lungul crăpăturilor, există 6 doline carstice. Cea din mijloc surpîndu-se, a dat naștere avenului Licaș. Gura galeriei inferioare, încă neexploatată, este acoperită de roca sfărimată.

Intrarea de la suprafață are o formă aproape rotundă. Diametrul ei este de circa 6-8 m. Coborînd, cavitatea se lărgește. La adîncimea de 36-40 metri drumul este închis de un bloc de gheață. Numai prin crăpăturile laterale ale peretelui stîncos, ocolind „dopul" de gheață, se poate ajunge în peștera inferioară. Blocul de gheață atinge 10 metri grosime și este sustinut de brazii căzuți de-a curmezișul peșterii. Peștera inferioară are o adîncime de cca. 25-30 metri și este închisă de sfărîmăturile de stîncă. Adîncimea totală a peșterii, conform datelor obținute în partea explorată pînă în prezent se estimează la cca. 70-80 metri. Temperatura aerului în peșteră nu se ridică nici vara la peste 3 grade, ceea ce explică faptul că gheața nu se topește niciodată.

Observație : În peșteră se poate intra numai cu echipament de alpinist. În împrejurimile ei, de asemenea, trebuie să se circule cu mare atenție, pentru a se preveni accidentările prin cădere.

EMANAȚII DE GAZE

VULCANI NOROIOȘI. Constituie rarități naturale dintre cele mai interesante ale județului nostru. Denumirile lor populare („colcăitor", „scormonitor de nămol", sau „vărsător de noroi") exprimă cunoașterea, din cele mai vechi timpuri, a acestor fenomene naturale. Aceste erupții de nămoluri sînt denumite și iacuri fără fund. Se găsesc în partea sud-vestică a județului.

Vulcanul noroios de la Filiaș se află în valea Sucoro, spre sud de satul Filiaș. Pe suprafața sărăturii, în urma uscării apei cu conținut de clorură de sodiu și sulfați, precum și a nămolului, apare o pojghiță de culoare albă, fenomen care explică denumirea de „Scaunul alb". Nămolurile de la Filiaș au apărut în urma unei explozii de gaze care a avut loc în toamna anului 1913. Datorită ploilor abundente din perioada verii, terenul

a devenit nămolos, iar gazele subterane acumuate aici, explodînd, au dat naștere unui inel circular cu înălțimea de 2 metri și diametrul de aproape 15 metri. Nămolul care iese din mijlocul „craterului" formează un con cu înălțimea de 80 cm.

MOFETE. Activitatea postvulcanică din Munții Harghita se manifestă prin puternice degajări de gaze, cărora li se spune **mofete,** deși emanațiile mofetice întîlnite în lanțul vulcanilor stinși din Harghita conțin și o mică cantitate de hidrogen sulfurat, ele reprezentînd deci tipul clasic de mofete. Efectele terapeutice ale acestora fiind cunoscute din cele mai vechi timpuri, localnicii le-au utilizat în vindecarea afecțiunilor reumatice. Pentru a le putea utiliza în locurile unde gazele ies la suprafață oamenii au săpat gropi. Studiind efectele acestor gaze, știința medicală a constatat că, sub supraveghere medicală, ele pot fi utilizate cu succes nu numai în terapia bolilor reumatice, dar și în unele boli cardiace și în hipertensiune.

Mofetele cele mai caracteristice din județ :

La Băile Harghita : Cele două clădiri mici din centrul stațiunii, în care se găsesc **mofetele,** se află la o altitudine de 1.350 m. Amîndouă au fost construite și amenajate în anii 1920, dar efectele gazelor au fost cunoscute și utilizate cu mult înainte. Andezitele alterate, caolinizate, care se găsesc în rocile de la Băile Harghita, sînt mărturii ale unor puternice degajări de gaze din trecut.

La Băile Pucioasa Sîntimbru, prima groapă în scopul folosirii gazelor sulfuroase degajate a fost săpată la începutul anului 1920. Degajări de gaze de tip solfatar se găsesc pe o coastă slab împădurită, cu roci conținind cinabru și caolin.

La capătul pîrîului Minei, nu departe de Băile Sîntimbru, pe locul Băilor Minei de altă dată, se găsesc emanații puternice de gaze conținind bioxid de carbon și hidrogen sulfurat. În împrejurimi există mlaștini cu ape mineralizate.

La capătul pîrîului Vermet, mofeta se află alături de mai multe izvoare de ape minerale.

Mofeta din Poiana Aladar se află la marginea poienii Aladar, la periferia zăcămîntului de caolin de la capătul Pîrîului Mare, pe versantul estic al Vîrfului Cucu. În apropierea mofetei se găsește și un izvor de apă minerală.

Mofeta de la Băile Tușnad se găsește în partea de vest a stațiunii, pe malul drept al Oltului, în vecinătatea campingului. Este o mofetă tipică, nu conține hidrogen sulfurat. Compoziția gazelor de aici este următoarea : 95% bioxid de carbon, 2,5% gaz metan și 2,5% oxigen.

Mofeta de la Ciucsîngeorgiu, se află în apropierea Băilor Ciucsîngeorgiu, la est de Bancu. Ființează din 1947 într-o vale frumoasă a unui afluent al Pîrîului Bisericii. În mica stațiune există și un izvor de apă minerală.

Observație : Amestecul de gaze din degajările subterane fiind mai greu decît aerul se stabilizează în partea inferioară a cavităților și ca urmare este contraindicată aplecarea asupra acestor gropi. Nivelul gazelor se poate stabili cu un chibrit aprins care se va stinge la limita zonei periculoase.

MLAŞTINI DE APE MINERALE, MLAŞTINI TURBOASE

TINOVUL MOHOŞ. Datorită existenţei aici a cîtorva specii floristice rare, turbăria este declarată monument al naturii. Se află în partea de sud-est a conului vulcanic Ciomadu, în craterul Mohoş, crater conjugat cu cel al Lacului Sf. Ana. Tinovul are o suprafaţă de 80 ha şi se află la 1.050 metri altitudine, cu 100 metri mai sus faţă de nivelul lacului. Turba are o grosime de 10 metri şi un volum de cca. 3 milioane metri cubi. Tinovul îşi datorează renumele plantelor rare ce se găsesc aici. Pe covorul de muşchi se intercalează tufe de rozmarin ruginiu (Andromeda polifolia), de afine (Vaccinium oxycoccos), patru specii ale plantei insectivore numită popular „Roua cerului" (Drosera) şi altele. Majoritatea plantelor rare sînt reminiscenţe cuaternare. Rariştile de pini pitici de pădure (Pinus silvestris) îmbogăţesc pitorescul peisajului.

TINOVUL LUCI. Fiind şi el o raritate a naturii şi o curiozitate ştiinţifică este de asemenea declarat rezervaţie naturală. Situat în partea de vest a comunei Sîncrăieni, la capătul pîraielor Mare şi Cormoş, este cel mai mare tinov al Transilvaniei. Suprafaţa :120 hectare. S-a format în craterul unui vulcan, la 1.080 metri altitudine. Bordura craterului se ridică cu 200 metri deasupra tinovului. In muşchiul său creşte pinul pitic de pădure, creînd un peisaj ce aminteşte de tundrele din extremul nord. În turbărie se găsesc multe specii botanice rare : afine, rozmarin, „Roua cerului" cu frunze rotunde, şi altele. Tinovul Luci îşi datorează renumele şi mesteacănului mic de tundră (Betula nana), reminiscenţă cuaternară, fiind punctul cel mai sudic din lume unde se intîlneşte acest arbust înalt de-o palmă. Lăţimea turbăriei, în direcţia est, atinge 3 km, iar lungimea 4 km. Grosimea maximă a turbei este de 5,4 m, iar volumul acesteia se apreciază ia 3 milioane metri cubi.

MLAŞTINA BORŞAROŞ DE LA SÎNCRĂIENI. Se întinde pe malul drept al Oltului, în apropierea comunei Sîncrăieni, la 651 metri altitudine. Mlaştina este intretăiată de drumul care duce spre Sînsimion. Suprafaţa sa este de 15 ha, lungimea de 1 km de-a lungul Oltului, iar lăţimea variază între 50-200 metri. Mlaştina este alimentată de 103 izvoare cu apă hipotermală. Temperatura apelor din aceste izvoare este de 16-18°C. Limonitul de culoare galbenă-brună, care se depune în jurul izvoarelor, formează conuri turtite. Aceste conuri constituie de fapt mlaştina, a cărei adîncime este de 1-1,5 m. Flora mlaştinei este bogată in specii rare din epoca glaciară, cum sînt : mesteacănul pitic (Betula humilis), „Roua cerului" cu frunze înguste (Drosera anglica), floarea cenuşie (Ligularia sibirica). Mlaştina Borşaroş este punctul cel mai sudic cunoscut pînă în prezent de literatura de specialitate unde se întîlneşte muşchiul de tundră (Meesea hexasticha).

MLAŞTINA DE LA VALEA MIJLOCIE DIN TUŞNAD. Această mlaştină se găseşte la un kilometru spre sud de satul Tuşnad Nou, pe malul stîng al Oltului, la altitudinea de 637 m. Este o mlaştină asemănătoare celei de la Sîncrăieni, dar are o suprafaţă mai mică, de aproximativ 3 ha. În partea de sud a mlaştinii există trei izvoare de ape minerale ; din depunerile feroase se constituie conuri cu diametre de cîte 10-15 m. Apa minerală dintr-unul din izvoare este potabilă. Flora mlaştinii se aseamănă cu cea de la Sîncrăieni.

MLAŞTINA POIANA HARGHITEI. Este una dintre cele mai mari mlaştini turboase din judeţ. Se află în apropierea Băilor Chirui, în valea Pîrîului Tolvaioş, nu departe de izvorul „Camila". Are o lungime de 200 metri, o lăţime de 100 metri, iar adîncimea ei atinge 1,5 m. Mlaştina, îmbibată cu ape minerale, este bogată în specii rare de plante. Pe lîngă insectivora Drosera anglica, aici se găseşte şi relicva cuaternară Saxifraga hirculus. În preajma mlaştinii se găseşte şi un bazin vechi, construit din pietre, Datorită gazelor, apa din bazin este în continuă mişcare.
MLAŞTINA „DUPĂ LUNCĂ" DE LA VOŞLOBENI. Se găseşte la sud-vest de comuna Voşlobeni, la aproximativ 1,5 km de sediul consiliului popular, pe malul stîng al Mureşului. Are o suprafaţă de 60 ha şi se află la 770 m altitudine. Volumul turbei care se găseşte aici este apreciat la 700.000 m^3. În mlaştină întîlnim o serie de relicte de plante din era glaciară. Între acestea şi Viola epipsila, o specie rară de viorea, datorită căreia mlaştina „După luncă" a fost declarată monument al naturii.
MLAŞTINA PÎRÎULUI DOBREANU DE LA BILBOR. Se întinde la marginea de vest a comunei, de-a lungul Pîrîului Dobreanu. Dintre cele 8 mlaştini ale depresiunii Bilborului, aceasta este cea mai importantă. Este rezervaţie naturală. Are o suprafaţă de 3 ha şi se găseşte pe malul drept al pîrîului, la o altitudine de 910 metri. Grosimea turbei atinge 2,3 m. Mlaştina este alimentată cu apă de izvoarele de ape minerale bicarbonate, bogate în calcar. Datorită acestui fapt, în turbă se găsesc straturi de tuf calcaros şi relicve de plante învelite în calcar. Din cercetările academicianului E. Pop rezultă că mlaştina s-a format în era glaciară. Relicvele de plante existente aici aparţin acestei epoci. Dintre speciile florei mlaştinii amintim : trifoiul lutrei (Manyanthes trifoliata), salcia pitică (Salix repens), ligularia sibirica şi altele, caracteristice tundrei.

POIENE DE NARCISE

POIANA NARCISELOR DE LA VLĂHIŢA. Se întinde pe o suprafaţă de aproape 300 hectare, în hotarul oraşului Vlăhiţa şi al comunei Mereşti şi Căpîlniţa. Este una dintre poienele de narcise cele mai fermecătoare ale ţării. Narcisa (Narcisus stellaris), această plantă monocotiledonată de primăvară cu floare albă şi parfumată, de origine mediteraneană, înfloreşte în luna mai. Poienele de narcise se găsesc şi în locurile depresionale mai mici, precum şi pe suprafeţele mlăştinoase ale platoului Munţilor Harghita. În poiana narciselor din Vlăhiţa densitatea plantelor atinge 180-200 fire pe metru pătrat.
POIANA NARCISELOR DIN DEALU, se găseşte în apropierea comunei Dealu, pe platoul vulcanic Laz, dintre vîrfurile Feernic şi Buşnac, la o altitudine de 900—950 metri. Poiana are o suprafaţă de cca. 50 de hectare.
POIANA NARCISELOR HĂGHIMAŞ, se situează la graniţa dintre judeţele Harghita şi Covasna, în partea de nord a Munţilor Perşani. În afară de narcise, aici se mai găseşte şi bujorul sălbatic (Trolius europeus).

PLANTE OCROTITE DE LEGE

FLOAREA DE COLȚ (Leontopodium alpinum). Originară din Asia Mijlocie, este considerată de turiști și excursioniști drept trofeu foarte prețios. Crește pe pante abrupte, stînci calcaroase, în multe cazuri doar pe un pumn de sol. Este o mică plantă erbacee, cu frunzele albicioase, pufoase și ascuțite, dispuse în jurul inflorescenței. Perii deși au rolul de a reduce evaporarea, contribuind la echilibrarea procesului de alimentare cu apă a plantei. Din 1931 este ocrotită de lege fiind interzisă ruperea fără discernămînt și mai ales comercializarea ei, cum din păcate se mai întîmplă.

OCHIUL ȘARPELUI (Eritrichium nanum). În județul Harghita, ochiul șarpelui crește pe vîrfurile stîncoase ale Hășmașului laolaltă cu floarea de colț. Florile azurii sînt așezate în grupe de 3-6. Ca formă și culoare seamănă cu albăstrelele. Frunzele de culoare alb-gri sînt acoperite de peri deși.

ROUA CERULUI (Drosera rotundifolia). În mlaștinile turboase ale rezervațiilor din județ cresc cele trei specii ale familiei droseraceelor : cu frunza rotundă, cu frunza îngustă și cu frunza ovală. (Drosera rotundifolia, Drosera anglica, Drosera obovata). Roua cerului este o plantă insectivoră. Necesarul de azot și-l asigură din corpul insectelor. Frunzele sînt acoperite cu peri (tentacule), care secretă o substanță vîscoasă, transparentă, semănînd cu o picătură de rouă, și care conține fermenți proteolitici. Insectele care ating perii sînt capturate, apoi digerate. Florile de culoare albă, avînd forma unui șirag, apar în lunile iunie-iulie.

BIBLICA (Fritillaria meleagris). Înflorește în aprilie-mai, pe terenurile mlăștinoase de-a lungul Oltului. Florile roșii-violete, pătate ca o tablă de șah și în formă de clopot acoperă în număr mare luncile. Pe tulpina erectă, de 3-5 cm lungime, se găsesc 3-6 frunze liniare.

TULICHINA MICĂ (Daphne cneorum). Este vestitorul primăverii. Florile roșii ,cu un parfum plăcut, apar în aprilie-mai. Frunzele sînt ca de pergament și sînt veșnic verzi, semănînd cu cele ale liliacului. Se găsește în apropierea orașului Miercurea-Ciuc, pe dealul Șuta, și pe pajiștile și fînețele Munților Ciucului.

BUJORUL (Trollius europaeus). Înflorește mai ales în regiunile montane și subalpine. Bujorii au flori mari, globuroase, de culoare galbenă, rar verzui. Frunzele sînt palmat sectate.

GHINȚURA GALBENĂ (Gentiana lutea). Se găsește în partea nord-estică a Depresiunii Ciucului, pe versantul vestic al Vîrfului Mezinului, în apropiere de Poiana Albă și Trei fîntîni. Este o plantă robustă (40-140 cm), cu flori mari galbene și punctate, cu petale unite dispuse spre vîrful tulpinei. Este o importantă plantă medicinală, al cărei extract apos sau alcoolic este folosit pentru stimularea poftei de mîncare.

ARBORELE DE TISA (Taxus baccata). Arborele de Tisa creștea altădată peste tot în regiunile carpatice. Are tulpina dreaptă, scoarța roșie-brună și frunzele liniare moi, lungi de 1,5-3 cm. Este o specie nerășinoasă. Spre deosebire de celelalte specii de brad, florile femeiești nu formează conuri, ci potire de culoare oranj. Lemnul, de esență tare, e foarte prețios, fiind folosit pentru sculp-

tură și tîmplărie. Crește foarte încet și a devenit o specie foarte rară. În județul nostru îl găsim în Cheile Virghișului și Mereștilor.
MESTEACĂNUL PITIC (Betula humilis). Este un arbust cu frunzele ovale cu o lungime de 1-3 cm, o relicvă glaciară. Crește în mlaștinile turboase de la Borsec, Miercurea-Ciuc, Sîncrăieni, Vrabia, Cetățuia, Tușnad Nou.
MESTEACĂNUL MIC DE TUNDRĂ (Betula nana). Arbustul are doar 60 cm înălțime. Diametrul frunzelor este aproape cît lungimea lor. Se găsește în mlaștina turboasă Luci.

ANIMALE OCROTITE

URSUL BRUN (Ursus arctos). Trăiește în pădurile Munților Harghitei, are o lungime de 1,90-2,40 m, o greutate de 300-350 kg, uneori chiar de 400 kg. Blana lui are o culoare brună, brun-negru sau gri-argintiu. Este un animal omnivor, dar ponderea hranei acestuia este de origină vegetală (afine, zmeură, rădăcini, vlăstare). Uneori pradă animalele aflate la pășunat. Iarna se retrage în vizuini, unde hibernează. Se înmulțește în lunile ianuarie-februarie (1-5 ursuleți).
Deși uneori poate deveni dăunător, vînatul acestuia este strict reglementat.
RÎSUL (Lynx lynx). Trăiește în pădurile Munților Harghitei și Ciucului. Numărul exemplarelor s-a redus foarte mult. Aparține familiei felinelor. Lungimea trupului depășește un metru. Are o blană gri-roșcată cu picățele, coada scurtă, iar pe vîrful urechilor smocuri de păr. Este un animal carnivor feroce, atacînd toate mamiferele cu sînge cald, ca un vînător iscusit. După o gestație de 10 săptămîni, fată 2-3 pui. Auzul, simțul olfactiv și văzul le are foarte dezvoltate. Este un animal fricos și dispare repede în caz de pericol.
COCOȘUL DE MUNTE (Tetrao urogallus). Îl întîlnim destul de frecvent în pădurile noastre de conifere, dar datorită pericolului de dispariție este ocrotit prin lege. Culorile dominante sînt negrul și griul, iar pe piept verdele cu sclipiri metalice. În jurul ochilor, pielea îi este de un roșu-viu și neacoperită de pene. Se hrănește cu frunze de conifere, cu muguri, bobițe, insecte, larve. Trăiește singuratic. Cocoșul întîlnește găina numai în perioada împerecherii, cînd, scoțînd sunete specifice, nu aude timp de cîteva secunde, acestea fiind momentele hotărîtoare pentru vînător. Numai cocoșul poate fi vînat, într-o anumită perioadă a anului, găina fiind protejată de lege.
GĂINA DE MUNTE (Lyrurus tetrix). Este o pasăre care seamănă cu cocoșul de munte, dar are dimensiuni mai mici. Are un penaj galben-ruginiu, cu puncte sau dungi negre. Din unele însemnări cunoaștem că această specie a fost foarte răspîndită în țara noastră, dar migrînd spre nord, cu timpul numărul lor a scăzut. Trăiește îndeosebi în locuri cu tufișuri și mestecăniș, dar o găsim și la altitudini mai mari, în zone mlăștinoase, ca de exemplu în Luci. Cum spuneam adineaori, vînarea găinii de munte este interzisă.

Artă populară, obiceiuri, tradiții, legende

Și în acest județ, ca pretutindeni în țara noastră, păstrarea și valorificarea a tot ceea ce ne-au lăsat mai bun și mai frumos înaintașii : tradiții progresiste, obiceiuri populare, nestemate folclorice, se află la loc de cinste. Bogatul material existent se valorifică prin expozițiile locale, se transpune pe scenă de către ansamblurile populare și formațiile de artiști amatori, se reîmprospătează prin talentul și hărnicia artiștilor populari, prin activitatea cooperativelor de artă populară. Datorită sprijinului deosebit, atît material cît și moral, acordat de statul nostru socialist, asistăm la renașterea și reînnoirea pe zi ce trece a acestei moșteniri de o neprețuită valoare.

PORTUL POPULAR

Cu toate că județul se imparte în moi multe zone etnografice, pe cuprinsul său regăsim trăsături în esență identice, atît ale portului popular românesc, cît și ale celui secuiesc.

Portului bărbătesc românesc îi sînt caracteristici cioarecii din postav alb (pentru vară ițarii din pînză albă), care urmează lejer liniile corpului. În zilele de sărbătoare se poartă cizme, iar în celelalte, în majoritatea cazurilor, bocanci. Cămașa cu mînecă largă, deschisă, ajungînd aproape pînă la nivelul genunchilor, este strînsă pe talie cu un șerpar frumos ornat. Peste cămașă, vara se poartă o vestă neagră, iar în anotimpurile răcoroase și iarna, pieptarul înflorat (cojocel din blană încheiat pe un umăr), peste care se îmbracă sumanul. Vara, bărbații poartă pălărie cu boruri mari, iar în timpul iernii căciulă înaltă, cu vîrful ascuțit.

Portul româncei se distinge prin iia cu mînecă răsfrîntă și altiță pe umăr, ca și prin poalele brodate strînse pe talie cu un brîu lat, țesut din lînă și frumos ornat. Parte caracteristică a veșmîntului femeiesc este și țesătura de formă dreptunghiulară din lînă, cu alesături — fota cu vărgulițe colorate, fixată mai sus de talie printr-un brîu de lînă cu ornamentație bogată. Fetele, dar și femeile tinere își saltă colțul de jos al fotei, fixîndu-l de talie, făcînd astfel vizibilă și poala brodată. Se poartă ghete cu carîmbul înalt, dar și pantofi. Tinerele fete își acoperă capul cu un batic imprimat cu trandafiri, lăsat pe ceafă, fruntea rămînînd descoperită. Femeile mai în vîrstă își acoperă complet fruntea cu o basma de culoare închisă, legată sub bărbie. Peste iie se îmbracă pieptarul din piele, cojocelul de blană, ornat cu motive de flori, tivit adesea

cu blană. Mărgelele de culoare deschisă, cu panglicuță, se poartă numai de tinere. Iarna, femeile poartă bundiță din blană de miel sau suman de trei sferturi. Sumanul pînă la glezne, sau cojocul din blană de miel de aceeași lungime, se poartă doar de femeile cele mai vîrstnice.

Portul bărbătesc al secuilor se distinge prin cioareci făcuți din postav alb ce se lipesc de corp. Aceștia se deosebesc de la sat la sat sau de la zonă la zonă doar prin croială, ori prin forma de aplicare a șiretului. Se poartă cu cizme de culoare neagră cu carîmb semimoale. Bărbații poartă cămăși cu manșetă și cu guler încheiat, din pînză sau giulgiu alb. Peste cămașă — de la o zonă la alta — se îmbracă o vestă de culoare neagră, sură, albă, roșie ori albastră, ornată cu găitan. De obicei vara se poartă pălărie neagră, pe văile Tîrnavelor în zilele de lucru — pălărie de paie, iar în timpul iernii, căciulă rotunjită la vîrf sau cu manșetă răsucită din aceeași blană. Peste vestă se îmbracă minteanul din postav, ori scurta de postav, sumanul lung, de culoare gri sau neagră fiind deja o raritate chiar și la bărbații cei mai vîrstnici. Bărbații care țin la portul tradițional, cu cioareci din postav alb și cu cizmele negre, azi folosesc mult sacoul negru.

Veșmîntul secuiesc feminin se distinge prin cele două componente principale — rochia (fusta) și vesta. Rochia este trasă în creț la talie, pe marginea de jos avînd aplicat un tiv de catifea, de lățime variată. În partea orientală a Harghitei — în satele din bazinele Giurgeului, Ciucului și Casinului — rochia se confecționează din țesătură de casă în dungi colorate. Lățimea dungilor și componența coloristică a acestora variază de la sat la sat, ba chiar și în funcție de vîrstă și de ocazia cînd se poartă. Vesta scurtă, de linie zveltă, se face din materialul în dungi al rochiei, ori din material unicolor, din catifea ; ornarea ei se face cu șiret sau mărgele. Peste rochia largă se poartă șorțulețul cu dungi mai înguste, ori făcut din mătase unicoloră. În zona de vest a Harghitei rochiile sînt unicolore, ori făcute din țesătură ornată, mai obișnuite fiind cele de culoare roșie, albastră și verde, asamblate cu vesta din același material, împodobită cu șiret. Aici șorțulețul se ornamentează cu motive florale. Cu această îmbrăcăminte se poartă cizme. Fetele nu poartă baticuri, își împletesc părul în două cozi, punînd pe fiecare cîte o fundiță, pe cînd la gît poartă mărgele unicolore. Cele două panglici atîrnate pe spate întregesc armonic veșmîntul femeiesc. Nevestele — atît cele tinere cît și cele mai în vîrstă — au părul legat în coc și-l acoperă cu o basma ce se leagă pe sub bărbie. Basmalele, după materialul din care se fac, după culoarea și modul de ornare, sînt dintre cele mai variate. Se întîlnește încă destul de des portul broboadei, dar în general se poartă haina căptușită cu vatelină, ori cojocelul de culoare maro.

Portul bărbătesc al ceangăilor seamănă în general cu cel din Moldova, dar atît cioarecii cît și ițarii sînt mai strîmți, purtîndu-se cu bocanci. Se poartă deopotrivă cămașa cu mînecă largă sau cu manșetă brodată, micul guler fiind frumos ornat. Șerparul foarte lat, purtat pe vremuri, este înlocuit printr-unul mult mai îngust, care fixează pe talie cămașa semilungă, trasă în creț. Pe pălărioara neagră cu boruri mici se poartă, mai ales de către flăcăi, un buchet colorat. Pieptarul este foarte bogat ornat ; sumanul lung,

de culoare neagră, se ornează discret cu șiret și șnur, dar numai prin părțile buzunarelor și ale gulerului. Iarna, capul se acoperă cu căciulă neagră.

Portul ceangăiesc feminin seamănă și el cu cel moldovenesc. Iia cu altița ornată pe vremuri cu broderii de forme geometrice cusute pe dos, acum este brodată cu motive florale multicolore, ornarea tradițională păstrîndu-se doar la crețuri. Poalele ceangăiești se confecționează din pînză sau giulgiu alb ; ele nu sînt brodate, dar dantela care încadrează partea de jos a poalelor, le conferă o frumusețe discretă. Iia și poalele sînt strînse, de asemenea, printr-un brîu lat de lînă, peste care se îmbracă catrința de culoare maro sau neagră, vărgată cu măsură și fixată mai sus de talie printr-un brîu îngust de lînă. Cojocul de blană încheiat în față este ornamentat printr-o broderie colorată. Femeile mai în etate îmbracă adesea pe sub cojoc și mîneci roșii tărcate, cu pătrățele, prinse peste umăr printr-un fel de ham. Fetele și tinerele femei poartă la git un șirag de mărgele strălucitoare cu panglică colorată, împodobită cu motive florale. Este răspîndit portul baticului. Tinerele își leagă baticurile cu trandafiri pe ceafă, iar femeile mai în vîrstă sub bărbie. Iarna se poartă bundiță din blană de miel, de culoare albă, ori sumanul negru asemănător sumanului bărbătesc. Acesta din urmă se poartă de către femeile vîrstnice. Vara femeile poartă pantofi, iarna ghete cu tureac.

ARHITECTURA POPULARĂ

Caracterul arhitecturii populare este determinat, înainte de toate, de materialele de construcții existente. Pe versantul de est al Harghitei, unde predomină pădurile de brad, majoritatea construcțiilor sînt încrestate din bîrne de brad, fiind acoperite cu șindrilă sau draniță despicată. Construcțiilor acestei zone le sînt caracteristice acoperișurile înalte în două ape. Casele sînt frumoase prin existența tindei cu fațada ornată prin traforaj, sau a cerdacului ornamentat, coloanele cioplite ale acestuia îmbrăcînd forme apărate de panouri exterioare de scîndură sau de jaluzele. Celelalte construcții ale gospodăriei — șura, grajdul, remiza pentru căruțe, cotețele — sînt construite de asemenea din bîrne.

Pe versantul vestic al Harghitei, și mai cu seamă dincolo de zona molizilor, materialul de bază folosit pentru construcțiile de case îl reprezintă piatra sau lemnul de stejar. Casele de piatră au pereții masivi și se disting în general prin robustețe. La Lueta casele de piatră sînt construite cu etaj, fiind amplasate strîns una lîngă cealaltă. Casele din lemn sînt ridicate din bîrne cioplite pe două părți, tencuite atît în interior cît și în exterior. În această zonă, în general, casele sînt acoperite cu țigle.

PORȚILE

Reprezintă podoaba gospodăriei. În secuime, poarta are un farmec deosebit, prezentînd o varietate foarte mare. În general o parte a porții servește circulației căruțelor, iar o parte separată

— „portița pentru stradă" — intrării și ieșirii persoanelor. Aceste două porți sînt legate între ele, numindu-se „poarta legată", sau poarta mare, care poate fi și acoperită. O formă specifică a acesteia o constituie poarta „cu porumbar", în județ fiind cunoscute trei variante ale acesteia. Poarta mare cu porumbar din zona Odorheiului se distinge prin faptul că partea de deasupra portiței se construiește dintr-un panou complet închis, iar întreaga suprafață a porții este bogat ornamentată cu motive florale cioplite în relief. Porțile din zona Ciucului sînt foarte puțin ornamentate, iar partea de deasupra porții are gratii. In împrejurimile Cristurului Secuiesc și pe Valea Homoroadelor găsim porți mari cu porumbar, a căror parte de deasupra portiței este ornamentată printr-una sau mai multe rozete decupate prin traforaj. Porțile cu acoperiș din împrejurimile Toplitei se disting prin linii drepte, zvelte ; acoperișul se remorcă prin sindrilele mărunte aplicate, redînd diferite motive. O atenție deosebită merită porțile de piatră caracteristice părții Tușnadului ; pilonii lor din piatră cioplită se înaltă ca niște arcuri de triumf. În această zonă se regăsesc și „porțile gemene" cu acoperiș. Un farmec deosebit al porților secuiești il constituie invitațiile în versuri : „Largă pentru cel cu inimă bună, strîmtă pentru cel cu suflet rău", „De ești cu suflet bun, pe poarta asta poți intra, de nu, pe drum în lung și-n lat te poți plimba", „Stăpînul acestei porți e om iubitor, al drumețului ostenit bun primitor".

MOBILIERUL POPULAR

Județul Harghita reprezintă zona cea mai estică a mobilierului pictat, răspîndit, de altfel, în toată Europa.

În numeroase case se mai găsesc colțarul și almarul cu motive florale, lada cu lalele, patul cu tăblia pictată, masa cu cameră, lavița cu spetează crestată, scaunul țărănesc „cu coc", armăroiul. Pe Valea Homoroadelor se mai face și azi mobilier pictat.

Aceste mobile sînt, oarecum, rude ale vestitelor tavane în casete pictate ale bisericilor din secuime. Ele reprezintă o ramură specific populară a Renașterii florale, născută în Transilvania sub influența italiană, dar care prin figuri plane, și-a păstrat pînă în zilele noastre atît forma simplă stilizată, cît și ornamentele marginale de lujer de dinaintea Renașterii.

Pe alocuri se mai găsesc hambare din fag, cioplite, cît și lăzile de zestre. Ca origine ele sînt chiar mai vechi decît mobilierul pictat. Mai bogate în astfel de obiecte sînt părțile Șiclodului, Căpîlniței, Casinului, Vrabiei, aici aflîndu-se în trecut și centrele de confecționare a hambarelor. Principala trăsătură caracteristică a acestor lăzi o reprezintă ornamentele lor în linii drepte.

Varietatea bogată a scaunelor țărănești din această zonă, formele lor figurale, liniile interesante ale spetezelor acestora de asemenea sînt mărturii ale bogatei imaginații populare.

Uneltele de lemn, bitele, maiurile, zimțurile, furcile de tors, lingurile de lemn și altele poartă la rîndul lor amprenta iscusinței omului, pentru care lucrul în lemn reprezintă o îndeletnicire îndrăgită. Cioplitul executat cu mult gust ilustrează gradul înalt al artei populare decorative.

ȚESUTUL, TORSUL, CUSUTUL, BĂTUTUL DANTELELOR

Țesutul și torsul reprezintă pînă în zilele noastre una dintre cele mai răspîndite îndeletniciri casnice. Nici cele mai bogate sortimente ale produselor fabricilor de textile n-au reușit să elimine din casa țărănească războiul de țesut. Sînt puține case în care să nu se audă bătaia lui ritmică, mai ales iarna. Cerințele mereu crescînde sînt satisfăcute cu ajutorul producției de proporții industriale a unităților cooperației meșteșugărești.

La Sîndominic, Frumoasa, Corbu, pe Valea Trotușului în casele țărănești se fac acele pături groase, călduroase, moi — după dărăcit — numite cergi.

Covorul, pătura, cuvertura, păretarul, făcute din lînă toarsă și vopsită, împodobite cu alesături, sînt deopotrivă cunoscute și răspîndite pe ambele părți ale masivului Harghita. Motivele ornamentale geometrice ale covorului secuiesc, folosirea cu măsură a culorilor (maro-ruginiu, mov, albastru închis, vînăt, alb, sau verde deschis și roșu vișiniu) au un caracter tradițional. Țesăturile de lînă cu motive florale reprezintă produse și obiecte de zestre îndrăgite în zonele cu populație românească. Țesutul covoarelor vopsite, îndeletnicire reînnoită, prin bogăția de culori și motivele ornamentale se înscrie, de asemenea, pe linia păstrării tradițiilor. Aceste produse pot fi cumpărate peste tot în județ, în magazinele de artă populară.

Din bumbac, cînepă și in, ori din amestecul acestora sînt țesute prosoape, fețe de mese, șervete, păretare tivite, fețe de perinițe ornamentale. Această îndeletnicire casnică este caracteristică tuturor zonelor județului. În proporții mai mari asemenea țesături se fac la Dănești, Cristuru Secuiesc și împrejurimile lor, folosindu-se tehnica și motivele tradiționale de țesut.

Motivele în cruciulițe ale pernelor, cuverturilor, fețelor de mese se caracterizează printr-o bogată varietate. Prin reînnoirea colecțiilor de modele din zonele Ocnelor, Casinului, Ciumanilor, Sînmartinului se aplică din nou pe pînză o ornamentare populară tradițională.

Broderiile de un colorit extrem de bogat de pe Valea Mureșului, pe lîngă faptul că reprezintă frumusețea portului popular local românesc, se găsesc și pe prosoapele, șervețelele, pernele ornamentale atît de căutate. Aceste broderii cusute cu butuci sau prin împunsături paralele, sînt produse de renume.

Varietatea infinită a motivelor cusute pe dos, caracteristice zonelor locuite de ceangăi, de asemeni reprezintă una dintre comorile neprețuite ale artei populare a județului.

Ornarea bundițelor, deși se socotește parte a micilor meserii, prin motivele ornamentale pe care le folosește reprezintă una dintre ramurile cele mai specifice ale creației populare. O mare varietate a bundițelor brodate regăsim de la marginea nordică a județului, de la Bilbor și pînă la Păltiniș (Odorhei). Pe ele se contopesc în armonie elementele geometrice stilizate cu motivele florale spontane și care, împreună cu bogăția coloristică, fac cojocelul un adevărat component al veșmîntului de sărbătoare.

Un produs de o deosebită finețe al talentului creator îl reprezintă dantela țesută cu bile – bețișoare — de la Sîncrai, caracteristică exclusivă a acestui sat. E o adevărată desfătare să urmărești mo-

dul în care se țes dantelele, să vezi cum degetele iscusite ale femeilor, prin aruncarea rapidă, peste acele de gămălie care urmează contururile desenelor, a mulțimii de bile din lemn fixate de ață, transformă modelul, aproape cît ai clipi din ochi, în dantele de o rară frumusețe.
Împletiturile de pai de asemenea reprezintă una dintre îndeletnicirile populare, avînd tradiții mai cu seamă în colțul sud-vestic al județului — în Mugeni, Dobeni, Tăetura, Beta, Aluniș, Crișeni. Locuitorii acestor sate confecționează pălării de paie pentru bărbați și femei, poșete și păretare. La Mugeni se fac din foi de păpușoi practicele genți de ștrand, ștergători de picioare, păretare ornamentate. La Șimonești este răspîndită împletitura de nuiele. Coșurile din nuiele lustruite, coșurile pentru sugari, ba și mesele și fotoliile de grădină împletite din nuiele, se bucură de o mare căutare.
La Lupeni, Zetea, Lueta, din dungi colorate de resturi de textile, se țes interesante preșuri figurale care reprezintă, în același timp, și exemple ale creșterii creației figurale naive.

CERAMICA POPULARĂ

În județul nostru există două centre mari ale olăritului : Corund și Dănești. Aici sîntem martori ai împletirii simțului artistic cu forța creatoare, care dezvoltînd tezaurul de forme tradiționale e în stare să dea naștere unor adevărate opere de artă. Este impresionant să vezi cum sub mîinile iscusite ale olarului, bulgărele amorf se transformă în ceramică crudă. Și nu e cu nimic mai puțin interesant să vezi cum fata, care ornează liber, cu o pensulă înmuiată în smalț, trasează pe farfuriile și vasele ornamentate miile de variații fine ale unor motive tradiționale, ori le încrustează în lut.
Corundul a dobîndit o faimă și peste hotare, prin ceramica sa smălțuită, cu motive florale. Comuna Dănești, continuînd tradițiile de pe vremuri ale ceramicii negre din Mădăraș, cu vasele ei nesmălțuite, afumate, s-a făcut cunoscută în aproape 40 de țări de pe cele cinci continente. In ambele localități, cumpărătorului îi stau la dispoziție expoziții cu vînzare, dar ceramica de aici se poate cumpăra și în numeroasele magazine ale județului, cît și în afara acestuia.

OUĂ PICTATE, ÎNCONDEIATE

În unele sate ale județului, ouăle pictate, simboluri ale fecundității la păgîni, ale înnoirii de primăvară, păstrează încă și azi tradiții vii. Ouăle încondeiate și mai cu seamă cele de la Bilbor și din așezările ceangăiești, au o faimă binemeritată. Desenele se fac pe oul alb cu un instrument de scris înmuiat în ceară topită de albină, după care ouăle sînt introduse în vopsea roșie fierbinte, care se prinde pe porțiunile neatinse de ceară, rămînînd astfel albe doar urmele cerii — motivele ornamentale lineare tradiționale. Pe Valea Ghimeșului se cunosc peste șaizeci de variante ale ouălor încondeiate.

OBIECTE DIN IASCĂ

Prelucrarea iascăi este o îndeletnicire caracteristică doar Corundului. Ciuperca de iască de pe fag sau mesteacăn se curăță de coajă, se despică în felii. Feliile se întind, la nevoie prin bătăi cu ciocanul de lemn, scoțînd în acest fel formele dorite. De la caz la caz se vopsește, se ornează. Din iască se fac șepci, poșete, ornamente pentru perete, semne de carte etc. Aceste produse, ca niște rarități, se valorifică mai cu seamă în stațiunile de odihnă și în orașele mari.

FESTIVALURI FOLCLORICE

Festivalul narciselor — Comuna Ocland, în cea de-a doua duminică a lunii mai. Atunci cînd poienele de pe dealul din apropierea comunei îmbracă veșmîntul alb al florilor, împrăștiind în împrejurimi mirosul parfumat al narciselor înflorite, tineretul văii Homorodului, îmbrăcat în port popular local, se îndreaptă spre poieni pentru a participa la tradiționalele întreceri cu tineretul din satele și județele învecinate — Covasna și Brașov. Festivalul reprezintă un bun prilej de trecere în revistă a bogățiilor cîntecului și dansului popular, o sărbătoare a tinereții și frăției, zile de distracție și bună dispoziție.

Primăvara harghiteană — festival folcloric, pe platforma de la Jigodin-Ciuc, în cea de-a treia duminică a lunii mai. Cel mai rerezentativ festival folcloric din județul Harghita, care reunește anual aproape 2.000 de artiști amatori și 10.000-20.000 de spectatori adunați aici la sărbătoarea prieteniei și frăției. În fața spectatorilor își desfășoară măiestria cei mai de seamă interpreți ai cîntecului și jocului popular românesc și secuiesc de pe văile Mureșului, Oltului și Tîrnavelor, este prezentată deosebita bogăție coloristică a portului popular românesc, secuiesc și ceangăiesc de pe aceste meleaguri. Festivalul începe prin parada formațiilor artistice în centrul orașului Miercurea-Ciuc, continuînd apoi pînă în orele tîrzii ale serii pe platforma de la Jigodin.

Festivalul muzicii de fanfară și ușoară din stațiunea „Bradul" de la Toplița, în a doua jumătate a lunii iunie. Pe scena uneia dintre cele mai frumoase stațiuni locale ale județului, în prezența unui numeros public are loc trecerea în revistă a formațiilor de fanfară și a orchestrelor de muzică ușoară. După tradiționala „uvertură" — semnalul de trîmbiță, în fața spectatorilor se prezintă cele mai reprezentative formații din județ, aducînd cu ele atmosfera horelor, a tradiționalelor serbări cîmpenești.

Festivalul folcloric „Seiche" Odorheiu Secuiesc, în prima duminică a lunii iunie. Reprezintă sărbătoarea populară tradițională a populației municipiului și împrejurimilor sale în cadrul căreia se întrec cele mai bune formații de artiști amatori și cei mai buni soliști din această zonă.

Festivalul folcloric de la „kilometrul 4" Gheorgheni, în cea de-a treia duminică a lunii iulie. Constituie un prilej de trecere în revistă a celor mai noi progrese cultural-artistice ale formațiilor căminelor culturale din comunele bazinului Gheorgheni, reprezentînd în același timp și un factor mobilizator în vederea culegerii și păstrării folclorului, a tradițiilor din acest colț al patriei.

Festivalul de muzică ușoară „Siculus" din Odorheiu Secuiesc, în cea de a doua săptămînă a lunii septembrie. Această săptămînă de septembrie a devenit de cîțiva ani prilejul întîlnirii tradiționale la Odorheiu Secuiesc a orchestrelor și soliștilor amatori de muzică ușoară, a compozitorilor, prilej de prezentare în fața unui numeros public a celor mai bune realizări ale acestui gen al muzicii.

Festivalul „Patriei dragi, înfloritoare", al corurilor — Ditrău, în a doua duminică a lunii decembrie. Această trecere în revistă a numeroaselor formații corale din județ are loc an de an în comuna Ditrău, unde acest gen de interpretare are tradiții de peste un veac. Scopul festivalului constă într-o largă mobilizare a populației la participarea și dezvoltarea mișcării corale. Cu acest prilej, pe scena căminului cultural apar cele mai renumite coruri din județ. Festivalul este dedicat aniversării Republicii — zilei de 30 Decembrie.
Festivalurile folclorice din județul nostru reprezintă și evocări ale serbărilor populare de odinioară, caracteristice așezărilor sătești. Ele sînt tot atîtea prilejuri minunate ale manifestării prieteniei și frăției oamenilor muncii români, maghiari și de alte naționalități. De la aceste festivaluri folclorice nu lipsesc nici bucatele specifice locului : fleica, pîinea de casă, carnea la frigare, vestitul cozonac „kürtöskalács" . . . și un pahar de bere spumegîndă.

DATINI ȘI OBICEIURI DE NUNTĂ

TURCA. Reprezintă un străvechi obicei popular cu care sătenii întîmpină noul an. Acest obicei se mai întîlnește în județ doar în împrejurimile Topliței.
În prag de an nou, grupuri de flăcăi pornesc din casă în casă — mai ales unde sînt fete, dar poposesc peste tot unde sînt pri-

miți de gazde, urîndu-le fetelor, întregii familii, an nou fericit. Acest obicei e socotit și ca vestitor al apropierii primăverii, simbolizat prin jocul vioi al caprei (turcei) împodobite.
Unul dintre flăcăi — de obicei cel care se pricepe mai bine la jocul cu turca — fixează pe capătul unei bite lungi de 120-150 cm un cap de capră cioplit din lemn. Capra se împodobește cu panglici din hîrtie colorată, iar între coarne i se mai pune și cîte o oglindă. Falca de jos se mișcă cu ajutorul unei sfori, după ritmul jocului, clămpănitul produs subliniind acest ritm. Flăcăul care imită poziția caracteristică corpului caprei este acoperit cu o pătură de lînă, și aceasta fiind împodobită cu panglici. Pe coarne adesea se pun clopoței care sună în ritmul jocului.
Acompaniamentul de muzică se face de obicei de către un singur fluieraș, dar uneori se angajează chiar orchestra sătească. Grupul de flăcăi nu reprezintă doar o simplă prezență, avînd și ei un rol corespunzător în întreaga desfășurare a jocului. Conducătorul grupului denumit „căpitan", cere permisiunea de a intra în casă. În caz afirmativ — și în general așa se întîmplă — grupul intră în curte, mai apoi în casă, unde începe jocul. Durata mai mare a jocului reprezintă un respect mai mare față de gazde, ceea ce se și răsplătește ca atare. După jocul caprei, flăcăii iau la joc fetele din casă. Gazdele îi ospătează pe flăcăi cu țuică și cozonac, ba uneori chiar cu bucate calde, după care flăcăii, luîndu-și rămas bun, pleacă spre casa următoare.
Jocul cu turca înseamnă începutul unei adevărate hore populare ce cuprinde oameni de cele mai diferite vîrste.
Acest obicei este cu atît mai interesant, cu cît fiecare flăcău se străduiește să aducă în joc figuri, elemente originale. Turca copiilor o imită pe cea a flăcăilor, fiind îndrăgită și la fel de bine primită de săteni.
COVRIGUL. Reprezintă momentul culminant al obiceiurilor de nuntă de la Sîndominic, care prin bogăția lor par a fi adevărate reprezentații scenice.
Covrigul este de fapt un vîrf de brad împodobit, simbolizînd belșugul, pe care nașul îl pregătește în cinstea mirelui, respectiv a tinerei perechi. Astfel, și înminarea lui se face separat de obișnuita oferire a darurilor pentru miri.
Acesta nu este dus la casa mirelui de către naș, ci după cununie, conduși de „gazdă", întregul alai de nuntași se deplasează după el la casa nașului. Sub pom se așază de obicei un purcel sau un cocoș fript, păpuși (băiat și fată) coapte din aluat.
Nuntașii duși după covrig sînt primiți cu poarta încuiată, dar în curînd apar cei din casa nașului și începe un dialog plin de haz. Unul dintre bărbați scoate un „cal", oferindu-l spre vînzare. Calul nu este altceva decît o femeie îmbrăcată într-un cojoc, cu o oală de lut pe cap. Și cum nici după tocmeli îndelungate nu se pot înțelege asupra prețului, „calul" pînă la urmă este „lovit" în cap. Numai după aceasta nuntașii au voie să intre în casă.
Urmează noi tocmeli, dar de acum pentru „covrig", care trebuie luat în „arendă". Ajungîndu-se la învoială, se predă „covrigul" care urmează să fie purtat spre casa mirelui de patru flăcăi, urmați de coloana ordonată a nuntașilor, care cîntă cîntece hazlii de nuntă.

CARNAVALUL POPULAR DE LA OCNA DE SUS ȘI DE JOS. O marionetă făcută din paie o îmbrăcată în straie populare, iar pe cap i se pune o pălărie cu pene de gîscă — acesta e modul de confecționare a lui „Ilie", figura hazlie a carnavalului. Cu el se distrează sătenii în tot timpul carnavalului : e prezent la șezători, e așezat la loc de frunte la scărmănatul penelor, la claca de tăiat zdrențe pentru preșuri, provocîndu-i gazdei un pic de gelozie. Figura lui „Ilie" — a omului de paie, întruchipează voioșia, hazul, umorul sătenilor.

Cu atît mai „duioasă" este „înmormîntarea" lui „Ilie" fiind însoțit pe ultimul său drum de femei și fete.

Acestea cu împletituri de ceapă și foi de varză, puse pe bețe, între „plinsete" și „văicăreli" îl poartă de-a lungul satului, ca la sfîrșit să-l arunce în flăcările unui foc dinainte pregătit. Înmormîntarea prilejuiește adevărate recitaluri pline de haz al căror conținut exprimă optimismul omului de la țară.

ALAIUL DE NUNTĂ CEANGĂIASCĂ. Nunta reprezintă un obicei popular viu în toate zonele județului, cu caracteristici specifice fiecărei zone în ce privește ceremonialul. La Șiclod are un caracter aparte purtarea patului miresei, în bazinul Topliței o frumusețe deosebită are luarea de rămas bun a miresei. În Plăieșii de Jos interesant este dansul miresei, dar pe Valea Ghimeșului alaiul de nuntă reprezintă un moment aparte. Pe văi, distanțele dintre așezări, deci și dintre casele tinerilor care se căsătoresc, sînt destul de mari. Nuntașii se deplasează pe jos, în căruțe ori pe cai, în funcție de distanță.

Alaiul pornește din casa mirelui spre casa nașului, de acolo la casa miresei care urmează să fie condusă apoi în noul cămin. În fruntea alaiului se află mirele îmbrăcat în costum popular, cu un buchet la pălărie și un batic ornat cu trandafiri la gît. De o parte și de alta pășesc nașul și cavalerul de onoare, purtînd bețe împodobite cu panglici și batic roșu. Ei sînt urmați de rîndurile flăcăilor care, purtînd în mîini ploști din lemn, însoțesc mirele cu cîntece și strigături. Grupul bărbaților este urmat de mireasa condusă de nășălăici (fete, cele mai apropiate prietene ale miresei). Mireasa se poate recunoaște de la distanță după bogatele podoabe ce le poartă pe cap. Alaiul este încheiat de grupul format din rudenii, nelipsind, desigur, nici muzicanții. Muzicantul cîntă din vioară melodii specifice nunții, cît și melodii populare ceangăiești. Femeia cu gorduna (instrument specific locului, avînd o singură coardă) susține ritmul muzicii.

Alaiul este întîmpinat de mulțimea adunată la vaduri, fiind ospătată, la rîndu-i, cu țuică din ploști și cu cozonac din coșurile colorate.

În alaiul cu caii, merg călare doar mirele și flăcăii, pe cînd mireasa și restul nuntașilor îi urmează pe căruțe.

După o tradiție ceangăiască, flăcăii călare fac turul casei miresei, după ce în jurul crengii verzi implantată în fața casei, formează un „inel" prinzîndu-se de mîini în formă de cerc. Astfel prin simbolul soarelui dau binețe zilei nunții.

Centrul orașului Miercurea-Ciuc

Casa de cultură orășenească — Miercurea-Ciuc

Complexul
baroc
Sumuleu
Miercurea-Ciuc

Celatea
,,Miko"
sediul muzeului
orășenesc
Miercurea-Ciuc

Hotelul „Bradul" din Miercurea-Ciuc. În planul al doilea patinoarul artificial

Sub cupola palatului de gheață din Miercurea-Ciuc

Izvor
de apă
minerală.
Băile Jigodin —
Miercurea-Ciuc

. . . pe scena
festivalului
folcloric
județean
„Primăvara
harghiteană"

In ritmul
dansului
popular . . .

Izvor
de apă
minerală.
Băile Jigodin —
Miercurea-Ciuc

. . . pe scena
festivalului
folcloric
judeţean
„Primăvara
harghiteană"

În ritmul
dansului
popular . . .

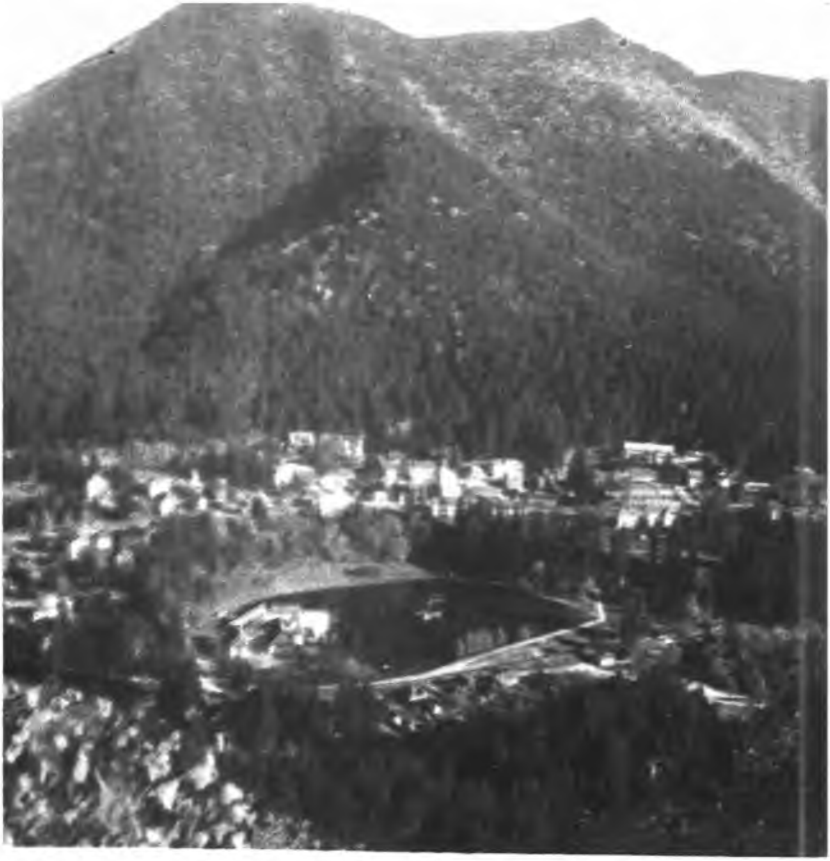

Baile Tuşnad. Vedere panoramică.

Băile Tuşnad. Hotelul „Ciucaş"

Băile Tușnad.
La „Moară
la făgădău"

Lacul „Sf. Ana"

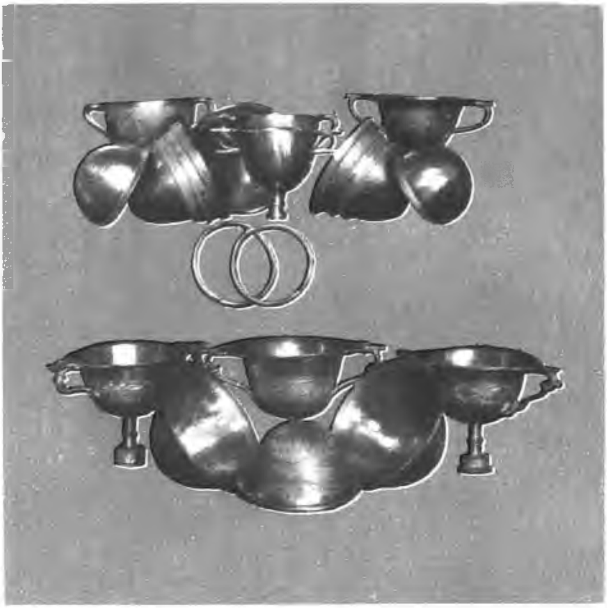

Tezaurul dacic de la Sîncrăieni

Vedere din orașul Bălan

Piatra Singuratică

Gheorgheni. Piața centrală

Liceul „Salamon Ernö" din Gheorgheni. In prim plan bustul poetului

Popas
în Munții
Hășmaș

Gheorgheni
Crama
„Laleaua"

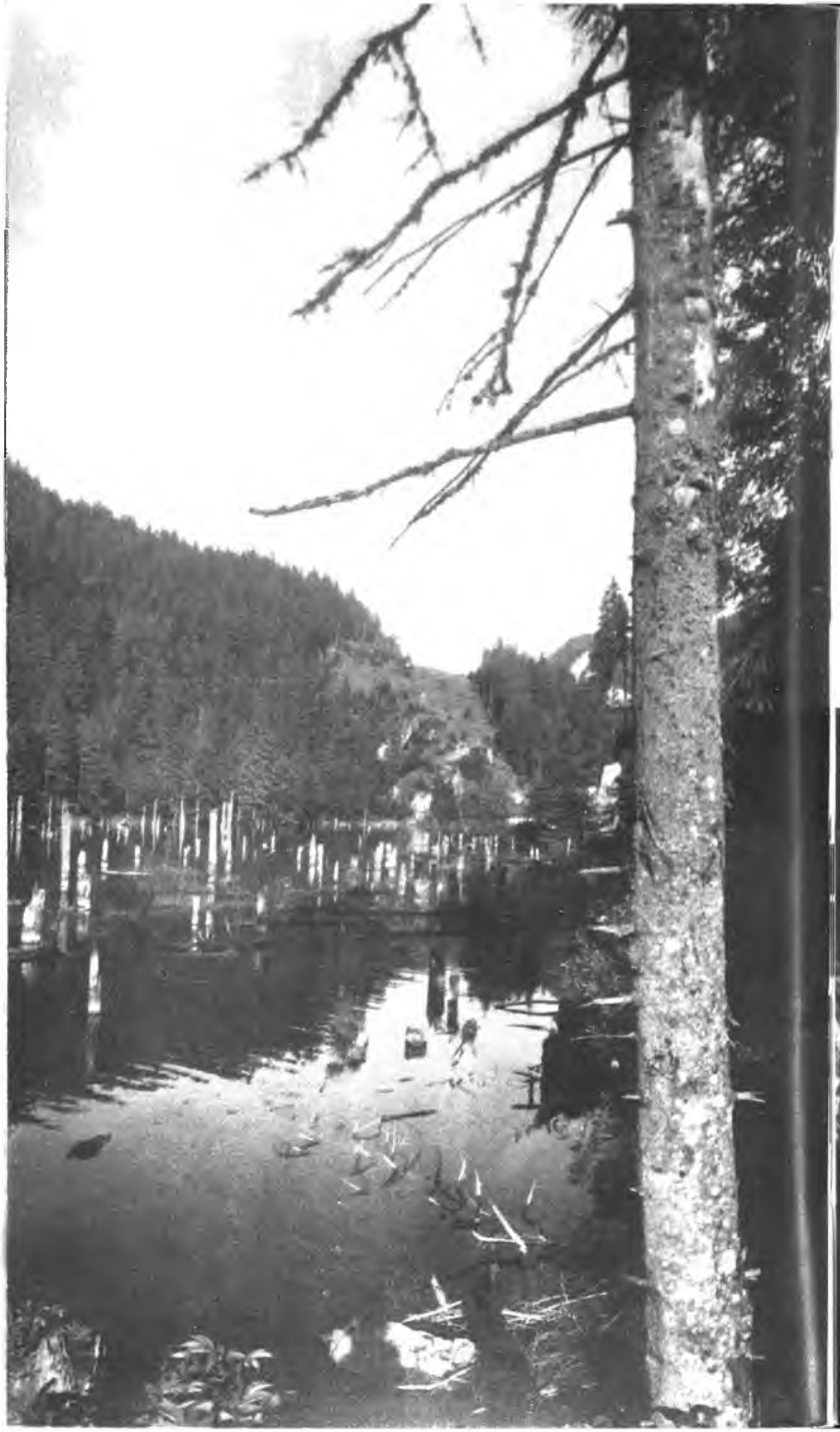

Lacu Roşu
cu pădurea
înecată

Cheile
Bicazului

Un scurt
popas la
poalele
Suhardului

Piatra Altarului din Cheile Bicazului

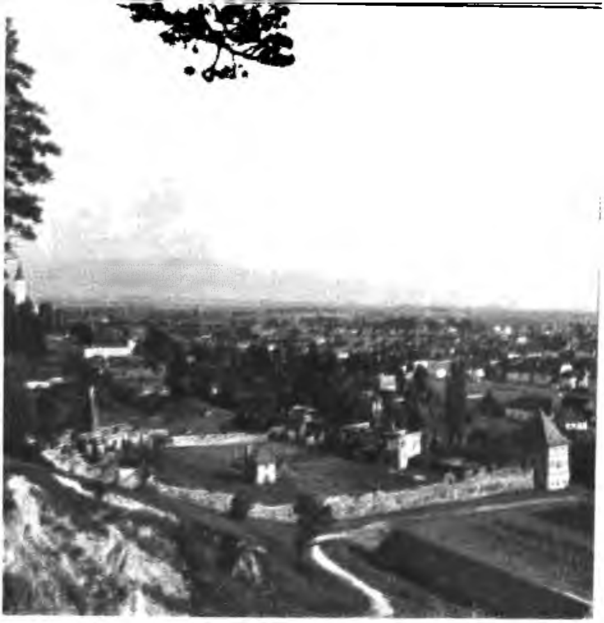

Lăzarea.
Ruinele
castelului
Lázár

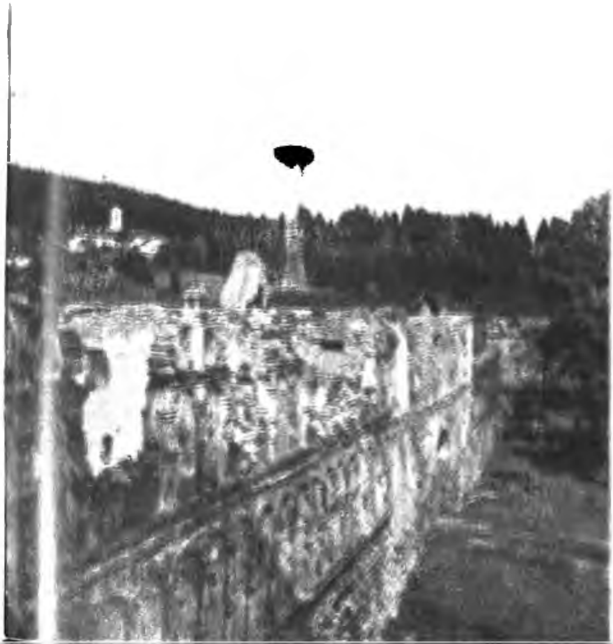

Izvorul principal Borsec

CÎTEVA LEGENDE LOCALE

CANTATA PROFANA

Cel unchieș bătrîn,
El ca și-o d-avut
Nouă fiușori,
El că și-o d-avut
Nice văcărași,
Făr'el i-o-nvățat
Munții la vînat.
Punte și-au d-aflat,
Urmă de cerb mare.
Atît au urmărit
Pîn' s-au rătăcit
Și s-au neftinat
Nouă cerbi de munte.
Drag tăicuțu lor
Nu și-au mai răbdat
Și el s-o luat
Pușca și-au'nțăglat
Și-n munți au vînat,
Punte s-au d-aflat
Nouă cerbi de munte,
'Ntr-un genunche-a stat.
Tras-au să-i săgete.
Cerbul cel mai mare
Din grai și-au strigat :
— Drag tăicuțul nostru,
Nu ne săgeta,
Că noi te-om lua
În cești coarne rari
Și noi te-om țipa
Tot din munte-n munte
Și din plai în plai,
Tot din piatră-n piatră,
Tot țiră ti-i face.
Tăicușorul lor
Din grai și-o strigat :
— Dragi fiuții mei,
Haideți voi acasă
La măicuța voastră,
Cu dor vă așteaptă,
Cu făclii aprinsă,
Cu pahare pline.
Cerbul cel mai mare
Din grai și-o grăit :
— Drag tăicuțul nostru,
Du-te tu acasă
La măicuța noastră,
Că cornele noastre
Nu intră pe ușă
Făr' numai prin munți ;

Picioarele noastre
Nu calcă-n cenuşă
Făr ' numai prin frunză ;
Buzuţele noastre
Nu-şi beau din pahare
Că-şi beau din izvoare.

Culeasă din Valea Mureşului
de Bela Bartók.

LEGENDA LACULUI „SFÎNTA ANA". Acolo unde Oltul s-a întîlnit cu munţii şi s-a zbătut să-şi croiască drum către mare, se înălţa cîndva spre cer un munte uriaş. Pe vîrful acestui munte stătea mîndră o cetate, ce domina tot ţinutul. De pe turnurile ei zvelte puteai să vezi pînă şi piscul Hăşmaşului Mare, unde stătea Tarcăul întristat după fiul său — Oltul. Dar se putea vedea şi mai bine o altă cetate, denumită Bálványos, care era tot atît de înaltă ca vecina ei. În aceste cetăţi trăiau doi fraţi, care semănau între ei numai prin cruzime şi lăcomie. Sufletul lor era plin de invidie, de duşmănie nesfîrşită.
Se spune că într-o bună zi, de undeva, foarte de departe, la stăpînul cetăţii Bálványos a sosit un musafir bogat. Avea o caleaşcă strălucitoare ca soarele : roţile, oiştea şi osiile, toate făcute din aur curat, bătute în cuie de diamant şi împodobite cu smarald. Cei şase armăsari înhămaţi la caleaşcă zburau mai iute ca vîntul. Gazda începu să-l roage pe musafir să-i dea caleaşca, caii, cu harnaşament cu tot, că nu va cruţa pentru ele nici aurul, nici diamantul. Ba, i-a oferit comori de două ori mai multe decît cîntărea totul. Iar cînd musafirul i-a răspuns că nu vrea să le vîndă, stăpînul cetăţii Bálványos l-a condus sus într-unul dintre turnuri să-i arate satele din vale, promiţîndu-i pe deasupra şi nouă sate.
Cum s-o fi întîmplat, cum nu, dar cei doi n-au ajuns la învoială. Şi atunci gazda a făcut o mare petrecere de i-a mers vestea în şapte mări şi ţări. Din nouă sate a adus la petrecere nouă fete, dintre cele mai frumoase. S-au deschis pivniţele. Curgea vinul, veselia ţinu pînă-n zorii zilei. Ce-i trecu prin minte, deodată, gazdei ? Îl invită pe musafir la un joc cu zaruri.
Şi ce să vezi ! Prin inşelăciune, gazda cîştigă toţi banii de la musafir. Apoi strigă înfierbîntat : de acum vom juca pe caleaşcă şi cai ! Jocul ţinu pînă seara şi de seara pînă dimineaţa. Gazda cîştigă şi de astă-dată.
Abia aşteptă ziua următoare cînd, zburînd ca vîntul, pe caleaşca mai strălucitoare ca soarele, a intrat în curtea cetăţii fratelui său.
— Ei frate, ce zici ? Ai aşa o caleaşcă, aşa nişte cai şi un harnaşament ca al meu ? !
Fratele mai mic murea de invidie şi de ură. Dar pînă la urmă a răspuns :
— Poate şi mai bune, frate. Şi nu şase cai, ci doisprezece. N-apuci să apună soarele şi ai să vezi !
Fratele mai mare i-a promis că îi va da cetatea, tot aurul, toată averea, dacă pînă seara va putea face rost de o caleaşcă, de cai şi harnaşament la fel ca ale lui. Şi a zburat îndărăt, tot aşa cum a venit : mai iute ca vîntul.

Fratele mai mic i-a chemat pe cei șapte vrăjitori și pe cei doisprezece sfetnici, să gîndească, să ghicească ce e de făcut. Dar nimic n-au inventat, nimic n-au ghicit, ca pînă la urmă, ca din senin, prin capul stăpînului să se străfulgere un gînd. S-a și destăinuit de îndată vrăjitorilor și savanților săi.

Și s-a făcut mare zarvă ! Savanții și vrăjitorii, soldații, iobagii și slugile alergau către toate satele. Abia trecuse de amiază și platoul din fața cetății era plin cu fete, cele mai frumoase fete ale satelor. Printre ele se afla și Ana, zveltă ca bradul, cu părul negru ca mura, cu ochii ca albastrul cerului.

Stăpînul cetății a poruncit ca douăsprezece dintre cele mai frumoase să fie înhămate la caleașca de aur, iar prima să fie preafrumoasa Ana. S-a urcat apoi in caleașcă, lovind în fete cu biciul.

— Hai, căluții mei. ! Hai, Ana ! Să crape de necaz fratele văzînd ce „cai" frumoși am eu !

Pe corpul alb ca zăpada al Anei, biciul a lăsat dungi sîngerînde. Fetele au încercat să pornească, dar nici vorbă să urnească din loc caleașca cea grea.

Stăpînul iar a dat cu biciul. Din corpul Anei a țîșnit sîngele. Atunci, ridicîndu-și capul spre stăpîn, a strigat blestemîndu-l :

— Să crape stînca sub tine, să te înghită pentru totdeauna, blestematul pămîntului ce ești !

Și cît ai clipi din ochi, cerul s-a întunecat, a început să tune și să fulgere ; trosneau copacii, se clătinau zidurile, se cutremurau munții.

Spre zorii zilei s-a liniștit apoi totul, și cînd a răsărit soarele, s-a oprit și el mirat, văzînd în locul cetății un lac, cu apă limpede ca o oglindă. Pe lac pluteau douăsprezece lebede albe, grațioase. Ajungînd la malul lacului, scuturîndu-și aripile, s-au prefăcut din nou în fete, plecînd frumos spre casele lor. Doar frumoasa Ana a rămas acolo. Se spune că încă și acum, în nopți cu lună plină, apare din străfunduri, să facă baie in apa lacului.

CALUL DE PE MUNTELE FIRTUȘU. În cetatea de pe vîrful Firtușului trăia odată o zînă, iar într-un sat de la poalele muntelui, un flăcău chipeș. De cum s-au văzut, inimile lor au fost cuprinse de flacăra dragostei. Legile zinelor nu-i lăsau însă să se iubească, nici răutăcioasa soră a zînei care se numea Tartod. Iar sătenii îl sfătuiau pe flăcău, precum că în sate sînt destule fete frumoase, să-și aleagă dintre ele, dar degeaba . . .

Cei doi îndrăgostiți se puteau întîlni numai noaptea în taină. Tocmai de aceea, zîna i-a dăruit flăcăului un cal năzdrăvan. Pe înserate băiatul parcă zbura pe stîncile abrupte, sus, pînă la zidurile cetății.

Într-o noapte, flăcăul apăru iarăși sub zidurile cetății, dar cînd zîna îi întinse mîna să-l ajute, răutăcioasa Tartod, care îi invidia pentru fericirea lor, i-a împins in adînca prăpastie de sub ziduri. Numai calul năzdrăvan a rămas agățat pe o stîncă și cît ai clipi din ochi s-a prefăcut în piatră.

Legenda spune că și azi vremea se schimbă după cum își schimbă calul de pe Firtușu culoarea. Atunci cînd e alb, în împrejurimi urmează zile senine, iar cînd devine cenușiu, oamenii așteaptă zile ploioase.

LACUL ROȘU (Ucigașul). De mult, de mult, trăia la Lăzarea o fată de o frumusețe rar întîlnită, care se numea Estera. Avea un păr negru, ochii de culoarea bradului argintiu. Era o făptură înaltă, zveltă, ca plopul legănat de vînturi.

S-a dus odată la tîrg, la Gheorgheni. A întîlnit acolo un flăcău voinic, care se lua la trîntă chiar și cu ursul. El cînta cel mai frumos din fluier și construia cele mai frumoase case și căruțe. Cum s-au văzut, s-au și îndrăgostit. Flăcăul i-a luat fetei o turtă cu oglinjoară și o basma de mătasă de albastrul cerului, rugind-o să-i fie mireasă. Dar cununia nu s-a putut face, căci flăcăul a fost luat la cătănie. Fata îl aștepta, tot îl aștepta. Pe-nserate se ducea cu ulciorul la izvor, stătea ore în șir, în nădejdea că doar, doar se va întoarce alesul inimii sale. Ofta și cînta așa de trist încît auzind-o, se înduioșau și munții.

Era într-o duminică după-amiază, cînd trecind e acolo, a fost văzută de un tîlhar, care repezindu-se la ea, a ridicat-o în șa, zburînd ca vîntul spre Suhardul Mic, între stîncile cu o mie de fețe, unde locuia. Îi promitea fetei și aur, și argint, și un palat făcut din diamante numai să-l îndrăgească.

Dar fetei nu-i trebuia nici aurul, nici palatul din diamante. Tîlharul își pierdu răbdarea și vroia s-o ia în căsătorie cu sila. Estera a strigat către munți, implorîndu-le ajutor.

Stîncile cuprinse de strigătele ei îndurerate, au răspuns cu tunete. S-a pornit o ploaie torențială, măturînd tot ce întîlnea în cale. Acolo au rămas, sub fărîmiturile stîncilor fata și tîlharul. Și apoi s-au adunat acolo apele munților, formînd Lacu Roșu (Ucigașul). Dacă te uiți în oglinda lui, parcă se zăresc și acum ochii blînzi ai Esterei . . .

LEGENDA MUREȘULUI ȘI OLTULUI. Legenda Mureșului și Oltului circulă pe teritoriul județului Harghita în nenumărate variante. O redăm mai jos pe cea relatată de Dumitru Bota, de 69 de ani, născut și crescut aici, la obîrșia celor două majestuoase rîuri :

„O să v-o spun așa cum am auzit-o și eu de la bătrîni, că știți dumneavoastră cum sînt bătrînii : cînd se adună la un loc povestesc cîte și mai cîte! Zice că a fost odată în Hășmașul Mare o zînă — Zîna Pădurilor — frumoasă nevoie mare. Venind într-o zi pe aici Regele Apelor, s-a cunoscut cu zîna, i-a căzut dragă și a rămas o vreme oaspete în palatele ei. După ce a plecat din nou în împărăția lui, unde era grabnic chemat la oaste — pasă-mi-te dușmanul îi călcase hotarele — Zîna Pădurilor a născut doi coconi gemeni, unul mai frumos decît altul, pe care i-a numit Oltul și Mureșul. Copiii creșteau într-o zi cît alții într-un an, mîndri și deștepți cum nu se mai găseau în acea vreme pe pămînt și făceau minuni de vitejie încă din leagăn. Într-o zi s-au vorbit ei între ei întrebîndu-se : Măi Mureș, unde-o fi taica nostru, că nu l-am văzut, nu l-am cunoscut ? Nu știu, măi ! S-o întrebăm pe mama ! S-o întrebăm !

Și s-au dus la zînă.

— Mamă, zice Oltul, care era născut intii, unde-i tăicuțul nostru ?

— A plecat la bătaie ! zice zîna.

— Şi cînd se întoarce ?
— Cine poate şti !
— Mamă, eu mă duc după el !
— Şi eu ! zice Mureşul.
— Nu vă duceţi, dragii mamei, că mă tem să nu vă rătăciţi !
— Ba ne ducem !
Şi s-au dus. Oltul, mai zburdalnic, s-a dat de trei ori peste cap şi a luat-o către miazăzi. Mureşul a pornit-o mai agale către asfinţit. Au tot mers şi mers pînă li s-a făcut dor unul de altul. Atunci Oltul s-a întors către miazănoapte să-şi caute fratele. Dar geaba l-a căutat zi de vară pînă-n seară, că nu l-a mai găsit şi atunci din nou s-a întors către miazăzi, doar-doar îl va întîlni în cîmpie unde zările sînt mai largi şi mai limpezi. Mureşul însă ţinea drum drept şi lung către apus.
De atunci se zice că cele două rîuri aleargă prin ţară, unul către miazăzi şi celălalt către asfinţit, ducînd cu ei jalea singurătăţii şi dorul de casa şi părinţii lor".

BIROURI DE TURISM

Nr. crt.	Localitatea	Strada și numărul	Telefon	Schimb valutar
1.	Miercurea-Ciuc *	Nicolae Bălcescu 11	1 23 35 1 14 93-7	da
2.	Odorheiu Secuiesc	Piața 23 August 16	12 10	da
3.	Băile Tușnad	Oltului 100	26	da
4.	Borsec	Carpați 92	68	da
5.	Lacu Roșu	Vila 34	10	da
6.	Gheorgheni	Piața Libertății 17	1 28	da
7.	Cristuru Secuiesc	Piața Libertății 7	1 91	da

* intern și internațional.

NOTĂ : Birourile de turism din județul Harghita, la cerere, pun la dispoziția grupurilor de turiști însoțitori. Ele organizează excursii pentru vizitarea monumentelor istorice și de artă, îndrumă pe cei interesați la diferitele festivaluri locale, locuri istorice, rezervații naturale, spre stațiunile balneo-climaterice, izvoare de apă minerală, mofete. În hotelurile mai mari funcționează servicii de informații pentru străini.

Pe lîngă oficiile de schimb valutar menționate în tabelul de mai sus, pot fi efectuate schimburi de valută la toate filialele din județ ale Băncii Naționale.

A. C. R. Miercurea-Ciuc Tel. 1 17 78 ; 1 16 64

FARMACII

Localitatea	Adresa	Telefon
Miercurea-Ciuc	Str. Grivița Roșie nr. 2	1 17 18
Odorheiu Secuiesc	Piața 23 August nr. 7	13 29
	B-dul 1 Mai nr. 6	12 27
Gheorgheni	Str. Libertății nr. 27	2 89
Toplița	Str. Republicii nr. 38	2 03
Cristuru Secuiesc	Str. Libertății nr. 48	24
Ditrău	Str. 23 August nr. 1	16
Lunca de Sus	Str. Principală nr. 427	14
Praid	Str. Principală nr. 705	9
Borsec	Str. 7 Izvoare nr. 25	37
Băile Tușnad	Str. Oltului nr. 120	28
Sînmartin	Str. Sînmartinului nr. 35	6
Vlăhița	Str. Siderurgiștilor nr. 33	18
Sîndominic	Cartierul Central nr. 445	17
Plăieșii de Jos	Str. Principală nr. 232	11

SPITALE

Localitatea	Adresa	Telefon
Miercurea-Ciuc	Str. Brazilor nr. 1	1 11 93
Odorheiu Secuiesc	Str. Republicii nr. 72	11 86—87
Gheorgheni	Str. 23 August nr. 7	3 48
Toplița	Str. V. Babeș nr 8	2 49
Cristuru Secuiesc	Str. Școlii nr. 26	20
Ditrău	Str. Dr. Petru Groza nr. 6	37
Vlăhița	Str. Spitalului nr. 49	10
Lunca de Sus	Str. Principală nr. 601	8

CAZARE — MASĂ. Traficul intens de turiști a determinat organele locale să acorde o atenție sporită construirii de hoteluri, cabane, moteluri. În ultima perioadă numărul acestora a sporit simțitor. La sate, vizitatorii sînt primiți cu ospitalitate și la casele particulare. În orașe sau în apropierea stațiunilor balneare și climaterice, în locuri pitorești, s-au amenajat campinguri. Existența campingurilor, cabanelor, motelelor este marcată pe marginea șoselelor de table indicatoare.
Cu excepția cîtorva case de vînătoare, pretutindeni unde sînt amenajate locuri de cazare există și posibilități de a se servi masa. Bucătăria locală cu mîncăruri piperate, bogat condimentate, este vestită. Totuși, în cazul în care din anumite motive aceste mîncăruri ar fi contraindicate, este bine să atenționăm bucătarii, gata să se conformeze solicitărilor.
În general, supele nu se acresc, fiind preparate cu rîntaș și smîntînă, cea de carne cu tăiței și cu foarte multe legume. Astfel, acestea au un gust dulceag și o mare valoare nutritivă. Sînt tot mai agreate, în ultima vreme, ciorbele preparate cu borș.
Preparatele de carne sînt prezente într-o bogată varietate în toate unitățile de alimentație publică. De regulă, din ele se constituie felul doi. Sînt mai rare iahniile, fierturile de legume, pastele făinoase fiind servite, de regulă, ca garnituri, ici-colo figurînd și ca mîncăruri separate dar, de regulă, la capitolul „diverse" de pe lista de meniuri. Se servesc, în schimb, în majoritatea unităților, preparate din carne de pasăre.
Aproape fiecare unitate tinde spre un specific propriu în materie gastronomică. E bine să ne interesăm de specialitatea casei. În materie de supe, de pildă, supele cu tarhon, de varză acră, gulii umplute, asortate cu ceapă în stil secuiesc, de cartofi, de mere, cireșe, sau supa cosașilor. Ca felul doi, sînt specifice gulașul secuiesc, sarmalele cu afumături, tocănițele cu mămăligă, varza secuiască, tocănița de pui cu smîntînă, de ciuperci cu smîntînă, cu foi de dafin (se consumă rece cu mămăliguță) mămăliga cu brînză, tocana de batal și multe altele.
La capitolul prăjituri sînt frecvente și specifice așa-numitul „kürtös kalács" (adică un fel de cozonac în formă de bucium, de 15 — 20 cm lungime, care se prepară din aluatul special pregătit la foc deschis pe grătar) pogace cu jumări, clătitele, plăcinta cu brînză de vaci, lipia și altele.

UNITĂȚI DE ALIMENTAȚIE PUBLICĂ MAI IMPORTANTE
(restaurante, bufete, cofetării, baruri)

Localitatea	Denumirea	Adresa	Clasa	Nr. locurilor	Tarif mediu fix	Orarul de funcționare	Specialitatea casei
1	2	3	4	5	6	7	8
Miercurea-Ciuc	Restaurantul și barul de zi „Bradul"	str. N. Bălcescu nr. 11 tel. 1 14 93	I	109	—	7—24	Antricot umplut a la Bradul
Miercurea-Ciuc	Restaurantul „Harghita"	str. Lenin nr. 20 tel. 1 14 93 — 97	I	220	10	7—24	Antricot secuiesc, tavă a la Harghita
Miercurea-Ciuc	Cofetăria „Tosca"	str. Petőfi nr. 31	II	48	—	9—23	—
Miercurea-Ciuc	Barul de zi „Intim"	str. Grivița nr. 1	III	124	—	7—22	—
Miercurea-Ciuc	Lacto-barul „Corso"	str. Grivița nr. 1	I	88	—	6—22	Papricaș de pui cu smîntînă
Miercurea-Ciuc	Bufetul „Izvorul Rece"	Băile Jigodin D.N. 12 km. 47	III	36 ÷ 48	—	10—22 (luni închis)	—
Miercurea-Ciuc	Cabana „Brădet"	Pasul Vlăhița D.N. 12/A, 14 km din M. Ciuc tel. 1 19 28	III	48	—	10—23	Mămăligă cu brînză și cina porcului
Odorheiu Secuiesc	Restaurantul „Tîrnava", cu bar de zi	Piața 23 August nr. 15 tel. 19 63, 19 64 19 65	I	98 ÷ 44	10,50—11,50	7—24	Friptură de porc îmbrobodită
Odorheiu Secuiesc	Restaurantul „Harghita"	str. 1 Mai nr. 19 tel. 14 26	I	500	—	9—24	Tavă a la Harghita
Odorheiu Secuiesc	Restaurantul și crama „Homorod"	Piața Harghitei tel. 18 07	II	80 ÷ 120 +	—	9—24 rest. 16—23 crama	

Odorheiu Secuiesc	Café bar	Piata 23 August nr. 6 tel. 12 62	I	50	—	9—22	Coctail „Gobé"
Odorheiu Secuiesc	Cofetăria „Carpați"	str. 1 Mai nr. 20 tel. 11 54	II	120	—	6,30—22	—
Băile Tușnad	Restaurantul „Ciucaș"	Str. Vointa nr. 21	I	110	—	9—01	Sărmăluțe
Băile Tușnad	Restaurantul „Ana"	str. Oltului nr. 72	I	150	13	10—01	Iahnie de fasole cu ciolan de porc
Băile Tușnad	Hanul „La moară la făgădău"	str. Brazilor pe malul Oltului	II	126	—	10—22 (luni închis)	Cîrnăciori la grătar, piine de casă sărmăluțe cu mămăliguță, kürtöskalács
Băile Tușnad	Restaurantul „Piatra Soimilor"	str. Ciucaș nr. 3/b tel. 40	I	70—150	—	9—01	Cîrnăciori de casă la grătar
Băile Tușnad	Cofetăria „Veverița"	str. Vointa nr. 21	II	130	—	7—22	—
Lacu Rosu	Restaurantul „Lacu Roșu"	str. Lacu Roșu	II	180	—	9—24	Păstrăvi la tavă si grătar
Borsec	Restaurantul „Fagul"	str. 2 izvoare nr. 16	I	56—120	—	12—16 20—24	Antricot secuiesc
	Cofetăria „Liliacul"	str. 7 izvoare nr. 12	I	60+16+80	—	6—22	Budincă a la Borsec
Gheorgheni	Restaurantul „Mureșul"	Piața Libertății nr. 17 tel. 3 19	I	160	—	9—01	Gulaș secuiesc, șnițel a la botvári
Gheorgheni	Crama „Laleaua"	Piața Libertății nr. 13 tel. 3 01	I	150	—	9—01	Tavă á la Gheorgheni, kürtöskalács
Gheorgheni	Cofetăria „Ghiocelul"	Piata Libertătii nr. 5		96		6,30—22,30	—
Gheorgheni	Ceainărie	Str. Horia nr. 6		40		6,30—22	—
Toplița	Restaurantul „Cerbul", bar de zi, cofetărie	str. Ștefan cel Mare nr. 6 tel. 1 62	I	130—32—60	—	20—01 rest. 9—01 barul 6,45—22 cofetăria	Antricot de porc á la Toplița

1	2	3	4	5	6	7	8
Toplița	Restaurantul ,,Bradul"	Băile ,,Bradul"	II	160	—	7—10 : 12 23 (numai în perioada iunie-sept.)	Tocăniță a la Harghita
Toplița	Hanul ,,Stîna din Călimani"	D.N. Toplița-Borsec, pe vîrful Creanga	II	40—16	—	10—22 (în perioada mai-sept.)	Tocăniță de berbec, mămăliguță cu brînză
Cristuru Secuiesc	Restaurant, grădină, bar	Piața Libertății nr. 16 tel. 88	III	138—280	—	7—23 10—22	Supă aleasă cu smîntînă, șnițel à la Cristur
Tulgheș	Restaurant		III	78	10	6—22	Supă de legume, friptură de berbec la grătar
Sîndominic	Restaurant		III	80	10	6—22	Ciorbă ardelenească, sarmale
Siculeni	Restaurant		III	72	10	6—22	Supă de oase, tocăniță à la Ciceu
Praid	Restaurant		III	80	10	8—24	Supă de gulaș cu chimion, tocăniță cu mămăliguță și smîntînă
Dănești	Bufetul ,,Vînătoresc"	—	II	89	—	6—23 11—20	Antricot de parc, cîrnăciori, varză acră

Sînmartin	Restaurant	--	III	70	10	6—22	Ciorbă țărănească, șnițel cu usturoi

HOTELURI

Localitatea	Denumirea	Adresa	Telefon	Clasa	Cu restaurant	bar	Tarife I	Tarife II	Desfaceri de mărfuri pe valută	Capacitatea
Miercurea-Ciuc	„Bradul"	str. Nicolae Bălcescu nr. 11	11493—97	I	da	da	37,50		da	222
Miercurea-Ciuc	„Harghita"	str. Lenin nr. 20	11493—97	III	da	da	10,50 pînă la 33		—	105
Odorheiu Secuiesc	„Tîrnava"	Piața 23 August nr. 15	1963 1966	I	da	—	45—35,50		da	143
Gheorgheni	„Bucin"	Piața Libertății nr. 17	122	II	da	—	19—15		da	46
Toplița	„Căliman"	str. Republicii nr. 44	118	II	—	—	25—19		—	29
Băile Tușnad	„Ciucaș"	str. Voinței nr. 1	71	I	da	da	40—30			160

CABANE, MOTELURI, CASE DE VÎNĂTOARE

Cea mai apropiată localitate	Denumirea cabanei, motelului	ACCESIBILITATEA	Capacitatea	Tarife lei pe zi una persoană	Funcționează în perioada	Bufet	Se află în apropierea: Izv. de ape min.	Loc de parcare.	P.T.T.R.	Electrificare
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Băile Tușnad	„Sf. Ana"	Pe jos din Băile Tușnad ; cu mașina prin Bicsad	34	13,00	1. I — 31 XII	+	—	+	—	+
Mădăraș-Zetea	„Harghita Mădăraș"	Pe jos din Băile Harghita, Racu și Căpilnița. Cu mașina prin Zetea	97	13,00	1. I — 31 XII		—	+	—	+
Băile Harghita	„Harghita"	Cu mașina prin Pasul Vlăhitei, pe lîngă cabana Brădet	63	13,00	1. I — 31 XII			+	+	+
Bălan	„Piatra Singuratică"	Pe traseele turistice ale masivului Hășmașul Mare	23	13,00	1. I — 31 XII	—	—	—	—	—
Pasul Vlăhita	„Brădet"	Cu mașina pe șoseaua modernizată din direcția M.-Ciuc și Odorhei	30	12,50	1. I — 31 XII	+	—		—	+
Borsec	„Trei Brazi"	În stațiune	21	10,50 8,50	1. VI — 30 IX		+	—	—	+
Borsec	„Fagul"	În stațiune	25	10,50 8,50	1. I — 31 XII	—		—	—	+
Borsec	„Călimani"	Vîrful Creanga	6	10,50 8,50	1. VI — 30. IX	+	—	+	—	+
Borsec	„Doina"	Situată în stațiune	6	10,50	1. VI — 30. IX	—	+	—	—	+
Lacu Roșu	„Cerbul"	D. N. Gheorgheni — Lacu Roșu, la km. 9	6	13,00	1. VI — 30. IX		—		+	—

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Lacu Roșu	Suhardul	În apropierea stațiunii	82	13,00	1. VI — 30. IX		—			+
Lacu Roșu	Cheile Bicazului	D.N. spre Piatra Neamț	38	13,00	1. VI — 30. IX		—	—	—	+
Lacu Roșu	Cab. de vînăt. I	În stațiune	6	45,00	1. VI — 30. IX	—	—		—	+
Lacu Roșu	Cab. de vînăt. II	La 2 km de stațiune	6	15,00	1. I — 31 XII		—		—	+
Șicasău	Cab. de vînătoare „Păstrăvul"	Pe drumul Gheorgheni—Odorhei, cu o mică abatere pe un drum de pădure	10	10,00	1. I — 31 XII	—	—	+	—	+
Gheorgheni	„Bucin"	În vîrful Bucinului, pe traseul Gheorgheni—Praid	96	19,00 50,00	1. I — 31 XII		—	—	+	+
Corund	„Arcio"	Lingă Corund, pe traseul Odorhei—Praid	40	19,00 38,00 50,00	1. I — 31 XII			—	—	+
Cristuru Secuiesc	„Băile Sărate"	Din centrul orașului la 2 km pe drum modernizat	32	12,50 35,00	1. I — 31 XII				—	+
Vlăhița	„Selters"	Pe D.N. Miercurea Ciuc—Odorhei, cu o abatere de 4 km	56	12,50 35,00	1. I — 31 XII				+	+
Băile Homorod	„Homorod"	În stațiune	40	12,50	1. I — 31 XII				—	+
Tulgheș	Tisaș (cab. de vînătoare)	În cătunul Hagota lingă comuna Tulgheș	6	45,00	1. I — 31 XII		—		+	+
Capul Corbului	Valea Bistricioarei (cabană de vînătoare)	Cu mașina, pînă la Capu Corbului, pe șoseaua asfaltată, apoi pe drumul foresier, 4 km spre Bilbor	6	45,00	1. I — 31 XII	—	—		—	+

CAMPINGURI

Localitatea	Accesibilitatea	Perioada de funcționare	Bufet	Tarif pe o noapte — lei —	Loc de parcare	Pază	Electrificare	Tarif pentru loc de cort per persoană — lei —
Băile Tușnad	— In stațiune, peste linia ferată, pe malul Oltului	1 V — 15 X	+	17,00	+	+	+	2
	— Lingă hanul „La moară la fagădau" pe malul Oltului	15 V — 30 IX		15,00	+		—	—
Borsec	— In stațiune, str. Stadionului, nr. 14	1 V — 30 IX	+	10,50		—	+	2
Lacu Roșu	— Lingă șoseaua asfaltată, pe marginea lacului	1 VI — 30 IX	+	12,50		—	+	2
Virful Bucin	— Lingă cabană	1 VI — 30 IX	+	18,00		—	+	2
Toplița	— In stațiunea Băile „Bradul"	1 IV — 30 IX	+	15,00		+	+	2
Virful Creanga Borsec	— Lingă cabana „Stina din Călimani"	1 VI — 30 IX	+	10,00	+	—	+	2
Gheorgheni	— La km. 4 de la Gheorgheni spre Lacu Roșu	1 VI — 30 IX	+	10,00		—	+	2
	— La km. 9 pe același traseu	1 VI — 30 IX	+	10,00		—	+	2
Cristuru Secuiesc	— Lingă „Băile Sărate" la 3 km de oraș	15 V — 30 IX	+	10,00		+	+	2

U. J. C. M. HARGHITA — UNITĂȚI DE PRESTĂRI SERVICII MAI IMPORTANTE

Adrese și nr. de telefon

Localitatea	Strada și numărul	Nr. de telefon	Autoservice	Artizanat	Coafură	Frizerie	Cosmetică	Reparații radio, TV	Optică	Foto	Croitorie dame	Croitorie bărbați	Comenzi tricotaje	Spălătorie	Comenzi încălțăminte	Reparații încălțăminte	Marochinărie	Bijuterie	Reparații ceasuri
A	B	C	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Miercurea Ciuc	Grivița Roșie 4	11586, 11587		(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	—	—	—	—	—	—		—	(x)	—
	Petőfi 7, 14, 23, 53, 59	11373	—		(x)	(x)	—	(x)	—	—	(x)	(x)		(x)	(x)	—	—	—	(x)
	Lenin 20	11296		—		(x)	—	—		—		—					—	—	
	Florilor 2—4, 10, 22 24, 23, 60	12706, 12057	(x)	—	(x)				—	(x)	—	(x)	—	—		(x)	(x)	—	—
	Coșbuc 35		—	—					—	—	—	—				(x)	—	—	—
	Republicii 163		—	—	—				—		—	—				(x)	—	—	—
Odorheiu Secuiesc	Beclean 128	1696	(x)	—	—	—		—		—		—	—	—			—	—	
	Republicii 2, 17, 18, 43, 38, 28	1945, 1891, 1445, 1662 1602	—		(x)	(x)	(x)	(x)	—		(x)	(x)	—	—	(x)	—	(x)	(x)	(x)
	B-dul 1 Mai, 3, 10, 12, 26, 31, 52	1842, 1830	—	—	(x)	(x)	—		(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	—	(x)	(x)	—	—	—
	Piața 23 August 2, 7	1545, 1515		—	—	(x)			—		—	(x)	—	—	—	(x)	—	—	—

A	B	C	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Gheorgheni	Libertății 11	1895	—		—		—	—	—		—	(x)	—	—	—	—	—	—	—
	Insulei 12	1943	—		—			—	—	—	—	—	—	(x)	—	—	—	—	—
	Cetății 12		—	—	—		—	—	—	—	—		—	—	—	—	(x)	—	—
	Libertății 2, 10, 21, 27	259, 190, 388	—	—	(x)	(x)	(x)	(x)	—	(x)	(x)	(x)	(x)		—	—	—	—	(x)
	Bucinului 5, 42, 134, 186	273	(x)	—	—	(x)	—	—	—	—	—	(x)	—	—	—	(x)	(x)	—	—
	1 Mai 6		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(x)	—	—
	Gábor Áron 4		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(x)	—	—	—
	Băii 16		—	—	—			—	—	—	—	—	—	(x)	—	—	—	—	—
Toplița	Republicii 1, 22, 28, 29, 48	163, 137	—	—	(x)	(x)	(x)	(x)	—	(x)	(x)	(x)	—	—	(x)	—	—	—	(x)
	Borsecului 16 a	106	(x)	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cristuru Secuiesc	Școlii 52		—	—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	(x)	—	—
	Libertății 24, 55		—	—	—	(x)	(x)	(x)	—	(x)	—	(x)	(x)	—	(x)	(x)	—	—	(x)
Vlăhița	M. Eminescu 1		—	(x)	(x)	(x)		—	—	(x)	—	(x)	(x)	—	—	(x)	—	—	—
Băile Tușnad	Oltului 1			(x)	(x)	(x)	(x)	—	—	(x)	(x)	(x)	—	(x)	—	(x)	—	—	—
Borsec	Izvoare 10		—	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	—	(x)	(x)	(x)	—	—	(x)	(x)	—	—	—

NOTĂ: Semnele unităților puse în paranteză au numerele de telefon afe ente enumerate în aceeași ordine în coloane „C".

STAȚII TAXIMETRE. În patru orașe din județ, la Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Gheorgheni și Toplița se află servicii de taximetre care stau la dispoziția solicitanților atît ziua cît și noaptea. Tarifele, de regulă, sint 3 lei la pornire și cîte 2,50—3,50 lei per kilometru parcurs. În afara localităților urbane, 3 lei pentru pornire și 4—5 lei pe fiecare kilometru parcurs. In afara localităților urbane de reședință se plătește și costul traseului de întoarcere. Conducătorii taximetrelor se dovedesc a fi însoțitori pricepuți și tot atît de serviabili.

Adresa stațiilor de taximetre :

Miercurea-Ciuc	Str. Petőfi	telefon 1 11 18
Odorheiu Secuiesc	Piața 23 August	telefon 11 05
Gheorgheni	Piața Libertății	telefon 1 27
Toplița	Str. Republicii, lîngă cinematograful „Căliman"	telefon 1 18

STAȚII PECO

Localitatea	**Strada**	**Telefon**	**Vînzări de piese de schimb de primă urgență (pneuri, bujii, petice calde etc.)**
Miercurea-Ciuc	Jigodin		+
Odorheiu Secuiesc	Rákoczy		+
Gheorgheni	Gábor Áron	102	+
Toplița	G. Coșbuc	145	+
Băile Tușnad	Oltului		+

N O T Ă : Pe traseul Odorheiu Secuiesc—Sovata—Tirgu-Mureș funcționează o stație la ieșirea din orașul Sovata, județul Mureș.

În stațiile PECO se distribuie, de regulă sortimente de benzină cu trei cifre octanice : de 75 (2,55 lei/litru) ; 90 (2,80 lei/litru) și 98 (3,00 lei/litru).

Uleiuri : SR 211 (12,70 lei/kg), 413 (10,10 lei/kg), 410 (8,20 lei/kg), ATF-413 (15,70 lei/kg), V. 10.004 (15,70 lei/kg), Extra W 4 (20,00 lei/kg), Extra W 30 (18,70 lei/kg). Prețul valvolinei: R 100, R 85 (de la 12,35 lei/kg la 16,10 lei/kg).

Piese de schimb pot fi găsite și în magazinele de articole sportive.

UNITĂȚI C.E.C. MAI IMPORTANTE

Localitatea	Adresa — telefon	Programul de funcționare
A	B	C
Miercurea-Ciuc	Str. Petőfi Sándor tel. 1 12 91	7—21
Odorheiu Secuiesc	Str. 1 Mai nr. 1 tel. 12 32	8—13 ; 16—20,30

A	B	C
Gheorgheni	Str. Libertății nr. 26 tel. 27	8—13 ; 16—20,30
Bălan	Bloc nr. 30 tel. 23	8—13 ; 16—20,30
Toplița	Str. Republicii nr. 38 tel. 2 35	8—13 ; 16,30—19
Băile Tușnad	Str. Oltului nr. 37 tel. 75	8—13 ; 16,30—19
Cristuru Secuiesc	Piața Libertății nr. 17 tel. 37	8—13 ; 16,30—19
Vlăhița	Str. Principală nr. 226 tel. 17	8—13 ; 16,30—19
Borsec	Str. 7 izvoare nr. 25 tel. 14	8—13 ; 16,30—19

NOTĂ: În toate comunele județului funcționează agenții C.E.C., respectiv agent C.E.C. După orele de închidere a agențiilor, solicitanții pot recurge la serviciile agențiilor din cadrul oficiilor P.T.T.R.

CINEMATOGRAFE

Localitatea	Denumirea	Adresa	Clasa	Telefon
Miercurea-Ciuc	Transilvania	Str. Grivița R. nr. 21	II	1590
„	Harghita	Str. Petőfi S. nr. 38	III	1759
Odorheiu Sec.	Homorod	Str. 1 Mai nr. 20	III	1453
Gheorgheni	Miorița	Str. Libertății nr. 22	III	345
„	Forestierul	Str. Kossuth nr. 200	V	—
Lacu Roșu	Lacu Roșu	Vila 32	V	—
Toplița	Căliman	Str. Republicii nr. 35	III	137
Băile Tușnad	Oltul	Pe malul lacului Ciucaș	V	8
Borsec	Izvorul	Str. 7 izvoare nr. 19	IV	39
„	Borsec	Str. Topliței nr. 2	V	—
Cristuru Sec.	Progresul	Str. Libertății nr. 16	V	29
Bălan	Minerul	Imobilul 34	IV	—
Vlăhița	Metalurgistul	Str. Principală	V	48

CASE DE CULTURĂ — CLUBURI

Localitatea	Adresa	Telefon	Săli de expoziții
Miercurea-Ciuc	Str. Lenin nr. 9/bis	12453	+
Odorheiu Secuiesc	Str. Lenin nr. 11	1244	+
Clubul tineretului	Str. Lenin nr. 9/bis	1371	—
Gheorgheni	Str. Școlii nr. 1	307	—
Toplița	Str. Republicii nr. 8	148	—
Clubul muncitoresc	Str. Gării nr. 10	—	—
Borsec	Str. 7 izvoare nr. 14	11	—
Băile Tușnad	Str. Oltului nr. 116	—	—
Vlăhița	Str. Principală	39	—
Bălan Clubul muncitoresc	Str. Principală	—	—
Cristuru Secuiesc	Str. Școlii nr. 8	121	—

OFICII DE POȘTĂ, TELEFON, TELEGRAF

Localitatea	Adresa	Telefon	Punct de difuzare a presei
1	2	3	4
Miercurea-Ciuc	Str. Lenin nr. 9	11381-12581	+
Odorheiu Secuiesc	Piața 23 August nr. 13	1804	+
Gheorgheni	Piața Libertății nr. 24	206	+
Toplița	Str. Republicii nr. 47	115	+
Cristuru Secuiesc	Piața Libertății nr. 39	1	+
Bălan	Str. Principală nr. 25	9	+
Vlăhița	Str. Gábor Áron nr. 6	1	+
Borsec	Str. 7 izvoare nr. 3	22	+
Băile Tușnad	Str. Olt nr. 124	43	+
Lacu Roșu	Str. Lacu Roșu	12	+
Zetea	Str. Principală nr. 201	11	+
Corund	Casa nr. 920	13	+
Praid	Str. Principală nr. 707	7	+
Mugeni	Str. Principală nr. 277	9	+
Ocland	Str. Principală nr. 9	11	+
Sîndominic	Str. Principală nr. 447	15	+
Bilbor	Str. Principală nr. 97	— 13	+
Tulgheș	Str. Principală nr. 167	16	+

1	2	3	4
Remetea	Str. Principală nr. 1437	9	+
Ditrău	Str. Principală nr. 16	1	+
Lăzarea	Str. Principală nr. 35	12	+
Ciucsîngeorgiu	Str. Principală nr. 651	10	+
Frumoasa	Str. Principală nr. 214	10	+
Lunca de Sus	Str. Principală nr. 461	6	+
Lunca de Jos	Str. Principală nr. 567	16	+
Plăieșii de Jos	Str. Principală nr. 100	17	+
Sînsimion	Str. Principală nr. 199	18	+
Sînmartin	Str. Principală nr. 4	10	+

Tarife pentru convorbiri telefonice

Zona I de taxare (de la 0 la 50 km)	0,50 lei/1 minut
Zona II de taxare (de la 50 la 100 km)	1,00 lei/1 minut
Zona III de taxare (de la 100 la 200 km)	2,00 lei/1 minut
Zona IV de taxare (de la 200 la 400 km)	3,50 lei/1 minut
Zona V de taxare (peste 400 km)	5,50 lei/1 minut

Notă : Se acordă o reducere de 40 la sută la taxarea convorbirilor efectuate între orele 17 şi 7 precum şi pentru cele efectuate în zilele de duminică şi sărbători legale.

Important : Oficiul P.T.T.R. Miercurea-Ciuc dispune de circuit automat public interurban, direct cu Bucureştiul, fără prefix.

VÎNATUL ȘI PESCUITUL. Mai multe sute de hectare de teren se află la dispoziția vînătorilor. Puține zone se bucură de asemenea condiții cum sînt cele ocrotite de lanțurile muntoase ale Harghitei, Giurgeului, Călimanilor, Ciucului. Bogăția acestor zone este, de altfel, dovedită la marile expoziții internaționale unde trofeele harghitene ocupă locuri fruntașe. La expoziția de la Torino trofeelor din Harghita li s-au acordat cinci medalii de aur, iar la cea de la Budapesta, 14.

Cerbul și ursul brun se simt acasă mai ales în masivele păduroase ale Harghitei și pășunile împădurite ale Munților Ciucului, mistrețul se simte bine peste tot. Cocoșul de munte preferă locurile liniștite, tăinuite din Călimani, dar îl întîlnim și în anumite locuri din Harghita. Pe vîrfurile calcaroase ale Hășmașului Mare a apărut, și se pare că se simte în largul ei, capra neagră. Locuitorii județului consideră fauna drept podoaba pădurii și au mare grijă de ea ; orice infracțiune de la legea vînatului este aspru sancționată.

Codrul și pîrîul sînt noțiuni de nedespărțit. Județul este străbătut de sute de pîrîiașe de munte. Rar în care să nu întîlnim păstrăvul. Iubitori ai sportului cu undița vin la sfîrșit de săptămînă din cele mai îndepărtate localități. Inspectoratul județean al silviculturii, precum și Asociația județeană a vînătorilor și pescarilor sportivi eliberează, în acest scop, autorizații pe timp limitat.

LOCURI DE VÎNĂTOARE

Denumirea	Urs	Cerb	Mistreț	Lup	Cocoș de munte	Loc de cazare	Accesibilitatea
Voivodeasa	+	+	+	+	+	Cabana Mermezeu	Valea pîrîului Mermezeu, cu mașina.
Bilbor	+	+	+	+	+	Cabana Bistricioara	Cu mașina pînă la Bilbor.
Bărăsău	+	+	+	+	+	idem	idem
Cantonul nr. 4 Toplița	+	+	—	—	—	Cabana Gudea Mică	De la Toplița cu mașina pe drum forestier.
Tulgheș	+	+	+	+	+	Cabana Tisaș	Tulgheș — Hagota, cu mașina.
Cantonul Gheorgheni	+	+	+	+	+	Cabana Bucin	Cu mașina.
Vîrșag	+	+	+	+	+	Cabana Șicasău	Drum județean, pînă la Șicasău.
Cantonul 24 Racu	+	+	—	—	—	Cabana Racu	Din satul Racu, drum forestier
Cantonul 25 Mădăraș	+	+	—	—	—	Cabana Lacului	Din Mădăraș, pe drum forestier
Cantonul 30 Tușnad	+	+	—	—	—	Cabana Sf. Ana	Din Bicsad, jud. Covasna, cu autobuz sau mașină

PENTRU PESCARII AMATORI DE PĂSTRĂVI

Denumirea pîrîului	Căi de acces	Posibilități de cazare
Gudea	Cu autoturismul pînă în satul Stînceni — Mureș	Cabana de vînătoare de la Mermezeu
Bistricioara	Cu autoturismul pînă în satul Capu Corbului	Cabana de vînătoare Bistricioara
Călimani	Cu autoturismul pînă în satul Stînceni — Mureș	Cabana de vînătoare de la Mermezeu
Toplița	De la Toplița cu autorismul	Hotelul Toplița
Bicăjelul	Cu autoturismul pînă la Cheile Bicazului	Cabanele de vînătoare I și II de la Lacu Roșu
Tîrnava Mică	Cu autoturismul pînă în satul Sub-Cetate (comuna Zetea)	Cabana de vînătoare
Ivó	Cu autoturismul pînă în comuna Zetea	Cabana de vînătoare
Lacu Roșu	Cu autoturismul pînă la Lacu Roșu	Cabanele de vînătoare I și II de la Lacu Roșu
Valea Uzului	Pe drum auto din comuna Sînmartin	La case particulare
Mădăraş	Din satul Mădăraș cu autoturismul pe drum auto forestier	Casa de vînătoare de la heleșteul Mădăraș
Borzont	Din comuna Joseni cu autoturismul	La case particulare sau la Cabana de pe vîrful Bucin

Observație: Perioada de pescuit la păstrăvi durează de la 1 mai pînă la 15 septembrie. Se admite pescuitul numai cu momeli artificiale.

STAȚIILE DE AUTOBUZE (AUTOGĂRI). Condițiile de relief ale județului și existența localităților la mari altitudini și în depresiuni înconjurate de munți, au impus o rețea largă și densă de curse de călători auto. Ca urmare aproape fiecare localitate are legături prin curse auto cu calea ferată, respectiv cu orașele situate în apropierea acestora.
Stațiile de autobuze se află, la orașe, în imediata apropiere a stațiilor de cale ferată, iar în comune, în centrul acestora, în apropierea consiliilor populare.

Localitatea	Adresa	Telefon
Miercurea-Ciuc	În imediata apropiere a stației C.F.R.	11303
Odorheiu Secuiesc	Str. Principală nr. 63	1034
Gheorgheni	Str. Gării	22
Toplița	Str. Gării nr. 13	151
Borsec	Str. 7 izvoare nr. 2	34

Distanța km	Tariful lei	Distanța km	Tariful lei
1— 5	2,50	76— 80	27,00
6—10	3,50	81— 85	28,00
11—15	5,00	86— 90	29,00
16—20	6,50	91— 95	31,00
21—25	8,00	96—100	32,00
26—30	9,50	101—110	36,00
31—35	11,00	111—120	40,00
36—40	13,00	121—130	43,00
41—45	15,00	131—140	47,00
46—50	16,00	141—150	50,00
51—55	17,00	151—160	53,00
56—60	19,00	161—170	56,00
61—65	21,00	171—180	59,00
66—70	23,00	181—190	63,00
71—75	25,00	191—200	66,00

Copiii sub 5 ani, dacă nu ocupă loc separat, călătoresc gratuit. Intre 5—10 ani împliniți, copiii beneficiază de o reducere de 50% față de costul integral al biletului și au dreptul la ocuparea unui loc separat.
Vînătorii și pescarii care călătoresc in grup (format din minimum 3 persoane) beneficiază de o reducere de 50 la sută a tarifului, în cazul in care prezintă o dovadă corespunzătoare din partea unei filiale a Asociației vînătorilor și pescarilor sportivi.

TARIFE PENTRU BAGAJE

Distanța km	Bagaje 10 kg/lei	Distanța km	Bagaje 10 kg/lei
1— 30	1,00	121—150	5,0
31— 60	2,00	151—180	6,0
61— 90	3,00	181—210	7,00
91—120	4,00		

Pentru bagajele pînă la 15 kg nu se percep taxe.

Vue générale sur le département

Position géographique : Situé dans le groupe central des Carpathes Orientaux et à l'est du Plateau de la Transsylvanie, le département Harghita est limitrophe à l'est des départements Neamt et Bacău, au sud de Covasna et Brasov, à l'ouest de Mureș et au nord de Suceava.

Superficie : 6.610 km², ce qui représente 2,8 pour cent du territoire du pays.

Relief : Il est formé des montagnes, collines, depressions intramontaines. A l'est se dressent les Monts de Giurgeu (alt. 1.545 m), Hășmaș (1.793 m) et Ciuc (1.490 m). Au centre du département se trouvent les chaines volcaniques des Monts Gurghiu (1.777 m) et Harghita (1.821 m). Entre ces deux massifs de montagnes s'étendent les dépressions de Giurgeu et Ciuc. Au sud-ouest du massif Harghita le relief baisse, par l'intermède des plateaux volcaniques, jusqu'aux zones des coteaux du plateau des deux Tirnava : la Tirnava Mare et la Tirnava Mică.

Climat : C'est un climat caractéristique pour les zones intramontaines, avec des hivers rigureux, d'une durée plus longue et des étés relativement chauds. La température maximum absolue de 36,5 degrés a été enregistrée en l'an 1952 à Odorheiu Secuiesc, et minimum absolue de — 35 degrés en 1929 à Gheorgheni.

D'ailleurs, grâce aux fréquentes températures minima enregistrées anuellement dans les localités Miercurea-Ciuc, Gheorgheni, Toplita et sourtout Joseni, le département est surnommé „le Pôle du froid de la Roumanie". Le nombre des jours de gel atteint, en moyenne annuelle, 160. Les gels tardifs de printemps sont trés fréquents (parfois même en mois de mai-juin), ainsi que ceux du commencement de l'automne, même en septembre.

Les précipitations moyennes annuelles varient entre 550 — 1000 litres par m².

Eaux: Le réseau hydrographique se compose de trois bassins principaux: le Mures à l'ouest (avec les affluents Tirnava Mare et Tirnava Mică), l'Olt au sud (avec les affluents Piriul Negru et les deux Homorods), la Bistrita et le Trotus, à l'est. Étant généralement la région des sources de ces rivières, au centre du département elles ont l'aspect des eaux de plaine, ou cours tranquille, mais aux confins du département, leur vallée est rétrécie par des gorges et défilés, et elles se transforment en véritables torrents.

Une note caractéristique constitue l'existence dans le département de plus de 2.000 sources d'eau minérale (explicable par la présence des chaines de montagnes volcaniques). À Borsec, Sincrăieni, Tusnad Nou et Plăieșii de Jos fonctionnent des stations de mise en bouteilles. De même, aux stations balnéo-climatiques de Borsec et Băile Tușnad une part de ces eaux minérales sont utilisées en buts thérapeutiques.

Dans le département se trouve le seul lac d'origine volcanique du pays, le lac „Sainte Anne", situé dans le cratère pittoresque du volcan éteint Ciomatul à une altitude de 950 m. (Il est accesible par n'importe quel moyen de transport routier).

Du chef-lieu du département, direction nord-ouest, à une distance d'environ 80 km se situe le plus grand lac de barrage naturel du pays, Lacu Rosu, une rareté mondiale, qui conserve encore les restes de la forêt noyée. Le lac est bordé par les Monts Suhard (1.352 m) et Ucigas (1.384 m), sa superficie est de 12,6 hectares et sa profondeur atteint 10,5 m. Il est le résultat d'un éboulement naturel qui s'est produit en 1837.

Les sols sont variés, ceux qui dominent sont les sols de montagne bruns, bruns-jaunâtres, bruns acides. Dans les plaines il y a des sols de transport, localement des rendzines avec des calcaires, des pseudo-rendzines et des rogosols.

Richesses du sous-sol et du sol : La diversité géologique du territoire du département est mise en évidence par la variété des gisements minéraux qui se cachent dans le sous-sol (minérai de fer, cuivre pyriteux, kaolin, cinabre, sel, eaux minérales carbogazeuses ; d'importantes quantités de rocs de

construction basalte, calcaires compacts, andésite, travertin, marbre blanc etc.). Il faut mentionner les ressources hydroénergétiques de l'Olt, du Mureş et de la Tîrnava Mare, ainsi que les grandes étendues de pâturages, prairies, les forêts de sapins, de hêtres, de chênes etc., peuplées par une faune kynégétique riche et variée.

Du passé historique du département : Les recherches entreprises ont confirmé l'existence et la continuité de la population sur le territoire du département à partir de l'âge néolythique. Les anciens habitats découverts attestent la présence, à travers les siècles, des différentes cultures matérielles et spirituelles, la variété des occupations des habitants de ces parages.

Une époque florissante a été celle des Daco-Gètes, dont la preuve sont les nombreuses traces de châteaux-forts sur les versants des montagnes, ainsi que le trésor découvert en 1953 à Sincrăieni, non loin de Miercurea Ciuc. Les châteaux daces d'ici sont analogues avec ceux des Monts d'Orăştie et d'autres parts de la Transsylvanie, ce qui montre l'unité d'organisation de nos aïeux et l'aire vaste de la propagation de la civilisation dace évoluée. Ils sont bâtis en terrasses demi-circulaires, étant destinés aussi bien à l'organisation sociale paisible que aux buts de défense.

Les traces de la civilisation romaine sont tout aussi nombreuses, surtout dans la zone des Tîrnava où le temps a conservé les vestiges de quelques châteaux fortifiés et des tours de défense.

Les sources historiques montrent qu'à partir des XII–XIIIe siècles une partie du territoire actuel du département est peuplée par les Sicules. À leur établissement dans cette région, les Sicules y ont rencontré une nombreuse population roumaine autochtone, d'agriculteurs et d'éleveurs de bêtes, avec laquelle ils ont vécu ensemble au cours des siècles. La continuité ininterrompue du peuple roumain sur ce territoire est attestée par beuacoup de preuves historiques, archéologiques et linguistique. Il est suffisant de rappeler le nom Vlăhita, attesté en l'an 1301 sous le nom „Villa olachalis" (Village roumain) et en 1406, sous le même nom. Il y a des documents écrits qui parlent de la lutte commune, sous le même étander des Roumains, Sicules, Saxons, Pétchénègues (ainsi en 1210, dans la troupe conduite par le comte De Sibiu Joachim, ou en 124' quand les Roumains et les Sicules (Olaci et Siculi) ont arrêté une invasion tartare.

Au début la vie économique et politique des Sicules se basait principalement sur la communauté du village, puis ils ont pris des Roumains autochtones la forme d'organisation de l'État (knesats et voïvodats), en l'adaptant à leurs particularités lui donnant le nom de Chaîse (provenant de la chaise de jugement des juges roumains).

À partir du XVe siècle commencent à apparaitre les grandes propriétés foncières et, avec celles-ci la stratification sociale aussi. Les paysans roumains et sicules avaient le même sort, le joug de l'exploitation pesait sur eux en égale mesure. Ils se sont insurgés ensemble contre leurs ennemis de n'importe quelle sorte. Ainsi, entre 1432 et 1764 on a consigné 59 révoltes paysannes. Côte à côte ont lutté les Roumains et les Sicules dans l'armée de Jean de Hunedoara, ils ont répandu leur sang à Vaslui pendant le règne d'Etienne-le-Grand, dans la guerre paysanne conduite par Gheorghe Doja, dans les luttes de Michel-le-Brave, dans les troupes de „kouroutz" de Ferenc Rákóczi II, dans la révolution de 1848 et dans les nombreuses révoltes paysannes.

Les événements comme l'introduction du servage (1562), l'invasion des Tartares (1661 et 1694), la peste qui a moissonné presque la moitié de la population (1761) ont eu une signification particulière dans l'histoire de cette contrée.

L'évolution capitaliste de la seconde moitié du XIXe siècle a eu comme suite, sous le rapport social, l'apparition, dans cette région aussi, du prolétariat industriel, concentré, en particulier, dans les entreprises d'exploitation et de façonnage du bois. A Gheorgheni, Toplita, Odorheiu Secuiesc, Miercurea-Ciuc ont déployé leur activité les organisations locales du Parti Social-Démocrate. Celles-ci ont pris activement part à la création, en 1921, du Parti Communiste Roumain.

Sous la direction du Parti Communiste Roumain s'est intensifié la lutte commune des ouvriers, des paysans, des intellectuels roumains, hongrois et d'autre nationalités contre le régime burgeois-foncier, pour des droits politiques, économiques et sociaux.

De la rangée de ces actions révolutionnaires se remarquent les grèves des ouvriers forestiers de la vallée du Mureş, de Toplița, Gheorgheni, Ditrău, Hodoşa. Dans la période des grandes batailles de classe du temps de la crise économique des années 1929–1933, les ouvriers du bois, dirigés par les communistes, ont inscrit des pages de gloire dans l'histoire de la lutte commune des opprimés pour leur droit à une vie meilleure, pour la justice et liberté. Parmi les grandes actions organisées et dirigées par le Parti

bois, les tissages de chanvre et de lin et les divers produits agro-alimentaires.

Le commerce socialiste embrosse plus de 1.200 unités. Partout dans les villages, au cours des dernières années, on a construit des édifices modernes pour la distribution des stocks de marchandises.

Institutions socio-culturelles : L'enseignement aux écoles maternelles, générales, profesionnelles et les lycées ont connu dans les années du socialisme un vaste développement. Dans les écoles du département l'enseignement est fait en langues roumaine et hongroise, ce qui est l'expression des droits et des possibilités d'affirmation égales dont jouissent tous les citoyens du pays, sans égard à leur nationalité.

Le réseau des institutions culturelles comprend 49 foyers culturels et 123 filiales de village, 9 maisons de culture urbaines et 5 clubs syndicaux.

Les établissements culturels possèdent 37 choeurs, parmi lesquels quelques uns, ceux de Miercurea-Ciuc, Ditrău, Odorheiu Secuiesc et d'autres ont une existence de plus de 100 ans ; 30 orchestres de musique populaire, 20 fanfares, de nombreux orchestres et solistes de musique légère, des formations de théâtre etc.

Dans les localités du départemnt il y a 117 cinémas ; des appareils de projection ambulants en 63 localités. Il y a 4 musées,, à Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Gheorgheni et Cristuru Secuiesc. Ils présentent la vie matérielle et spirituelle de la population, des temps anciens ; la faune, la flore, l'ethnographie et l'art populaire, ayant des vestiges importantes comme le fameux trésor dace de Sîncrăieni, plus de 3.200 monnaies d'argent romaines, le trésor d'or trouvé à Firluş, des livres uniques et un riche matériel ethnographique.

Le journaux „Informaţia Harghitei" et „Hargita", celui-là en langue roumaine, celui-ci en langue hongroise, organes du Comité Départemental du Parti et du Conseil Populaire Départemental et le journal d'usine „Forestierul Văii Mureşului" sont publiés en un tirage de plus de 30.000 exemplaires.

Sur le territoire du département il y a un nombre considérable de monuments historiques et architecturaux : d'onciens établissements de culte, des gentilhommières médiévales, des châteaux, des bourgs, tels : Le château Lăzarea, l'église banderiale de Racu-Siculeni, l'ensemble baroque de Miercurea-Ciuc — Sumuleu, fondé par Jean do Hunedoara en l'an 1442 ; l'église Saint-Jean de Delnita ayant le plafond en cassettes peintes et de belles peintures murales extérieures ; l'église fortifiée de Cirta ; l'église de bois de Toplita, le château d'Odorheiu Secuiesc ; l'église unitaire d'Inlăceni au plafond en cassettes peintes ; la chapelle d'Odorheiu Secuiesc, construction en style roman du XIIe siècle et ainsi de suite.

Le département est un musée vif des différents styles d'architecture populaire, englobant ies plus variés bâtiments de bergers en bois rond ou aux murs d'osier ; des diverses formes d'architecture de pierres et de briques. Des constructions spécifiques sonts les portes de bois sicules aussi, richement ornées (Brădeşti, Satu Mare).

Chaque zone ethnographique a ses particularités. Les costumes populaires du département sont riches en formes et couleurs, comme les costumes roumains de Bilbor et de la zone de Toplito, de Voslobeni et de la Valée du Trotuş, et les costumes sicules les plus remarquables des dépressions de Casin, Ciucul de Sus, Gheorgheni, la zone des Ocna et Praid, les valées de Fisag, Fehernico, Goagiu et des Homorods. Tout particulier sont les costumes des „Ceangăi" de la vallée de Ghimes.

L'art populaire embrasse les sculptures en bois de la zone d'Odorheiu Secuiesc, la noterie de Corund et Dăneşti, les tissus de Lupeni, Cristuru Secuiesc, Păuleni-Ciuc et Sincrăieni et les célèbres dentelles de Sincrai (Odorheiu Secuiesc).

La population du département conserve des traditions folkloriques importantes, telles: la turque (turca) de Toplita et les environs, le carnaval de Casinu Nou, lo noce des „ceangăi" de lo valée de Ghimes ou la noce sicule de Siclod, le carnaval d'hiver de Vărşag et d'Ocna de Jos etc.

La vie spirituelle de cette région du pays est confirmée aussi par l'existence des certaines écoles fondées il y a plus de 370 ans.

Les chroniques de cette contrée consignent la vie et l'activité des personalités éminentes, comme Nagy György et Gyepesi Ambrus, chefs de la révolte paysanne de 1562, Negrea Vasile d'Odorheiu Secuiesc, capitaine du prince Ferenc Rákóczi II ; Zöld Péter, l'organisateur du mouvement de protestation contre l'absolutisme des Habsbourg et des manifestations de Siculeni (1762 — 1764) ; Gál Sándor, combattant révolutionnaire de 1848 — 1849, l'adjoint du général Bem ; Johannes Caioni, savant-imprimeur, d'origine roumaine du XVIIe siècle ; Cserei Mihály, chroniqueur qui a écrit des événements passés entre 1661 — 1711, avec de nombreuses nouvelles sur les Roumains ; Kriza János, Orbán Balăzs, Csomafalvi Borsos Tamás, Jakab Elek, T. Nagy Imre, chercheurs de l'histoire, du folklore et de la géographie de cette

région · l'inventeur Puskás Tivadar; Tamási Áron, Tompa László, Octavian Tăslăuanu, Tomcsa Sándor, écrivains, Salamon Ernő (1907—1943 poète et combattant révolutionnaire ; Józsa Béla (1898 — 1943), militant du mouvement ouvrier de Roumanie, tué en 1943 par les autorités de répression du régime horthyste ; Nagy István, Márton Ferenc, Kölló Miklós, artistes : dr. Bányai János, géologue et d'autres.

Santé publique: L'assistance médicale-sanitaire de la population est assurée par un réseau d'unités qui comprend 10 hôpitaux, 7 policliniques, 64 circonscriptions médicales-sanitaires, 22 maisons d'accouchements, 2 sanatorium antituberculeux, 15 dispensaires d'entreprise, 13 stationnaires de circonscription pour adultes et enfants, 38 pharmacies, 2 services médicaux balnéaires à Borsec et Băile Tuşnad.

Les unités d'assistance médicale disposent de plus de 3.000 lits, ce qui signifie 10 lits par 1.000 habitants. En 1971 on a mis en fonction à Miercurea-Ciuc un nouvel hôpital départemental ayant 700 lits.

Education physique, sports : Dans le département fonctionnent 244 associations sportives. A coté des lycées de Topliţa, Gheorgheni, Odorheiu Secuiesc et Miercurea-Ciuc il y a des écoles sportives avec des sections d'hockey-sur-glace, volleyball, gymnastique, natation, luttes et handball.

Ces associations sportives ont 145 sections affiliées aux diverses fédérations de spécialité. Par suite des résultats obtenus aux différents concours et competitions il y a dans le département 18 maitres ès sports et 49 sportifs de première catégorie. On a un grand nombre de bases sportives qui satisfont les nécessités des sports de masse. Parmi celles-ci se remarque la moderne patinoire couverte de Miercurea-Ciuc.

Tourisme : Le département dispose de régions pittoresques favorables au tourisme, de stations climatiques des plus belles et de stations balnéo-climatiques connues et appréciées dans le monde entier.

Du point de vue touristique le département s'encadre dans la région des Carpathes Orientaux, où cette activité se pratique tout le long de l'année, sous forme de cures d'air, bains d'eau minérale, ascensions, sports d'hiver. La zone se caractérise par des trajets relativement faciles. La fonction la plus importante est la fonction balnéo-climatique, facilitée par l'abondance des sources d'eau minérale de grande valeur thérapeutique. Outre les trois stations balnéaires et climatiques d'importance nationale : Borsec, Băile Tuşnad, Lacu Roşu, il y a encore 20 stations locales : Băile Harghita, Jigodin, Băile Homorod, Praid, Băile Miercurea-Ciuc, Băile „Bradul" Topliţa etc. Le département est très riche en moufettes et solfatars (Băile Harghita, Pucioasa Sîntimbru Ciuc, Băile Tuşnad). Les boues et les tourbières thérapeutiques constituent une richesse de grande signification, qui sera, bien sûr, mise encore davatoge en valeur dans l'avenir.

Un admirable site touristique est le lac „Sainte Anne". Tout aussi belle est la zone de l'Olt supérieur avec le lac d'accumulation „Mesteacănul" (Le bouleau) de la proximité des Monts Hăşmaş. Les Monts Harghita constituent une vaste région pittoresque particulièrement propice aux excursions. A l'altitude de 1821 m se trouve le chalet Mădăraş qui, comme les chalets des Monts Gurghiu, offre des conditions d'hébergement confortables. A Lacu Roşu, „Bradul" Topliţa et Băile Tuşnad on a amenage des campings et terrains pour les tentes. Les zones du département sont célèbres par les réservations de plantes diluviennes (le bouleau nain, le drosère) et quelques variétes du temps des glaciers (plantes alpines). Quelques unes de ces réservations, par exemple celle de Sîncrăieni, Tuşnad-Sat et Băile Tuşnad, sont les reservations diluviennes les plus méridionales de l'Europe.

A Vlăhiţa, Ocland, Lueta, Crăciunel et presque dans toute la région comprise entre les deux Homorods, au mois de mai, on peut admirer le panorama féérique des clairières de narcisses qui s'étendent sur des centaines d'hectares ; à Mereşti et entre Voşlobeni et Gheorgheni les grottes „Mereşti", respectivement celle de „Şugău".

Population: La population du département comptait le 1 janvier 1973, plus de 305.600 habitants ; la densité moyenne en est de 46,2 habitants par km², ce qui dépasse de peu la moitié de la densité moyenne du pays. A la même date, de la population totale 35,2 pour cent, c'est-à-dire 107.285 habitaient en milieu urbain et 64,8 pour cent, c'est-à-dire 198.365 en milieu rural. Le nombre de ceux de sexe masculin était 155.150 et de ceux de sexe féminin 150.500 habitants, ainsi, le département se nombre parmi les peus où le nombre des hommes dépasse le nombre des femmes. La majorité de la population est de nationalité hongroise.

Localités : Du point de vue de la division administrative-territoriale, le département comprend 1 municipalité et 8 villes avec 28 localités subordonnées, 49 communes, dont 3 sont des banlieues et 236 villages.

La ville de Miercurea-Ciuc : chef-lieu du département ayant une population de plus de 20.000 habitants. C'est un habitat avec une longue tradition

historique et culturelle, qui dispose aujourd'hui d'un potentiel économique en plein essor. La ville est un important centre touristique, elle possède des sources d'eau minérale et des bases sportives, en particulier pour les sports d'hiver. La patinoire artificielle couverte dont la capacité est de 4.000 places constitue une puissante base pour la formation des joueurs d'hockey-sur-glace et des patineurs.

La municipalité d'Odorheiu Secuiesc : a plus de 23.000 habitants. Son industrie se compose des entreprises d'industrie légère, de façonnage du bois et des différentes unités de l'industrie locale et de la coopération d'artisans. La municipalité est de même un important centre culturel, touristicue et d'enseignement.

La ville de Gheorgheni : avec une population de plus de 15.000 habitants, ayant des unités d'industrie légère, de façonnage du bois, des unités de la coopération d'artisans. Elle est située dans la zone d'entrée à Lacu Roşu et les Gorges du Bicaz, ainsi elle présente un grand intérêt touristique.

La station climatique Lacu Roşu (Le Lac Rouge), localité qui appartient à la ville de Gheorgheni, est située dans les Carpathes Orientaux, autour du lac de même nom Elle se trouve à l'altitude de 980 m, son climat est particulièrement plaisant, subalpin ; l'air y est ozoné avec des aérosols résineux. Le pittoresque inédit des environs et les conditions naturelles très favorables rendent cette localité de plus en plus recherchée, comme station touristique et de repos.

La ville de Toplita : avec environ 12.000 habitants, est un important centre forestier où l'industrie de façonnage du bois a des perspectives de développement. La ville présente de l'importance du point de vue touristique aussi étant un site pittoresque du cours supérieur du Mureş. De même, elle dispose de sources d'eau minérale et thermale. La station locale „Bradul" est renommée pour sa piscine d'eau thermale qui a une température de 27 degrés et c'est pour cela qu'elle est devenue un séjour préféré des touristes.

La ville de Cristuru Secuiesc : a une population de plus de 6.000 habitants. Elle est connue comme une localité habitée des temps anciens. Ici fonctionnent des unités de la coopération d'artisans qui mettent en valeur surtout l'art populaire ; des sections de l'industrie républicaine de laiterie, de filature de lin et du chanvre. En 1973 on y a mis en fonction une filature de fils et de ficelles. Le musée de la ville renferme des trésors et des collections de grande importance.

La ville de Bălan : centre minier, localité urbaine à partir de 1968. Elle a plus de 10.000 habitants. En ce qui concerne son aspect édilitaire, elle connait un rapide développement. Située aux pieds des Monts Hăşmaşul Mare, cette ville a une importance touristique.

La ville de Vlăhiţa : ayant 6.000 habitants, est un important centre sidérurgique. Le développement en perspective de la mine de Lueta et de l'Usine de fer d'ici donnera un grand essor à la ville, à son urbanisation ultérieure.

La ville de Borsec : avec une population de 3.000 habitants, est une station balnéo-climatique située à une altitude de 850 — 1.000 m, dans les Carpathes Orientaux, dans une dépression de la partie nord-ouest des Monts Giurgeu. La localité offre des conditions exceptionnelles pour le repos et le traitement des maladies, elle est célèbre pour ses eaux minérales. La mise en bouteilles de l'eau minérale est faite par une entreprise moderne de l'industrie locale „Apemin".

La ville de Băile Tuşnad : 1.500 habitants. C'est une station balnéo-climatique et un centre touristique d'une grande portée. Grâce à ses facteurs thérapeutiques, à son site pittoresque, la station est très sollicitée, et constitue un point d'atraction non seulement pour les touristes autochtones, mais aussi pour ceux qui viennent de l'étranger. Le nouvel hôtel à 150 places avec restaurant, le complexe de commerce et le restaurant „Anne" récemment construits ont enrichi l'aspect de la station. Dans le quinquennal actuel on a prévu, outre l'accroissement de la capacité de la station, l'amélioration de son degré de confort par la construction d'un nouveau complexe de sanatorium de 500 places et d'un téléférique qui reliera la station avec le lac „Sainte Anne".

Allgemeine Übersicht des Kreises

DIE GEOGRAPHISCHE LAGE: Der Kreis Harghlta befindet sich am Ostrand der Siebenbürgische Hochebene, am Mittelteil der Ostkarpaten und grenzt im Osten an die Kreise Neamt und Bacău, im Süden an die Kreise Covasna und Braşov, im Westen an den Kreis Mureş, im Norden an den Kreis Suceava. Oberfläche: 6610 km^2, das bedeutet 2,8 Prozent der Landesfläche.

DIE FLÄCHENGESTALTUNG: Die Bodenfläche des Kreises besteht aus Gebirgen, Hügeln und Bergsenken. Im Osten liegt das Giurgeului-Gebirge (1545 Meter), das Hăghimaşului-Gebirge (1793 Meter) und Ciucului-Gebirge (1490 Meter). Im Mittelteil des Kreises befinden sich die Bergketten vulkanischen Ursprungs (Gurghiu-Massiv, 1777 Meter und Harghitei-Massiv, 1821 Meter). Zwischen diesen beiden Bergketten erstrecken sich die Giurgeului- und Ciucului-Senken.

Im Südwesten des Harghitei-Massivs erstreckt sich ein vielgestaltiges Landschaftsbild über die vulkanische Schichtung hinweg bis zu den Hügelketten der Kokeltäler (Grosse Kokel und Kleine Kokel).

DAS KLIMA : Das Klima ist von der Berawitterung beeinflusst. Die frostigen Winter sind von relativ längerer Dauer, die Sommer sind im allgemeinen mild bis warm. Die absolute Höchsttemperatur von 36,5 Grad wurde bei Odorheiul Secuiesc im Jahre 1952 und die Tiefsttemperatur mit —3[illegible] Grad bei Gheorghieni im Jahre 1929 verzeichnet.

Übrigens werden winters häufig Fröste und sommers ungewöhnliche Kühle bei Miercurea Ciuc, Gheorghieni, Toplița und vor allem bei Joseni gemessen, was dieser Gegend den Beinamen „der rumänische Kältepol" eintrug. Die durchschnittliche Anzahl der Frosttage im Jahr beläuft sich auf 160 Tage. Oft werden späte Frühjahrsfröste verzeichnet (sogar im Mai und Juni), sowie vorherbstliches Kühlwetter schon im September.

Die jährliche Niederschlagsmenge schwankt zwischen 550 und 1000 Liter/m^2.

DIE GEWÄSSER : Das hydrographische Netz gliedert sich in drei Hauptzonen: der Mureş im Westen (mit den Zuflüssen Grosse Kokel und Kleine Kokel), der Alt im Süden (mit den Zuflüssen Schwarzbach und den beiden Homorod-Bächen), der Bistritz und dem Trotuş im Osten. Im grossen und ganzen als Quellgebeit dieser Wasseradern, wird der Kreis im Mittelteil von den langsam durch die Ebene fliessenden Flüssen kennzeichnet. Der Kreisgrenze zu verengen sich die Täler, die durchbrechenden Wasserläufe werden zu reissenden Flüssen.

Charakteristisch für den Kreis sind die in den vulkanischen Bergketten vorkommenden 2000 Mineralwasserquellen. So bei Borsec, bei Sincrăieni, Tuşnad• Plăieşii de Jos, wo leistungsfähige Füllanlagen stehen. Desgleichen in den berühmten Kurorten Borsec und Bad-Tuşnad, wo ein Teil der Mineralwässer für Heilzwecke verwendet werden.

Der einzige Kratersee des Landes, der „Sankt-Anna-See" liegt im Kreis Harghita, in einer wildromantischen Landschaft um den Puciosul („der Schwefler") in einer Höhe von 950 Metern, und ist auf guter Strasse mit allen Fahrgelegenheiten leicht erreichbar.

Nordwestlich der Kreishauptstadt, in einer Entfernung von rund 80 km befindet sich der grösste natürliche Stausee „Lacul Roşu", eine Seltenheit auf Weltebene, in dem der versunkene Wald erhalten blieb. Der See liegt zwischen dem Suchard-Gebirge (1352 Meter) und dem Neigaşul-Felsen, „dem Mörder"-Felsen (1384 Meter). Die Wasserfläche beträgt 12,6 Hektar, die Tiefe 10,5 Meter. Der See entstand im Jahre 1873 nach einem natürlichen Einsturz.

Die Bodenformation ist vielseitig gestaltet. Die braune Gebirgserde herrscht vor, dann braun-gelbe, und saure Braunerde. In den Tälern liegt Schwemmerde mancherorts kalkhaltige Rendzine und Verwitterungserden.

DER REICHTUM UND DIE BODENSCHÄTZE: Die geologische Vielfalt des Kreis-Gebietes bestimmt in grossem Masse die Vielfalt der Bodenschätze wie:

Eisenerz, Kupfererz, Pyrite, Kaolin, Zinnober (Quecksilberoxyd), Salz, Mineralwasser, bedeutende Mengen von Basalt, Kalkstein, Andesit, Travestin, weisser Marmor usw. Hervorzuheben ist ferner das hydroenergetische Potential des Alt-Flusses, des Mures, der Grossen Kokel, sowie die weitgestreckten Bergweiden und Wiesen, die Kiefernwälder, Fichten-, Tannen-, Buchen- und Eichenwälder, die eine reichhaltige Fauna beherbergen.

AUS DER HISTORISCHEN VERGANGENHEIT DES KREISES: Wissenschaftliche Forschungen haben den Fortbestand menschlicher Siedlungen aus dem Neolithikum her bestätigt. Die entdeckten Altsiedlungen beweisen im Laufe all der Jahrhunderte eine Vielfalt materieller und geistiger Güter, die Vielseitigkeit der Beschäftigungen bodenständiger Bevölkerung auf diesem Gebiet.

Eine blühende Epoche war jene der Dako-Geten, von der es zahlreiche Spuren gibt, wie zum Beispiel Burgruinen an verschiedenen Bergflanken, oder der 1953 bei Sincrăieni neben Miercurea Ciuc gefundene Dakerschatz. Die hiesigen dakischen Burgen sind denen aus dem Orăştie-Gebirge und aus anderen Teile Transsylvaniens ähnlich, was weiterhin die organisatorische Einheit unserer Vorfahren und die breite Beständigkeit einer Zivilisationsentwicklung der Daker unter Beweis stellt. Diese Burgen sind in halbkreisförmigen Terassen angelegt, was darauf hinweist, dass ihr Zweck sowohl für friedliche soziale Organisierung als auch zur Verteidigung gedacht war.

Nicht geringer sind die zahlreichen Spuren römischer Zivilisation; vor allen Dingen im Raume der Tirnava-Flüsse (Kokeltal), wo die Reste stark befestigter Kastren und Verteidigungstürme die Zeiten überdauert haben.

Historische Quellen weisen darauf hin, dass mit Beginn des 12 und 13. Jahrhunderts ein Teil des gegenwärtigen Kreises von Szeklern besiedelt wurde. Bei ihrer Ansiedlung fanden die Szekler in der Umgegend eine zahlreiche bodenständige rumänische Bevölkerung, die sich mit Landwirtschaft und Viehzucht beschäftigte, und mit denen sie jahrhundertelang hier beisammen wohnten. Die Kontinuität des rumänischen Volkes auf diesen Landgebieten wird durch zahlreiche historische, archäologische und sprachwissenschaftliche Quellen erwiesen. Es genügt, darauf hinzuweisen, dass Vlăhita bereits 1301 unter dem Namen „Villa Olachalis" (Rumänisches Dorf) und später unter derselben Bezeichnung 1406 erwähnt wird. Einige schriftliche Dokumente erwähnen die gemeinsamen Kämpfe der Rumänen, Szekler, Sachsen, Petschenegen (z. B. im Jahre 1210 in einem gemeinsamen Heer, geleitet vom Sibianer Stadtrichter Joachim, oder im Jahre 1241, als Rumänen und Szekler-Olaci et Siculi) den Tatarensturm aufhielten.

Ursprünglich fusste das wirtschaftliche und politische Leben der Szekler hauptsächlich auf der Dorfgemeinschaft und nahm später die Organisationsform von sogenannten Stühlen an.

Zu Beginn des XV. Jahrhunderts tauchen Grossgrundbesitzer auf, und damit auch die Klassendifferenzierung. Die rumänischen und Sekler Bauern haben ein gemeinsames Los getragen, das Joch der Ausbeutung drückte auf beide gleichermassen, und gemeinsam haben sie sich gegen ihre Feinde erhoben. So wurden zwischen den Jahren 1432 und 1764 nicht weniger als 59 Bauernaufstände verzeichnet. Schulter an Schulter haben Rumänen und Sekler in der Armee Iancus von Hunedoara gekämpft, unter der Herrschaft Stefans des Grossen vergossen sie gemeinsam ihr Blut bei Vaslui, auch im Bauernkrieg, den Gheorghe Doja führte, in den Kämpfen unter Michael dem Tapferen, in den „Kuruzen"-Scharen des Franz Rákoczi II., in der Revolution von 1848 und in zahlreichen anderen Bauernaufständen.

Ereignisse, wie die Einführung der Leibeigenschaft (1562), die Tatarenstürme 1661 und 1694), die Pest (1717—1719), die die Hälfte der Bevölkerung dahinraffte, oder das Massaker von Siculeni (1764), prägen ein besonderes Merkmal in der Geschichte dieser Gegenden.

Die kapitalistische Entwicklung im Rumänien des XIX. Jahrhunderts führte auch in diesem Teil des Landes auf sozialer Ebene zu Entstehung des Industrieproletariats, geballt vor allem im Forstwesen und in der Holzverarbeitung. In Gheorgheni, Toplita, Odorheiul Secuiesc, Miercurea Ciuc haben Lokalorganisationen der Sozialdemokratischen Partei ihre Tätigkeit entfaltet. Diese nahmen einen regen Anteil an der 1921 erfolgten Gründung der Rumänischen Kommunistischen Partei.

Unter der Führung der Rumänischen Kommunistischen Partei wurde der gemeinsame Kampf der Arbeiter, Bauern und Intellektuellen, Rumänen, Ungarn und anderer Nationalität gegen das bürgerlich-gutsherrliche Regime, für politische, ökonomische und soziale Rechte, vertieft.

Aus dieser Reihe der revolutionären Bewegungen stechen besonders die Aufstände der Forstarbeiter aus dem Mureș-Tal, von Toplița, Gheorgheni, Ditrău, Hodoșa hervor. Zur Zeit der grossen Klassenkämpfe während der Wirtschaftkrise der Jahre 1929 933 haben die von Kommunisten geleiteten Forstarbeiter, glorreiche Taten vollbracht im gemeinsamen Kampf der Unterdrückten für das Recht auf ein besseres Leben, für Gerechtigkeit und

Freiheit. Einen besonderen Platz im Rahmen der von der Rumänischen Kommunistischen Partei organisierten und geführten Grossaktionen hat zweifelsohne der Aufstand der rumänischen und ungarischen Bauern des Ghimeș-Tales inne (1934), der gegen die bürgerlich-gutsherrliche Ausbeutung gerichtet war. Gegen die Offensive des Faschismus bildete sich in unserem Kreis eine breite, und starke demokratische Front. Die zahlreichen Repressalien von seiten der bürgerlich-gutsherrlichen Behördern und der Horthy-Okkupanten-die Verhaftungen, die Jahre schweren Terrors in den Kerkern, die Konzentrationslager schliesslich — konnten den Kampfgeist der Kommunisten gegen die Ausbeutung und gezielte Verhetzung nicht brechen. Mit unnachgiebiger Energie kämpften fortschritliche Kräfte gegen imperialistische Kreise an, die der Sowjetunion dem Kieg aufgezwungen hatten.
Der historische Akt vom 23. August 1944, der von der Rumänischen Kommunistischen Partei organisierte und geführte siegreiche bewaffnete Aufstand bedeutete auch für die rumänischen und Sekler Werktätigen aus diesem Teil des Landes die Krönung ihres jahrhunderteaiten gemeinsamen Kampfes für soziale und nationale Befreiung, für ein würdiges Leben ohne Ausbeutung und Unterdrückung.
Die Jahre nach diesem grossartigen Ereignis, brachten tiefschürfende Umwandlungen auf allen Tätigkeitsgebieten, wie sie diese heimatlichen Landschaften in der Vergangenheit nie gekannt haben. Dank der wissenschaftlichen, marxist-leninistischen Industrialisierungspolitik unserer Partei, hat im Rahmen der allgemeinen Entwicklung des Landes auch der Kreis Harghita schnellen Anschluss an den wirtschaftlichen und sozialen Aufschwung erfahren. Auf der Landkarte des Kreises wurden neue Städte verzeichnet, zahlreiche neuentstandene Industrieeinheiten, Stätten der Erziehung und Kultur. Die Lebensweise der Menschen hat sich grundlegend geändert.
DIE INDUSTRIE. Einen besonderen Anteil im Industriegefüge des Kreises hat die Förderindustrie, das Forstwesen und die Holzverarbeitung, die Metallurgie, die Leichtindustrie und die Lebensmittelindustrie. Zu den bedeutendsten Einheiten der Förderindustrie zählen die Bergbauunternehmen Bălan, Harghita und Praid. Die Erzgruben von Lueta und die Saline von Praid waren schon zu Zeiten der Römer bekannt.
Das Forstwesen und die Holzverarbeitung hat bedeutende Einheiten in Toplița, Gheorgheni, Miercurea Ciuc, Odorheiul Secuiesc, Gălăuțaș, Ditrău, Hodoșa, Sindominic usw.
Zu den grösseren Einheiten der Leichtindustrie gehören die Hanfspinnerei und die Möbelstoff-Fabrik von Gheorgheni, die Konfektionsfabriken aus Miercurea Ciuc und Odorheiul Secuiesc, Strickwarenfabrik und Kammgarnspinnerei aus Miercurea Ciuc, die Nähgarnspinnerei und Baumwollspinnerei in Odorheiul Secuiesc, die Hanfspinnerei von Cristuru Secuiesc und andere.
In der Wirtschaft des Kreises nimmt die Lebensmittel- und Lokalindustrie einen gewichtigen Platz ein. Die Abteilungen und Einheiten des Genossenschaftswesens erzeugen eine reiche Auswahl von authentischen Volkskunstgegenständen, gleichzeitig kommen sie den Anforderungen einer weitverzweigten Dienstleistung für die Bevölkerung nach.
DIE LANDWIRTSCHAFT. Ungefähr 60 Prozent unserer Kreisfläche ist Landwirtschaftsboden, also 402 137 Hektar, von denen 106 445 Hektar Ackerfläche, 137 723 Hekter Weiden, 153 100 Hektar Heuwiesen, 195 Hektar Weingärten und Rebschulen, 4674 Hektar Obstgärten und Baumschulen. Die Kartoffel nimmt in der Landwirtschaft des Kreises einen Hauptplatz ein. Grosse Einnahmen sichert auch die Viehzucht und Schafzucht sowohl den Genossenschaftsbauern als auch den nichtgenossenschaftlichen Bergbauern.
DAS FORSTSWESEN. Die Wälder (219 000 Hektar, 33,1 Prozent des Kreises) sind ein grosser Reichtum des Kreises, wobei es sich zum Grossteil um Nadelwälder handelt.
Bekannt ist auch der Reichtum an Waldfrüchten und Speisepilzen. Jährlich werden 1500 –2000 Tonnen Waldfrüchte gesammelt. Himbeeren, Heidelbeeren, verschiedene Speisepilze. Eine grosse Menge von Waldfrüchten wird ausgeführt.
DIE JAGD UND DER FISCHFANG. In den weitgestreckten Wäldern leben Hirsche, Rehe, Bären, Wildschweine, Auerhähne. Die Wildbäche und die Flüsse sind geradezu ein Anglerparadies für Petrijünger, die eine Forelle oder einen Barsch in den Wildbächen an die Angel kriegen möchten. In den Flüssen der Ebene gibt es Hechte, Welse, Gründlinge, Näslinge . . .
Die Forellenzüchtereien liefern jährlich 3000 kg Forellen für den Verbrauch und sichern entsprechende Mengen Fischbrut für die Bevölkerung der Bergbäche.
DAS TRANSPORTWESEN. Das Eisenbahn-Gleisnetz des Kreises in einer Länge von über 200 Kilometer ermöglicht gute Verbindungen mit den Nachbarkreisen. Die Hauptlinie durchzieht den Kreis und verbindet unsere Hauptstadt Bukarest mit dem Oașer Land im Nordwesten Rumäniens. Dieses Gleis

dehnt sich durch Braşov, Sf. Gheorghe, Miercurea Ciuc, Gheorgheni, Topliţa. Ein Nebenglels von Ciceu aus führt aus dem Kreis Harghita über den Ghimeş-Pass in moldauische Gefilde. Von Odorheiul Secuiesc und von Praid führen desgleichen Eisenbahnen in Richtung Schössburg bzw. Tîrnăveni-Blasendorf. Im Fünfjahrplan 1971—1975 werden die Strecken zwischen Adjud—Ciceu, Braşov—Ciceu und Ciceu—Deda elektrifiziert, davon 170 km im Kreis selbst.
Die Gesamtlänge der Fahrwege mit Landes- oder Kreisbedeutung in Harghita beträgt 1457 km, davon 309 km Asphaltstrasse. Die Nationalstrassen haben eine Länge von 347 km.

MODERNISIERTE NATIONAL- UND KREISSTRASSEN:

Lfd. Zahl	Trasse	Länge in km	Modernisiert im km
1.	**Nationalstrasse Nr. 12** Tuşnad—Gheorgheni—Topliţa	130 km	insgesamt
2.	**Nationalstrasse Nr. 15** Topliţa—Borsec—Tulgheş	56 km	insgesamt
3.	**Nationalstrasse Nr. 13/B** Praid—Gheorgheni	57 km	**18 km**
4.	**Nationalstrasse 12/C** Gheorgheni—Bicaz	32 km	insgesamt
5.	**Nationalstrasse Nr. 13/A** Miercurea Ciuc—Odorhei—Sovata	93 km	insgesamt
6.	**Nationalstrasse Nr. 12/A** Miercurea Ciuc—Lunca de Jos	38 km	12 km
KREISSTRASSEN			
1.	**Kreisstrasse Nr. 121** Cozmeni—Plăieşii de Jos	20,5 km	15,5 km
2.	**Kreisstrasse Nr. 123/A** Sincrăieni—Tuşnad Sat	15 km	11 km
3.	**Kreisstrasse Nr. 125** Dăneşti—Sîndominic	19 km	3 km
4.	**Kreisstrasse Nr. 126** Voşlobeni—Joseni—Lăzarea	17 km	12 km
5.	**Kreisstrasse Nr. 127** Ditrău—Tulgheş	36 km	2 km
6.	**Kreisstrasse Nr. 132** Vlăhiţa—Lueta—Ocland	35 km	insgesamt
7.	**Kreisstrasse Nr. 137** Odorheiul Secuiesc—Cristuru Secuiesc—Vînători	45 km	15 km
8.	**Kreisstrasse Nr. 137/B** Bisericani—Cristuru Secuiesc	18,5 km	16,5 km
9.	**Kreisstrasse Nr. 138** Brădeşti—Liban—Suseni—Valea—Strîmbă	58 km	22 km
10.	**Kreisstrasse Nr. 174/A** Glodu—Bilbor	3 km	2,5 km
11.	**Kreisstrasse Nr. 136** Cristuru Secuiesc—Goagiu—Brazi—Sîngeorgiu de Pădure	15 km	14 km zwischen Geoagiu und Brazi für PKW unbefahrbar

DAS HANDELSWESEN. Die Bewohner des Kreises haben seit jeher zu den Nebenkreisen und nachbarlichen Landstrichen rege Handelsbeziehungen aufrechterhalten. Die Holzfällerei und die Holzverwertung waren für viele hauptsächliche Einnahmequellen. Die Städte und Gemeinden des Kreises, vor allem jene in dem Mureştal und dem Alttal waren schon immer gute Abnehmer von Weizen, Mais, Gemüse und Früchte und gute Absatzstellen für Industriewaren z.B. von Kleidung, Haushaltsgerät, Werkzeug usw. Eine

kennzeichnende Marktware ist die aus Corund und Dănești stammende Volkskeramik, sind Holzwerkzeuge, Leinengewebe und Flachswebe sowie verschiedene landwirtschaftliche Erzeugnisse zB. Lebensmittel.
Der sozialistische Handel verfügt über 1200 Einheiten. In allen Land-Ortschaften wurden in den letzten Jahren moderne Verkaufseinheiten gebaut.
DIE SOZIAL-KULTURELLEN INSTITUTIONEN. Die Kindergärten, die allgemeinbildenden Schulen, Berufsschulen und Lyzeen haben in den Jahren des Sozialismus eine breite Entwicklung erfahren. In den Schulen des Kreises wird in rumänischer und in ungarischer Sprache unterrichtet, ein Ausdruck der Gleichberechtigung, der sich alle Bewohner des Landes erfreuen, ganz gleich, welcher Nationalität sie angehören.
Das Netz der Kulturstätten umfasst 49 Kulturheime und 123 dörfliche Filialen, 9 Kulturhäuser und 5 Gewerkschaftsklubs in den Städten.
In diesen Kulturstätten entfalten zahlreiche Formationen ihre Tätigkeit, darunter 37 Chöre (zu ihnen gehören einige wie jene aus Miercurea Ciuc, Ditrău, Odorheiul Secuiesc und andere, die auf über 100 Jahre seit ihrem Bestehen zurückblicken), ferner 30 Volksmusikorchester, 20 Blaskapellen, zahlreiche Orchester und Leichtmusik-Solisten, viele Theatergruppen usw.
In den Ortschaften des Kreises gibt es insgesamt 117 Kinos, sowie Wanderkinos mit Filmprojektor in 63 Ortschaften. Die vier Museen des Kreises (in Miercurea Ciuc, Odorheiul Secuiesc, Gheorgheni und Cristuru Secuiesc), veranschaulichen das materielle und geistige Leben der Bevölkerung aus einer historisch fernen Zeit bis in unsere Gegenwart; gezeigt wird ferner die Vielfalt der Fauna und Flora, die ethnographische Eigenheit und Urwüchsigkeit. Zu den Kostbarkeiten, die hier aufbewahrt werden, gehört ein berühmter Dakenschatz von Sincrăieni, ferner 3200 römische Silbermünzen, der Goldschatz von Firtușu, Buch-Unikate, und ein reichhaltiges ethnographisches Material.
Die Zeitungen „Informația Harghitei" in rumänischer Sprache, „Hargita" in ungarischer Sprache (Presseorgane des Kreisparteikomitees und des Kreisvolksrates) sowie die Werkzeitung „Forestierul Văii Mureșului" (Forstarbeiter des Mureș-Tals) erscheinen in einer Auflage von über 30 000 Stück.
Auf dem Kreisgebiet befinden sich viele historische und Baudenkmäler: alte Kultstätten, mittelalterliche Gutshäuser, Burgen, Schlösser usw., wie das Schloss von Lăzarea, die alte Kirche von Racu-Siculeni, der Barock-Bau aus Miercurea Ciuc—Sumuleu dar von Iancu de Hunedoara 1442 errichtet wurde, ferner die „Sankt Johannes-Kirche" aus Delnița mit gemäldegeschmücktem Netz-Gewölbe und alten Freskenmalereien an den Aussenwänden, dann die Wehrkirche aus Cirța, die Holzkirche in Toplița, die Burg von Odorheiul Secuiesc, die Unitarische Kirche in Inlăceni, die Kapelle von Odorheiul Secuiesc, ein Bau im romanischen Stil aus dem 13. Jahrhundert.
Im grossen und ganzen kann man den Kreis als natürliches Freilichtmuseum betrachten, das in verschiedenen Stilen der Volksarchitektur die verschiedensten Arten von Sennhütten aus Balken- oder Rutenwänden bis zu robusten Bauformen aus Stein oder Ziegel. Einheimische spezifische Sekler Holztore, reich verziehrt und schnitzornamentiert wie jene von Brădești, Satu Mare, usw. sind eine volkskundliche Besonderheit unserer Gegend.
Jede ethnographische Zone hat ihre eigene Besonderheit. Die Volkstracht unseres Kreises ist reich an Formen und Farben, wie die rumänische Volkstracht aus der Bilborului-Senke und der Gegend um Toplița, Voșlobeni und dem Trotuș-Tal, und die Sekler Volkstracht aus der Casinului-Senke, Ober-Ciuc, Gheorgheni, aus der Bergbau-Gegend um Praid, ferner jene aus dem Fișagului-Tal, dem Feernicului-Tal, Geoagiu- und Homoroder-Tal. Eine Aussergewöhnlichkeit ganz besonderer Art stellt die Tschango-Tracht aus dem Ghimeș-Tal dar.
Kennzeichnend für die Volkskunst sind Holzschnitzereien und Kerbungen in Holz, in der Gegend von Odorheiul Secuiesc, Töpferei und Volkskeramik in der Gegend von Corund und Dănești, Hauswebetücher von Lupeni, Cristuru Secuiesc, Păuleni-Ciuc und Sincrăieni, sowie die berühmten Klöppelspitzen von Sincrai (Odorheiul Secuiesc).
Die Bewohner des Kreises wahren ihre Folklore-Tradition wie etwa der Turca-Tanz von Toplița und der Umgebung, der Karneval von Casinu-Nou, die Tschango-Hochzeit aus dem Trotuș-Tal, die Sekler Hochzeit von Siclor, der Winter-Karneval aus Vărșag und Ocna de Jos usw.
Die bodenständige Bevölkerung blickt auf eine jahrhundertealte Entwicklung des geistigen Lebens zurück. Schon vor 370 Jahren waren hier gegründete Schulen bekannt. Viele bedeutsame historische Persönlichkeiten unseres Landes haben in dieser Gegend gelebt. Um nur einige namentlich anzuführen:
ben in dieser Gegend gelebt. Um nur einige namentlich anzuführen:
Nagy György und Gyepesi Ambrus waren die Anführer des Bauernaufstandes von 1562;
Negrea Vasile aus Odorheiul Secuiesc war der Hauptmann des Fürsten Franz Rákóczi II;

Zöld Péter wor der Organisator der gegen den habsburgischen Absolutismus gerichteten Protestbewegungen von Siculeni (1762—1764);
Gál Sándor, war Kämpfer der Revolution von 1848 und Adjutant des Generals Bem;
Ioan Caioni, ein Buchdrucker rumänischer Abstammung aus dem 17. Jahrhundert;
Cserei Mihály, der Geschichtsschreiber, der die Ereignisse zwischen den Jahren 1661—1711 aufgezeichnet und viele Nachrichten in bezug auf das Leben der Rumänen hinterlassen hat;
Kriza János, Orbán Balázs, Csomafalvi Borsos Tamás; Jakab Elek, T. Nagy Imre u.a. waren Geschichtsforscher, Ethnographen und Geographen dieses Landstrichs;
Puskás Tivadar, ein bekannter Erfinder;
Tamás Áron, Tompa László, Tăzlăuan Octavian Codru, Tomcsa Sándor waren Schriftsteller;
Salamon Ernő (1907—1943) war Dichter und revolutionärer Kämpfer;
Józsa Béla (1898—1943), ein Kämpfer der Arbeiterbewegung aus Rumänien, wurde 1943 von den Horthy-Schergen ermordert;
Nagy István, Márton Ferenc, Köllö Miklós — bildende Künstler;
Dr. Bányai János, Geologe u.a.

DAS GESUNDHEITSWESEN: Die Gesundheitsbetreuung der Bevölkerung wird von einer Reihe von Sanitätseiheiten gewährleistet, zu denen 10 Krankenhäuser, 7 Polikliniken, 64 Sanitätskreise, 22 Entbindungsheime, ein Sanatorium für Lungenkranke, 15 Betriebsambulatorien, 13 Krankenstationen für Erwachsene und Kinder, 38 Apotheken sowie zwei Dienststellen für Heilkuren in den Kurorten Borsec und Bad Tuşnad gehören.
In den Sanitätseinheiten verfügt man über 3000 Betten, demnach 10 Betten je 1000 Bewohner. Im Jahre 1971 wurde in Miecurea Ciuc ein neues Kreis-Krankenhaus mit 700 Betten seiner Bestimmung übergeben.

DIE KÖRPERERZIEHUNG, SPORT : Im Kreis entfalten 244 Sportvereinigungen ihre Tätigkeit. Neben den Lyzeen von Topliţa, Gheorgheni, Odorheiul Secuiesc und Miercurea Ciuc bestehen Sportschulen mit Spezialfächern wie Hokkey, Volley-Ball, Gymnastik, Schwimmen, Ringen und Handball.
In diesen Sportvereinigungen befinden sich 145 Abteilungen, die verschiedenen Fach-Föderationen angehören. In unserem Kreis gibt es 18 Meister des Sports und 49 Leistungssportler der I. Kategorie. Die zahlreichen Sportplätze sichern eine gute Tätigkeit im Massensport. Zu erwähnen ist der moderne Eisplatz in der Halle von Miercurea Ciuc, mit einem Fassungsraum von 4000 Plätzen.

DER TOURISMUS : Der Kreis erfreut sich einer malerischen Landschaft, die ausgesprochen für den Tourismus, das Wandern geschaffen ist, sowie über klimatische Höhenkurorte und Heilbäder, die auch im Ausland bekannt sind und geschätzt werden.
In touristischer Hinsicht gliedert sich der Kreis ins Gebiet der Ostkarpaten, wo das ganze Jahr hindurch dieser Sport ausgeübt werden kann. Hinzu kommen Höhenluftkuren, Mineralwasserbäder, Ausflüge, Wintersport. Das Gebiet kennzeichnet sich im allgemeinen durch leichte Wander- und Klettertrassen. Einen Hauptplatz nimmt jedoch das Balneoklimaterium ein, ermöglicht durch die vielen Mineralquellen mit heilkräftigem Wasser. Neben den landesbekannten klimaterischen Kurorten wie Borsec, Bad-Tuşnad und Lacul Roşu, entfalten 20 weitere Stationen lokalen Charakters Erholungs- und Kurtätigkeit: Bad Harghita, Jigodiu, Bad Homorod, Praid, Bad Miercurea Ciuc, Bad „Bradul", Topliţa usw. Der Kreis zeichnet sich durch berühmte Gasbäder und Schwefelbäder aus, (Bad Harghita, Pucioasa Sintimbru-Ciuc, Bad Tuşnad). Die Schlammarten und der heilkräftige Torf stellen einen grossen Reichtum des Kreisses dar, der in Zukunft verwertet wird.
Ein besonderes schönes Ausflugsziel ist der „Sankt-Anna-See". Desgleichen malerisch ist die Gegend am Oberlauf des Alt-Flusses mit dem Staudamm „Mesteacănul" (die Birke) in unmittelbarer Nähe des Hăghimaşului-Gebirges.
Die Harghita-Berge sind ein breites und malerisches, besonders fürs Wandern geeignetes Gebiet. In 1821 Meter Höhe liegt die Schutzhütte Mădăraş, die wie auch die Hütten aus dem Gurghiului Gebirge — komfortable Unterkunft bietet. Bei Lacul Roşu, „Bradul" Toplita und Bad Tuşnad wurden Camping-Plätze und Zeltplätze angelegt. Die Zonen des Kreises sind berühmt auch durch die Naturschutzgebiete mit diluvialen Pflanzen (z.B. Zwergbirken) sowie Abarten von Eiszeitpflanzen. Einige dieser Reservationen, z.B. bei Sîncrăieni, Tuşnad, Bad Tuşnad sind die südlichsten Schutzgebiete für diluviale Pflanzen in Europa.
Bei Vlăhiţa, Ocland, Lueta, Crăciunel sowie in fast der ganzen Homorod-Zone können im Mai weite Narzissenwiesen bewundert werden, bei Mereşti und zwischen Voşlobeni und Gheorgheni liegt ein System von Höhlen und Grotten („Mereşti" bzw. „Sugo").

DIE BEVÖLKERUNG. Die Bevölkerung des Kreises betrug am 1. Januar 1973 über 305 600 Menschen. Die durchschnittliche Bevölkerungsdichte beträgt 46,2 Bewohner je Quadratkilometer, was um ein wenig über dem halben Landeswert liegt. Am angeführten Vergleichsdatum waren 35,2 Prozent, also 107 285 Stadtbewohner und 64,8 Prozent, d.h. 198 365 Landbevölkerung. 155 150 waren männlichen und 150 500 waren weiblichen Geschlechts, womit der Kreis zu den wenigen Landesgebieten gehört, wo die männliche Bevölkerung grösser als die weibliche ist. Der Grossteil der Bevölkerung ist ungarischer Nationalität.

DIE ORTSCHAFTEN. In gebietsverwaltungsmässiger Hinsicht hat der Kreis 1 Munizipium und 8 Städte mit 28 Nebenortschaften, 49 Gemeinden, von denen 3 Vorstädte sind, sowie 236 Dörfer.

STADT MIERCUREA CIUC ist Kreishauptstadt und hat 20 000 Einwohner. Sie blickt auf eine historische und Kulturtradition zurück und verfügt heute über ein ständig anwachsendes Wirtschaftspotential. Die Stadt ist ein bedeutendes Touristenzentrum, sie verfügt über Mineralquellen und Sportzentren vor allem für Wintersport. Die Eislaufhalle stellt eine Nachwuchs-Schule für Eishockey-Spieler und Eiskunstläufer dar.

DAS MUNIZIPIUM ODORHEIUL SECUIESC hat über 23 000 Einwohner. Die Industrie besteht aus Betrieben de Leichtindustrie, für Holzverarbeitung, Lokalindustrie und Handwerkergenossenschaften. Das Munizipium ist ein bedeutendes Kultur-, Schul- und Touristenzentrum.

DIE STADT GHEORGHENI hat 15 000 Einwohner und verfügt über Einheiten der Leichtindustrie, der Holzverarbeitung, Handwerkergenossenschaft. Sie befindet sich im Anfahrgebiet zum Lacul Roșu-See und zur Bicaz-Klamm und spielt eine besondere Rolle in touristischer Hinsicht.

Der Höhenkurort Lacul Roșu, eine zur Stadt Gheorgheni gehörende Ortschaft, liegt in den Ostkarpaten, um den See gleichen Namens. Die Ortschaft liegt in 980 Meter Höhe, hat ein mildes, subalpines Klima, ozonreiche Luft. Dank der malerischen Umgebung der Naturschönheiten, besonders für Urlaubsaufenthalte geeignet, gewinnt die Ortschaft als Erholungszentrum und Touristengegend immer mehr an Bedeutung.

DIE STADT TOPLIȚA mit annähernd 12 000 Einwohnern ist ein bedeutendes Forstzentrum mit grosser Entwicklungsperspektive für die holzverarbeitende Industrie. Touristisch gewinnt die Stadt an Bedeutung, durch ihre Lage am Oberlauf des Mureș, am Kreuzweg, der nach Borsec führt. Desgleichen verfügt die Stadt über reiche Mineral- und Thermalwasserquellen. Der lokale Erholungsort „Bradul" verfügt über einen Badestrand mit konstant temperiertem Thermalwasser von 27 Grad.

DIE STADT CRISTURU SECUIESC hat über 6000 Einwohner und ist als alte historische Siedlung bekannt. Die hier bestehenden Handwerkergenossenschaften verwerten im besondern die vielfältige Volkskunst. Die Milchverarbeitung mit ihren Abteilungen von Landesbedeutung sowie die Flachs- und hanfverarbeitende Industrie, ergänzen das ökonomische Gefüge der Stadt. 1973 hat eine Garn- und Schnurspinnerei die Produktion aufgenommen.

Das Stadtmuseum verfügt über Raritäten und wertvolle Sammlungen.

DIE STADT BĂLAN, ein Bergarbeiterzentrum, wurde 1968 zur Stadt erklärt. Mit über 10 000 Einwohnern erfährt die Stadt gegenwärtig eine stürmische Entwicklung. Am Fusse des Hăghimașul Mare, erhält Bălan immer mehr touristische Bedeutung.

DIE STADT VLĂHIȚA mit 6000 Einwohnern, ist ein bedeutendes Siderurgie-Zentrum. Durch die Entwicklung und den Ausbau der Erzgrube von Lueta und des Hüttenwerkes, wird die Stadt einen wirtschaftlichen, wie sozial-kulturellen Aufschwung und städtebauliche Entfaltung erfahren.

DIE STADT BORSEC mit rund 3000 Einwohnern ist als klimaterischer Kurort berühmt. In den Ostkarpaten gelegen, Höhe 850—1000 Meter, im nordwestlichen Teil der Giurgeului-Senke, bietet die Ortschaft besonders vollkommene Erholungs- und Kur-Möglichkeiten. Berühmt ist die Ortschaft auch wegen den Mineralwasserquellen. Die Mineralwasser-Füllerei „Apemin" ist modern ausgestattet und gehört der Lokalindustrie an.

STADT UND BAD TUȘNAD, 1500 Einwohner, ist ein balneo-klimaterischer Erholungs- und Kurort, ein bekanntes Touristenzentrum. Durch die malerische Umgebung und die heilkräftigen Faktoren, erfreut sich Tușnad eines äusserst regen Besuches, sowohl inländischer als auch ausländischer Kurgäste. Das neue Hotel verfügt über 150 Plätze, mit moderner Gaststätte, der Handels- und Gaststättenkomplex „Ana", wurde vor kurzem gebaut und dem Kurbetrieb übergeben, womit die Dientsleistungsmöglichkeiten des Kurortes bedeutend ausgebaut worden sind. Im gegenwärtigen Fünfjahrplan ist ausser dem Ausbau der Unterkunftsmöglichkeiten für Kurgäste, vor allem die Hebung des Komfortgrades vorgesehen. Unter anderem wird ein Sanatorium mit 500 Plätzen in Kurbetrieb gestellt. Für Spaziergänger, Wanderer und Naturfreunde wird eine Drahtseilbahn zum Kratersee „Sankt Anna" gebaut.

Общий обзор уезда

ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ. Уезд Харгита находится в центральной части Социалистической Республики Румынии, в зоне Восточных Карпат. На востоке граничит с уездами Нямц и Бакэу, на юге — с уездами Ковасна и Брашов, на западе — с уездом Муреш, а на севере с уездом Сучава. Площадь: 6 610 кв.км, представляет собой 2,8% от общей территории страны.

РЕЛЬЕФ. Главными составными элементами рельефа являются горы, холмы и межгорные низменности. В восточной части уезда расположены горы Джурджеулуй (1 515 м), Хэгмашулуй (1 793м) и Чукулуй (1 490 м). Вдоль центральной части тянутся цепи вулканических гор Гурги улуй (1 777 м) и Харгиты (1 821 м). Между этими горными массивами — низменности Джурджеулуй и Чукулуй.

На юго-западе горного массива Харгита рельеф переходит от ряда вулканических плато к холмистым зонам плоскогорьев, находящихся между реками Тырнава Маре и Тырнава Микэ (Большая и Малая Тырнавы).

КЛИМАТ. Климат уезда Харгита свойственен межгорным зонам, где зима обычно долгая и морозная, а лето относительно теплое. Самая высокая абсолютная температура воздуха (+36,5 градусов) была зарегистрирована в 1952 году в городе Одорхею-Секуйеск, а абсолютный минимум (—35 градусов) в городе Георгень в 1929 году.

Из-за весьма частых минимальных температур, измеряемых в течение года в местностях Меркуря-Чук, Георгень, Топлица, и особенно, в коммуне Жосень, они получили название «румынского полюса холода». Среднегодовое число морозных дней достигает здесь в среднем 160, причем часты запоздалые весенние морозы (даже и в мае и июне) и ранние осенние морозы, начиная с сентября месяца.

Среднегодовой уровень атмосферных осадков колеблется между 550—1 000 литрами на квадратный метр.

РЕКИ И ОЗЕРА. Гидрографическая сеть уезда состоит из трех главных бассейнов: на западе протекает река Муреш с притоками Тырнава Маре (Большая) и Тырнава Микэ (Малая), на юге — река Олт с притоками Пырыул Негру и двумя Хомородами, а на востоке — реки Бистрица и Тротуш. В целом уезд является зоной истоков вышеупомянутых рек; в центральной же части уезда они представляют собой спокойно текущие равнинные реки, но приближаясь к границам

уезда, их долины превращаются в узкие теснины и ущелья, а воды — в стремительные потоки.

Характерной спецификой уезда является наличие свыше 2 000 минеральных источников, объясняемое имеющимися здесь горами вулканического происхождения. В Борсеке, Сынкрэйень, Тушнад-Поу и Плэйешн де Жос имеются заводы по разливу минеральных вод. В бальнеоклиматических курортах Борсек и Бэйле Тушнад минеральные воды применяются также и в целебных целях.

Здесь же находится единственное в своем роде в стране озеро вулканического происхождения — озеро Святой Анны. Оно расположено в живописном по своей красоте кратере остывшего вулкана Пучосул (высота 950 м над уровнем моря), дороги к которому доступны любому виду транспорта.

На расстоянии приблизительно 80 км к северо-западу от столицы уезда находится самое большое озеро природного заповедника страны — озеро Лаку Рошу, хранящее под своими водами затопленный лес и тем самым преставляющее мировую редкость. Оно расположено между горами Сухард (1 352 м) и Учигашул (1 384 м), его площадь 12,6 гектара, глубина до 10, 5 м. Это озеро образовалось вследствие природного обвала горы Учигашул в 1837 году.

Почвы уезда разнообразны. Преобладают горные бурые и буро-желтые, а также буро-кислые почвы. На лугах — наносно-пойменные почвы, местами известковые рендзиновые и псевдорендзиновые почвы и засоленные почвы.

ПРИРОДНЫЕ ИСКОПАЕМЫЕ. О геологическом разнообразии территории уезда Харгита свидетельствует и разнообразие залежей полезных ископаемых, различных минеральных пород (железная руда, медные колчеданы, каолин, киноварь, соль, углекислые минеральные воды, значительные количества пород строительных материалов — базальта, плотных известняков, андезита, известкового туфа, белого мрамора и др.). Благодаря своим гидроэнергетическим ресурсам, большое значение имеют реки Олт, Муреш, Тырнава Маре. Особым природным богатством являются также необозримые просторы пастбищ, сенокосных лугов, зеленые массивы хвойных и лиственных лесов, богатых разнообразным животным миром.

ИЗ ИСТОРИЧЕСКОГО ПРОШЛОГО УЕЗДА. В результате исследований установлен факт продолжительности заселения территории уезда, начиная с эры неолита. Следы древних поселений свидетельствуют о многовековом существовании различных материальных и духовных культур, о разнообразии занятий населения этих краев.

Одной из эпох процветания этих мест являлась дакийско-гетская эпоха. Доказательствами этого являются многочисленные следы крепостей на горных склонах, как и клад, найденный около Сынкрэйень, недалеко от Меркуря-Чук, в 1953 году. Дакийские укрепления этой зоны аналогичны с теми, которые находятся в горах Орэштие и в других местах Трансильвании ; этот факт доказывает организационное единство наших предков и широкое распространение развитой дакийской цивилизации. Укрепления были построены на полукруглых уступах

и служили целям мирной общественной организации, как и обороны.

Такими-же многочисленными являются следы римлянской цивилизации особенно в зоне Тырнав, где время сохранило остатки укрепленных замков и оборонительных башен.

Исторические источники показывают на то, что начиная с XII—XIII веков часть нынешней территории уезда была населена секуйями (секлерами). Во время населения на этих краях секуйи нашли многочисленное постоянное румынское население, занимавшееся земледелием и скотоводством, с которым сосуществовали в течении веков. О беспрерывной продолжительности румынского народа на этих территориях свидетельствуют многочисленные исторические, археологические, языковые доказательства. В связи с этим достаточно упоминать топонимию «Влэхица»; в удостоверении 1301 года эта местность называется «Villa olachalis» (румынская деревня), как и в удостоверении 1406 года. Некоторые письменные документы говорят о сражениях, в которых под тем-же флагом воевали румыны, секуйи, саксоны и печенеги, например в 1210 году, в отряде руководимой Иоакимом из Сибиу, или в 1241 году, когда румыны и секуйи (Olaci et Siculi) остановили одно из татарских нападений.

В начале, основой экономической и политической жизни секуйев являлась главным образом «сельская община», а позже они заимствовали от туземных румын их формы государственной организации (княжества и воеводства), приспособляя эти формы своей специфике под названием «Scaune» (стулья — от румынского «судебного стуля»).

Начиная с XV века появляются крупные латифундии и вместе с ними и классовые различия. Крестьяне, румыны и секуйи, имея общую судьбу, одинаково страдали под игом эксплуатации и вместе поднимались на борьбу против своих врагов. Только за период 1432—1764 годов вспыхнуло 59 крестьянских восстаний. Румыны и секуйи плечом к плечу боролись в войсках Янку Хунедоарского вместе проливали свою кровь в боях у Васлуя, ведомые Штефаном Великим; в крестьянской войне под руководством Георге Дожа, в сражениях Михая Храброго, в войсках «куруцов» Франциска Ракоци II, в революции 1848 года, как и в многочисленных других крестьянских восстаниях.

Такие события как введение крепостничества (1562), нашествия татар (1661 и 1694 гг.), чума, унесшая почти половину населения (1717—1719 гг.) или резня в селе Сикулень (1764), нашли отражение в истории этого края.

Развитие капитализма в Румынии во второй половине XIX века повлекло за собой социальные изменения и в этой зоне страны. Здесь зарождается промышленный пролетариат, который концентрируется главным образом на лесозаготовках и деревообрабатывающих предприятиях. В городах Георгень, Топлица, Одорхею-Секуйеск, Меркуря-Чук развернули работу местные организации социал-демократической партии, которые приняли затем активное участие в создании Румынской коммунистической партии в 1921 году.

Под руководством Румынской коммунистической партии уси-

лилась совместная борьба рабочих, крестьян и интеллигенции — румын, венгров и других национальностей — против буржуазно-помещичьего строя, за политические, экономические и общественные права.

Из многочисленных революционных действий особенно выделяются забастовки рабочих лесозаготовок долины Муреша, Топлицы, Георгень, Дитрэу, Ходоша и др. Во время классовых боев периода экономического кризиса 1929—1933 годов, рабочие лесозаготовок под руководством коммунистов вписали славные страницы в историю совместной борьбы угнетенных за право на лучшую жизнь, за правду и свободу. Среди крупных боевых выступлений, организованных и руководимых Румынской коммунистической партией,огромное значение имело восстание румынских и венгерских крестьян долины Гимеша в 1934 году, направленное против буржуазно-помещичьей эксплуатации.

Против наступления фашизма в нашем уезде был создан широкий и мощный демократический фронт борьбы. Многочисленные репрессивные меры, предпринятые правителями буржуазно-помещичьего строя и хортистских оккупантов: аресты, годы дикого тюремного террора, концлагеря были не в силах сломить боевого духа коммунистов в их борьбе против эксплуатации и гнета, несправедливой войны, развязанной империалистическими кругами против Советского Союза.

Исторический акт, совершенный 23 Августа 1944 года — победоносное вооруженное восстание, организованное и руководимое Румынской коммунистической партией — ознаменовало для трудящихся румын и секуйев, проживавших в этой части страны, славное увенчание их совместной многовековой борьбы за социальную и национальную свободу, за достойную жизнь, без эксплуатации и угнетения.

Годы, последовавшие за этим великим историческим событием, внесли невиданные до сих пор в этих краях глубокие преобразования во всех областях жизни. В результате глубоко научной, марксистско-ленинской политики партии, направленной на социалистическую индустриализацию страны, в процессе бурного и многостороннего развития всей страны и уезд Харгита идет быстрыми шагами по пути экономических и социальных преобразований. На карте уезда появились новые города и рабочие центры, десятки новых промышленных предприятий, учреждений народного образования и культуры, в корне изменился образ жизни населения.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ. Значительный удельный вес в промышленности уезда падает на отрасли горной, лесной и деревообрабатывающей, металлургической, легкой и пищевой промышленности.

Среди главных объектов добывающей промышленности являются: предприятия горной промышленности в городе Бэлан и имени Харгиты и соляные копи в Прайде. Имеются подтверждения того факта, что железная руда вблизи коммуны Луета и соль в коммуне Прайд добывались еще со времен римлян. Лесозаготовительные и деревообрабатывающие предприятия имеются в городах Топлица, Георгень, Меркуря-Чук, Одорхею-Секуйеск и в сельских местностях Гэлэуцаш, Дитрэу, Ходоша, Сындоминик и другие.

В числе важнейших предприятий легкой промышленности уезда перечислим следующие: льнопрядильню и фабрику мебельно-обивочных тканей города Георгень, фабрику готового платья в городах Меркуря-Чук и Одорхею-Секуйеск, фабрику трикотажных изделий и чесально-прядильную шерстяную фабрику из Меркуря-Чук, ниточную фабрику и хлопкопрядильню муниципии Одорхею-Секуйеск, льнопрядильню города Кристуру-Секуйеск и другие.

В экономике уезда особый удельный вес имеют пищевая и местная промышленности. В свою очередь промышленные объединения и кооперативный сектор реализуют разнообразную продукцию народных кустарных изделий, свойственных этим местам, удовлетворяя различные требования населения в бытовом обслуживании.

СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО. Сельскохозяйственная площадь занимает приблизительно 60% от общей территории уезда, то есть 402 137 га, из которых 106 445 га пашни, 137 723 га пастбищ, 153 100 га сенокосных лугов, 195 га виноградников и виноградных питомников, 4 674 га фруктовых садов и питомников. Картофель — основная сельскохозяйственная культура уезда. В то же время скотоводство и овцеводство дают крестьянам-членам сельскохозяйственных кооперативов и крестьянам некооперированных горных местностей значительные доходы.

ЛЕСОВОДСТВО. Важное природное богатство представляет собой лесной фонд в 219 000 га (33.1% общей площади уезда). Лесной фонд в основном составляют хвойные леса.

Значительным богатством лесов являются и лесные плоды — ягоды и грибы. Ежегодно собирается около 1 500—2 000 тонн лесных ягод (малины, черники) и грибов, большая часть которых идет на экспорт.

ОХОТА И РЫБОЛОВСТВО. В основном охотничий фонд составляют многочисленные олени, козули, медведи, кабаны, глухари.

В горных и равнинных реках имеется разнообразное богатство рыбы, предоставляя туристу-рыболову замечательные возможности для активного отдыха. Форель и хариус водятся в быстрых горных речках, а щука, пескарь, сом и лещ в равнинных реках холмистой зоны. Бассейны для выращивания форелей в свою очередь ежегодно поставляют в потребление около 3 000 кг ценной рыбы и обеспечивают нужды в разведении потомства для заселения горных рек.

ПУТИ СООБЩЕНИЯ. Железнодорожная сеть длиной свыше 200 км пересекает уезд в разных направлениях, облегчая осуществление связей с соседними уездами. Главная железнодорожная линия, проходящая через города Брашов, Св. Георге, Меркуря-Чук, Георгень и Топлицу, связывает столицу страны с «Цара Оашулуй» («Страной Оаша»). Железнодорожное ответвление от станции Чичеу ведет из Харгиты через долину Гимеша в молдовские края. Имеется также железная дорога и от Одорхея-Секуйеск и Прайда до Сигишоары и Тырнэвень-Блаж. В настоящей пятилетке (1971—1975 гг.) будут электрифицированы железнодорожные линии: Аджуд—Чичеу, Бра-

нов Чичеу и Чичеу—Деда, в результате чего длина электрифицированных железных дорог в уезде будет 170 км.

Общая длина дорог национального и уездного значения составляет 1 475 км, из которых 309 км — асфальтированы.

АСФАЛЬТИРОВАННЫЕ НАЦИОНАЛЬНЫЕ И УЕЗДНЫЕ ДОРОГИ:

№№ п/п	Номер и наименование дороги или сектора дороги	Длина в км	Длина асфальтированной дороги в км	Прим.
0	1	2	3	4
	Национальные дороги			
1.	Национальная дорога 12 (D.N. 12) Тушнад—Георгень—Топлица	130 км	полностью	
2.	Национальная дорога 15 (D.N. 15) Топлица—Борсек—Тулгеш (окраина уезда)	56 км	полностью	
3.	Национальная дорога 13 Б (D.N. 13 B) Прайд—Георгень	57 км	18 км	
4.	Национальная дорога 12 Ц (D.N. 12 C) Георгень—Биказ	32 км	полностью	
5.	Национальная дорога 13 А (D.N. 13 A) Меркуря-Чук—Одорхей—Сована	93 км	полностью	
6.	Национальная дорога 12 А (D.N. 12 A) Меркуря-Чук—Лунка де Жос	38 км	12 км	
	Уездные дороги			
1.	Уездная дорога 121 (D.J. 121) Козмень—Плэйешн де Жос	20,5 км	15,5 км	
2.	Уездная дорога 123 А (D.J. 123 A) Сынкрэйень—Тушнад-Сат	15 км	11 км	

0	1	2	3	4
3.	Уездная дорога 125 (D.J. 125) Дэнешть—Сындоминик	19 км	3 км	
4.	Уездная дорога 126 (D.J. 126) Вошлобень—Жосень—Лэзаря	17 км	12 км	
5.	Уездная дорога 127 (D.J. 127) Дитрэу—Тулгеш	36 км	2 км	
6.	Уездная дорога 132 (D.J. 132) Влэхица—Луета Окланд	15 км	15 км	
7.	Уездная дорога 137 (D.J. 137) Одорхей—Кристур—Вынэторь	35 км	полностью	
8.	Уездная дорога 137 Б (D.J. 137 B) - Бисерикань—Кристуру-Секуйеск	18.5 км	16,5 км	
9.	Уездная дорога 138 (D.J. 138) Брэдешть—Либан—Сусень—Валя Стрымбэ	58 км	22 км	
10.	Уездная дорога 174 А (D.J. 174 A) Глоду—Бильбор	3 км	2,5 км	
11.	Уездная дорога 136 (D.J. 136) Кристур—Гоаджиу—Безид—Сынджорджу де Пэдуре	15 км	14 км	(между местностями Гоаджиу и Безид — непроходима)

ТОРГОВЛЯ. Население уезда с самых отдаленных времен имело традиционные торговые связи с соседними зонами. Торговля древесиной и изделиями из дерева являлась значительным источником доходов для населения. Города и села уезда, особенно расположенные в долинах рек Муреш и Олт, всегда были центрами сбыта товаров и продуктов: зерна пшеницы и кукурузы, фруктов, овощей и разных промышленных изделий, одежды, предметов домашнего обихода, орудий труда и так далее. В числе изделий, специфичных этим рынкам и базарам следует указать народную керамику из коммун Корунд и Дэнешть, орудия из дерева, ткани из

льна и конопли, а также разные сельскохозяйственные продукты питания.

Сеть социалистической торговли охватывает свыше 1 200 торговых единиц. За последние годы повсюду в сельских местностях построены современные здания, предназначенные для универсальных магазинов.

КУЛЬТУРНАЯ ЖИЗНЬ. В годы социализма дошкольное образование, общеобразовательные школы, профессиональные училища и лицеи (средние школы) достигли высокого уровня развития. В школах уезда преподавание ведется на румынском и венгерском языках, что является выражением равноправного положения и равных возможностей самопроявления и самоутверждения, которыми пользуются все граждане страны, без национального различия.

Сеть культурно-просветительных учреждений составляют 49 очагов культуры и 123 их сельских филиала, 9 городских домов культуры и 5 профсоюзных клубов.

В культурных учреждениях работают 37 хоровых коллективов, среди которых такие, как хоры из города Меркуря-Чук, коммуны Дитрэу, муниципии Одорхею-Секуйеск, как и другие отметившие свое 100-летнее существование; 30 ансамблей народной музыки, 20 духовых оркестров, многочисленные оркестры и солисты легкой музыки, самодеятельные театральные коллективы. В уезде насчитывается 117 кинотеатров, имеются 63 кинопередвижки для отдаленных населенных пунктов. В уезде имеются 4 музея: в Меркуря-Чук, Одорхею-Секуйеск, Георгень и Кристуру-Секуйеск. Они отражают быт и культуру населения с древнейших времен, растительность и животный мир, этнографию и народное искусство, хранят ценные памятники старины, как, например, известный дакийский клад, найденный в коммуне Сынкрэйень; более 3 200 серебряных римских монет; золотой клад, найденный в Фиртушу, а также уникальные экземпляры книг и богатый этнографический материал. Ежедневные газеты, органы уездного Комитета партии и уездного Народного совета «Информация Харгитей» на румынском языке и «Харгита» на венгерском языке, а также заводская газета «Форестьерул вэйи Мурешулуй» («Рабочий лесозаготовок долины Муреша») издаются в общем тираже в 35 000 экземпляров.

На территории уезда имеется значительное число исторических монументов и памятников зодчества: старинные культовые постройки, средневековые помещичьи усадьбы, замки, крепости, среди которых: замок в коммуне Лэзаря, средневековая церковь в Сикулень-Раку, ансамбль в стиле барокка в Шумулеу (Меркуря-Чук), основанный Ионом Хунедоарским в 1442 году; церковь Св. Иоана в селе Дельница с потолком в стиле «расписного кессона», имеющая и внешние фрески; укрепленная церковь в селе Кырца; деревянная церковь в Топлице; замок в Одорхею-Секуйеск с часовней там же, построенной в романском стиле в XIII веке; униатская церковь села Инлэчень, также с расписным кессоновым потолком и другие. Уезд является настоящим музеем разных стилей народного зодчества, на его территории можно найти самые разнообразные пастушеские — «чабанские» — дома из бревен или с плетеными

из прутьев стенами, а также различные виды народной архитектуры из камня и кирпича. Своеобразными постройками секуйев являются богато орнаментированные деревянные ворота (чаще всего встречающиеся в Брэдешть и Сату Маре).

Каждая этнографическая зона характеризуется своими особенностями. Народные костюмы Харгиты весьма богаты по формам и расцветке. Особенно красивы румынские костюмы зоны Бильбор, Топлица, Вошлобень, долины реки Тротуша, секуйские одежды из низменных местностей Касина, верхнего Чука, Георгень и зон Прайда, Окна де Сус, долины рек Фишаг, Феерник и Хомородов. Особо отличается от всех остальных чангэйская одежда долины Гимеша.

Для харгитского народного искусства характерны: резьба по дереву (зона Одорхею-Секуйеск), гончарные изделия (Корунд и Дэнешть), ткани (Лупень, Кристуру-Секуйеск, Пэулень-Чук, Сынкрэйень) и знаменитые кружева — изделия народных мастериц из Сынкрай (около муниципии Одорхею-Секуйеск).

Население уезда сохранило богатые традиции и обычаи местного фольклора, в том числе «турку» в Топлице и окрестностях, карнавалы в Касинул Ноу, чангэйские свадебные обряды в долине Тротуша, секуйские свадебные обряды из Шиклода, зимние карнавалы в Вэршаге и Окна де Жос и другие.

Свидетельством о богатой духовной культурной жизни населения этой зоны страны являются школы, созданные более 370 лет назад.

Летопись этих краев говорит о жизни и деятельности ряда выдающихся личностей. Среди них: Надь Дьердь и Дьенеши Амбруш — руководители крестьянского восстания 1562 года; Негря Василе из Одорхею-Секуйеск, бывший капитаном при Франчиске Ракоци II; Зёлд Петер — организатор движения протеста в Сикулень против габсбургского самодержавия (1762—1764); Гал Шандор — революционный борец 1848—1849 годов, адъютант генерала Бема; Иоан Кайони — книжник-печатник румынского происхождения (XVII век); Черен Михай — летописец, написавший хронику событий 1661—1711 годов с многочисленными данными о румынах; Орбан Балаж, Якаб Элек, Т. Надь Имре — исследователи истории, фольклора и географии этих краев; Тамаши Арон, Томша Ласло, Октавиан Тэзлеуану, Томча Шандор — писатели; Шаламон Эрнё (1907—1943) — поэт и революционер; Пожа Бела (1898—1943) — борец рабочего движения Румынии, убитый в 1943 году репрессивными органами хортистского режима; Надь Иштван, Мартон Ференц, Кёллё Миклош — художники и др.

ЗДРАВООХРАНЕНИЕ. С целью медико-санитарного обслуживания населения уезд имеет развитую сеть учреждений здравоохранения, в которую входят: 10 больниц, 7 поликлиник, 64 медико-санитарных участка, 22 роддома, 1 санаторий для больных туберкулезом, 15 заводских медпунктов, 13 окружных больниц для взрослых и детей, 38 аптек, 2 медико-санаторных пункта на курортах Бореск и Бэиле Тушнад. Общее число больничных коек превышает 3 000, что означает 10 коек на 1 000 жителей. В 1971 году была сдана в эксплуа-

тацию новая уездная больница на более 700 коек в городе Меркуря-Чук. В сети здравоохранения уезда 1 врач приходится на 790 жителей.

ФИЗКУЛЬТУРА И СПОРТ. В уезде работают 244 спортивных общества. При лицеях городов Топлица, Георгень, Одорхею-Секуйеск и Меркуря-Чук действуют спортивные школы, имеющие отделения по хоккею, волейболу, гандболу, гимнастике, плаванию, борьбе и пр.

В спортивных обществах функционируют 145 секций, принадлежащих к федерациям по различным видам спорта. Уезд имеет 18 мастеров спорта и 49 спортсменов I категории. Многочисленные спортивные базы удовлетворяют запросы массового спорта. Среди них можно отметить современный крытый каток в Меркуря-Чук, рассчитанный на 4 000 мест.
ТУРИЗМ. Уезд славится своими живописными местами, благоприятствующими развитию туризма. Здесь же находятся одни из красивейших климатических и бальнео-климатических всемирно известных курортов.

С географической точки зрения, уезд входит в зону Восточных Карпат. Здесь можно заниматься туризмом и бальнеологической деятельностью в любое время года, принимать воздушные и минеральные ванны, совершать восхождения в горы, заниматься различными видами зимнего спорта. Для этой зоны характерны легкие туристические трассы. Самая важная функция этой зоны — бальнео-климатическая, что объясняется большим числом минеральных источников с очень ценными целебными свойствами. Наряду с тремя бальнео-климатическими курортами национального значения — Борсек, Бэиле Тушнад и Лаку Рошу, действуют другие 20 местных курортов: Бэиле Харгита, Бэиле Жигодин, Бэиле Хомород, Прайд, Бэиле Меркуря-Чук, Бэиле Брадул-Топлица и другие. Уезд располагает известными мофетами, сольфатариями (Бэиле Харгита, Пучоасэ—Сынтымбру-Чук, Бэиле Тушнад). Лечебные грязи и лечебный торф составляют значительное богатство уезда, которое будет освоено в будущем.

Замечательным туристическим пунктом является озеро Св. Анны. Живописна также зона верхнего течения реки Олт, с плотиной «Местякэнул» («Береза») в непосредственной близости от гор Хэгмашулуй. Горы Харгиты представляют собой обширную живописную зону, благоприятную для экскурсий. На высоте 1 801 м находится турбаза Мэдэраш, которая, как и турбазы гор Гургиулуй, предоставляет туристам комфортабельные условия для размещения. На озере Лаку Рошу, в курортах Брадул-Топлица, Бэиле Тушнад и в других местах оснащены кемпинги и площадки для установления палаток. Уезд славится и своими заповедниками растительного мира четвертичного периода (карликовая береза, насекомоядная растительность и др.) и фауны ледникового периода (альпийская или горная планария), некоторые из этих заповедников, как те, что в Сынкрэйень, Тушнаде-Сат и Бэиле Тушнад являются самыми южными заповедниками четвертичного периода в Европе.

Близ местностей Влэхица, Окланд, Луета, Крэчунел и почти во всей зоне хомородского междуречья, в мае месяце можно видеть сказочную панораму лугов, усеянных белыми нарциссами и простирающихся на сотни гектаров. А в Мерешть и между местностями Вошлобень и Георгень туристов встречает система гротов, составляющих пещеры «Мерешть» и «Шугэу».

НАСЕЛЕНИЕ. Численость населения уезда, по данным от 1 января 1973 г, была 305 600 жителей. Средняя плотность — 46,2 человек на кв. км, что немногим больше половины средней плотности страны. По тем же данным мужчин в уезде было 155 150, а женщин — 150 500; таким образом наш уезд числится среди тех немногих уездов страны, где мужское население превосходит по численности женское население. По национальности большинство населения составляют венгры.

ГОРОДА И НАСЕЛЕННЫЕ ПУНКТЫ. Уезд включает в себя 1 муниципию, 8 городов с прилегающими к ним 28 местностями, 49 коммун, из которых 3 городской субординации, и 236 сел.

Город Меркуря-Чук является уездным центром. Население: свыше 20 000 жителей. Экономическая мощь этого города, имеющего богатые исторические и культурные традиции, непрерывно растет. Город является важным центром туризма; здесь имеются местные, бальнеологические курорты с минеральными источниками, спортивные комплексы, особенно для зимнего вида спорта. Крытый искусственный каток на 4 000 мест является мощной базой для развития хоккейного спорта и фигурного катания в нашей стране.

Муниципия Одорхею-Секуйеск имеет свыше 23 000 жителей. Индустрию города составляют предприятия легкой и деревообработывающей промышленности, а также объединения местной кустарно-кооперативной промышленности. Муниципия является также важным центром культуры, просвещения и туризма.

Город Георгень насчитывает 15 000 жителей. Промышленность города: легкая и деревообработывающая, различные объединения местной индустрии и производственной кустарной кооперации. Город расположен в зоне озера Лаку Рошу и ущелья Биказ, что определяет его туристическое значение. Климатический курорт в Восточных Карпатах — Лаку Рошу, входящий в состав города Георгень, расположен возле озера того же названия на высоте 980 м. Обладает очень приятным субальпийским климатом, богат озонированным от аэросолов хвойных лесов воздухом. Редкая красота окрестностей и благоприятные природные условия способствовали превращению этой зоны в известный горный курортный и туристический центр.

Город Топлица с 12 000 населением является важным лесозаготовительным центром, имеющим широкие возможности дальнейшего развития деревообрабатывающей промышленности. Город представляет собой значительный интерес с точки зрения туризма, благодаря своему живописному пейзажу долины Муреша, у ответвления дороги к Борсеку. Здесь

имеются источники минеральной и термальной вод. Общеизвестен местный курорт Брадул, с плавательным бассейном с постоянно теплой водой (+27 градусов), привлекающим многочисленных туристов.

Город Кристуру-Секуйеск имеет свыше 6 000 жителей. Как населенный пункт известен с древних времен. В городе существуют объединения кустарно-производственной кооперации, производящие главным образом изделия народного искусства. Имеются и промышленные единицы республиканского значения по обработке молока, льна и конопли. В 1973 году введена в строй прядильно-ниточная и веревочная фабрика. В музее города хранятся ценные древние клады и коллекции.

Город Бэлан является центром горной промышленности; стал городом в 1968 году. Население свыше 10 000 жителей. Благоустройство города и окрестностей развивается быстрыми темпами. Раскинувшийся у подножья гор Хэгмашул Маре, город имеет и туристическое значение.

Город Влэхица с 6 000 жителей важный металлургический центр. Дальнейшее развитие шахты Луета и завода по обработке железной руды окажет значительное влияние на экономический, общественный и культурный рост местности, на ее непрерывное развитие в деле городского благоустройства.

Город Борсек — известный бальнео-климатический курорт с населением 3 000 жителей. Борсек расположен в Восточных Карпатах на высоте 850—1 000 м у подножья северо-западной части гор Джурджеулуй. Обладает особо благоприятными условиями для отдыха и лечения. Город известен своими минеральными источниками, имеет современно оборудованный завод местной промышленности по разливу минеральных вод «Апемин».

Город Бэиле Тушнад является одним из важнейших бальнео-климатических курортов и туристских центров страны с населением свыше 1 500 жителей. Имея в виду его целебные ресурсы и живописную природу курорт стал очень популярным, привлекающим многочисленных отечественных и зарубежных туристов. Новая гостиница на 150 мест с рестораном, недавно построенные торговый комплекс и ресторан «Анна», обогатили и украсили городской облик. Наряду с увеличением приемной способности курорта и роста уровня его комфорта, в настоящей пятилетке предусмотрено строительство нового санаторного комплекса на 500 мест, а также канатно-подвесной дороги, которая свяжет курорт с озером Св. Анны.

Indice de localități

A

Aldea 33
Aluniș 108
Andreeni 40
Armășeni 17, 83
Arvățeni 38
Atid 40, 96
Avrămești 40

B

Bancu 17, 98
Băile Chirui 31, 65, 70, 100
Băile Harghita 13, 16, 31, 43, 44, 64, 71, 98, 124
Băile Homorod 13, 33, 34, 64, 69, 79, 125
Băile Jigodin 13, 15, 16, 46, 64, 67, 80, 109
Băile Tușnad 4, 7, 12, 13, 18, 19, 46, 64, 65, 66, 79, 80, 94, 98, 118, 121, 123, 124, 126, 128, 129, 130, 131
Bălan 21, 22, 23, 55, 57, 124, 130, 131
Beta 108
Belești 39
Bilbor 12, 29, 64, 87, 100, 107, 108, 131, 133
Bisericani 37
Birzava 20
Bodogaia 40
Borsec 4, 7, 12, 13, 29, 30, 51, 52, 53, 64, 65, 87, 95, 102, 118, 121, 124, 126, 128, 130, 131, 134
Borzont 38, 134
Brădești 22, 34, 61

C

Capu•Corbului 125
Casinu Nou 12, 59
Cădaciu Mare 37
Cădaciu Mic 37
Căpilnița 33, 44, 64, 69, 100, 106
Cechești 40
Celătuia 16, 102
Chileni 22
Chinoșu 38
Ciceu 11, 21
Ciucsingeorgiu 17, 77, 98, 132
Ciumani 24, 64, 107
Cirța 21, 44, 76, 82, 86
Cobătești 37
Comănești 33
Corbu 29, 64, 107
Corund 11, 12, 37, 61, 64, 65, 71, 93, 95, 96, 108, 109, 125, 131
Cozmeni 17, 59, 82, 84
Crăciunel 13, 33, 64, 75, 88
Cristuru Secuiesc 10, 11, 12, 37, 39, 40, 41, 61, 72, 80, 90, 92, 93, 106, 107, 118, 119, 122, 125, 126, 128, 130, 131
Crișeni 40, 108
Cusmed 40

D

Daia 39, 89
Dănești 11, 12, 21, 76, 77, 107, 108, 122
Dealu 36, 61, 79, 100
Delnița 20, 84
Ditrău 9, 10, 11, 26, 27, 29, 53, 110, 118, 119, 132
Dirjiu 39, 89
Dobeni 108

E

Eliseni 40

F

Făgețel (Frumoasa) 20
Feliceni 38, 39
Filiaș 80, 97
Firtănuș 40
Firtușu 11, 92
Fitod 64
Fintina Brazilor 61
Forțeni 39
Frumoasa 20, 57, 59, 107, 132

G

Gălăuțaș 10, 27
Gheorgheni 4, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 24, 25, 26, 29, 34, 38, 49, 53, 55, 86, 92, 94, 110, 116, 118, 119, 121, 123, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 133, 134
Goagiu 40

H

Hagota 133
Hodoșa 9, 10, 27
Hoghia 39

I

Iacobeni 59
Iaşu 39
Imper 84
Ineu 21, 86
Inlăceni 40, 79, 90
Izvoru Mureş 4, 22, 44, 55

J

Jolotca 52, 53
Joseni 7, 24

L

Lacu Roşu 4, 13, 24, 26, 55, 67, 86, 94, 95, 116, 118, 121, 124, 125, 126, 130, 131, 134
Lăzarea 22, 24, 26, 53, 86, 92, 116, 132
Lăzăreşti 64
Livezi 20, 57, 58
Luela 10, 13, 33, 65, 105, 108
Lunca de jos 20, 57, 64, 132
Lunca de sus 20, 59, 118, 119, 132
Lupeni 12, 37, 108
Lutiţa 39

M

Mădăraş 21, 74, 108, 133, 134
Mărtiniş 33, 38, 89
Medişoru Mic 40
Mereşti 13, 33, 79, 96, 100
Miercurea-Ciuc 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 31, 43, 44, 46, 59, 61, 64, 65, 67, 68, 82, 85, 91, 101, 102, 109, 118, 119, 120, 123, 127, 129, 130, 131, 132, 134
Mihăileni (Ciuc) 20, 59, 64, 79
Mihăileni (Simoneşti) 37
Misentea 17
Morăreni 37
Mugeni 39, 80, 89, 108, 131
Mujna 39

N

Nădejdea 20
Nicoleşti (Frumoasa) 20, 81, 84
Nicoleşti (Ulieş) 39

O

Ocland 13, 33, 38, 39, 75, 79, 109, 131
Ocna de jos 12, 38, 112
Ocna de sus 37, 112
Odorheiu Secuiesc 4, 7, 9, 10, 11, 12, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 43, 44, 61, 70, 79, 88, 91, 110, 118, 119, 120, 121, 123, 127, 129, 130, 131, 134
Orăşeni 39
Oţeni 39

P

Păltiniş 37, 93, 107
Păuleni 37
Păuleni-Ciuc 12, 20, 79
Petreni 39
Plăieşii de jos 7, 17, 84, 112, 118, 132
Plăieşii de sus 59
Porumbenii Mari 39, 81, 89, 90
Praid 4, 10, 11, 12, 13, 24, 36, 37, 38, 49, 65, 72, 79, 95, 118, 122, 131

R

Racu 20, 21, 44, 65, 75, 79, 80, 85, 133
Rareş 38
Remetea 26, 49, 65, 73, 132
Rugăneşti 37, 89

S

Satu Mare 34
Satu Mic 37
Săcel 40, 90
Sărmaş 27
Secu 29, 87
Secuieni 40
Siculeni 9, 12, 14, 21, 83, 85, 122
Sincrai 12, 36, 107
Sincrăieni 7, 8, 11, 12, 13, 16, 17, 45, 46, 64, 78, 79, 99, 102
Sindominic 10, 21, 22, 55, 57, 107, 111, 118, 122, 131
Sinmartin 17, 59, 64, 107, 118, 123, 132, 134
Sinpaul 38, 39, 79
Sinsimion 16, 99, 132
Sintimbru 13, 16, 64, 83
Sintimbru-Băi 16, 45, 46, 71, 98
Subcetate 27, 49
Sub Cetate 34, 43, 81, 134
Suseni 22, 24, 64, 86

Ş

Şicasău 44, 125, 133
Şiclod 12, 40, 106, 112
Şimoneşti 37, 80, 108
Şoimeni 20, 59
Şoimuşul Mare 40

T

Tăetura 108
Tăureni 39
Tibod 36
Tirnovita 34
Tomeşti 21
Topliţa 4, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 18, 26, 27, 28, 29, 49, 51, 64, 69, 81, 87, 106, 109, 110, 112, 118, 119, 121, 122, 123, 126, 128, 129, 130, 131, 133, 134

Tulgheş 4, 27, 29, 53, 64, 65, 87, 122, 125, 131, 133
Tuşnad 13, 17, 18, 79, 99, 106, 133
Tuşnad Nou 7, 17, 45, 99, 102

U

Ulieş 39

V

Valea Inlunecoasă 20, 57
Valea Strîmbă 22, 24, 97
Valea Uzului 134
Văleni 38
Virşag 12, 34, 61, 133
Vlăhiţa 8, 13, 31, 32, 33, 61, 65, 88, 100, 118, 119, 124, 125, 128, 130, 131
Voşlobeni 12, 13, 22, 44, 97, 100
Vrabia 16, 65, 102, 106

Z

Zetea 34, 43, 61, 79, 80, 81, 108, 124, 131, 134

Sumar

Cuvînt de bun venit	3
Semne convenționale	5
Prezentarea generală a județului	7
Principalele trasee turistice	14
Trasee turistice montane	42
Stațiuni balneare și climaterice	62
Monumente arheologice, istorice și arhitectonice	79
Muzee	91
Rarități ale naturii	94
Artă populară, obiceiuri, tradiții, legende	103
Informații utilitare	118
birouri de turism	118
farmacii	118
spitale	119
cazare-masă	119
unități de alimentație publică	120
hoteluri	123
cabane-moteluri, case de vînătoare	124
campinguri	126
unități de prestări servicii	127
stații taximetre	129
PECO	129
unități C.E.C.	129
cinematografe	130
case de cultură, cluburi	131
oficii P.T.T.R.	131
vînatul și pescuitul	132
stații de autobuze	134
Prezentarea generală a județului în limbile:	
franceză	136
germană	143
rusă	150
Indice de localități	162

Sommaire

Aux lecteurs — 3
Signes conventionels — 5
Vue générale sur le département — 7
Principoles routes touristiques — 14
Tracés touristiques montains — 42
Stations balnéaires et climatiques — 62
Monuments archéologiques, historiques et d'art — 79
Musées — 91
Curiositées de la nature — 94
Art populaire, coutumes, traditions, légendes — 103
Informations utilitaires — 118
- bureaux de tourisme — 118
- pharmacies — 118
- hôpitaux — 119
- récéption — repas — 119
- restaurants — 120
- hôtels — 123
- chalets-motels, chalets des chasseurs — 124
- campings — 126
- services — 127
- taxi — 129
- PECO — 129
- C.E.C. — 129
- cinemas — 130
- foyers culturels, clubs — 131
- offices postales — 131
- chasse, pêche — 132
- autobus — 134

Vue générale du département, en :
- francais — 136
- allemand — 143
- russe — 150

Indice — 162

Inhaltsverzeichnis

Willkommensgruss — 3
Tabelle mit konventionellen Zeichen — 5
Allgemeine Präsentierung des Kreises — 7
Die wichtigsten Wanderwege — 14
Bergpfade — Bergsteigertrassen — 42
Höhen-Kur-Orte — 62
Archäologische, historische und architektonische Denkmäler 79
Museen — 91
Raritäten der Natur — 94
Volkskunst, Brauchtum, Traditionen, Legenden — 103
Auskunft — 118
- Touristenämter — 118
- Apotheken — 118
- Krankenhäuser — 119
- Unterkunft, Verköstigung — 119
- Lebensmittel-Verkauf — 120
- Hotels — 123
- Schutzhütten, Motels, Jägerhütten — 124
- Zeltplätze Camping — 126
- Dienstleistungsstellen — 127
- Taxameter-Stände — 129
- Tankstellen PECO — 129
- Sparkassen-Ämter — 129
- Kinos — 130
- Kulturhäuser-Klubs — 131
- Postämter — 131
- Jagd und Fischfang — 132
- Bus-Haltestellen — 134

Allgemeine Präsentierung des Kreises in Fremdsprachen :
- Französisch — 136
- Deutsch — 143
- Russisch — 150

Ortsverzeichnis — 162

Содержание

Приветствие — — — — — — — — — — 3
Условные знаки — — — — — — — — — — 5
Общий обзор уезда — — — — — — — — — 7
Главные туристические трассы — — — — — — 11
Туристические трассы в горах — — — — — — 42
Бальнеоклиматические курорты — — — — — — 62
Памятники археологии, истории и зодчества — — — 79
Музеи — — — — — — — — — — — — 91
Редкости природы — — — — — — — — — 94
Народное искусство, обычаи, традиции, были — — 103
Утилитарные информации — — — — — — — 118
  Агентства туризма — — — — — — — — 118
  Аптеки — — — — — — — — — — 118
  Размещение, питание — — — — — — — 119
  Больницы — — — — — — — — — 119
  Публичное питание — — — — — — — 120
  Гостиницы — — — — — — — — — 123
  Турбазы-мотели, охотничьи домы — — — — 124
  Кемпинги — — — — — — — — — 126
  Ателье обслуживаний — — — — — — — 1[illegible]
  Станции такси — — — — — 129
  Бензин (PECO) — — — — — — 129
  Сберкассы (CEC) — — — — — — — 129
  Кинотеатры — — — — 130
  Дома культуры, клубы — — — — — — 131
  Почта — — — — — — — — — — — 131
  Охота, рыбная ловля — — — — — — — — 132
  Автобусные станции — — — — — — — 134
Общий обзор уезда:
  На французском языке — — — — — — — — 136
  На немецком языке — — — — — — — — 143
  На русском языке — — — — — — — — 150
Указатель местностей — — — — — — — — 162

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ BRAŞOV

Borsec. Pavilionul central

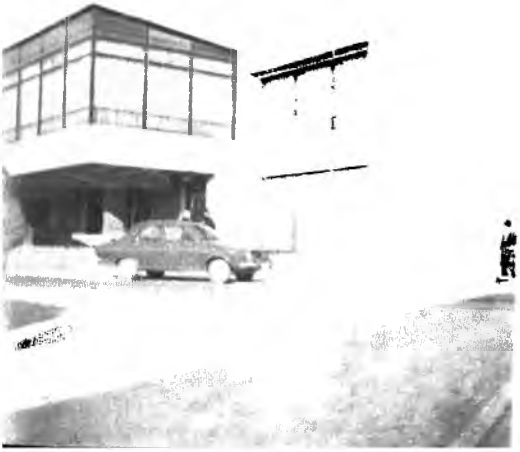

Toplița. Restaurantul „Cerbul”

Toplița. Stațiunea „Bradul". Bazinul cu apă termală

Toplița. Biserica Doamnei

Toplița. Mănăstirea „Sf. Ilie"

Pasul Vlăhița în culorile toamnei

Cabana „Brădet" la îngemănarea drumurilor turistice din Harghita

Cădere
de apă
in Munții
Harghita

Vlăhița. In împărăția narciselor

„De treci codri de aramă . . ." te așteaptă cabana „Sellers"

Intrarea în sistemul de grote Merești

Băile Homorod, îndrăgit loc de vacanță al pionierilor și școlarilor

O altă cabană ospitalieră „Bucin", în pasul cu același nume din masivul Harghita

Municipiul Odorheiu Secuiesc. Piaţa centrală

Odorheiu Secuiesc. Sediul Consiliului popular municipal

Satu Mare.
Poartă
secuiască

Municipiul Odorheiu Secuiesc. Hotel-restaurant „Tîrnava"

Lupeni.
Monumentul
Tamási Áron

Centrul
orașului
Cristuru-
Secuiesc, cu
statuia lui
Petőfi Sándor

Ceramică
colorată de
Corund

Ceramică
neagră de
Dănești

Cabana „Lacul Sf. Ana"

Camping la Lacu Roșu

Miercurea-Ciuc
Covor de flori

Lacu Roşu din perspectivă turistică

PENTRU COMPLETAREA INFORMĂRII DVS. DESPRE JUDEȚUL HARGHITA, CITIȚI ZIARELE

Informația HARGHITEI

ȘI

HARGITA

A MEGYE GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI ÉLETÉRŐL IDŐBEN TÁJÉKOZTATJA ÖNT

A

HARGITA

ÉS AZ

Informația HARGHITEI

N A P I L A P

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
BRAȘOV

Lei: 15